F 1503/8

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI

TOMUL XIX (XXIII)

Fasc. 1–2

SECŢIA VIII ŞTIINŢE SOCIAL–ECONOMICE

1973

BIBLIOTECA CENTRALĂ A UNIVERSITĂȚII

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI

TOMUL XIX (XXIII)

Fasc. 1–2

SECŢIA VIII ŞTIINŢE SOCIAL–ECONOMICE

1973

COLEGIUL DE REDACȚIE

Prof. em. dr. doc. GH. ALEXA, prof. em. ing. D. ATANASIU, prof. ing. C. CALISTRU,
prof. ing. T. GOLGOȚIU, prof. dr. doc. D. MANGERON (secretar),
conf. ing. A. MARCHIȘ, prof. dr. doc. D. RUSU,
acad. prof. dr. doc. CRISTOFOR SIMIONESCU (președinte)

COMITETUL DE REDACȚIE AL SECȚIEI

VIII. ȘTIINȚE SOCIAL-ECONOMICE

Conf. dr. P. MÂLCOMETE
Conf. A. JEANRENAUD

REDACȚIA

Prof. dr. doc. D. MANGERON (redactor responsabil)
Conf. dr. ing. ALFRED BRAIER (secretar)
Ing. ANETA BRAIER (redactor)

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
BULLETIN OF THE POLYTECHNIC INSTITUTE OF JASSY
ИЗВЕСТИЯ ЯССКОГО ПОЛИТЕХНИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА
Tomul XIX (XXIII), fasc. 1—2 1973

Secţia VIII

ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

S U M A R

	Pag.
TĂNASE SÂRBU, Caracterul logic-operatoriu al modelelor în ştiinţele umane (rom., rez. franc.)	9
M. PĂSTRĂGUŞ, Determinismul şi valorile (rom., rez. franc.)	15
I. MOCANU, Unele aspecte ale raportului obiectiv-subiectiv în formarea şi dezvoltarea conştiinţei în socialism (rom., rez. franc.)	21
N. V. TURCU, Dialectica relaţiei dintre teorie şi practică, dintre ştiinţă şi tehnică (rom., rez. engl.)	25
N. NICULESCU şi V. CONSTANTINESCU, Conducerea de către P.C.R. a societăţii noastre socialiste şi perfecţionarea vieţii social-economice (rom., rez. franc.)	29
GEORGETA MACARIE, Caracteristici politice ale perioadei 1919—1928 în România (rom., rez. franc.)	35
C. JOFA, Aspecte privind situaţia sanitară a ţărănimii din România în perioada interbelică (rom., rez. rusă)	41
ILIE NIŢĂ, Mecanismul pieţei — sursă de perfecţionare a activităţii de planificare (rom., rez. franc.)	47
N. NICULESCU, MARIA PONTA şi I. ADUMITRĂCESEI, Implicaţii ale revoluţiei ştiinţifice-tehnice contemporane asupra microstructurii sociale din unele ţări capitaliste dezvoltate (rom., rez. franc.)	53
V. PÎRVU, Teorii cu privire la populaţie (I) (rom., rez. franc.)	59
EUGEN POPA şi MONICA VOICU, Incidenţa dintre problemele ergonomiei şi ale protecţiei muncii (rom., rez. franc.)	65

Pag.

COSTACHE RUSU, Progresul tehnic și calificarea forței de muncă în filaturile de lînă (rom., rez. franc.) 71

NUȚA PRICOP, Probleme actuale ale cointeresării materiale în stațiunile de mecanizare a agriculturii (rom., rez. engl.) . . . 77

CORNELIA ȘTIRBU, Contribuții privind calculul și optimizarea puterii utile transmise prin procesul de sudare a țevilor prin curenți de înaltă frecvență (rom., rez. germ.) 83

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
BULLETIN OF THE POLYTECHNIC INSTITUTE OF JASSY
ИЗВЕСТИЯ ЯССКОГО ПОЛИТЕХНИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА
Tom XIX (XXIII), Fasc. 1–2 1973

Section VIII

SOCIAL-ECONOMIC SCIENCES

CONTENTS

Pp.

TĂNASE SÂRBU, Le caractère logique-opératoire du modèle dans les sciences humaines (Romanian, French summary) 9

M. PĂSTRĂGUȘ, Le déterminisme et les valeurs (Romanian, French summary) 15

I. MOCANUL, Quelques aspects du raport objectif-subjectif dans la formation et le développement de la conscience dans le socialisme (Romanian, French summary) 21

N. V. TURCU, Dialectics of the Relationship between Science and Technique, between Theory and Practice (Romanian, English summary) 25

N. NICULESCU et V. CONSTANTINESCU, La direction par le Parti Communiste Roumain de notre société socialiste et le perfectionnement de la vie sociale-économique (Romanian, French summary). 29

GEORGETA MACARIE, Des traits politique du période 1919—1928 en Roumanie (Romanian, French summary). 35

C. JOFA, Aspecte concernant la situation sanitaire de le paysannerie de Roumanie durant la période interbélique (Romanian, Russian summary) 41

ILIE NIȚĂ, Le mécanisme du marché — moyen de perfectionnement de l'activité de la planification (Romanian, French summary) . . 47

N. NICULESCU, MARIA PONTA et I. ADUMITRĂCESEI, Influence de la révolution technico-scientifique contemporaine sur la microstructure sociale dans quelques pays capitalistes développés (Romanian, French summary) 53

	Pp.
V. PÎRVU, Théories concernant la population (I) (Romanian, French summary)	59
EUGEN POPA et MONICA VOICU, L'incidence des problèmes de l'ergonomie et de la protection du travail (Romanian, French summary)	65
COSTACHE RUSU, Le progrès technique et la formation de la force de travail dans l'industrie textile (Romanian, French summary)	71
NUȚA PRICOP, Present Problems of the Material Advantages in the Machine-and-Tractor Stations (Romanian, French summary) . .	77
CORNELIA ȘTIRBU, Beiträge zur Berechnung und Optimalisierung der in Schweissprozess der Rohre durch Hochfrequenzströme übertragenen Nutzleistung (Romanian, German summary)	83

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
BULLETIN OF THE POLYTECHNIC INSTITUTE OF JASSY
ИЗВЕСТИЯ ЯССКОГО ПОЛИТЕХНИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА
Том XIX (XXIII), вып. 1—2 1973

Секция VIII

СОЦИАЛ-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

СОДЕРЖАНИЕ

Стр.

ТЭНАСЕ СЫРБУ, Логично операторный характер моделей гуманистических науках (рум., рез. франц.) 9

М. ПЭСТРЭГУШ, Детерминизм и ценности (рум., рез. франц.) 15

И. МОКАНУЛ, Внешность отношениях обьективный-субьективный в образования и развития сознанин в социализме (рум., рез. франц.) 21

Н. В. ТУРКУ, Диалектика связи между теорией и практикой, между наукой и техникой (рум., рез. англ.) 25

Н. НИКУЛЕСКУ и В. КОНСТАНТИНЕСКУ, Руководения по направлению Румынской Коммунистической Партии нашего социалистической общества и усовершенствование общественной-экономической жизньи (рум., рез. франц.) 29

ДЖЕОРДЖЕТА МАКАРИЕ, Аспекты политической характеристики в период 1918—1928 гг в Румынии (рум., рез. франц.) 35

К. ЖОФА, Положение здравохранения крестьянства в Румынии в междувоенные годы (1918—1941) (рум., рез. русск.) 41

ИЛИЕ НИЦЭ, Механизм рынка — способ усовершенствования плановой деятельности (рум., рез. франц.) 47

Н. НИКУЛЕСКУ, МАРИЯ ПОНТА и И. АДУМИТРЭЧЕСЕИ, Воздействие научно-технической революции на социальной микроструктуры из некоторых развитых капиталистических стран (рум., рез. франц.) 53

В. ПЫРВУ, Теории относительно населения (I) (рум., рез. франц.) . . . 59

ЕУДЖЕН ПОПА и МОНИКА ВОИКУ, Новейшие приборы в эргономическом исследовании (рум., рез. франц.) 65

КОСТАКЕ РУСУ, Технический прогрес и квалификация рабочей силы в текстильной промышленности (рум., рез. франц.) 71

НУЦА ПРИКОП, Современные проблемы материальной заинтересованности в М.Т.С. (рум., рез. англ.) 77

КОРНЕЛИА ШТИРБУ, К расчёту и оптимизации полезной мощности переданещейся в процессе сварки труб токами высокой частоты (рум., рез. нем.) 83

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAȘI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 1—2, 1973
Secția VIII
ȘTIINȚE SOCIAL-ECONOMICE

C.Z. 130.1 ; 167.7

CARACTERUL LOGIC-OPERATORIU AL MODELELOR ÎN ȘTIINȚELE UMANE[1])

DE

TĂNASE SÂRBU

Generalizarea metodei modelării în teoria și practica exercitării științelor umane a determinat creșterea interesului pentru problemele logico-epistemologice ridicate de această metodă.

Modelarea este o metodă generală a cunoașterii științifice contemporane. Ea se fundamentează din punct de vedere ontic pe unitatea structural-funcțională a sistemelor. Lumea nu este numai infinită și diversă ci și unitară. Caracterul unitar al lumii se poate exprima și în asemănarea proprietăților, relațiilor, funcțiilor diferitelor sisteme. Pe planul gîndirii logice aceasta se exprimă în raționamentul prin analogie. Cu un asemenea raționament, o proprietate, relație sau funcție a unui obiect este atribuită altui obiect care se aseamănă cu primul în anumite privințe. Obiectul nemijlocit cercetat se numește *model* iar cel la care se referă concluzia raționamentului *original*.

Aristotel a fost primul gînditor care a pus în lumină cu claritate conceptele de „analogie" și „raționament prin analogie". Atît în „Fizica" sa cît și în „Metafizica" întîlnim dese referiri la analogie. De asemenea „Istoria animală", „Poetica", „Analiticile secunde" ne oferă numeroase exemple de analogie și raționament prin analogie. Ce-i drept, Aristotel nu a considerat analogia alături de celelalte forme de demonstrație — silogismul și inducția. Cuvîntul analogie (αναλογια) a fost întrebuințat de Stagirit, ca și de alți învățați ai Greciei antice, în sens de proporție matematică, identitate de raporturi. Aceasta ar putea fi denumită *analogie cantitativă*. Pentru a desemna analogia calitativă el a folosit expresia nedeterminată τὸ αναλογον). Astfel de analogii pot avea loc între figurile geometrice, numere, organele diferitelor ființe vii, stări psihice, morale, juridice etc. Pe lîngă acești termeni Aristotel a mai folosit și pe cel de *paradigma* (exemplu), cu care desemna raționamentele care merg de la parte la parte [1, p. 263]. „În timp ce silogismul este o trecere de la întreg (universal) la parte (particular), iar inducția este trecerea de la parte la întreg, exemplul este trecerea de la parte la altă parte, un fel de raționament prin analogie" [2, p. IV].

---

[1]) Comunicată la sesiunea științifică a Universității „Al. I. Cuza" din Iași, 25—29 octombrie 1972.

Anticipînd, parcă, preocupările moderne, Aristotel a scris despre analogiile de structură și analogiile de funcții. Este adevărat, nu întotdeauna i-au fost clare deosebirile dintre analogiile de funcții și cele de structură, iar în alte cazuri a redus analogia la asemănare. Definirea mai exactă a asemănării în cadrul unei analogii o face de-abia logica modernă.

Meritul incontestabil al Stagiritului este de a fi încercat să elucideze natura logică a analogiei și de a-i fi subliniat valoarea gnoseologică în activitatea de descoperire și probă.

În perioadele care au urmat, logicienii au situat analogia între inducție și deducție. Uneori ei au găsit că între inducție și analogie sînt foarte puține diferențe deoarece prin experiență, spuneau ei, nu putem fi siguri niciodată că am găsit la o specie toți indivizii posibili. Această poziție a adoptat-o Im. Kant în Logica sa, unde spune că inducția și analogia sînt două forme de raționament opuse raționamentelor necesare. Concluzia raționamentului analogic are caracter probabil, limitat doar la o asemănare de un tip oarecare, care nu exprimă „identitatea principiului" [3, pp. 194—197]. Spre sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea logicienii vor încerca să facă din analogie un dublu proces — inducție-deducție. Împotriva acestui punct de vedere s-a pronunțat M. Dorolle în cartea sa consacrată analogiei: „...nu admitem că o inducție nu este decît un raționament prin analogie însoțit de precauții și prudențe, trebuind să fie definite condițiile sau formele acestei prudențe. Subscriem că din punct de vedere logic nu vrem să confundăm analogia cu un proces dublu, inductiv și deductiv. Originalitatea raționamentului prin analogie este stabilită în raport cu inducția, și este independentă de aceasta, dacă vedem prin raționamentul analogic stabilirea unei asemănări de raporturi, deoarece tocmai această asemănare redă semnificația proprietății sau termenului conchis... Raționamentul prin analogie nu rezultă dintr-o deducție ci mai curînd o prepară" [4, p. 53].

Așadar, raționamentul analogic se constituie pe baza relației de asemănare, care rezultă la rîndul ei din *operația* de *comparare* a obiectelor. Această relație se regăsește însă atît în inducție cît și în deducție, compararea fiind o operație logică fundamentală. De aceea raționamentul analogic funcționează în strînsă legătură atît cu inducția cît și cu deducția.

Drumul luat de logică prin subordonarea ei intereselor matematicii a avut drept consecință tratarea analogiei în formă pur extensională. Noua logică încetează de a mai apropia analogia de inducție, urmărind-o mai ales în perspectivă deductivă, pentru ca astfel să fie posibil *calculul* cu analogii.

Cu mijloacele logicii simbolice asemănătoare se definește astfel (v. [5, pp. 37—38]) : se consideră mulțimea M a tuturor proprietăților elementare P_i ale unui obiect. Aceste proprietăți se grupează în două submulțimi : submulțimea proprietăților esențiale și submulțimea proprietăților neesențiale. Asemănarea se definește în acest caz astfel : două obiecte O_1 și O_2 sînt asemenea cînd mulțimile M_1 și M_2 ale proprietăților P_i și P_k nu sînt disjuncte, adică cînd $M_1(P_i) \cap M_2(P_k) \neq \varnothing$. Pe această bază se poate exprima *măsura asemănării*. Dacă cel puțin una din cele două mulțimi M_1 și M_2 nu este vidă, atunci măsura asemănării este

$$\mathcal{M}(M_1, M_2) = \frac{\mathcal{M}(M_1 \cap M_2)}{\mathcal{M}(M_1 \cup M_2)},$$

adică este cîtul dintre măsura intersecției lui M_1 și M_2 și măsura reuniunii acelorași mulțimi. Aceasta înseamnă că $0 \leqslant \mathcal{M} \leqslant 1$, adică M trebuie să fie mai mare sau egal cu zero și mai mic sau egal cu unu. Măsura este unu cînd $M_1 = M_2$, adică obiectele sînt identice, și este zero cînd obiectele sînt total diferite.

Folosirea unui asemenea limbaj în formularea analogiilor dintre fenomene și procese social-umane sau între această categorie de fenomene și altele aparținînd altui domeniu, reprezintă o direcție a modelării matematice în științele social-umane. Pe această temă se poartă discuții aprinse privind utilitatea simbolizării, formalizării și axiomatizării în științele umane, toate operațiile de mai sus fiind subiacente modelării matematice. Problemele nu sînt de loc simple deoarece aceste operații se aplică unui domeniu mult mai complex decît cel al naturii fizice, chimice sau biologice.

Modelele logico-matematice aplicate științelor umane ajung, într-un fel sau altul, să exprime interacțiunea subiectului cu obiectul, un fenomen sau proces social-uman fiind rezultat al subiectivării obiectului și al obiectivării subiectului. Complicațiile apar și dintr-un alt motiv, și anume din faptul că formele logico-matematice sînt, la rîndul lor, elemente ale gîndirii subiectului, uneori ale aceluiași subiect care cercetează procesul social-uman (obiectul). La toate acestea se adaugă o cerință generală a cunoașterii științifice a realității obiective — inteligibilitatea noțiunilor și formulelor ei teoretice.

În general, orice știință elaborează construcțiile sale pornind de la un fond de intuiții inițiale asupra cărora nu mai revine ci doar, cel mult, le adaugă altele pe parcurs. Astfel, prin construcțiile sale logice, matematicianul depășește intuițiile elementare de ordin senzorial, evitînd orice contradicții cu acestea. Fizicianul, oricît de abstracte ar fi determinările pe care le dă spațiului, timpului și cauzalității, revine la intuițiile figurilor și mișcărilor pentru descrierea realității fizice. La fel și psihologul sau economistul sau sociologul : ei construiesc concepte teoretice care trebuiesc confirmate de experimentare.

În științele social-umane comprehensibilul este implicat în însăși fenomenele pe care le cercetează ; aceste fenomene sînt mult mai legate de conștiința omului asupra lumii decît realitățile pe care le studiază fizica sau cosmologia de exemplu. Aceasta nu înseamnă că conceptele elaborate de psihologie, sociologie, științele economice etc. sînt reglate în întregime de intuiție. Dimpotrivă, vrem prin aceasta să subliniem că, modelarea matematică trebuie situată în perspectivă operatorie, că trebuie corelată cu reflexia, cu experimentul, cu viața. Generalizînd, am putea spune că orice fel de modelare utilizată în științele umane trebuie privită operatoriu, și aceasta deoarece în aceste științe gîndirea nu este niciodată pur formală „Știința — inclusiv științele omului — este atît o activitate în concepet cît și o activitate de construcție de concepte..." [6, § 6.26]. Instrumentul logic de elaborare a științelor umane nu poate fi, din acest motiv, logica clasică, după cum susțin unii cercetători de la noi (v. [7]), logica matematică rămînînd instrumentul de construcție al științelor exacte ; mult mai corespunzătoare este *logica operatorie*, atît pentru lucrul cu modele în științele umane cît și pentru clarificarea altor probleme cu care se înfruntă aceste discipline.

Cercetările în domeniul logicii operatorii sînt de dată relativ recentă și fac parte din mișcarea mai amplă din logică, al cărei început se situează în deceniul 5 al secolului nostru. Ele încheie, într-un anumit fel, perioada opunerii logicii moderne logicii clasice, logica operatorie apărînd ca o soluție nouă dată problemei raportului dintre logica clasică și logica matematică. Cele „două" logici nu sînt, sau nu trebuie opuse în mod diametral. Ele trebuie unificate într-o viziune conformă cu însuși „cursul spontan al gîndirii umane" [8, p. 6]. Această unificare trebuie să se facă începînd de acolo de unde logica modernă se desparte de logica clasică : metoda de demonstrație. Logica matematică acordă prioritate calculului în demonstrații, ajungînd astfel să fie „știința unor scheme care nu mai sînt specifice gîndirii, deoarece se aplică și în electronică" [8, p. 7]. Or logica trebuie să rămînă totuși o știință a gîndirii și, ca atare, „ea trebuie să studieze structura gîndirii, modul cum gîndirea *operează* (sbl. ns. T.S.) efectiv..." [7].

Logica operatorie elaborată de prof. P. Botezatu de la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași se bazează pe următoarele două operații logice: tranzitivitatea, adică transferul de proprietăți generale între clase ce se află în raport de incluziune, și construcția unui obiect logic din alte obiecte.

Fundamentînd această reconstrucție a logicii pe teoria mulțimilor prin intermediul noțiunilor de „extensiune generalizată și „intensiune generalizată", autorul urmărește să extindă și să generalizeze silogistica prin introducerea în cadrul acestui raționament a propozițiilor exclusive. De asemenea, logica operatorie își lărgește domeniul și prin diversificarea pe obiecte logice. „Nu gîndim numai cu clase; gîndim, tot atît de frecvent, cu totalități, cu fenomene, cu mărimi, cu numere ș.a.m.d." [8, p. 27]. În acest sens, autorul schițează cîteva aplicații ale L.O.[2]): silogistica operatorie, mereologia (de la grecescul μέρος cu înțelesul de „parte") operatorie, adică logica întregului și a părții, fenomenologica operatorie, adică logica relațiilor dintre fenomene ș.a.

Toate acestea au o deosebită importanță pentru precizarea analogiei: ea nu constă numai în asemănarea obiectelor, ci și în operarea cu proprietățile acestor obiecte, cu obiectele înseși.

Relația analogică, prezentă în orice modelare, este o relație ordonată; cu alte cuvinte această relație este reflexivă, nesimetrică și tranzitivă. Relația analogică este reflexivă deoarece fiecare proprietate comună lui O_1 și O_2 este în relație analogică cu ea însăși. Relația analogică este nesimetrică deoarece nu toate proprietățile obiectelor O_1 și O_2 sînt comune. Relația analogică este tranzitivă deoarece din faptul că O_1 și O_2 au anumite proprietăți comune rezultă că aceste obiecte pot avea și alte proprietăți comune. Avînd aceste proprietăți, analogia poate fi tratată prin L.O. Operații de genul: „de la întreg la parte se transferă prezența relației mereologice, iar de la parte la întreg se transferă absența ei; nu se constituie relația mereologică între două lucruri, fie pentru că secventul nu aparține întregului, căruia îi aparține antecendentul, fie pentru că antecedentul aparține întregului, căruia nu-i aparține secventul" [8, p. 218], guvernează scheme inferențiale ce intervin și în modelare. Deși se întemeiază pe analogie modelarea utilizează și alte forme de raționare, inclusiv raționamentul practic. Nu trebuie să uităm că între modelare și experiment este o strînsă legătură.

Caracterul logic-operatoriu al modelelor folosite în prezent în științele umane decurge și din faptul că, apărînd ca imitație a unor trăsături ale originalului, modelul se poate dezvolta ulterior după o „logică" relativ independentă. La un moment dat această logică a modelului poate să nu mai corespundă cu logica disciplinei în care se aplică modelul.

Așa s-a întîmplat cu modelele factoriale folosite în psihologie. Aceste modele au apărut ca urmare a „matematizării" datelor empirice acumulate în cercetările clinice, „factorii" psihologi neexprimînd altceva decît direcțiile de covariație a comportamentului uman măsurat. Forța lor științifică depindea de: măsura în care formau o structură coerentă care reflecta dimensiunile diferențiate ale comportamentului; măsura în care factorii puteau fi integrați în teoria psihologică; măsura în care ei contribuiau la rezolvarea unor probleme practice, de psihologie aplicată. Cînd nu s-a răspuns acestor cerințe, psihologia a devenit „factorologie". Inițiatorii acestei metode însă, nu au renunțat niciodată să recunoască că „nimic nu este mai practic decît o bună teorie".

Orice model folosit în științele umane trebuie corelat cu scopurile și funcțiile teoriilor acestor discipline, în caz contrar el rămîne un simplu artificiu. Pentru a răspunde acestei exigențe, cercetătorilor le sînt de un real folos rezultatele și poziția logicii operatorii. Această logică este situată în imediata vecinătate a logicii dialectice, deoarece urmărește desfășurarea „naturală" a gîn-

---

[2]) Prescurtare de la „Logica operatorie".

dirii, neîncorsetată de condiţii venite din afara ei. Ori, gîndirea naturală nu poate fi decît dialectică.

Cerinţele actuale privind cercetarea în domeniul ştiinţelor social-umane impun folosirea tuturor mijloacelor care contribuie la creşterea eficienţei lor în opera de perfecţionare a vieţii noastre sociale, de accelerare a dezvoltării ţării pe drumul făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate.

Primită la 20 decembrie 1972

Institutul politehnic, Iaşi,
Catedra de socialism ştiinţific

BIBLIOGRAFIE

1. Aristotel, *Organon*, Vol. **II**, Ed. şt., Buc., 1958.
2. Florian M., *Introducere la „Analitica primă"*. În Aristotel, *Organon*, Ed. şt., Buc, 1958.
3. Kant Im., *Logique* (traduction). Tissot, Paris, 1911.
4. Dorolle M., *Le raisonnement par analogie*. P.U.F., Paris, 1949.
5. Klauss G., *Cibernetica şi societatea* (trad. din l. germ.). Buc., 1966.
6. Granger G. G., *Pensée formelle et sciences de l'homme*. Ed. Montaigne, Aubier — Paris, 1967.
7. Surdu Al., *Logică clasică şi logică matematică*. Ed. şt., Buc., 1971.
8. Botezatu P., *Schiţă a unei logici naturale*. Ed. şt., Buc., 1969.

LE CARACTÈRE LOGIQUE-OPÉRATOIRE DU MODÈLE DANS LES SCIENCES HUMAINES

(Résumé)

Les modèles se constituient comme résultat d'analogie d'un système avec d'autres. On discute au sujet de la nature de l'analogie et on montre que les performances des analogies mathématiques doivent être complétées par la logique opératoire.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 1—2, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C.Z. 130.1 ; 18.01

DETERMINISMUL ŞI VALORILE

DE

M. PĂSTRĂGUŞ

Ca teorie care oferă cheia explicării interdependenţei fenomenelor şi proceselor din univers, inclusiv a celor sociale, determinismul se corelează organic şi cu lumea valorilor, punîndu-i în evidenţă rădăcinile sociale, caracterul istoric, cît şi factorii determinanţi ai procesului de creaţie. Nu întîmplător, în prezent, cele mai vii dispute de axiologie se consumă pe terenul determinismului. Adversarii filozofiei marxiste, cînd declară deschis că valorile, dată fiind natura şi esenţa lor, sînt incompatibile cu determinismul social, de fapt pledează pentru dreptul la existenţă a oricăror valori, inclusiv a celor opuse progresului social.

Deşi determinismul, într-o formă sau alta, caracterizează mai mult sau mai puţin toate orientările din axiologia nemarxistă contemporană, poziţia sociologului francez, G. Gurvitch ni se pare cea mai explicită pentru justificarea indeterminismului. El spune că „aplicarea cauzalităţii este exclusă în acest domeniu, ca şi în cel al simbolurilor. A considera ideile şi valorile ca efecte produse, proiecţii ale cadrelor sociale, înseamnă totodată a anula validitatea lor şi a lua o poziţie filozofică fără a o justifica" [1, p. 146]. Dîndu-şi seama de radicalismul poziţiei sale, G. Gurvitch încearcă o corecţie spunînd că „totuşi imposibilitatea aplicării cauzalităţii în acest domeniu (cel al valorilor n.n.) nu exclude cu nimic un determinism social specific, dispunînd de procedee operatorii proprii, cum sînt : corelaţiile şi covariaţiile funcţionale" [1, p. 147].

Dacă unii filozofi recunosc valorii însuşirea de a fi reală şi obiectivă, se îndoiesc în schimb cînd trebuie să-i dovedească existenţa. Sartre, spre exemplu, spunea că „existenţa valorii ca valoare, este existenţa a ceea ce n-are existenţă. Existenţa sa este de a fi valoare, adică de a nu fi" [2, p. 106]. Argumentînd într-o exaltare parmenidiană, Sartre îşi viciază logica demonstraţiei, punîndu-ne în final în faţa unei concluzii de factură indeterministă : din moment ce valorile sînt ficţiuni, nu are sens să le credem determinate social.

O părere apropiată o are şi profesorul italian Felix Bataglia, care într-un studiu publicat recent, „Valoarea în istorie", susţine că valoarea nu se înscrie în domeniul reprezentărilor obiective, că ea depăşeşte natura şi nu poate fi instaurată decît de spirit. Bataglia afirmă că meritul de a fi pus în evidenţă rolul spiritului în constituirea lumii valorilor îi aparţine creştinismului. Atît Bataglia, cît şi alţi axiologi nemarxişti, consideră că în afara transcendenţei nu există un alt domeniu al valorilor. Heidegger susţinea, la rîndul său, că

temporalitatea existenţei face din lumea valorilor o substanţă relativă şi efemeră, că axiologia nu reprezintă altceva decît declinul gîndirii ontologice.

Axiologiile care au pus în discuţie transcendenţa au pornit, după părerea noastră, de la cîteva constatări demne de luat în consideraţie şi, de aceea, nu întîmplător unii cercetători marxişti au propus elaborarea unei teorii ştiinţifice a transcendenţei, ca fiind o problemă de real interes teoretic.

Filozofi ca Max Scheler, Rickert, Windelband, Hussel, cînd consideră că valoarea aparţine genului transcendenţei, ei înţeleg cu deosebiri neesenţiale, prin această noţiune luată de la Kant, ceva dincolo de lumea empirică, un dat aprioric supraistoric şi suprasocial. Un apriori emoţional — în cazul lui Scheler. Desigur, acest înţeles nu poate fi acceptat de filozofia marxistă. Dar, avînd în vedere că valoarea este un aspect sui generis al realităţii care îşi are sorgintea în relaţia subiect-obiect, neidentificîndu-se cu nici unul din aceşti doi poli, dar nici reducîndu-se la relaţia lor, valoarea transcede imediatul şi intră în sfera permanenţelor istorice. Desigur nu toate valorile sociale au acelaşi grad de perenitate. Unele se consumă o dată cu apariţia valorilor succesoare (valorile ideologice, etice, politice), altele, cum sînt valorile estetice, ating un grad de perenitate mai ridicat şi întruchipează trepte de perfecţiune şi armonie în anumite epoci, încît pentru altele devin model şi ideal, dar care cu timpul, fie se pierd, fie îşi transmit conţinutul de semnificaţii în valorile nou create. Tipologiile realizate de Shakespeare, Molière, Tolstoi, Caragiale ş.a. sînt mereu prezente în conştiinţa noastră cu funcţie de modele şi sursă de inspiraţie. Aşa se face că, deşi autorii acestor tipologii au dispărut ca persoane, opera lor depăşind limitele în care a fost creată, a intrat în „transcendenţă" prin „transascendenţă", aşa cum spunea J. Wahl.

Valorile, parcurgînd în procesul creaţiei un anumit ciclu axiologic (o succesiune logică de momente, necesare în evoluţia lor), încă de la început, din faza aspiraţiei intenţionale, conştiinţa creatorului le vrea ca produse destinate să rămînă posterităţii. Aspiraţia spre universalitate, deşi nu se realizează decît în puţine cazuri (cel al geniilor), fundată pe real, este o „transcendenţă potenţială". Maurice Dupuy, analizînd concepţia axiologică a lui Scheler, consideră pe bună dreptate că „valoarea este dată încă în tendinţă, că tendinţa comportă o componentă axiologică" [4, p. 461].

Numai fundată pe acţiunea motivată istoric, „transcendenţa potenţială", adică idealul poate deveni ceea ce îşi doreşte creatorul. Creatorul însă, ca exponent al idealurilor unei epoci, al unor clase sau grupuri sociale, îşi înscrie procesul creaţiei valorilor într-un ansamblu de condiţii determinat de complexe motive politice, ideologice, estetice şi filozofice. Elanul de „transcendenţă", de salt în universalitate, este rezultatul unor acţiuni bazate pe decizii normative determinate de necesitatea social-politică şi idealurile spirituale ale epocii. Dar valorile ca permanenţe social-istorice şi culturale ale unei epoci, ca sinteze ale spiritului uman, odată transcendînd realitatea, nu se convertesc în nişte esenţe metafizice ieşite din sfera determinismului. Ele, printr-un proces invers de transdescendenţă, nutresc idealurile spirituale ale altor epoci şi la rîndul lor se nutresc din condiţiile sociale ale acestora, formează şi direcţionează, prin oameni noi, tendinţe în viaţa lor materială şi spirituală. Cultura antică în mod deosebit cea greacă şi latină, a constituit steaua polară pentru burghezia europeană în ascensiune. Revoluţia franceză de la 1789 a fost aoreolată cu toga culturii romane, iar cultura germană din perioada Sturm und Drang-ului a prelucrat multe mituri din cultura greacă, fără a rămîne, bineînţeles la idealurile culturii greceşti.

Ciclul axiologic, aşa dar, pleacă de la realitatea socială dată, avînd ca punct de plecare idealul, scopul, proiectul, trece prin normă, care antrenează şi motivează agentul la acţiunea efectivă creatoare de valori, iar produsul rezultat se exprimă în valori, care transced imediatul, depăşindu-l fără însă a i

se opune în mod absolut. Ciclul axiologic pleacă de la realitatea obiectivă și se încheie tot pe aceasta dar, ca un produs de un gen deosebit, metamorfozat și încărcat cu semnificații general umane care au angajat existența într-un sens dorit de ființa umană.

Cadrul axiologic — ansamblul constituit al valorilor în funcțiune, odată constituit, determinat, influențează prin funcția sa normativă sfera vieții sociale. Acțiunea umană negînd (dialectic) și transformînd realitatea obiectivă în baza unor norme al căror conținut îl constituie aspirațiile umanității, depășește această realitate, făurind una nouă în care s-a realizat omul ca ființă supremă. Marx arăta că valorile culturii umane reprezintă obiectivarea forțelor subiective ale esenței umane, „industria și istoria acesteia sînt cartea deschisă a forțelor esențiale omenești, psihologia omenească ce ni se înfățișează senzorial" [4, p. 33].

Poziția filozofică care se refugiază pe reflexia axiologică în transcendentul divin are adepți din mai multe părți. Sînt și orientări psihologiste care exclud axiologicul din sfera determinismului. Criticînd această poziție reținem totodată și importante contribuții privind înțelegerea mecanismului psihologic al actului apreciativ cît și al coordonatelor psihologice privind procesul de creație.

Concepțiile psihologice în teoria valorii, mai ales cele germane (Meinung, Kraibig, Schmoller, Freinfels-Müller, Ehrenfels, ș.a.) au fost analizate și criticate în bună parte la timpul lor încă de axiologul român P. Andrei, iar mai recent unele din aceste poziții de Al. Boboc. Meinung recunoaște că valoarea nu poate fi fundată pe dorință, dar că, invers, — dorința se fundează pe sentimentul valoric. Mai tîrziu, încercînd să-și depășească unele din ideile sale, printre care și aceea care identifica valoarea cu simpla relație psihologică pe care o avem cu un obiect, el arată că dincolo de aceste valori, pe care le numește „personale" (strict psihologice), ar sta drept garant al obiectivității primilor valori, alte valori de un grad deosebit — Wurde, inpersonale (adevărul, binele și frumosul). Ehrenfels merge și mai departe, susținînd că un obiect nu este valabil decît dacă este condiționat de subiect, fiind prezent un stadiu al plăcerii mai intense decît cel care va condiționa ideea absenței sale. Freinfels-Müller consideră că valoarea este dată de „eul unitar", altceva decît eul multiplu etajat în atitudini momentane.

Indiferent dacă valoarea se identifică cu relația subiect-obiect, dacă este o plăcere intensă, sau dacă sentimentul valorii (Wertgefühle) este considerat ca un mediator dintre sentiment și intelect, în fond, sînt vizate tot concluzii indeterministe. Dacă am identifica valoarea cu diferiții derivați psihologici ai afectivității sau voliției ar însemna că ea este tot atît de efemeră cît și acești constituienți afectivi, or, în realitate lucrurile stau invers. Afectul este semnul prețuirii dar nu prețul însuși și nici substratul prețului — valoarea. P. Césari spunea că „dorința nu capătă semnificație axiologică completă decît în măsura în care își găsește loc în ceea ce e de dorit. Dorința este pe deasupra profund echivocă, căci ea poate privi, mai degrabă dobîndirea de bunuri. Fără îndoială, dorința de a asculta o operă muzicală sau sentimentul plăcut pe care-l procură această audiție sînt semnele valorii sale, dar nu vor justifica adevărata valoare" [5, pp. 31 — 32].

Metodologic, nu este greșită raportarea valorii la creatorul ei, la adevărata sursă; greșită este raportarea valorii la ceea ce este subiectiv din subiect (sentimentele, emoțiile și stările de spirit). Axiologii psihologiști nu au privit niciodată omul ca un ansamblu de relații sociale (etice, estetice, volitive, afective, etc), ca o totalitate concretă, și nici stările sale afective ca trăiri motivate și determinate social. Fenomenologi ca Max Scheler, N. Hartman, L. Lavelle, în analiza valorilor folosesc metoda reducției pentru a elimina din cîmpul conștiinței tot ceea ce poate aminti de realitatea obiectivă, pentru ca în final să ajungă la intuirea pură a valorilor care ar fi date în afectivitatea indi-

vidului. Cu această optică L a v e l l e definește axiologia ca „metafizică a sensibilității și voinței" [6]. El condiționează obiectivitatea adevărului și a valorii de conștiință. Într-adevăr, din unghiul reflectării, conștiința este un instrument fără de care valoarea și cunoașterea sînt imposibile, dar nu conștiința nudă este creatoare de valori, ea doar le reflectă și le constată obiectivitatea.

Încercarea de a elimina din sfera analizei factorii care conferă obiectivitate valorii, și, în consecință, de a-i scoate din planul determinismului social, duce la acreditarea unei axiologii lipsită de criterii obiective, irațională, aistorică și metafizică. Desigur, orientărilor idealiste nu li se pot anula și unele merite pe care, în mod incontestabil, le au în analiza valorii (dezvăluirea caracterului lor reflectoriu, punînd în evidență rolul factorilor afectivi și volitivi; rolul subiectului în procesul creației, etc.) Aceste orientări pun probleme dar nu le rezolvă.

O analiză științifică, avem credința că o va putea face numai acea axiologie care va rodi pe terenul dialecticii, numai acea axiologie care va concepe ca un imperativ conștient al necesității istorice cauzată social și tradusă stilistic în produsele spiritului omenesc; numai o astfel de axiologie se va putea feri de postulate metafizice ca: „în sine, transcedental, apriori emoțional", ș.a.

Indeterminismul în axiologiile contemporane mai are rădăcini și în faptul că înțelege libertatea umană în mod separat și exterioară sferei determinismului, în disjuncții tari: ori numai necesitate, ori numai liberetate (K. M a n h e i m). Soluțiile teoretice ale unor astfel de orientări nu pot duce în axiologie decît, fie la transcedental, fie la aprioricul emoțional — poziții reprezentative în axiologia contemporană burgheză.

În procesul creației, subiectul este termenul central, dar acest lucru nu trebuie absolutizat. El trebuie să fie liber, însă o libertate nesupusă normei echivalează cu o anarhie din principiu.

Istoria creației valorilor arată că onticul originar, alcătuit din experiențele parcurse în cursul vieții, se depozitează în legături nervoase, care filtrate, selectate și prelucrate în baza unor criterii—norme, constituie materia socială a valorilor. Climatul economic, social-politic și cultural al unei epoci, idealurile, gusturile și sensibilitatea acesteia, determină și condiționează istoric geneza valorilor. Subiectul apare ca un focar prin care razele de la sursă, străbătîndu-l, se restructurează la ieșire (după norme etice, politice, filozofice, estetice și științifice) în formații noi, de multe ori nebănuite. Oricît de neașteptate ar fi restructurările finale, nu putem rămîne la credința că valorile ar fi identice cu niște emoții pur subiective sau artificii afective fără valoare obiectivă și nedeterminate social.

Omul ca parte componentă a societății, ca expresie individualizată și concentrată a socialului, este determinat, ca și societatea căreia îi aparține, în structura și funcționalitatea acțiunilor sale; el nu se poate sustrage comandamentelor sociale care îi modelează fizionomia spirituală. Atît cadrul axiologic din care face parte cît și năzuințele sale perpetuum în metamorfoză, îl conduc permanent la creație și recreație axiologică. Acțiunea, în esența ei creativă și reflexivă, proiectivă și verificatoare, este expresia legică a determinării sociale a omului și a comportărilor sale axiologice. Prin acțiune, omul ca demiurg durează deasupra solului ontic o lume de valori care-i ființează condiția sa umană și îl afirmă ca specie universală capabilă de permanentă realizare și autoperfecționare.

Primită la 20 decembrie 1972

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de socialism științific

BIBLIOGRAFIE

1. Gurvitch G., *Déterminismes sociaux et libérté humaine.* P.U.F., Paris, 1963.
2. Cuviller A., *Anthologie des philosophes français contemporaines.* P.U.F., Paris, 1962.
3. Dupuy M., *Philosophie de Max Scheler.* P.U.F., Paris, 1959.
4. Marx K., Engels Fr., *Despre artă și literatură.* E.P.L.P., Buc. 1953.
5. Césari P., *La valeur.* P.U.F., Paris, 1964.
6. Lavelle L., *Traité des valeurs.* P.U.F., Paris, 1954.

LE DÉTERMINISME ET LES VALEURS

(Résumé)

L'auter se propose d'expliquer les rapports de détermination, qui existent entre les valeurs et le cadre de la vie sociale. Dans la première partie, par une critique dialectique, l'auteur se délimite des positions de l'axiologie contemporaine qui réfuse le déterminisme dans l'explication du monde des valeurs.

Dans la deuxième partie, l'auteur met en évidence les racines, le cadre d'évolution, ainsi que la degré de pérénité des valeurs.

Finalement, on explique que l'origine des valeurs se trouve dans l'action sociale humaine motivée du point de vue économique, social-politique et culturel.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 1—2, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C. Z. 130.1; 172.1; 335.5

UNELE ASPECTE ALE RAPORTULUI OBIECTIV-SUBIECTIV ÎN FORMAREA ŞI DEZVOLTAREA CONŞTIINŢEI ÎN SOCIALISM

DE

I. MOCANUL

Formarea şi dezvoltarea conştiinţei socialiste reprezintă o necesitate a revoluţiei şi construcţiei socialismului. Clasicii marxism-leninismului au subliniat în repetate rînduri şi viaţa a confirmat că fără formarea şi dezvoltarea unei conştiinţe revoluţionare în rîndul proletariatului şi a maselor, nu este posibilă victoria revoluţiei şi construcţiei socialiste. Numai conştiinţa revoluţionară înlesneşte înţelegerea de către masele muncitoare a necesităţilor şi legităţilor dezvoltării vieţii sociale, formarea unei convingeri ferme despre justeţea căii revoluţionare de răsturnare a orînduirii vechi, burgheze şi făurirea orînduirii socialiste şi comuniste. Aceasta determină o creştere deosebită a participării lor la creaţia istorică conştientă.

Rolul conştiinţei sporeşte o dată cu trecerea la înfăptuirea sarcinilor construcţiei socialiste care, în comparaţie cu cucerirea puterii politice, sînt de o amploare şi o complexitate incomparabil mai mare.

Sînt actuale mai mult ca oricînd cuvintele lui Lenin care arăta că pentru edificarea noii orînduiri „avem nevoie de o ridicare uriaşă a nivelului de cultură" [2, p. 392].

Un nivel ridicat de cultură a unui popor constituie o condiţie şi pentru o conştiinţă înaintată. De aceea, un rol deosebit revine în activitatea partidului şi statului de construire a socialismului, revoluţiei culturale în cadrul căreia se făureşte atît o cultură nouă, socialistă, cît şi o conştiinţă înaintată.

Cu puţine excepţii, în ţările care au trecut la socialism, printre care şi ţara noastră, nivelul dezvoltării economice şi culturale de masă a fost scăzut. De aceea, în aceste ţări partidele comuniste au avut greaua sarcină de a lichida nu numai înapoierea economică, ci şi cea culturală ca o condiţie obiectivă şi subiectivă obligatorie a înfăptuirii socialismului.

Referindu-se la starea de înapoiere în care se găsea România în timpul regimului burghezo-moşieresc, precum şi la moştenirea grea pe care am preluat-o în această privinţă, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a arătat că „Pentru partidul şi statul nostru socialist s-au impus ca o necesitate obiectivă lichidarea rapidă a acestei situaţii, înfăptuirea într-un timp cît mai scurt a măsurilor menite să ducă la ridicarea nivelului de cultură al întregului popor. Încă

---

[1]) Comunicată la sesiunea ştiinţifică a Catedrei de socialism ştiinţific, din februarie 1972.

de atunci — și viața a confirmat acest lucru — 'apărea cu toată claritatea că, dacă nu vom reuși să lichidăm starea de înapoiere culturală... însăși dezvoltarea economică-socială a țării nu se va înfăptui cu succes" [3, p. 15].

Din modul cum a abordat problematica construirii socialismului, reiese cu claritate că P.C.R. a pornit de la înțelegerea justă, marxist-leninistă a determinismului social, în strînsă legătură cu particularitățile concret-istorice din țara noastră.

În acest sens, Partidului Comunist Român îi sînt străine interpretările unilaterale ca și absolutizarea tezelor generale ale marxismului. Partidul nostru respinge atît determinismul mecanicist, după care existența socială ar genera în mod spontan, de la sine, conștiința socialistă, cît și teza fatalistă, demobilizatoare, conform căreia conștiința socială ar rămîne inevitabil în urma existenței sociale.

În condițiile noii etape împletirea factorilor obiectivi și subiectivi în activitatea partidului de dezvoltare multilaterală a socialismului, cunoaște o evoluție calitativ superioară. Niciodată pînă acum nu a fost formulată cu atîta claritate interdependența dintre factorii obiectivi și subiectivi ai vieții sociale, respectiv dintre sarcinile din domeniul economic și social și activitatea de educare marxist-leninistă a maselor, de formare și dezvoltare a conștiinței socialiste.

Vastul program elaborat pentru etapa actuală de dezvoltare a socialismului în țara noastră evidențiază că partidul concepe edificarea societății socialiste și trecerea la comunism ca rezultat al realizării unui nivel foarte ridicat al vieții materiale — factorul primordial al progresului societății — într-o strînsă corelație dialectică cu activitatea de ridicare a nivelului conștiinței și culturii întregii noastre națiuni.

Fără o dezvoltare a tuturor domeniilor vieții sociale, atît a laturii materiale cît și a celei spirituale, nu este posibilă construirea socialismului și comunismului. Așa cum se sublinia pe bună dreptate la Plenara din 3—5 noiembrie 1971 „chiar în cazul în care am fi o țară puternic dezvoltată, cu un nivel al productivității muncii superior celui mai ridicat nivel atins de vreo țară, nici atunci nu vom putea spune că am ajuns în comunism, atîta timp cît omul și relațiile dintre oameni nu se vor transforma profund. Socialismul, comunismul, apar numai atunci cînd, drept consecință a marilor schimbări economice, se creează un om cu calități morale și psihologice de un nivel superior celui moștenit și existent" [3, p. 162]. Aceste calități morale și psihologice superioare, și în general elementele conștiinței noi nu apar de la sine, automat, ca urmare a schimbării condițiilor materiale de existență a oamenilor. Formarea și dezvoltarea conștiinței în totalitatea laturilor și formelor sale este rezultatul activității conștiente, politică și educativă desfășurată de clasa muncitoare în frunte cu partidul comunist, de statul socialist, în însuși procesul de edificare a noii orînduiri, și nu ca un produs spontan al noilor condiții obiective apărute în socialism.

Partidului Comunist Român îi este străină viziunea idilică, triumfalistă și simplificatoare asupra procesului dialectic de transformare a vieții sociale și a conștiinței oamenilor. Noile idei și concepții politice, juridice, filozofice, etice etc., oricît de juste s-au dovedit a fi, nu se impun de la sine, în virtutea faptului că sînt juste, ori superioare celor din capitalism. Ele se formează și se dezvoltă pe baza noilor realități obiective, numai prin activitatea ideologică educativă a partidului comunist.

Așa cum rezultă din programul elaborat de Congresul X privind noua etapă de dezvoltare a țării noastre, prin politica sa partidul acționează conștient asupra factorilor obiectivi, materiali ai progresului social, cît și a celor subiectivi, conștienți, organizatorici și politici pentru formarea conștiinței socialiste. Avîntul continuu al forțelor de producție, perfecționarea relațiilor de producție socialiste și a relațiilor între oameni în general, adîncirea democrației socialiste, perfecționarea în spiritul principiilor eticii și echității socialiste și comuniste a între-

gului ansamblu de relaţii sociale constituie premisele materiale, economice, juridice-politice obiective pentru afirmarea şi dezvoltarea multilaterală a personalităţii umane. În acelaşi timp partidul şi statul socialist creează premisele ideologice şi climatul psiho-social pentru desfăşurarea unei activităţi permanente de educare şi formare a omului nou, cu o conştiinţă înaintată, pentru înlăturarea rămînerii în urmă a conştiinţei faţă de existenţa socială.

Interpretînd în mod dialectic, în cadrul contextului social actual din socialism, teza despre rămînerea în urmă a conştiinţei sociale faţă de existenţa socială, Partidul Comunist Român îndeamnă nu la pasivitate şi aşteptare, ci la acţiune dinamică, la o intensă muncă politică şi educativă de formare şi dezvoltare a conştiinţei noi, pentru ca aceasta să ajungă din urmă şi chiar să depăşească nivelul general de dezvoltare al vieţii materiale.

Devansînd nivelul de dezvoltare al existenţei sociale conştiinţa socială devine, astfel, un factor activ, prospectiv şi transformator al viitorului socialist şi comunist al patriei noastre. Activitatea partidului pentru generalizarea trăsăturilor conştiinţei socialiste la toţi membrii societăţii, formarea şi dezvoltarea la aceştia a unui înalt nivel de pregătire politică ideologică şi de cultură generală, sau, cum anticipa Engels, a unor oameni „cu aptitudini omnilateral dezvoltate... în stare să aibă o privire de ansamblu asupra întregului sistem al producţiei" [1, p. 378], constituie obiective ale programului de educare comunistă adoptat de Plenara C.C. al P.C.R. din 3—5 noiembrie 1971 şi însuşit de Conferinţa Naţională a partidului din iulie 1972.

În centrul acestui program se află omul, „făurirea omului înaintat, înarmat cu cele mai noi cuceriri ale ştiinţei şi culturii, a omului societăţii celei mai drepte şi umane — societatea socialistă multilateral dezvoltată, societatea comunistă" [4, p. 81].

În etapa actuală de făurire a noii orînduiri există toate condiţiile obiective şi subiective ca partidul nostru să determine ridicarea continuă a conştiinţei sociale.

Influenţarea continuă a gîndirii şi vieţii oamenilor muncii are loc în ambianţa noilor realităţi sociale în care relaţiile de producţie socialiste au învins definitiv, iar forţele de producţie cunosc un ritm înalt de dezvoltare şi modernizare, în care activitatea politică şi ideologică a fost ridicată pe o treaptă superioară, în care, în sfîrşit, are loc promovarea activă a principiilor eticii şi echităţii socialiste şi comuniste şi un proces neîntrerupt de perfecţionare a întregii vieţi sociale.

Partidul foloseşte cu pricepere condiţiile nou create pentru modelarea şi dezvoltarea conştiinţei socialiste. În primul rînd partidul a mobilizat întregul popor la elaborarea şi înfăptuirea programului complex de dezvoltare multilaterală a societăţii noastre socialiste, descoperind forme şi modalităţi noi de atragere a maselor la o participare activă la viaţa socială. Aşa cum sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu „Un factor important al educaţiei socialiste îl reprezintă participarea tot mai largă a oamenilor muncii la conducerea activităţii economico-sociale" [3, p. 64].

Sînt cunoscute măsurile luate în acest sens: crearea comitetelor şi comisiilor oamenilor muncii, ca organe colective de conducere, instituţionalizarea adunărilor generale ale salariaţilor, dezbaterea de către oamenii muncii a celor mai importante proiecte de legi şi hotărîri, posibilităţile mai largi pentru controlul asupra modului cum se înfăptuieşte politica partidului şi statului etc.

Acest cadru organizatoric nou, în care toţi oamenii muncii fără deosebire de naţionalitate participă la conducerea societăţii, constituie o înaltă şcoală de educare politică, de creştere a răspunderii fiecărui cetăţean faţă de interesele generale ale societăţii, de înlăturare a spiritului individualist mic burghez.

În formarea conştiinţei noi, interacţiunea dialectică a factorilor obiectivi şi subiectivi îşi găseşte modul de manifestare cel mai deplin în muncă, în activitatea practică, de producere a bunurilor materiale şi spirituale. Atingerea idealurilor şi ţelurilor socialismului şi comunismului, care necesită o perioadă lungă de timp, este condiţionată de munca întregului popor, de participarea conştientă a

acestuia la înfăptuirea politicii partidului. În acest fel concepe partidul făurirea noii orînduiri, în acest cadru complex al producției, al muncii, se formează și se dezvoltă conștiința comunistă. Partidul Comunist Român ține seama de teza marxistă cu privire la rolul determinant al practicii de producție în viața socială. De aceea a înscris în Programul de educație socialistă, principiul educației prin muncă, cel mai eficient mijloc de formare și de afirmare a conștiinței noi : „Să facem ca fiecare cetățean să-și consacre energia și capacitatea creșterii avuției naționale, înfloririi vieții tuturor oamenilor muncii ; numai astfel va crește și fericirea fiecăruia în parte. Să educăm pe toți cetățenii, și în special tineretul, în spiritul cultului față de muncă, față de munca liberă despovărată de exploatare din societatea noastră, singura sursă a progresului și prosperității poporului nostru, a națiunii noastre socialiste, mijlocul principal de afirmare a talentului și forței creatoare ale tuturor cetățenilor, de manifestare a personalității și autoperfecționare morală a fiecăruia" [3, p. 53].

Primită la 20 decembrie 1972

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de socialism științific

BIBLIOGRAFIE

1. Marx K., Engels F., *Opere.* Vol. 4, Ed. polit., Buc., 1958.
2. Lenin V. I, *Despre cultură și artă.* E.S.P.L.P., Buc., 1957.
3. Ceaușescu N., *Expunere cu privire la Programul P.C.R. pentru îmbunătățirea activității ideologice.* În vol. „Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 3—5 noiembrie 1971", Ed. polit., 1971.
4. Ceaușescu N., *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român din 19—21 iulie 1972.* Ed. polit., Buc., 1972.
5. * * * *Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 3—5 noiembrie 1971.* Ed. polit., Buc., 1971.

QUELQUES ASPECTS DU RAPPORT OBJECTIF-SUBJECTIF DANS LA FORMATION ET LE DÉVELOPPEMENT DE LA CONSCIENCE DANS LE SOCIALISME

(Résumé)

Le présente étude relève la corrélation dialectique des facteurs objectifs et subjectifs dans la formation et le développement de la conscience socialiste.

On met en évidence de même la position du P.C.R. en ce qui concerne la situation de la conscience par rapport à l'existence sociale dans le socialisme. Il s'agit plus précisement de ce que l'évolution plus lente de la première ne doit pas être regardée comme une fatalité.

L'auteur s'arrête également sur l'activité du P.C.R. visant la formation et le développement de la conscience socialiste dans l'étape actuelle de développement multilateral du socialisme dans notre pays.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 1—2, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C. Z. 130.1 ; 113

DIALECTICA RELAŢIEI DINTRE TEORIE ŞI PRACTICĂ, DINTRE ŞTIINŢĂ ŞI TEHNICĂ

DE

N. V. TURCU

Încă din antichitate se poate vorbi de o finalitate practică a activităţii teoretice a ştiinţelor vremii ca matematica, geometria, astronomia, etica etc. Desigur, nu putem rămîne la modul antic de înţelegere a relaţiei dintre teorie şi practică, dar îl putem consemna ca pe o formă incipientă de manifestare a ei.

De asemenea, nu trebuie neglijată străduinţa învăţaţilor chinezi, arabi, a tuturor celor din evul mediu, care, cu toată opoziţia bisericii, au reuşit să impună practicii ştiinţe de imediată utilitate ca medicina, matematicile, geografia, etc.

Drept dovadă a permanentei căutări şi cercetări a oamenilor de ştiinţă ai vremii, am aminti aici şi activitatea alchimiştilor care, deşi încercau să descopere himerica piatră filozofală, au adus un real aport dezvoltării chimiei, ştiinţă care a căpătat astăzi o mare dezvoltare.

Dar epoca în care ştiinţa s-a apropiat de natură, epoca ştiinţei experimentale, este epoca modernă inaugurată de scrierile filosofului materialist englez Bacon : „O epocă a ştiinţelor natural-experimentale se datează de la Bacon de Verullam", va scrie Goethe, referindu-se la această perioadă.

Întrucît observaţiile asupra naturii aveau un caracter întîmplător — fapt care a făcut ca dezvoltarea ştiinţei să fie îngreuiată, Bacon propune o nouă metodă şi un nou instrument de cunoaştere. Conform teoriei sale, scopul cunoaşterii ştiinţifice trebuie să fie dublu : cunoaşterea teoretică şi aplicarea practică. „Pentru a pătrunde în interiorul şi în adîncul naturii, este nevoie ca atît noţiunile cît şi propoziţiile să fie scoase din lucruri pe o cale mai sigură şi mai precaută şi să se pună în practică o procedare mai bună şi mai sigură a intelectului" [2, p. 38].

Eforturile filosofului englez, urmate de cele ale lui Galilei, Descartes etc. şi ale naturaliştilor secolelor XVIII şi XIX, reprezintă totuşi epoca romantică a ştiinţei experimentale. Este adevărat că oamenii de ştiinţă se apleacă tot mai mult asupra lumii fenomenale, dar efortul legării ştiinţei de lumea naturală este încă sporadic. Poate nu întîmplător Goethe reclama : „Numai printr-o practică sporită ar trebui să acţioneze ştiinţele asupra lumii exterioare : căci ele sînt, în fapt, toate esoterice şi nu pot deveni exoterice decît în legătură cu ameliorarea unei activităţi oarecare. Orice altă participare nu duce la nimic" [3, p. 135].

O adevărată înţelegere şi o aplicare ştiinţifică a interacţiunii dintre teorie şi practică are loc o dată cu apariţia marxismului. În celebrele „Teze despre Feuerbach", analizînd modul în care era privit raportul dintre activitatea practică şi cea teoretică de către materialiştii premarxişti, Marx afirmă : „Problema dacă

gîndirii omeneşti îi este propriu adevărul obiectiv nu e o problemă teoretică, ci una *practică*, deoarece omul trebuie să facă dovada adevărului, adică a realităţii şi forţei, a caracterului netranscendental al gîndirii sale în activitatea practică. Disputa asupra realităţii sau nerealităţii unei gîndiri care se rupe de practică este o chestiune pur scolastică" [1, p. 437].

Pornind de la acest precept, filosofia marxistă reprezintă un model de îmbinare a gîndirii cu activitatea practică, concret-istorică. Astfel, în ce priveşte raportul dintre ştiinţă şi activitatea practică, în scrisoarea către Starkenburg, Engels afirmă interdependenţa dintre ştiinţă şi producţie, scoţînd în evidenţă rolul primordial al tehnicii, al producţiei.

Punînd bazele dialecticii materialiste, Marx şi Engels au pus totodată bazele dialecticii dintre subiect şi obiect, dintre om şi lume, dintre conştiinţă şi existenţă. Ei au văzut rolul activ al conştiinţei, rolul revoluţionar al teoriei şi al ştiinţei prin acţiunea lor practică. Mai tîrziu, Lenin, îmbinînd activitatea teoretică cu cea practică, a confirmat justeţea tezelor marxiste, demonstrînd că forţa ideilor stă nu în simpla lor formulare, ci în desfăşurarea lor practică.

Continuînd şi dezvoltînd noua învăţătură despre lume, Partidul Comunist Român, prin politica sa care reprezintă marxism-leninismul creator în România, aplicînd adevărurile generale ale socialismului la condiţiile social-istorice concrete ale ţării noastre, dă o înaltă apreciere legăturii strînse dintre teorie şi viaţă, dintre ştiinţă şi producţie. „Este necesar ca oamenii de ştiinţă din toate domeniile — şi în primul rînd cei din domeniul cercetărilor tehnice — spune tovarăşul Nicolae Ceauşescu în Raportul prezentat la cel de al X-lea Congres al P.C.R. — să înţeleagă că nu se pot prezenta cu fruntea sus în faţa poporului decît în măsura în care prin activitatea lor aduc o contribuţie tot mai mare la progresul general al societăţii".

Această cerinţă izvorăşte din faptul că partidul nostru priveşte activitatea teoretică, ştiinţifică nu ca pe ceva situat deasupra vieţii, abstract, imanent, ci ca pe un factor activ al dezvoltării sociale, ca o armă puternică în transformarea societăţii, cu atît mai mult cu cît rolul activ al conştiinţei sociale a crescut, iar raportul dintre teorie şi activitatea practică, dintre ştiinţă şi producţie a devenit foarte strîns. Pornind de la această realitate, conducerea partidului nostru are în vedere o cît mai apropiată legătură între munca de cercetare şi cea productivă, între şcoală şi viaţă, între teorie şi activitatea concret socială.

Deoarece tehnica reflectă direct şi nemijlocit producţia socială, prin legătura dialectică, biunivocă dintre ştiinţă şi tehnică se realizează legătura ştiinţei cu producţia. Aşadar, veriga principală între ştiinţă şi producţie o realizează tehnica, în primul rînd tehnologia ca proces de integrare concretă a descoperirilor ştiinţifice în procesul productiv, fapt care duce nemijlocit la creşterea producţiei şi produotivităţii muncii.

Dacă într-o anumită perioadă ştiinţa era chemată la viaţă, cum spune Engels, de tehnică, de anumite nevoi practice, astăzi, prin dezvoltarea uimitoare pe care o cunoaşte, ştiinţa poate devansa tehnica venind cu soluţii, aparate, tehnologii noi în sprijinul ei. Fenomenul este posibil întrucît, pe de o parte, tehnica se apropie tot mai mult de ştiinţă, iar pe de altă parte, ştiinţa pătrunde tot mai mult în activitatea de producţie. Ştiinţa nu mai poate şi nu trebuie să aştepte comanda, cerinţa producţiei, ci ea însăşi trebuie să prevadă, să descopere şi să îmbunătăţească tehnica şi deci producţia.

Întrucît tehnica reprezintă totalitatea mijloacelor de muncă făurite de om pe baza cunoaşterii, în vederea satisfacerii anumitor trebuinţe materiale, totalitatea mijloacelor de muncă existente în sistemul concret-istoric al producţiei sociale, ea trebuie privită ca produs specific al activităţii umane creatoare. Deci tehnica este, mai precis, rezultatul producţiei sociale bazate pe dezvoltarea ştiinţei. Iată de ce a lega teoria de practică, ştiinţa de producţie nu înseamnă a o substitui acesteia, ci a o perfecţiona.

Epoca de mari prefaceri revoluţionare în care trăim se caracterizează prin desfăşurarea unei revoluţii ştiinţifice şi tehnice de o amploare fără precedent.

Ea se desfășoară pe tot frontul științei, adîncind cunoașterea în ramurile statornicite și deschizînd cercetării științifice noi domenii ale realității obiective care pînă nu demult erau inabordabile.

Ca formă a conștiinței sociale, știința cuprinde un bogat material faptic, acumulat în procesul activității de cercetare, generalizarea acestui material faptic sub formă de legi, teorii etc. confirmate de practică, precum și cunoștințele prezumtive sub formă de ipoteze, fără de care nu este posibilă dezvoltarea științei.

Știința devine astfel o nemijlocită forță de producție, căci procesul de producție reclamă o permanentă cercetare științifică și prin aceasta se realizează unitatea indisolubilă dintre știință, tehnică, producție.

Avîndu-se în vedere dezvoltarea tot mai rapidă a producției materiale în țara noastră, „Directivele" Congresului al X-lea al P.C.R., arată următoarele: „În condițiile revoluției tehnico-științifice contemporane, dezvoltarea economiei depinde într-o măsură tot mai mare de ridicarea potențialului științific și tehnologic, de capacitatea de a introduce în practica economică și socială cuceririle științei și tehnicii".

În lumina acestor „Directive", școala românească, în mod special școala superioară, știința românească urmăresc o tot mai strînsă îmbinare a teoriei cu practica, a științei cu activitatea productivă.

Cu cît știința, teoria se apropie mai mult de activitatea practică, de procesul de producție, cu atît mai mult își înțelege menirea sa socială. În dialectica relației dintre știință și producție aceasta reprezintă tocmai dialectica dezvoltării societății noastre, înfăptuirea societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră.

Primită la 23 decembrie 1972

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de socialism științific

BIBLIOGRAFIE

1. Marx K., *Teze despre Feuerbach.* În Marx-Engels, Opere alese, vol. **II,** Buc., p. 437, 1955.
2. Bacon Fr., *Noul Organon.* Ed. Acad. R.S.R., Buc., p. 38, 1957.
3. Goethe J. W., *Eseuri* Ed. Univers, Buc., p. 135, 1972.

DIALECTICS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN SCIENCE AND TECHNIQUE, BETWEEN THEORY AND PRACTICE

(Summary)

The present paper is meant to show the dialectical relation between theory and practice, between science, technique and production, and the way in which this relation is achieved ; it is also meant to present briefly, during certain historical periods the dialogue between science and practical activity. The author underlines finally the important rôle played by the science in our contemporany society.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 1—2, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C. Z. 330.11 ; 335.6

CONDUCEREA DE CĂTRE P. C. R. A SOCIETĂŢII NOASTRE SOCIALISTE ŞI PERFECŢIONAREA VIEŢII SOCIAL-ECONOMICE [1])

DE

N. NICULESCU şi V. CONSTANTINESCU

Problema perfecţionării este pentru societatea noastră un concept la ordinea zilei. Acest concept se corelează organic cu cel de dezvoltare. Altfel spus, perfecţionarea înseamnă definirea calitativă a dezvoltării. Ajunsă pe o treaptă superioară a dezvoltării, atît în domeniul vieţii materiale cît şi în cel al vieţii spirituale, societatea noastră este preocupată să-şi ridice dezvoltarea într-o nouă calitate, care să-i fie definitorie ; calea concretă a realizării practice a acestei necesităţi obiective este perfecţionarea.

Întreaga activitate a partidului nostru evidenţiază o concepţie care este, deopotrivă, a existenţei şi a actului. Concepţia asupra existenţei presupune definirea etapei istorice pe care o parcurgem. Concomitent, concepţia asupra actului implică prezenţa unui principiu director, necesar şi eficient, în vederea înfăptuirii obiectivelor fundamentale ale acestei etape. Problemei definirii etapei istorice actuale, în evoluţia societăţii noastre, îi răspunde conceptul de societate socialistă multilateral dezvoltată. Celei de a doua probleme, referitoare la principiul realizării practice a noii etape, îi răspunde conceptul de perfecţionare. Aceste două concepte implică o relaţie de intercondiţionare, ele se presupun reciproc într-o unitate dialectică. În fapt, perfecţionarea este latura complementară a dezvoltării multilaterale. Interdependenţa lor vie, de ordinul esenţei, ni se dezvăluie privindu-le în chiar procesul lor de geneză la nivelul realităţilor societăţii noastre. Problema perfecţionării a fost pusă, ca un concept propriu-zis, în cadrul Conferinţei Naţionale a Partidului din decembrie 1967. Prin semnificaţia sa teoretică şi, în perioada ce a urmat, prin efectele practice generate în planul vieţii social-economice, conceptul de perfecţionare, se poate spune că a pregătit geneza conceptului de societate socialistă multilateral dezvoltată, concept elaborat la cel de al X-lea Congres al partidului. Din acest moment însă, în lumina conceptului de societate socialistă multilateral dezvoltată, însuşi conceptul de perfecţionare capătă noi valenţe. El devine un concept integrator, privind însăşi dezvoltarea în sensul totali-

[1]) Extras din comunicarea prezentată la sesiunea ştiinţifică *Îmbunătăţirea formelor şi metodelor de conducere, organizare şi planificare a economiei şi vieţii sociale*, consacrată Conferinţei Naţionale a P.C.R., din 13—14 iulie 1972.

tății, care este înțeleasă extensional și intensional ; definind sensul actului, conceptul de perfecționare vizează existența ca întreg, relațiile din ansamblul social-economic, corelația tuturor domeniilor de activitate în realitatea întregului.

Documentele de partid relevă pregnant acest fapt. Pentru că toate documentele de partid, începînd cu Conferința Națională a Partidului din 1967, continuînd cu Raportul la cel de al X-lea Congres, cu Propunerile de măsuri pentru îmbunătățirea activității politico-ideologice și cultural-educative, cu Expunerea la Plenara C.C. al P.C.R. din 3—5 noiembrie 1971, cu Expunerea la deschiderea Colocviului privind problemele științei conducerii societății, cu Raportul la Conferința Națională a Partidului din iulie 1972 și, mai recent, cu Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara C.C. al P.C.R. din 20—21 noiembrie, în mod unitar, se implinesc într-o concepție asupra socialismului înțeles ca dezvoltare multilaterală a societății și ca perfecționare a tuturor proceselor și fenomenelor vieții social-economice ; în cadrul acestei concepții marxist-leniniste, profund științifice, dezvoltarea multilaterală și perfecționarea angajează societatea ca întreg, în toate compartimentele sale de sistem, de la elementul economic pînă la factorul om. Avem în vedere, în cadrul acestui complex de procese și fenomene economico-sociale, mai întîi de toate, latura dezvoltării multilaterale a forțelor de producție, pentru crearea unei economii puternice, pivotul dezvoltării întregii vieți sociale. Acest fapt impune ca forțele de producție să cunoască o evoluție intensivă, proces marcat de existența unui înalt ritm al dezvoltării, de o accelerare a ritmului și, mai mult, de o creștere a accelerării însăși. Pentru că forțele de producție, după cum se știe, alcătuiesc elementul de interes primordial în societate, domeniul decisiv al realizării progresului întregii vieți economice și sociale. Dezvoltarea multilaterală trebuie să înceapă deci cu ele, presupunînd în același timp aspectul creșterii intensive, fiind vorba de o dezvoltare multilaterală intensivă. O asemenea dezvoltare este prin excelență de ordin calitativ, necesitînd în principal, cum preciza tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul la cel de al X-lea Congres al partidului, punerea unui accent deosebit pe laturile calitative ale procesului de industrializare, pe realizarea de produse cu un înalt grad de tehnicitate, care să înglobeze muncă de calitate superioară, valorificînd din plin, în atingerea acestor obiective, toate posibilitățile pe care le aduce, în condițiile socialismului, revoluția științifică și tehnică. Acest cadru economic și social oferă ansamblul condițiilor necesare unei organizări științifice a producției și a muncii, atît la nivelul general al economiei naționale, precum și în fiecare unitate economică în parte, conducînd nemijlocit la obținerea unei productivități sporite a muncii și, pe această bază, la ridicarea standardului de viață al întregului popor. Desigur, înfăptuirea acestui complex al economiei naționale depinde, în mod obiectiv, de o repartizare teritorială justă a forțelor de producție, fapt care necesită o organizare rațională și o bună sistematizare a teritoriului țării, pentru o dezvoltare puternică a orașelor, pentru o lărgire și o accelerare a urbanizării, în vederea apropierii dintre sat și oraș, a civilizării vieții economice și sociale în întregul ei.

Revoluția socialistă instituie, prin însăși esența sa, un nou tip de relații sociale ; dezvoltarea intensivă a forțelor de producție, valorificarea optimă a potențialului lor progresiv în edificarea noii societăți, impun o dezvoltare corespunzătoare a relațiilor sociale, în primul rînd a celor de producție — care constituie nucleul dezvoltării, iar din această perspectivă a tuturor relațiilor umane. Or, aceste cerințe impun faptul perfecționării structurilor social-obiective în care ființează relațiile sociale, o fundamentare științifică a organizării și a conducerii vieții economico-sociale. Perfecționarea vieții economice și sociale este astfel strîns legată de adîncirea continuă a democrației socialiste, cadrul concret al participării libere și conștiente a poporului, a tuturor categoriilor de oameni ai muncii la rezolvarea treburilor în societate. Într-un asemenea complex economico-social, integrator și dinamic la nivelul totalității sale, dezvoltarea și perfecționarea vizează într-adevăr societatea ca sistem, de la elementul economic la factorul om.

Referitor la această relaţie dialectică între dezvoltarea multilaterală şi perfecţionare, care implică o problematică deosebit de complexă, am dori să subliniem cîteva aspecte care ni se impun ca fundamentale.

În primul rînd, vom releva faptul că întreaga operă de făurire a socialismului în patria noastră este rodul conducerii de către partidul comunist, că fiecare nouă etapă a acestui amplu proces revoluţionar dezvăluie pregnant necesitatea obiectivă a creşterii rolului conducător al partidului. Cea mai grăitoare dovadă în acest sens, care arată atît cerinţa creşterii rolului conducător al partidului, cît şi succesul deplin în făurirea noii societăţi pe care îl asigură acest rol, este desigur însăşi elaborarea conceptului de societate socialistă multilateral dezvoltată. Acest concept, elaborat de partidul nostru, creaţie a gîndirii tovarăşului Nicolae Ceauşescu, constituie cheia de boltă a fundamentării concepţiei marxist-leniniste privind societatea socialistă în etapa actuală a ţării noastre şi, în perspectivă, trecerea la comunism. Prin înalta sa valoare teoretică şi practică, el aprofundează spiritul a ceea ce trebuie să înţelegem că este socialismul, ne luminează mai amplu, mai clar şi mai nuanţat întreaga noastră înţelegere şi viziune asupra istoriei, a realităţii, a vieţii. „Noi considerăm şi am considerat întotdeauna — precizează tovarăşul Nicolae Ceauşescu în Expunerea la Plenara C.C. al P.C.R. din 3—5 noiembrie 1971 — că menirea istorică a socialismului este nu numai de a elibera omul de asuprire şi exploatare, de a asigura bunăstarea lui materială, ci de a făuri o civilizaţie spirituală superioară..." [1, p. 14]. Înţelegem, astfel, faptul că socialismul înseamnă făurire revoluţionară a unei noi civilizaţii materiale şi spirituale ; este vorba aici de dialectica continuităţii şi discontinuităţii nu doar sub aspectul unor fenomene distincte, ci la nivelul istoriei, cînd dialectica implică acel salt, de care vorbea Marx, din „preistoria omenirii", înţelegînd prin preistorie întreaga istorie de pînă la apariţia noii orînduiri socialiste, în adevărata istorie conştientă de sine a omenirii.

Socialismul constituie într-adevăr o nouă civilizaţie în istorie, o civilizaţie revoluţionată pe principii comuniste, ştiinţifice în înseşi bazele ei, cînd istoria este realizată pe temeiul ştiinţei. Or, realizarea unei astfel de opere istorice, fără precedent, impune în mod obiectiv, ca o condiţie sine qua non, necesitatea sporirii rolului conducător al partidului. Numai în acest fel pot fi asigurate dezvoltarea multilaterală şi perfecţionarea, care presupun un plan unic, central, la nivel de sistem şi un veşnic circuit deschis între compartimentele sistemului, ca elemente cu diferite grade de autonomie, iar premisa înfăptuirii dinamice şi optime a acestui amplu proces o constituie prezenţa dezvoltării şi perfecţionării în primul rînd la nivelul conducerii de partid. În noile condiţii ale societăţii socialiste partidului îi revin responsabilităţi tot mai mari. „El are datoria — subliniază tovarăşul Nicolae Ceauşescu în Expunerea la deschiderea Colocviului privind problemele ştiinţei conducerii societăţii — de a uni eforturile întregului popor în vederea realizării programului de dezvoltare economico-socială a ţării, dar totodată de a elabora şi cristaliza concepţia ştiinţifică despre evoluţia societăţii noastre" [2, p. 21]. Rolul principal, fundamental al partidului comunist este acela de conducător politico-ideologic, de a crea concepţia asupra societăţii, „...iar în acest spirit — cum relevă tovarăşul Nicolae Ceauşescu — lui îi revine datoria de a se preocupa de dezvoltarea concepţiei ştiinţifice materialist-dialectice şi istorice despre lume şi viaţă, pe baza noilor cuceriri ale ştiinţei, inclusiv ale ştiinţei conducerii sociale" [2, p. 21—22]. Două laturi inseparabile, deci, în sensul corelării între teoretic şi practic la nivelul politicului, sub aspectul că teoreticul devine de fapt o practică teoretică menită să asigure elementul practic propriu-zis, ca practică social-economică în general, — aceste două laturi privind elaborarea concepţiei despre societate şi traducerea ei efectivă în viaţă, constituie temelia pe care se materializează, în continuare, rolul de conducător al partidului şi în sens administrativ, marcat de preocuparea pentru totalitatea problemelor curente în societate. Cadrul concret în care se realizează actul perfecţionării îl constituie desigur dialogul viu, deschis între partid şi popor, care asigură deopotrivă cunoaşterea ştiinţifică de

către partid a realităţii şi participarea conştientă a maselor la conducere. Un fapt relevant în acest sens, pentru a ne opri doar la un singur exemplu, îl reprezintă obiectivul în lumina căruia se desfăşoară astăzi întreaga activitate în planul vieţii economice şi sociale : „Cincinalul în patru ani şi jumătate" — adevărată imagine de sinteză a dezvoltării multilaterale şi de concentrare a perfecţionării.

Manifestarea în această valoare plenară a rolului conducător al partidului şi, din această perspectivă, realizarea autentică a dezvoltării multilaterale şi a perfecţionării în noua societate, sînt procese care presupun determinări obiective ce ţin de însăşi esenţa noii societăţi. Avem în vedere, spunînd aceasta, faptul că în condiţiile socialismului, marxism-leninismul fiinţează, totodată, ca filosofie şi ca orînduire socială ; ca filosofie definind o concepţie ştiinţifică asupra noii societăţi, o concepţie ca ştiinţă a istoriei, iar ca orînduire socială însemnînd materializarea, prin efortul comun dintre partid şi popor, a acestei concepţii într-o societate ca nou mod de civilizaţie, ca istorie în spiritul ştiinţei istoriei. Partidul Comunist este astfel expresia marxism-leninismului în unitatea sa de filosofie şi orînduire de stat, iar dezvoltarea multilaterală şi perfecţionarea societăţii pot fi puse la nivelul acestei unităţi ; în însăşi esenţa noii societăţi se află, deci, cerinţa creşterii rolului conducător al partidului.

Pe lîngă aspectul precizat, dezvoltarea multilaterală şi perfecţionarea sînt posibile şi prin existenţa unei instrumentaţii necesare — respectiv ştiinţa conducerii societăţii socialiste ca instrument în activitatea partidului, pe plan teoretic şi practic, de înfăptuire a noii societăţi. Partidul nostru, prin contribuţia tovarăşului Nicolae Ceauşescu, a adus un aport definitoriu la elaborarea concepţiei marxist-leniniste privind această ştiinţă, obiectul, principiile şi metodologia ei, considerînd-o ca factor hotărîtor în realizarea cu succes a edificiului societăţii noi.

Dezvoltarea multilaterală a societăţii, perfecţionarea întregii vieţi sociale şi economice, depind într-o măsură considerabilă de perspectiva pe care o deschide ştiinţa conducerii în condiţiile socialismului. Pentru că această ştiinţă, ca instrument — care va avea calitatea de a fi total — în activitatea de conducere a partidului comunist, va determina o adevărată revoluţie în domeniul vital al legăturii dintre teoria socială şi practica transformatoare, o apropiere ce tinde spre contopire între momentul descoperire-concepţie şi momentul aplicare şi generalizare în viaţa socială şi economică, a ideilor ştiinţifice noi.

Un alt aspect esenţial care se cere relevat este acela că în condiţiile etapei actuale în ţara noastră, procesul dezvoltării multilaterale a societăţii presupune, în mod obiectiv, perfecţionarea omului însuşi. Dezvoltarea multilaterală vizează corelaţia societate-persoană ; pentru ca omul să însemne în chip real o autentică personalitate creatoare, faptul perfecţionării i se impune drept condiţie fundamentală, inerentă. Din această perspectivă, societatea în întregul ei, în măsura în care este o continuă perfecţionare ca structură social-economică, de asemenea este şi o neîncetată perfecţionare ca totalitate a relaţiilor sociale ; este aici dialectica devenirii relaţiilor sociale pe linia perfecţionării, a trecerii într-o nouă calitate, pentru a asigura linia neîntreruptă a progresului social. Amplul proces de aşezare a relaţiilor sociale şi economice pe principiile eticii şi echităţii socialiste şi comuniste, pe care l-am numi proces de umanizare a omului, are, în contextul societăţii noastre, o fundamentare ştiinţifică, întemeiată pe principiile socialismului ştiinţific ; în lumina dezvoltării şi perfecţionării societăţii însă, raporturile dintre oameni devin tot mai complexe, omul însuşi presupune o nouă imagine ca expresie a întregirii sale în ordinea unor noi parametri umani, fapt care necesită o autentică lucrare de „reconstrucţie" a omului însuşi, de unde şi cerinţa ca înseşi principiile socialismului ştiinţific — pe baza cărora se realizează o revoluţie şi în fiinţa omului — să cunoască o neîncetată devenire, să se afle sub semnul necontenitei dezvoltări, perfecţionări.

În materializarea acestei unităţi dialectice a perfecţionării societăţii sub aspect economico-social, a aşezării relaţiilor sociale pe principiile eticii şi echităţii socialiste şi comuniste subzistă în fapt însăşi realizarea socialismului înţeles ca nouă

civilizație în istorie, ca civilizație materială și spirituală superioară în care se concretizează acea identitate de esență, de care vorbea M a r x, între socialism și umanism.

Întregul program național al dezvoltării și perfecționării, pe care poporul nostru îl realizează sub conducerea partidului comunist, tinde neîncetat tocmai spre această identitate de esență dintre socialism și umanism.

Primită la 8 ianuarie 1973

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de economie politică

BIBLIOGRAFIE

1. C e a u ș e s c u N., *Expunere cu privire la Programul P.C.R. pentru îmbunătățirea activității ideologice, ridicarea nivelului general al cunoașterii și educația socialistă a maselor, pentru așezarea relațiilor din societatea noastră pe baza principiilor eticii și echității socialiste și comuniste — 3 noiembrie 1971.* Ed. polit., Buc., 1971.
2. C e a u ș e s c u N., *Expunere la deschiderea Colocviului privind problemele științei conducerii societății — 6 martie 1972.* Ed. polit., Buc., 1972.

LA DIRECTION PAR LE PARTI COMMUNISTE ROUMAIN DE NOTRE SOCIÉTÉ SOCIALISTE ET LE PERFECTIONNEMENT DE LA VIE SOCIALE-ÉCONOMIQUE

(Résumé)

Les auteurs présentent quelques aspects de la relation entre la direction par le P.C.R. de la société socialiste et le processus du perfectionnement de la vie sociale-économique dans l'étape actuelle de développement du pays.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 1—2, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C. Z. 330.18 ;329.8

CARACTERISTICI POLITICE ALE PERIOADEI 1919—1928 ÎN ROMÂNIA[1])

DE

GEORGETA MACARIE

Distrugerile provocate de război, dezorganizarea activităţii economice şi înrăutăţirea situaţiei materiale a maselor largi populare au determinat o creştere puternică a avîntului revoluţionar al acestora în perioada 1918—1921, adîncind contradicţiile sociale şi economice ale regimului burghezo-moşieresc. Ca o reflectare pe plan social, au loc numeroase greve, mitinguri şi mari demonstraţii care au exprimat voinţa proletariatului de a cuceri pe cale revoluţionară drepturi şi libertăţi democratice, de a orienta dezvoltarea socială corespunzător intereselor maselor muncitoare. „O importanţă deosebită are greva generală din 1920 care cuprinde pentru prima oară întregul proletariat român în lupta împotriva claselor exploatatoare. Prin amploarea şi combativitatea sa revoluţionară, greva generală a fost cel mai important moment din istoria luptelor de clasă din România ; ea a zguduit puternic însăşi temelia regimului burghezo-moşieresc" [1, p. 23].

Crearea în 1921 a Partidului Comunist Român a ridicat pe o treaptă superioară lupta revoluţionară a proletariatului. Din acest moment clasa muncitoare sub conducerea P.C.R. a fost prezentă şi şi-a spus cuvîntul în toate evenimentele mai importante ale ţării, s-a situat în fruntea luptei pentru progres social.

Înfăptuirea unităţii statale a creat condiţii pentru progresul social economic al României dar întrucît la conducerea statului se găseau burghezia şi moşierimea, care au folosit unirea pentru întărirea poziţiei lor de clasă, marile probleme care stăteau în faţa României nu au putut fi rezolvate decît în mică măsură. Singura cale care ar fi permis realizarea tuturor cerinţelor obiective ale progresului, în interesul întregii societăţi, ar fi fost trecerea la socialism. Dar pentru aceasta nu erau încă formate toate premisele necesare. Clasale sociale exploatatoare aflate la conducere nu au putut totuşi să nu ţină seama de cerinţele obiective şi de lupta maselor. Democratizarea vieţii sociale era o problemă stringentă la ordinea zilei, de ea depinzînd atenuarea stării efervescente a maselor şi menţinerea dominaţiei burgheziei. De aceea, ele au fost nevoite să înfăptuiască reforma agrară, reforma electorală, să elaboreze

[1]) Se continuă caracterizarea economico-politică a perioadei menţionate, începută în [10].

o nouă constituție în care erau înscrise unele drepturi și libertăți democratice, să susțină în anumite compartimente dezvoltarea forțelor de producție ale țării.

Contradicțiile dintre necesitățile obiective ale dezvoltării capitalismului și proprietatea moșierească impuneau, încă înainte de război, schimbarea relațiilor de proprietate funciară. Distrugerea inventarului agricol în timpul războiului, rechiziționarea masivă a produselor agricole, recoltele mici din anii 1918—1919, menținerea rămășițelor feudale, au făcut ca după război problema agrară să fie una dintre problemele social-economice cele mai importante ale României, de care depindea însuși mersul înainte al țării. Forțată de necesitățile obiective și de marile frămîntări sociale, burghezia legiferează în 1921 reforma agrară, urmărind, mai ales, ca prin intermediul ei să transforme țărănimea într-o „clasă mulțumită și liniștită" [3. p. 308]. Reforma agrară a stimulat dezvoltarea capitalismului în agricultură, reducerea forței economice a moșierimii și a rolului ei în viața politică și socială a României, a accentuat diferențierea țărănimii și contradicțiile social-economice.

Legiferarea reformei electorale, acordarea votului universal a reprezentat o altă încercare a burgheziei de a satisface parțial cerințele maselor și de a atenua avîntul revoluționar.

Reformele agrară și electorală au dus la schimbarea substanțială a raportului de forțe în cadrul coaliției burghezo-moșierești, în favoarea burgheziei.

În primul deceniu interbelic creșterea puterii economice a fost însoțită de creșterea puterii politice a marii burghezii industrial-bancare, de accentuarea caracterului reacționar al puterii de stat. Împreună cu imperialiștii străini, burghezia autohtonă, urmărind obținerea unui profit cît mai mare, a intensificat exploatarea maselor muncitoare, a restrîns drepturile și libertățile democratice, a suprimat și înăbușit mișcarea revoluționară, acțiune ce a culminat în 1924 cu interzicerea partidului comunist.

În această perioadă, divergențele de interes imediate în cadrul claselor exploatatoare le-au împărțit în două grupări politice principale, unite în jurul Partidul Național Liberal și a Partidului Țărănesc, devenit în 1926 în urma fuziunii cu Partidul Național din Ardeal, Partidul Național Țărănesc. Partidul Conservator, datorită politicii fățișe în favoarea moșierilor și a colaborării cu ocupanții germani în timpul războiului, își pierduse forța politică. În 1918 Partidul Conservator prin adoptarea unui nou program — în care se declara de acord cu reforma agrară — și prin adoptarea unei noi denumiri — Partidul Conservator Progresist — a încercat să-și prelungească existența, dar fără reușită. Dispariția Partidului Conservator din viața politică a României s-a datorat și restrîngerii sensibile a forței marii proprietăți, tendinței de diminuare a importanței agriculturii în economia internă și externă a țării, cît și faptului că în urma transformărilor produse de reforma agrară, moșierii erau mai bine reprezentați din punct de vedere politic în P.N.L. Celelalte grupări conservatoare — Partidul Conservator Național, Partidul Conservator format de Gr. Filipescu — au avut aceeași soartă, descompunîndu-se practic la sfîrșitul anului 1921. Cea mai mare parte a foștilor conservatori au trecut la partidele țărănesc, liberal și al poporului.

Partidul Național Liberal a reprezentat pe plan politic marea burghezie autohtonă industrial-bancară. Dar în acest partid mai erau cuprinse o parte considerabilă a marilor proprietari, o parte a burgheziei sătești și a burgheziei mijlocii de la orașe, o parte a intelectualilor și chiar o parte a altor pături ale populației atrase de promisiunile liberalilor. Conducerea P.N.L. a aparținut însă marii burghezii industrial-bancare grupată în jurul Băncii Naționale și a altor cîtorva bănci comerciale care aveau participații în industrie.

La Conferința Națională a P.C.R. din iulie 1972, făcînd o analiză științifică și sintetizînd experiența istorică, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta:

„De altfel, chiar analiza succintă a istoriei demonstrează că în orice orînduire socială în care au existat partide politice, un partid a îndeplinit, la un moment dat, într-o formă sau alta, rolul de forță conducătoare. Esențial a fost și este însă pe cine reprezintă partidul care se află la conducere, ce clase și forțe sociale slujește, ce program își propune să înfăptuiască" [2, p. 45].

Localizînd această teză științifică la perioada luată în studiu constatăm că P.N.L. a fost cel mai puternic partid politic al burgheziei române și a guvernat aproape în exclusivitate primul deceniu interbelic atît direct, cît și prin influența exercitată asupra Partidului Poporului. Între Ion I. C. Brătianu și Al. Averescu a existat o înțelegere asupra unității de vederi în rezolvarea problemelor de politică internă și externă[2]). Referindu-se la comunitatea politicii acestor portide, N. Lupu scria în 1924 că: „În adevăr, averescanii... nu reprezintă în viața noastră publică decît variante mai puțin izbutite ale partidului liberal, atît în ce privește normele lor programatice, cît și metodele de tactică politică. Aceste formațiuni nu au împotriva liberalilor decît aversiunea celor veniți mai tîrziu față de primii ocupanți" [6, p. 676].

Marea burghezie era interesată în accelerarea dezvoltării capitalismului, în înfăptuirea unei reforme care să limiteze proprietatea moșierească și să pună relațiile agrare în concordanță cu nevoile capitalismului în dezvoltare, să stăvilească pentru moment frămîntările țărănimii. Încă din 1917, liberalii au cerut să se introducă în Constituție reforma agrară. Prin intermediul ei urmăreau să acorde unele drepturi limitate țărănimii, dar acestea să fie suportate de moșierime, și să-și consolideze dominația în cadrul coaliției burghezo-moșierești, prin slăbirea pozițiilor moșierești.

Dominația politică a P.N.L. constituia o reflectare pe plan politic, a rolului pe care îl deținea, în această perioadă, în domeniul economic marea burghezie română. P.N.L. a promovat cu consecvență o politică în favoarea marelui capital industrial-bancar autohton. Aderarea unei părți însemnate a moșierimii la P.N.L, cu toată inferioritatea în care aceasta se află din punct de vedere economic, se explică prin faptul că între ea și marea burghezie autohtonă nu erau contradicții importante în problemele fundamentale. Interesele lor se întîlneau pe terenul exploatării maselor. Expoatarea țărănimii de către moșierime era condiționată de întreaga politică economică și socială a statului. Or, în politica promovată de liberali față de aceste două clase sociale, moșierimea găsea condițiile necesare pentru exploatarea intensă a maselor țărănești.

Partidul Țărănesc, format imediat după primul război, era expresia politică a celeilalte fracțiuni a burgheziei compusă din burghezia industrială mijlocie și mică, care vedea în marea burghezie bariera din calea îmbogățirii ei, iar în capitalul străin un sprijin pentru propriul progres. La Partidul Țărănesc au aderat majoritatea burgheziei sătești și comerciale, precum și o parte a micii burghezii și o parte a intelectualității: acestea două din urmă doreau după război, o democratizare reală a țării și formau aripa de stînga a partidului.

Deși prin titulatură ar fi trebuit să fie partid al maselor țărănești, prin program, conducere și activitate, Partidul Țărănesc a fost un partid de tip burghez. Numai numele de partid țărănesc, se arăta în ziarul „Lupta Socialistă" din 1 iunie 1924, „...amintește de țărani, nume folosit pentru a deruta

---

[2]) Ca răspuns la propunerea făcută de I. I. C. Brătianu în acest sens și referindu-se în special la problemele economice, Averescu arăta: „E suficient numai ca ceea ce a făcut un guvern să fie recunoscut de celălalt guvern cu libertatea, se înțelege, de a introduce modificări după vederile sale. Am primit" [4, p. 9]. Averescanii erau numiți în parlament „liberali numărul doi", iar guvernarea lor — „paranteza averescană". Evidențiind esența de clasă a partidului poporului un autor străin remarca lipsa de legături de vreo secțiune a poporului [5, p. 62].

pe săteni" [6, p. 730]. Chiar un reprezentant al burgheziei ca D. Drăghicescu remarca că, deşi acest partid se pretindea ţărănesc, era „aproape tot atît de mult sau tot atît de puţin ţărănesc" ca şi P.N.L. sau Partidul Poporului şi că, „programul ţărănist în esenţa lui şi în limitele lui cele mai generale se deosebeşte prea puţin de cel liberal. Cu cîteva excepţii ceva mai îndrăzneţe acest program este aproape conservator" [7, p. 100].

Fuziunea Partidului Ţărănesc cu Partidul Naţional în octombrie 1926, nu i-a schimbat nici natura, nici programul. I-a accentuat doar caracterul burghez. În întreaga perioadă a primului deceniu interbelic, Partidul Ţărănesc şi apoi P.N.Ţ. s-a aflat în opoziţie şi a avut o anumită popularitate, datorită lozincilor demagogice pe care le afişa cu privire la acordarea de drepturi şi libertăţi maselor populare şi naţionalităţilor conlocuitoare. Cînd însă, în 1928, preia conducerea în guvern, îşi pierde cu totul popularitatea întrucît, nu numai că nu înfăptuieşte nici una din promisiunile făcute, dar ia chiar o serie de măsuri contrarii. În loc de o nouă expropiere, de aplicare fermă a legilor reformei agrare, de măsuri care să îngrădească forţa marelui capital, naţional-ţărăniştii au dat legea circulaţiei bunurilor rurale, legea cooperaţiei care a favorizat burghezia sătească, au promovat politica porţilor deschise capitalului străin, au apelat la o serie de măsuri antidemocratice şi au trecut imensele pierderi provocate de criza economică din 1929—1932 pe umerii maselor muncitoare. Pe bună dreptate, încă în 1924, se sublinia într-un articol redacţional al ziarului „Socialismul" că partidul ţărănesc era „foarte radical în declaraţii şi discursuri, dar extrem de oportunist în practică" [6, p. 651].

Enunţarea unui program de revendicări de către conducătorii ţărănişti urmărea, printre altele şi împiedicarea alianţei muncitoreşti-ţărăneşti, izolarea ţărănimii şi a micii burghezii orăşeneşti de proletariat. Acest lucru rezultă chiar din actul de constituire al Partidului ţărănesc şi din declaraţiile conducătorilor partidului, V. Madgearu, de exemplu, declara în octombrie 1919, în ziarul „Ţara Nouă", că Partidul Ţărănesc „va urmări să transforme ţărănimea pentru ca să nu mai fie un aluat în mîinile unei eventuale încercării de dictatură proletară". Prin politica desfăşurată de P.N.Ţ., unii autori străini vedeau în el „o barieră, cea mai sigură împotriva comunismului" [5, p. 63]. Singura contribuţie a P.N.Ţ., adusă în anii opoziţiei, a fost demascarea caracterului politicii liberale.

Atît P.N.L. cît şi P.N.Ţ. au fost partide ale burgheziei şi ale unei părţi din moşierime, ale căror interese le-au reprezentat. Prin politica lor, ambele s-au bazat pe menţinerea şi întărirea proprietăţii private[3]), a apărării regimului burghezo-moşieresc, pe folosirea în esenţă a aceloraşi căi de dominare a maselor, pe folosirea statului în interesul lor. Împărţirea burgheziei în partide politice s-a realizat după criterii de grupări şi nu de esenţă. Alt autor străin remarca faptul că „între liberali şi ţărănişti sciziunea era mai mult o chestiune de persoane sau de metode politice, decît o chestiune de doctrină" [8, p. 184].

În politica lor economică cele două grupări ale burgheziei reprezentate prin P.N.L. şi P.N.Ţ. aveau o atitudine diferită faţă de capitalul străin. P.N.L. a promovat politica „prin noi înşine" care urmărea valorificarea cu precădere a bogăţiilor ţării prin industrializare şi folosirea capitalului străin în scopul îmbogăţirii mari burghezii autohtone industrial-bancare. P.N.Ţ. era adept al „porţilor deschise" încercînd prin aceasta să folosească capitalul străin, căruia

---

[3]) „Este de notat că ambele noastre partide pivotale — remarca „Ideea Europeană" în numărul său din 15 martie 1926 — clădesc pe aceeaşi bază proprietatea privată, cu singura deosebire că partidul liberal reprezintă marele capital, iar cel ţărănesc capitalismul mic, atenuat de spiritul reformist al timpului".

îi asigura un tratament egal cu capitalul autohton, pentru a se elibera de dominația marii burghezii române. Atitudinea diferită a celor două partide față de capitalul străin, i-a făcut pe unii reprezentanți ai monopolurilor din țările imperialiste să prezinte politica liberală ca fiind inspirată de o „xenofobie turbată căreia îi poate fi atribuită cea mai mare parte a nenorocirilor, de care suferă astăzi (anul 1932 — n.n.) țara" [5, p. 54], iar politica P.N.Ț. ca „extrem de sinceră și modestă și care în mijlocul corupției fără precedent, fără comparație a conducătorilor, a insistat să trăiască o viață curată" [5, p. 55].

Unele măsuri sociale pe care au fost siliți să le ia liberalii în primul deceniu interbelic, se explică prin motive de ordin politic și tactic. O democratizare reală a vieții sociale în România nu se putea realiza de către nici una din fracțiunile burgheziei, întrucît i-ar fi subminat pozițiile economice și politice, dominația de clasă. De aceea chiar Șt. Zeletin scria că „Azi, și pentru multă vreme va trebui să ne resemnăm de a vedea democrația de a rămîne în România literă moartă" [9, p. 15]. Cerințele unei adevărate democrații au fost susținute numai de către partidul marxist-leninist al clasei muncitoare, creat în 1921, iar transpunerea ei în fapt s-a realizat numai în condițiile socialismului.

Alături de P.N.L. și P.N.Ț., în perioada primului deceniu interbelic au existat și alte grupări și partide politice ale burgheziei. Acestea însă se găseau în sferă de interese ale uneia sau alteia din marile grupări menționate.

Analiza primului deceniu interbelic sub aspectul condițiilor economice și social-politice existente scoate în evidență faptul că, în fața României se ridicau cîteva probleme mari: accelerarea dezvoltării forțelor de producție pentru refacerea economică și progresul ulterior; integrarea organică într-un mecanism unic a sistemului economiei naționale, desăvîrșit în urma formării statului unitar român; organizarea social-politică corespunzătoare progresului social.

În cadrul regimului burghezo-moșieresc o rezolvare completă a acestor probleme nu s-a putut realiza. Numai prin schimbarea regimului social-politic, a trecerii la construcția socialismului, a fost posibilă consolidarea și dezvoltarea multilaterală a complexului economiei naționale, dezvoltarea lui în pas cu cerințele mondiale, desființarea claselor exploatatoare și instaurarea unei adevărate democrații pentru masele de oameni ai muncii — democrație socialistă.

Primită la 30 noiembrie 1972

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de economie politică

BIBLIOGRAFIE

1. Ceaușescu N., *Partidul Comunist Român — continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România.* Ed polit., Buc., 1966.
2. Ceaușescu N., *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român, 19—21 iulie 1972.* Ed., polit., Buc., 1972.
3. Slăvescu V., *Istoricul Băncii Naționale a României (1880—1924).* „Cultura Națională", Buc., 1925.
4. *** *Uzurparea de la 4 iunie 1927 în lumina discursurilor și declarațiilor d-lui general Al. Averescu.* Inst. de Arte Grafice „Indreptarea", Buc., 1927.
5. Logio G. C., *Rumania. Its History, Politics and Economics.* Sherratt & Hughes, Manchester, 1932.
6. *** *Documente din istoria partidului comunist și a mișcării muncitorești revoluționare din România (mai 1921 — august 1924).* Ed., polit., Buc., 1970.

7. Drăghicescu D., *Partidele politice şi clasele sociale.* „Independenţa", Buc., 1922.
8. Lemonon E., *La nouvelle Europe Centrale.* Librairie Felix Alcan, Paris, 1931.
9. Zeletin Şt., *Neoliberalismul.* Pagini agrare şi sociale, Buc., 1927.
10. Macarie G., *Aspecte ale caracterizării economice a perioadei 1919—1928 în România.* Bul. Inst. polit. Iaşi, **XVIII (XXII)**, *3—4*, s. VIII (1972).

DES TRAITS POLITIQUES DU PÉRIODE 1919—1928 EN ROUMANIE

(Résumé)

On poursuit la caractérisation économique et politique du période, commencée dans [10]. On caractérise les partis politiques de la bourgeoisie, particulièrement le parti national-liberal.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 1—2, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C. Z. 351.77 ; 323.333

ASPECTE PRIVIND SITUAŢIA SANITARĂ A ŢĂRĂNIMII DIN ROMÂNIA ÎN PERIOADA INTERBELICĂ[1])

DE

C. JOFA

În perioada interbelică, agricultura constituia principala ramură a economiei naţionale în sfera căreia era ocupată circa 80% din populaţia ţării. Cu toate că agricultura a înregistrat unele succese în dezvoltarea ei şi în perioada interbelică, aceasta a continuat să fie cu mult în urma industriei. Relaţiile semifeudale, fărîmiţarea proprietăţilor agricole, concurenţa produselor agriculturii româneşti pe piaţa mondială etc. au determinat menţinerea la un nivel scăzut a forţelor de producţie şi a tehnicii în această ramură a economiei. Producţia la hectar şi productivitatea muncii în agricultura românească erau dintre cele mai scăzute din Europa. Acestea aveau drept efect o scădere a nivelului de trai al maselor populare din România.

Reforma agrară din 1921 n-a rezolvat deplin problema agrară în România. Ea n-a satisfăcut nevoia de pămînt a întregii ţărănimi, a menţinut pe mai departe marea proprietate moşierească, sistemul muncii în dijmă şi alte rămăşiţe semifeudale în agricultura ţării noastre.

An de an se adîncea procesul de pauperizare a ţărănimii, creştea numărul ţăranilor cu gospodării mici şi a proletarilor agricoli. Multe din gospodăriile ţărăneşti, lipsite de unelte de muncă şi cu datorii mari, s-au ruinat în procesul dezvoltării capitaliste a agriculturii. Rezultatele recensămîntului din 1941, comparativ cu cele obţinute în 1930, deşi prezintă datele micşorate faţă de realitate, demonstrează că o parte însemnată dintre ţăranii cu gospodărie mică n-au putut învinge greutăţile crizei economice şi cu toate măsurile luate prin conversiunea datoriilor agricole, s-au pauperizat. Datorită distrugerilor de război şi a jafului hitlerist, acest proces s-a adîncit.

Subalimentaţia, restrîngerea consumului alimentar, „spiritul de economie" au constituit armele pe care micul producător din România a încercat să le opună concurenţei marii producţii capitaliste. Nicolae C o r n ă ţ e a n u, analizînd situaţia micului producător din ţara noastră, recunoaşte că „familia ţărănească trebuie să se subalimenteze pentru a face faţă nevoilor" [1]. Nivelul de trai al ţărănimii era oglindit în consumul alimentar ; acesta fiind diferenţiat pe regiuni, în funcţie de modul de practicare a culturii intensive sau extensive a

---

[1]) Extras din comunicarea prezentată la sesiunea ştiinţifică a Institutului de Medicină din Iaşi, din 1 decembrie 1971.

pămîntului. Profesorul Ionescu-Sișești, într-o conferință rostită la radio la 1 noiembrie 1937, arăta că „alimentația țăranilor este în multe părți ale țării neîndestulătoare" [2]. De asemenea, C. Garoflid, ministrul însărcinat cu aplicarea reformei agrare din 1921, recunoștea că majoritatea populației din agricultură era subalimentată. Citînd din raportul direcției Institutului zootehnic, Garoflid arăta că în 1937 în agricultura României, din cele 3 300 000 gospodării rurale, 1 600 000 n-aveau porci, iar 2 000 000 dintre acestea n-aveau vaci de lapte [3].

Elemente sugestive cu privire la consumul alimentar al țărănimii aduce doctorul M. Enescu în lucrarea „Situația economică a populației rurale în raport cu sănătatea publică și igiena", al cărui obiect de studiu îl constituie județul Roman, considerat de autor reprezentativ pentru Moldova. Autorul ajunge la concluzia că țăranii muncitori consumă puțină carne, zahăr, grăsimi vegetale și animale. De multe ori această sursă de grăsimi se reducea la cea existentă în porumbul pe care-l consumau și forma baza alimentației lor. Laptele și brînzeturile, care ar fi trebuit să constituie baza alimentației copiilor, se consumau în cantități extrem de mici [4, p. 24]. Dr. M. Enescu ajunge la concluzia că „regimul alimentar se poate considera insuficient la aproximativ 75% din populația rurală a Moldovei" [5, p. 352].

Starea economică grea în care se aflau majoritatea țăranilor muncitori avea repercusiuni asupra sănătății acestora. Un cercetător al acestei probleme scotea în evidență acest fapt arătînd că, „atîta vreme cît starea economică a populației nu se va ameliora, posibilitățile de amiliorare pe teren sanitar și igienic vor rămîne aproape nule" [4, p. 28].

Condițiile de trai ale țărănimii muncitoare erau o consecință directă a exploatării la care era supusă. Consumul exagerat de porumb, în condițiile insuficienței în rația alimentară a substanțelor proteice de natură animală, au subminat sănătatea țăranului muncitor, expunîndu-l pelagrei, tuberculozei și altor boli. Făcînd o analiză asupra alimentației țăranilor, ziarul „Scînteia" sublinia că foametea e însoțită de boli. Din cauza hranei cu porumb mucegăit și a mizeriei, pelagra bîntuia cu putere [6]. Între anii 1931 — 1936 numărul bolnavilor de pelagră, semnalați de serviciile sanitare și de spitalele statului, a crescut de la 49 227 la 73 656 [7]. Pelagra era întîlnită mai frecevent în Moldova decît în restul țării. Din cercetările efectuate de dr. Enescu reiese că pelagra se datora în mare măsură insuficienței alimentare a populației [5, p. 353].

O boală foarte răspîndită în mediul rural era tuberculoza. Numai în decurs de 9 ani (1927 — 1936) numărul celor bolnavi de tuberculoză din mediul rural a crescut cu 24% [8]. Cel mai mare număr de tuberculoși s-a înregistrat în județul Roman [9, p. 174]. Un deputat declara în ședința Parlamentului din 19 martie 1940, că în țară erau peste 30 000 de cazuri de tuberculoză deschisă, în timp ce toate spitalele din România aveau doar 3 000 paturi pentru tuberculoși [10].

Numărul bolnavilor era mai ridicat în Moldova decît în celelalte provincii ale țării. În anul 1939 în Moldova s-au înregistrat un număr de 55 896 bolnavi de diferite boli infecțioase, reprezentînd 34% din numărul bolnavilor din țară [11][2]).

Bolile sociale erau întîlnite în special în mediul rural. Astfel în anul 1936 din cele 40 737 cazuri de tuberculoză noi declarate, 21 417 erau din mediul sătesc, iar din cele 7 093 cazuri de tifos exantematic, 6 097 erau întîlnite la sate [7]. După unele calcule, în 1937 în România existau în mediul rural 134 000 de bolnavi de tuberculoză, 175 000 de bolnavi de sifilis, 177 000 de bolnavi de paludism și peste 90 000 cazuri de pelagră [12].

---

[2]) Populația Moldovei reprezenta în acel timp 14% din locuitorii țării (Recensămîntul general al populației din 29 decembrie 1930, vol. IX, Editura I.C.S., București, 1940, p. 119).

Numărul real al bolnavilor era însă mult mai mare [3]) decît cel indicat de statisticile burgheze, de serviciile sanitare şi spitalele statului, dacă ţinem seama de faptul că reţeaua sanitară, mai ales în mediul rural, era redusă, multe cazuri rămînînd nedepistate.

În anul 1935, erau în România 1 137 de medici pentru circumscripţiile rurale, revenind cîte 13 603 locuitori la un medic, ce trebuia să-şi întindă activitatea pe un sector de 326 km² [9, p. 295]. O farmacie revenea în medie la 34 431 locuitori şi avea un sector de activitate de 419 km² [9. pp. 307, 309].

În domeniul sanitar erau repartizate din bugetul statului sume derizorii. Referindu-se la această problemă ziarul „Scînteia" sublinia că „la noi tuberculoza, pelagra, sifilisul, frigurile secerau cîteva sute de mii din păturile sărace, iar cheltuielile pentru sănătatea publică, care intră ca o cifră de batjocură în bugetul ţării se reduceau mereu. Spitalele sînt lipsite de medicamente şi de paturi" [6]. În şedinţa Adunării deputaţilor din 28 noiembrie 1936, Virgil Madgearu arăta că pentru investiţiiile cu caracter cultural şi sanitar, în timp de 3 ani nu s-a cheltuit din buget decît 2 miliarde şi 200 milioane lei, adică abia $3^1/_2$ din totalul cheltuielilor, sumă pe care el o considera modestă „mai ales dacă se raportează la marea risipă a banului public" [13]. În anul 1936, un număr de 44 de judeţe din România alocau între 20—30 lei, 3 judeţe alocau peste 30 lei, iar 11 judeţe au repartizat sub 10 lei pe cap de locuitor pentru interes sanitar [14].

În Moldova, în anul 1939 nu se găseau decît 6 756 paturi de spital, din care numai 2 820 în mediul rural. Judeţele Cîmpulung şi Rădăuţi nu dispuneau de nici un pat de spital în mediul rural [15]. Locurile existente în spitale nu erau suficiente pentru a trata cele peste 7 000 cazuri de tifos exantematic, febră tifoidă şi scarlatină depistate în 1939 în Moldova [11].

O parte însemnată a ţărănimii era silită să locuiască în condiţii mizere, ceea ce influenţa negativ asupra sănătăţii ei. În 1929 existau în mediul rural 40 485 de bordeie (adică 1,31%), 1 617 000 case de pămînt, 1 073 277 case de lemn şi numai 964 442 case de cărămidă sau de piatră. Erau în România 663 800 locuinţe cu o singură încăpere, cu ferestre fixe, care nu se deschideau niciodată [9, pp. 123—124].

Denutrită şi lipsită de cele mai elementare condiţii de salubritate, majoritatea populaţiei ţării noastre plătea an de an un tribut tot mai greu de vieţi omeneşti. România era o ţară în care epidemiile nu se mai stingeau şi care deţinea tristul record al celei mai mari mortalităţi din Europa [16]. În anul 1938, mortalitatea generală în România era de 19,1 la mia de locuitori [17]. Moldova înregistra cea mai mare mortalitate din ţară, fiind de 22,7 la mia de locuitori [9, pp. 80—81]. Erau însă localităţi, ca Stroieşti (judeţul Tutova) unde mortalitatea medie a atins un procent mai mult decît îngrijorător, fiind de peste 27 la mia de locuitori [18]. Toate acestea făceau ca durata medie de viaţă în România să fie în 1938 de numai 42 de ani [16].

În anii celui de-al doilea război mondial, situaţia sanitară s-a înrăutăţit. Un număr însemnat de medici au fost mobilizaţi pe front, iar subvenţiile pentru asistenţă socială şi sanitară s-au redus şi mai mult. Astfel, în judeţul Vaslui în anul 1943 la cele 19 circumscripţii medicale erau doar 8 medici, iar procentul de mortalitate a crescut de la 22 la mia de locuitori la 25,3 [19].

Lipsurilor materiale de tot felul li s-au adăugat epidemiile greu de combătut în condiţiile lipsei de medicamente şi personal sanitar. În martie 1944 au fost evacuaţi din Iaşi 200 de medici şi 20 de farmacişti [20]. Cînd s-au refugiat din Moldova instituţiile saniare au luat tot serviciul sanitar, paturi, medicamente. În satele judeţului Iaşi, pînă în septembrie 1944, nu era nici un medic sau cadru sanitar ajutător. Asemănătoare a fost situaţia şi în celelalte judeţe din Moldova [21].

---

[3]) În anul 1939 în comuna Dolheşti (jud. Roman) din 1 450 locuitori, 347 erau bolnavi de pelagră (A. Vasilescu, *Monografia comunei Dolheşti*, pp. 170—171, Arh. Statului, Bacău).

În aceste condiții au apărut în Moldova în luna iunie 1944 primele cazuri de tifos exantematic, declanșîndu-se o puternică epidemie. Factorul principal care a contribuit la producerea acestei mari epidemii a fost războiul, distrugerea caselor, evacuările, pierderea avutului, a îmbrăcămintei și încălțămintei, a vitelor și a uneltelor, imposibilitatea de a se strînge recoltele, viața în bordeie, lipsa de personal sanitar și medicamente etc. În cursul iernii din 1944—1945 s-au înregistrat în Moldova cca 200 000 cazuri de tifos exantematic. În urma acestei boli, dar și de foame, au murit în această perioadă peste 80 000 de oameni [22].

Din inițiativa partidului comunist s-au organizat în Moldova numeroase spitale, dispensare și farmacii, imediat după 23 August 1944, reușindu-se cu eforturi considerabile să fie lichidate epidemiile [23].

Schimbările profunde care au avut loc în țara noastră, ca urmare a victoriei socialismului la orașe și sate, a făuririi relațiilor de producție socialiste, au produs transformări radicale în toate domeniile de activitate. În anii construcției socialismului, statul a alocat însemnate fonduri bănești pentru extinderea asistenței medicale în mediul rural. Au fost construite la sate numeroase unități medico-sanitare, deservite de un număr din ce în ce mai mare de cadre medicale. În anul 1970, funcționau la sate peste 2 400 unități sanitare, din care 209 spitale cu 19 556 paturi, 1 636 case de nașteri. De asemenea, în anul 1969, activau în mediul rural 6 310 medici și stomatologi, 668 farmaciști și 22 309 cadre medii și auxiliare [24].

Primită la 20 decembrie 1972

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de socialism științific

BIBLIOGRAFIE

1. * * * *Studii privitoare la prețuri și rentabilitate în agricultura României.* Inst. de cerc. economice al României, M.O., Imprimeria națională, Buc., p. 52, 1936.
2. Ionescu-Sișești Gh., *Îndrumări agricole.* Ed. „Universul", Buc., p. 285, 1941.
3. Garoflid C., *Problema agrară,* p. 8, 1938.
4. Enescu M., *Situația economică a populației rurale în raport cu sănătatea publică și igiena.* Roman, 1936.
5. Enescu M., *Alimentația populației rurale din Moldova.* Revista de igienă socială (ianuarie—iunie 1940).
6. * * * „Scînteia" anul IV, nr. *4,* martie 1934.
7. * * * *Anuarul statistic al României 1937—1938,* pp. 136, 138, 142, 146, 148, 156.
8. * * * Probleme economice, nr. *9,* p. 98, 1959.
9. Banu Gh., *Sănătatea poporului român.* Buc., 1935.
10. * * * Monitorul oficial, partea a *III*-a, Adunarea deputaților, ședința din 19 martie 1940, p. 368.
11. * * * *Comunicări statistice.* Imprimeria Inst. statistic, nr. *8,* p. 3, 15 mai 1945.
12. Păcurariu I., Goldstein E., *Aspecte ale situației țărănimii muncitoare din România burghezo-moșierească.* Revista de statistică, X, *10,* p. 58, 1961.
13. * * * Monitorul oficial, partea a *III*-a, Dezbateri parlamentare, ședința din 28 noiembrie 1936, p. 97.
14. Voicu Șt., *Expoziția de lucru a echipelor studențești.* Era nouă, nr. *1,* p. 112, 1 februarie 1936.
15. * * * *Statistica sanitară a României.* Ed. I.C.S., Buc., pp. 119, 123, 1939.
16. Sandu I., *Grija partidului pentru ocrotirea sănătății poporului.* Sănătatea, nr. 5, p. 2, 1966.
17. * * * *Anuarul statistic al R.P.R.,* p. 289, 1958.
18. * * * *60 sate românești, cercetate de echipele studențești în vara anului 1938.* Vol. I, Inst. de șt. economice, Buc., p. VIII, 1941.

19. * * * Arh. st. Bucureşti, fondul Preşed. Cons. de Miniştri, dosar nr. *1154/* 1943, f. 46.
20. * * * Arh. st. Iaşi, fondul Primăria municipiului Iaşi, dosar *18/*1944, f. 30.
21. * * * Arh. st. Iaşi, fondul Pretura plăşii Paşcani, dosar *4/1944*, f. 175 ; „România liberă", nr. *102* din 26 noiembrie 1944 şi nr. *136* din 10 ianuarie 1945.
22. * * * Arh. Comitetului jud. Iaşi al P.C.R., fondul I, dosar 1, p. 11.
23. * * * „România liberă", nr. *57* din 11 octombrie 1944 şi nr. *80* din 3 noiembrie 1944 ; „Graiul liber", nr. *3* din 29 iunie 1944.
24. * * * „Scînteia", nr. *8674* din 22 ianuarie 1971 şi nr. *8775* din 4 mai 1971.

ПОЛОЖЕНИЕ ЗДРАВОХРАНЕНИЯ КРЕСТЯНСТВА В РУМЫНИЕ В МЕЖДУВОЕННЫЕ ГОДЫ (1918—1941 гг.)

(Резюме)

Данная научная работа анализирует подробно тяжелые санитарные условия крестьянства Румынии, в междувоенный период (1918—1941 гг.), положение которое характеризовались наличием большого числа болньх крестьян и повышеным коефицентам смертности в сёлах, обьясняя эро тяжёлыми условиями жизни крестьян, наличием слабой санитарной сети, недохватом медицинских кадров и финансовых средств, скупо асилнованых румынским буржуазным государством для общественного здравохранения страны.

Работа отмечает особенную заботу Румынской Коммунистической Партии для устранения этого тяжелого наслегства, подчёркиваь что после 23 Августа 1944 года в годы социалистического стойтельства это положение было ликвидаробано, блогодаря осуществлению санитарной програмы партии.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 1—2, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C.Z. 380.13

MECANISMUL PIEŢEI — SURSĂ DE PERFECŢIONARE A ACTIVITĂŢII DE PLANIFICARE[1])

DE

ILIE NIŢĂ

1. Introducere

Problema reevaluării locului şi rolului pieţei în economia socialistă este amplu dezbătută în literatura de specialitate, mai ales în perioada care a urmat Conferinţei Naţionale a Partidului Comunist Român din 1967. Cu toate progresele înregistrate pe plan teoretic şi practic, discuţia rămîne deschisă sub ambele aspecte. Subscriind pentru sporirea rolului pieţei în limitele admise de economia socialistă, prezentul material reţine atenţia asupra cîtorva aspecte privind posibilităţile folosirii mecanismului pieţei drept sursă de perfecţionare a activităţii de planificare.

2. Relaţia plan-piaţă în economia socialistă

Pentru economia socialistă, planul naţional unic reprezintă singura formă de existenţă, mişcare, funcţionare şi dezvoltare. Explicaţia se găseşte în faptul că proprietatea socialistă, prin natura şi funcţiile ei, ridicînd economia naţională pe o treaptă superioară de integrare, oferă posibilitatea de a se prevedea interrelaţiile esenţiale dintre evoluţia necesităţilor societăţii şi volumul, structura, gradul de folosire a tuturor resurselor de care dispune aceasta. Pe de altă parte, funcţionarea normală a aparatului extrem de ramificat al producţiei moderne, cu nenumăratele legături interne şi externe, este condiţionată direct de sincronizarea tuturor componentelor mecanismului economic pe baza unui plan temeinic fundamentat. În sfîrşit, viaţa confirmă că sub raza de incidenţă a planificării se află, într-o măsură tot mai mare, toate laturile vieţii social-economice, conferindu-i astfel o viziune de sisteme. În acest fel, planul economic unic asigură dezvoltarea în ritmuri înalte şi, în acelaşi timp, armonioasă a forţelor de producţie, progresul producţiei de bunuri materiale şi spirituale, în pas cu cele mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii.

---

[1]) Extras din comunicarea cu acelaşi titlu, prezentată la sesiunea ştiinţifică pe tema *Îmbunătăţirea formelor şi metodelor de conducere, organizare şi planificare a economiei şi vieţii sociale*, Iaşi, 13—14 iulie 1972.

Dar realităţile sociale, în dinamica lor, imprimă activităţii de planificare un sens de continuă perfecţionare, ca urmare a faptului că înseşi forţele şi relaţiile de producţie cunosc o dezvoltare permanentă şi intensă de la o etapă la alta. Acestei acţiuni caută să-i răspundă complexul de măsuri luat şi preconizat în ţara noastră cu privire la modernizarea formelor şi metodelor de planificare la nivel macro şi microeconomic. În contextul preocupărilor de acest gen, concentrarea atenţiei asupra pieţei apare pe deplin legitimă, dacă avem în vedere faptul demonstrat pe deplin de experienţa istorică şi anume că atunci cînd planurile de producţie nu se bazează suficient pe cunoaşterea necesităţilor şi posibilităţilor economiei, ele riscă să intre în dezacord cu realitatea şi să piardă controlul asupra unor procese importante. „Cu cît planul ţine mai puţin seama de realitate, de cerinţele legilor obiective — se arată în Raportul prezentat la Conferinţa Naţională a Partidului din 1967 — cu atît sînt mai greu de dirijat procesele economice, cu atît mai mult începe să fie dominată viaţa economică de factori stihinici" [11, p. 534].

Or, procesele pieţei sînt, prin excelenţă, atît pîrghii de verificare a măsurii în care planurile de producţie elaborate corespund necesităţilor şi posibilităţilor economiei naţionale şi membrilor ei, cît şi mijloace de prevedere pentru viitor. Aceasta cu atît mai mult în condiţiile participării sporite la diviziunea mondială a muncii, cînd o însemnătate deosebită pentru conducerea economiei capătă piaţa externă. Toate atributele proprii pieţei interne şi externe se amplifică în condiţiile dominaţiei pieţei cumpărătorului, tendinţă valabilă pentru toate ţările cu o economie dezvoltată. Se desprinde astfel concluzia că piaţa îndeplineşte funcţii complexe în economie, că ea contribuie direct la sporirea realismului planului şi măreşte eficienţa lui asupra dezvoltării de ansamblu a economiei. Drept urmare, de funcţiile pieţei, în limitele admise de natura relaţiilor de producţie, nu se poate dispensa nici economia socialistă.

Rezultă că planul şi piaţa, în economia socialistă, nu trebuie contrapuse ca nişte categorii sau procese care se găsesc într-o contradicţie ireductibilă. Sub forma unei alternative, problema nici nu este bine pusă, deoarece planul şi piaţa constituie două componente de bază ale mecanismului economic, care nu se exclud, ci, dimpotrivă, se presupun reciproc, se corelează. Stabilirea prin plan a echilibrului dintre cerere şi ofertă în economia socialistă nu înseamnă lichidarea legilor pieţei sau reducerea rolului ei. Necesitatea folosirii mai substanţiale a relaţiilor de piaţă în politica economică a fost subliniată în mod constant, în documentele programatice ale partidului şi statului nostru. În expunerea „Semicentenarul glorios al Partidului Comunist Român" tovarăşul Nicolae Ceauşescu arăta : „În perfecţionarea vieţii economice partidul nostru porneşte de la necesitatea îmbinării conducerii pe bază de plan unic cu dezvoltarea autonomiei colectivelor de muncă, cu lărgirea atribuţiilor întreprinderilor. Punem accentul pe o mai bună folosire conştientă a factorilor economic, a acţiunii legilor economice obiective, inclusiv a legii valorii, pe studierea cerinţelor pieţei, pe dezvoltarea largă a iniţiativei de jos" [3, p. 895]. Tot mai mult practica dovedeşte că piaţa, determinată în esenţă de către plan, îşi exercită influenţa binefăcătoare asupra planului şi că încălcarea cerinţelor privind asigurarea concordanţei dintre plan şi piaţă au drept urmare apariţia unor fenomene negative în economie.

Economia socialistă din ţara noastră se caracterizează prin aceea că planul şi piaţa se găsesc într-o unitate dialectică : planul fixează dimensiunile optime ale producţiei şi consumului din punct de vedere al interesului general, conceput în mod dinamic, întîi de toate pe baza obiectivelor fundamentale de dezvoltare stabilite de organele conducătoare de partid şi de stat pentru fiecare perioadă, dar fără a neglija informaţiile furnizate de piaţă. Două împrejurări ni se par semnificative în acest sens : în primul rînd este vorba de faptul că, conform practicii statornicite, unităţile economice — care prin natura activităţii se află într-un contact nemijlocit şi permanent cu piaţa — participă efectiv la definitivarea planului economic ; apoi, faptul că, adaptarea operativă a unor prevederi din planurile anuale şi de perspectivă la modificările intervenite pe piaţa internă şi externă, constituie unul din principiile de seamă ale activităţii de planificare din ţara

noastră. Planul și mecanismul pieței în economia socialistă se găsesc deci în relații de interdependență și condiționare reciprocă, împrejurare care, alături de alți factori, asigură condiții superioare pentru desfășurarea activității de producție și consum în conformitate cu interesele de ansamblu ale societății și cu principiile unei eficiențe economice ridicate.

3. Piața — izvor de informații

Realitatea economică confirmă faptul că, cu cît gradul de informare este mai complet, cu atît mai sigură este decizia luată, cu atît mai eficientă este acțiunea ei. În lumina acestui adevăr, sporește și însemnătatea fluxului de informații furnizat de către piață pentru conducerea economiei, mai ales în epoca contemporană, cînd sub impulsul unui complex de factori, se produce o extindere rapidă a tuturor dimensiunilor pieței. După opiniile unor specialiști, în economiile cu un înalt nivel de industrializare, piața a devenit chiar al doilea factor, pentru orice decizie de conducere [5]. Explicația s-ar găsi în faptul că nici o țară nu-și poate permite o risipă de mijloace materiale, financiare sau de muncă, cauzată în mod inevitabil de programele hotărîte pe o analiză sumară a stării producției și consumului, a factorilor care le condiționează, a tendințelor care se manifestă înăuntrul cererii și ofertei. „Flerul" — combinație de instinct și experiență — poate interveni numai acolo unde se termină informația și nu mai înainte. Și cu cît dezvoltarea economiei este mai rapidă cu atît mai mult crește importanța strategiei, și implicit a factorilor pe care aceasta se bazează.

În practică, piața furnizează date pentru fundamentarea volumului și structurii cererii și ofertei, a capacităților de producție, a circulației mărfurilor și serviciilor, a planului de import-export, adică pentru pozițiile hotărîtoare ale activității de planificare. Raportată la nivelul întreprinderii producătoare sau comerciale cercetarea pieței înseamnă sursă de investigație pentru asimilarea de produse noi și pentru optimizarea dimensiunilor producției, pistă de încercare a produselor noi, precum și a unor forme și metode de organizare și conducere a activității economice. Impulsurile multilaterale care pornesc din direcția pieței oferă indicații prețioase pentru caracterizarea ei generală, a tendințelor manifestate pe piața unor produse, a capacității de absorbție a pieței, etc., asigurînd astfel informarea exactă și rapidă a factorilor de decizie asupra schimbărilor din mediul înconjurător, în vederea adaptării întreprinderii la modificările intervenite sau în curs.

Deosebit de prețioase sînt indicațiile furnizate de către piață prin intermediul sistemului de prețuri, la a cărui fundamentare participă direct. Servind planul, nivelul efectiv de preț, sau tendințele acestuia la un produs sau altul, acționează în direcția dezvoltării sau frînării producției, folosirii prioritare a unor resurse sau evitării altora, poate facilita sau împiedica progresul tehnic, poate influența consumul stimulîndu-l sau limitîndu-l, etc. contribuind astfel la orientarea întregii activități economice.

Capacitatea pieței de a oglindi structurile necesităților sociale și de a servi planificării depinde direct de gradul prospectării tuturor formelor ei, de mijloacele și tehnicile utilizate, de competența și responsabilitatea prelucrării datelor. Tot mai mult studiul pieței trebuie să devină o activitate complexă, specializată și permanentă, și reclamă folosirea metodelor moderne de analiză și calcul, fenomenele pieței nelăsîndu-se fotografiate ci doar filmate. Amploarea și rapiditatea schimbărilor care abundă în cadrul pieței, reprezintă desigur mari piedici pentru o previziune certă și de durată a acesteia. În economia socialistă însă, unde își are incontestabil originea efortul pentru formarea planificată a viitorului, se deschid posibilități deosebit de favorabile atît pentru unitățile circulației cît și pentru cele ale producției, pentru a se trece la forme și metode noi de cunoaștere și înscriere operativă a manifestărilor pieței în programele de dezvoltare economico-socială.

4. Piața — mijloc de sporire a reacției agenților economici

Piața reprezintă o sursă de perfecționare a activității de planificare nu numai prin sistemul de date furnizate ci și prin accelerarea vitezei de reacție și adaptare a agenților economici. În practica economică, perioada de timp dintre producerea unui eveniment în interiorul complexului economic național și introducerea propriu zisă a schimbării respective în structura producției și consumului cuprinde : a) timpul de reacție și b) timpul de adaptare. Primul se referă la timpul scurs între momentul producerii evenimentului și momentul primirii deciziei de execuție, adică timpul necesar elaborării informației și deciziei, precum și cel necesar transmiterii celei din urmă către sistemul operațional ; al doilea privește timpul care intervine între momentul primirii deciziei de aplicare și realizarea efectivă a schimbării indicate, adică timpul de execuție, de evaluare a rezultatelor, de verificare și control.

Desigur, durata timpului de reacție și de adaptare depinde și de alți factori — mediul social-economic, condițiile tehnice, nivelul de pregătire a cadrelor, etc. — dar din rîndul lor nu poate fi exclus mecanismul pieței, după cum nu poate fi considerat cel din urmă ca importanță.

Efectele rezultate prin scurtarea timpului de reacție și adaptare se constituie în premise ale perfecționării activității de planificare în mai multe direcții, din care trei se impun în mod deosebit a fi reținute : 1) permite alegerea momentului optim în care se planifică o investiție, precum și cel în care ea aduce rezultatele maxime ; 2) face posibilă alegerea mai justă a soluțiilor în legătură cu investițiile programate și 3) conduce la raționalizarea legăturilor între întreprinderile producătoare, între acestea și unitățile comerciale, la justa vehiculare a mărfurilor în timp și în profil teritorial. În condițiile cînd se prevede perfecționarea planificării economice, aceste rezerve capătă o însemnătate deosebită. Alături de alți factori, ele pot face ca planul să reflecte cît mai veridic realitatea economică și legitățile dezvoltării sociale, să realizeze un echilibru permanent între necesități și posibilități, ca coordonate fundamentale ale oricărui proces de dezvoltare.

Sesizarea momentului oportun cînd este indicat să se acționeze, are o semnificație aparte în cazul pieței externe unde întîrzierea în lansarea produsului față de momentul cînd se deține atu-ul supremației tehnice, face ca ulterior să fie riscantă aventurarea, după cum o piață odată abandonată se poate recîștiga foarte greu. Fără o cunoaștere permanentă, operativă și de profunzime a pieței mondiale și a principalelor piețe de mărfuri în interdependența lor, a modului în care acționează diferiți factori care țin de situația conjuncturală, a restricțiilor și oportunităților proprii fiecărei piețe etc., nu este posibilă nici dimensionarea optimă a producției, a planului de import-export și în general a strategiei de cercetare-dezvoltare, de lansare și promovare a produselor. Așa cum s-a subliniat la Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român, nu se poate admite „ca pe calea comerțului exterior să se irosească o parte din plusprodusul poporului" [3, p. 283]. În consecință, se impune mobilizarea tuturor rezervelor de sporire a eficienței schimburilor noastre comerciale externe, între care și cele care țin de piață, deoarece trebuie produs nu de dragul producției, ci pentru satisfacerea unor cerințe reale, proprii anumitor economii naționale și perioade istorice.

Între măsurile destinate accelerării vitezei de reacție și adaptare a agenților economic, o importanță mare revine legii contractelor economice și hotărîrii de înființare a centralelor economice, concepute atît cu funcții de producție cît și cu funcții de desfacere. Odată cu asigurarea unor relații directe între furnizor și beneficiar, aceste reglementări dezvoltă capacitatea de inovare și adaptare a unităților la condițiile pieței în continuă transformare. Conform legii menționate [6], întreprinderile pot lansa în fabricație numai produse care au asigurată desfacerea și pot actualiza contractele ori de cîte ori acestea nu reflectă nevoile economiei, sau cînd au apărut elemente noi care nu au acționat sau nu au putut fi avute în vedere în momentul definitivării lor.

Pe linia măririi vitezei de reacție și adaptare a agenților economici, preocupări deosebite se impun din partea unităților producătoare, atît pentru bunurile de consum cît mai ales pentru mijloacele de producție și serviciile pentru întreprinderi. Fără a cunoaște direct volumul și structura cererii, fără a analiza în permanență modul în care acționează diferiții factori asupra acesteia nu este posibilă dimensionarea optimă și operativă a producției. „Este necesar să se înțeleagă — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — că sarcinile de conducere a producției încep cu achiziționarea materiilor prime și utilajelor necesare și se termină odată cu vînzarea în țară sau în străinătate a mărfurilor fabricate. Numai atunci cînd se încasează contravaloarea produselor — în lei sau valută — se încheie ciclul de producție..." [3, pp. 355—356].

5. Compatibilitatea marketingului cu natura economiei socialiste

Abordarea într-o manieră nouă a problemelor pieței impune nu numai schimbarea opticii generale ci și folosirea unui ansamblu de tehnici și procedee moderne în studiul ei, care să permită subordonarea tuturor activităților economice la nevoile reale ale societății, raționalizarea acestor activități și sporirea eficienței lor. Acestor necesități încearcă să-i răspundă sistemul de mijloace și metode integrate în conceptul de marketing. Propunîndu-și descoperirea nevoilor sociale, orientarea producției spre aceste nevoi și satisfacerea lor, adică reglarea adecvată a relațiilor dintre producător și utilizator, corespunzător gradului de dezvoltare înregistrat, marketingul este pe deplin compatibil cu natura orînduirii socialiste. Prin însăși natura lui, socialismul presupune o producție în întregime adecvată volumului, structurii și dinamicii nevoilor sociale, existente sau în curs de formare. „Orice activitate economică — precizează tovarășul Nicolae Ceaușescu — trebuie să corespundă unor cerințe concrete ale societății, să răspundă unor nevoi reale ale vieții materiale și spirituale a oamenilor, asigurînd în același timp creșterea continuă a avuției naționale, sporirea venitului național" [1, pp. 555—556].

Pentru economia socialistă, marketingul reprezintă un sistem de tehnici de fundamentare a relației producție-consum, impus de prefacerile petrecute în dinamica și dimensiunile producției, în raportul dintre cerere și ofertă, în ultimă instanță în comportamentul utilizatorilor, sub impulsul unor factori generali și specific rezultați din intensificarea acțiunii legilor economice. Multe din tehnicile marketingului s-au folosit și se folosesc intens și cu succes în economia socialistă, atît în țările dezvoltate cît și în cele în curs de dezvoltare, chiar dacă în teorie nu sînt întotdeauna recunoscute, sau nu sînt integrate într-un concept unic sub denumirea respectivă. Fără îndoială că, natura sistemului, caracterul planificat al economiei, imprimă marketingului anumite particularități în privința mobilului aplicării, sferei de utilizare și a consecințelor produse. În socialism, folosirea tehnicilor de marketing decurge din necesitatea asigurării progresului neîntrerupt al societății în ansamblul său și satisfacerii pe această bază a nevoilor de consum în condițiile cele mai optime pentru întreaga populație, iar eficiența lor poate fi sporită, deoarece dispar limitele impuse de interesele proprietății private.

Subliniind compatibilitatea marketingului cu natura orînduirii socialiste și particularitățile acestuia, trebuie reținut că tehnicile respective nu rezolvă de la sine problemele dezvoltării, ci sînt doar un instrumnet în reglarea relațiilor tot mai complexe dintre producție și consum, pe fondul coordonării planice a întregii vieți economice, un instrument subordonat mecanismului de ansamblu al economiei **socialiste, dar care, folosit cu pricepere, poate dezvolta numai consecințe pozitive.**

Experiența economiei românești demonstrează că în condițiile perfecționării sistemului de planificare și conducere a economiei, a extinderii atribuțiilor întreprinderilor și trecerii la un sistem bazat pe relații directe, promovarea tehnicilor de marketing poate amplifica posibilitățile optimizării circuitului producție-consum și consolida gestiunea economică a fiecărei unități [7]. Măsurile adoptate în țara noastră pentru descentralizarea activității economice, perfecționarea organizării și

conducerii planificate a economiei naţionale, au creat un cadru adecvat promovării marketingului la nivel micro şi macroeconomic. În acelaşi scop, au fost înfiinţate compartimente de marketing la nivelul unităţilor economice, s-a creat Asociaţia română de marketing — AROMAR — cu filiale în marile centre industriale ale ţării şi s-a introdus obligativitatea întocmirii studiilor de marketing pentru proiectele de investiţii.

6. Concluzii

Cele patru probleme schiţate pe scurt în prezenta lucrare, credem că certifică pe deplin însemnătatea pieţei în economia socialistă şi valoarea ei ca sursă de perfecţionare a activităţii de planificare.

Primită la 12 ianuarie 1973

Institutul politehnic, Iaşi,
Catedra de economie politică

BIBLIOGRAFIE

1. Ceauşescu N., *România pe drumul desăvîrşirii construcţiei socialiste.* Vol. **2,** Ed. polit., Buc., 1968.
2. Ceauşescu N., *România pe drumul construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate,* Vol. **4,** Ed. polit., Buc., 1970.
3. Ceauşescu N., *România pe drumul construcţiei societăţii socialiste multilateral dezvoltate.* Vol. **5,** Ed. polit., Buc., 1971.
4. Ceauşescu N., *Raport la Conferinţa Naţională a Partidului Comunist Român.* Ed. polit., Buc., 1972.
5. Mommesen E. W., *Sarcinile conducerii întreprinderii în deceniul 1970—1980.* Maschine und Manager (R.F.G.), *3* (1970).
6. * * * *Legea contractelor economice.* Buletinul Oficial al R.S.R., nr. *154,* 29 decembrie 1969.
7. * * * *Legea cu privire la organizarea şi conducerea unităţilor socialiste de stat.* Buletinul Oficial al R.S.R., nr. *130,* 21 octombrie 1971.

LE MÉCANISME DU MARCHÉ — MOYEN DE PERFECTIONNEMENT DE L'ACTIVITÉ DE LA PLANIFICATION

(Résumé)

En partant de la prémisse que la planification impose l'expression fidèle de la réalité économique et des lois du développement sociale, on fait des considérations en ce sens, sur le rôle du mécanisme du marche. On apprécie que le mécanisme du marché socialiste représente un moyen important pour le perfectionnement de l'activité de planification. L'auteur examine les élémentes suivants : 1) la relation entre le plan et le marché dans l'économie socialiste ; 2) le marché — moyen d'information ; 3) le marché — moyen d'accélération de la vitesse de réaction et d'adaptation aux agents économiques ; 4) la compatibilité du marketing avec la nature de l'économie socialiste.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 1—2, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C. Z. 311.17

IMPLICAŢII ALE REVOLUŢIEI ŞTIINŢIFICE-TEHNICE CONTEMPORANE ASUPRA MICROSTRUCTURII SOCIALE DIN UNELE ŢĂRI CAPITALISTE DEZVOLTATE [1])

DE

N. NICULESCU, MARIA PONTA şi I. ADUMITRĂCESEI

Paralel cu influenţa exercitată asupra structurii sociale de ansamblu a ţărilor capitaliste dezvoltate, revoluţia ştiinţifică-tehnică contemporană înrîureşte multilateral structura internă sau microstructura claselor şi păturilor sociale din ţările respective. În cele ce urmează, ne propunem să prezentăm unele schimbări produse în microstructura socială a principalelor ţări capitaliste, sub influenţa factorului menţionat.

Dezvoltarea economiei ţărilor imperialiste, pe baza progresului ştiinţifico-tehnic, influenţează evoluţia structurii interne a clasei capitaliştilor în cîteva direcţii principale : creşte ponderea capitaliştilor asociaţi, scade ponderea capitaliştilor individuali, creşte ponderea „managerilor".

În S.U.A., în rîndul celor mai bogaţi (5% din populaţia activă), între anii 1950 şi 1960, ponderea proprietarilor de întreprinderi necorporatiste s-a redus de la 23% la 13%, cea a fermierilor — de la 8% la 2%, în timp ce ponderea „managerilor" şi a altor funcţionari superiori a sporit de la 18% la 30% [4, pp. 49—50]. În R.F.G., în anul 1962, structura internă a burgheziei era următoarea : oligarhia financiară — 0,00004% ; marii patroni — 0,5% ; conducătorii de mari firme şi funcţionarii superiori — 33,8% ; burghezia monopolistă — 65,6% (calculat după [5, pp. 62—63]. Imaginea microstructurii burgheziei japoneze este redată în tabelul 1, datele fiind calculate după [7, p. 212].

Din datele prezentate pentru cele cîteva ţări capitaliste dezvoltate, reiese o anumită diferenţiere în rîndurile burgheziei sub aspectul poziţiilor şi a funcţiilor social-economice deţinute. Nu există îndoială că această diferenţiere reprezintă şi un efect al folosirii inegale a realizărilor ştiinţei şi tehnicii actuale.

Înfăptuirea revoluţiei ştiinţifice-tehnice în ţările capitaliste dezvoltate influenţează evoluţia structurii salariaţilor din aceste ţări sub multiple aspecte. Printre acestea, mai importante sînt : schimbarea structurii salariaţilor pe categoriile muncitori şi funcţionari, modificarea repartizării pe ramuri a salariaţilor, schimbarea structurii profesionale şi a calificării, modificarea structurii salariaţilor după nivelul veniturilor.

---

[1]) Extras din comunicarea *Revoluţia ştiinţifică-tehnică contemporană şi evoluţia structurii de clasă în unele ţări capitaliste dezvoltate*, prezentată la sesiunea ştiinţifică a Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi, din 26—29 octombrie 1972.

Tabelul 1

Evoluţia structurii clasei capitaliştilor în Japonia

Pătura socială	Efectivul (mii)		Ponderea în populaţia aptă de muncă*		Ponderea în total capitalişti	
	1950	1965	1950	1965	1950	1965
Total capitalişti	681	1756	1,9	3,6	100,0	100,0
proprietari de întreprinderi particulare	144	15	0,4	0,03	21,2	0,8
directori şi administratori de companii	420	1629	1,2	3,5	61,6	92,8
înalta birocraţie	117	112	0,3	0,1	17,2	6,4

*) Persoane de peste 14 ani, apte de muncă, inclusiv şomeri totali.

Statistica oficială din ţările capitaliste grupează salariaţii în două mari categorii — muncitori şi funcţionari. Sub înrîurirea progresului ştiinţifico-tehnic, precum şi a altor factori, în ţările dezvoltate s-a conturat tendinţa unei creşteri mai rapide a categoriei funcţionarilor faţă de cea a muncitorilor. Ca urmare, structura salariaţilor se modifică treptat în favoarea funcţionrilor. Astfel, în S.U.A., faţă de 1955, cînd numărul muncitorilor şi funcţionarilor era egal, în anul 1965, efectivul funcţionarilor devansa pe cel al muncitorilor cu 21%, iar pentru 1975 s-a estimat o devansare de peste 40%. În structura salariaţilor din R.F.G., ponderea funcţionarilor a crescut de la 28,7% în septembrie 1950, la 38,9% în aprilie 1966 în timp ce ponderea muncitorilor s-a redus în mod corespunzător [6, p. 73].

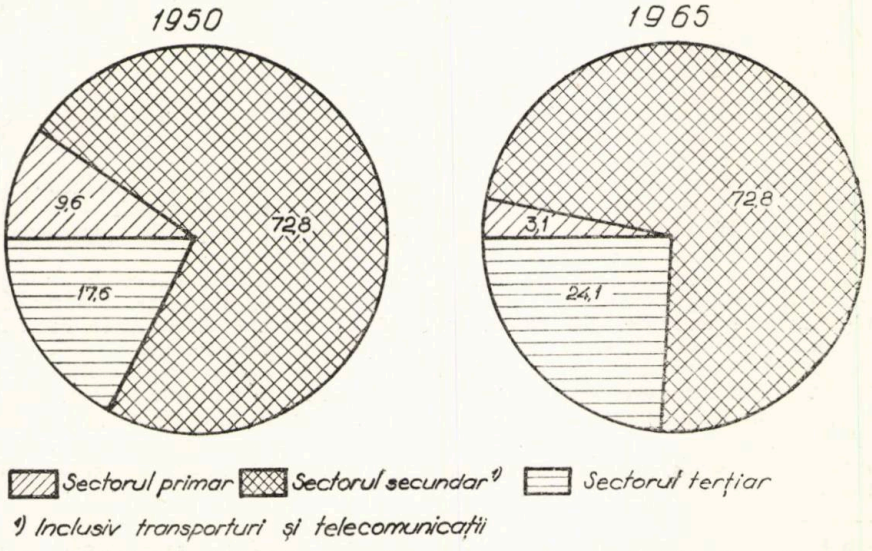

Fig. 1. — Evoluţia structurii pe sectoare economice a muncitorilor din Japonia (%) (după [7, p. 122]).

Evoluţia structurii celor două categorii de salariaţi — muncitori şi funcţionari — sub influenţa progresului ştiinţifico-tehnic, prezintă o serie de trăsături comune. Una dintre acestea o constituie redistribuirea pe sectoare şi ramuri de activitate a salariaţilor.

În primul rînd, progresul ştiinţifico-tehnic actual determină un proces intens de regrupare a muncitorilor şi funcţionarilor pe cele 3 sectoare economice mari. În ţările capitaliste dezvoltate se manifestă tendinţa de reducere a ponderii salariaţilor din sectorul primar, de staţionare a ponderii celor ocupaţi în sectorul secundar şi de creştere a ponderii muncitorilor şi funcţionarilor din sectorul terţiar. Manifestarea acestor tendinţe în structura muncitorilor japonezi este reflectată în fig. 1.

În al doilea rînd, înfăptuirea revoluţiei ştiinţifice-tehnice atrage după sine o redistribuire intensă a salariaţilor între diferite ramuri ale industriei. Datele cuprinse în tabelul 2, calculat după [15, p. 155], evidenţiază, pe de o parte, reducerea ponderii salariaţilor ocupaţi în industria extractivă în favoarea celei prelucrătoare, iar pe de altă parte, în cadrul industriei prelucrătoare, reducerea ponderii salariaţilor folosiţi în ramurile energetică, metalurgică, uşoară şi alimentară, în favoarea ramurilor construcţiei de maşini, chimie şi prelucrarea ţiţeiului.

Tabelul 2

Evoluţia structurii pe ramuri a muncitorilor şi funcţionarilor ocupaţi în industrie (%)

Ţara	Anii	Industria extractivă	Industria prelucrătoare					
			total	energetică	metalurgică	construcţii de maşini	chimie şi prelucrarea ţiţeiului	uşoară şi alimentară
Total ţări capitaliste dezvoltate	1950	8,2	91,8	3,1	6,5	25,7	6,7	30,0
	1969	4,3	95,7	2,9	6,3	34,4	7,5	23,7
Anglia	1950	8,5	91,5	4,2	6,3	34,0	6,3	26,5
	1969	4,7	95,3	3,8	5,7	40,0	6,6	20,9
Franţa	1950	8,1	91,9	4,0	6,1	28,5	6,1	30,6
	1969	5,3	94,7	3,5	7,1	33,9	8,9	25,0
R. F. G.	1950	12,6	87,4	3,1	11,1	26,9	6,3	25,3
	1969	5,0	95,0	2,0	10,0	41,0	9,0	21,0
Italia	1950	3,5	95,6	3,5	7,1	28,5	7.1	42,8
	1969	2,0	98,0	2,0	4,0	28,5	8,1	30,6
Japonia	1950	8,6	91,4	3,4	5,1	17,2	6,8	27,5
	1969	2,5	97,5	2,5	6,7	32,2	6,7	26,2
S. U. A.	1950	5,3	94,7	3,5	7,1	26,7	7,7	28,5
	1969	2,8	97,2	3,3	6,1	36,6	8,0	21,9

Creşterea ponderii muncitorilor ocupaţi în ramurile „de vîrf" ale progresului tehnic, amplifică rolul acestor pături ale clasei muncitoare în dezvoltarea societăţii, ceea ce l-a determinat pe autorul francez S. Mallet să le considere o „nouă" clasă muncitoare. El scria: „condiţiile obiective în care acţionează şi munceşte noua clasă muncitoare fac din ea prin excelenţă o avangardă a mişcării revoluţionare şi socialiste" [11, p. 41].

Revoluția științifică-tehnică determină creșterea nivelului general de calificare al clasei muncitoare [1], [2], [10]. Noile profesii, legate de extinderea automatizării și a tehnologiilor moderne, necesită o pregătire tehnică și culturală cu mult mai bogată decît cea a muncitorilor calificați tradițional. Corespunzător acestei exigențe, în structura profesională a clasei muncitoare din țările capitaliste dezvoltate, se manifestă tendința de creștere a calificării.

Tabelul 3

Evoluția structurii muncitorilor productivi pe nivele de calificare (%)

Țara	Anii		Calificați		Semicalificați		Necalificați	
	I	II	I	II	I	II	I	II
Anglia	1951	1969	41,0	39,2	39,8	38,5	19,1	22,3
R.F.G.	1951	1966	47,6	43,4	28,0	36,8	24,4	19,8
S.U.A.	1950	1969	31,1	38,2	51,9	52,1	15,0	11,7

Așa cum reiese din tabelul 3 (calculat după [8, p. 24]) tendința de ridicare generală a nivelului calificării muncitorilor este mai clar conturată în S.U.A. (care se situează în fruntea progresului științifico-tehnic din lumea capitalistă). Aspectele contradictorii, ce apar în evoluția structurii calificării muncitorilor din celelalte două țări, reflectă dezvoltarea economică a țărilor respective pe baza împletirii tehnicilor moderne cu cele tradiționale (de exemplu, automatizarea cu mecanizarea). Pe măsură ce aceste țări vor înainta pe calea înfăptuirii revoluției științifice-tehnice, se așteaptă creșterea simțitoare a muncii calificate. Astfel, pentru Anglia s-a estimat o creștere a ponderii maiștrilor și muncitorilor calificați în totalul muncitorilor de la 54,0% în 1961 la 65,2% în 1975, concomitent cu reducerea muncitorilor semicalificați de la 30,5% la 24,9% și a celor necalificați de la 15,5% la 9,9% (calculat după [14, p. 20]).

Determinînd creșterea inegală a productivității muncii pe ramuri, progresul științifico-tehnic contemporan generează modificări în structura clasei muncitoare și sub aspectul nivelului veniturilor obținute. În general, nivelul retribuției este mai ridicat în ramurile și subramurile moderne față de cele tradiționale. Semnificativă pentru acest aspect este diferențierea venitului obținut de muncitorii din unele ramuri ale industriei americane (tabelul 4, calculat după [3, p. 11]).

Tabelul 4

Evoluția venitului obținut de muncitorii urbani din unele ramuri industriale, în S.U.A.

Ramura	Salariul mediu săptămînal (dolari)		Bugetul standard săptămînal (dolari)		Gradul de acoperire a bugetului din salar (%)	
	1959	1966	1959	1966	1959	1966
Industria prelucrătoare	88,3	112,3	118,0	177,0	74,8	63,4
Industria automobilelor	114,4	147,2	118,0	177,0	94,4	83,2
Industria textilă	63,0	82,1	118,0	177,0	53,4	46,4

Se observă o mare discrepanţă a nivelului salariilor în cele două ramuri ale industriei prelucrătoare, precum şi faptul că bugetul familial oficial nu poate fi acoperit nici de muncitorii din ramurile cu salariile cele mai ridicate.

În ţările capitaliste dezvoltate, paralel cu creşterea mai rapidă a funcţionarilor comparativ cu muncitorii, are loc şi un proces de diversificare a structurii funcţionarilor, ceea ce face ca această categorie socială să devină tot mai eterogenă.

Datorită influenţei exercitată de revoluţia ştiinţifică-tehnică, în rîndurile funcţionarilor, dinamica cea mai înaltă este înregistrată de cîteva grupe mari : intelectualitatea ştiinţifico-tehnică, lucrătorii din reţeaua învăţămîntului, personalul pentru asistenţă medicală, lucrătorii din domeniul evidenţei şi administraţiei. Astfel, în S.U.A., în perioada 1951—1967, la o creştere a efectivului de funcţionari (fără personal administrativ) de 53,3%, personalul tehnico-inginerese a sporit cu 120%. Ca urmare, ponderea acestor categorii în totalul funcţionarilor creşte (fig. 2).

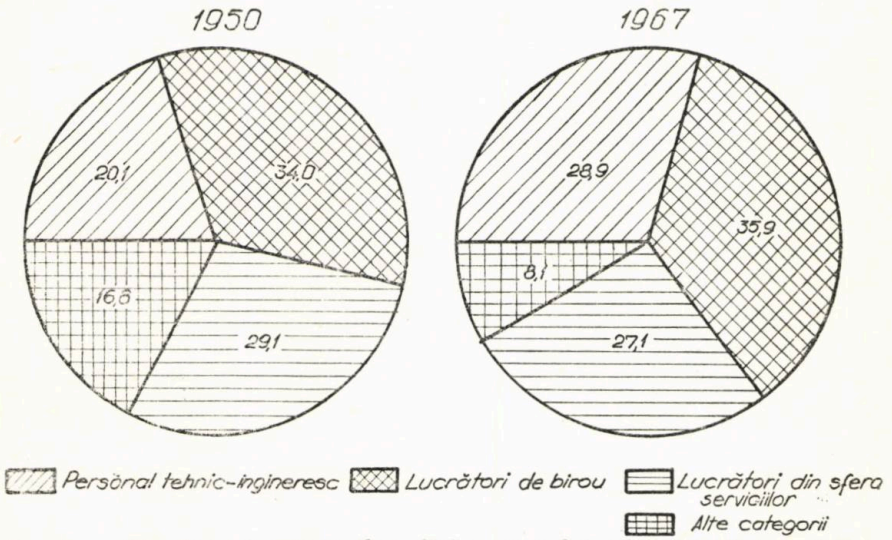

Fig. 2. — Structura funcţionarilor (fără personalul administrativ) în S.U.A. (%) (după [3, p. 4]).

Progresul ştiinţifico-tehnic îşi pune amprenta asupra structurii funcţionarilor şi sub aspectul veniturilor obţinute de aceştia. În prezent, majoritatea intelectualilor sînt salariaţi. Astfel, în S.U.A., încă în anul 1960, salariaţii reprezentau 87,9% din totalul intelectualilor [12, p. 72], faţă de 75% în anul 1930 [9, p. 14]. Majoritatea funcţionarilor din ţările capitaliste dezvoltate realizează salarii apropiate de nivelul venitului mediu din ţara respectivă. După datele Comisiei Economice a O.N.U. pentru Europa, la începutul deceniului 7, în Franţa, Olanda şi Danemarca, 63% ... 78% din totalul funcţionarilor aveau salarii care se situau în jurul venitului mediu din ţările respective, iar 22% ... 37% depăşeau acest venit de 1,5 ori pînă la peste 2,5 ori, încadrîndu-se astfel, după nivelul venitului, în păturile mijlocii sau chiar în rîndurile burgheziei [1, p. 34].

Teoriile cu privire la „deproletarizarea" societăţii capitaliste dezvoltate, pornesc, de obicei, de la creşterea simţitoare a numărului şi ponderii funcţionarilor în forţa de muncă. Însă, analiza structurii interne a funcţionarilor evidenţiază desfăşurarea unui proces tot mai intens de apropiere şi de integrare treptată a majorităţii celor ce fac parte din această categorie, în rîndurile clasei muncitoare

[1], [6], [9], [10], [13]. Această concluzie se bazează pe faptul că majoritatea funcţionarilor întrunesc trăsături, specifice în trecut numai muncitorilor : sînt lipsiţi de mijloace de producţie, sînt constrînşi să-şi vîndă forţa de muncă pentru a-şi asigura existenţa, îndeplinesc funcţii executive şi nu de conducere, au venituri apropiate de cele ale muncitorilor.

Din cele prezentate rezultă că influenţa exercitată de progresul ştiinţifico-tehnic asupra structurii interne a salariaţilor duce la creşterea rîndurilor clasei muncitoare şi a aliaţilor săi. Delimitarea ştiinţifică a noilor detaşamente şi a noilor aliaţi ai clasei muncitoare prezintă o mare însemnătate pentru teoria şi practica luptei revoluţionare din ţările capitaliste dezvoltate.

Primită la 8 decembrie 1972

Institutul politehnic, Iaşi,
Catedra de economie politică

BIBLIOGRAFIE

1. * * * *Capitalismul contemporan, revoluţia tehnico-ştiinţifică şi clasa muncitoare.* Probleme ale păcii şi socialismului, *1, 2* (1969).
2. * * * *Civilizaţia la răscruce.* Ed. polit., Buc., 1970.
3. * * * *Date cu privire la situaţia clasei muncitoare din ţările capitaliste dezvoltate.* Probleme ale păcii şi socialismului, *3* (supliment 1969).
4. Dobrescu E., Postolache T., *Introducere în teoria capitalismului monopolist de stat.* Ed. polit., Buc., 1967.
5. Драгилев М., *Эволюция классовой структуры буржуазного общества.* Мировая экономика и международные отношения, *5* (1967).
6. Gerns W., *Modificări în structura clasei muncitoare din R.F.G.* Probleme ale păcii şi socialismului, *8* (1969).
7. Хлюнов В., *Японский вариант „бесклассового общество процветания" : мифы и реальности.* Мировая экономика и международные отноешния, *9* (1970).
8. * * * *Imperialismul contemporan.* Probleme ale păcii şi socialismului, *3* (supliment 1971).
9. Iovănescu I., *Clasa muncitoare — forţă socială principală a contemporaneităţii.* Viaţa economică, *25* (1970).
10. Laurent S., *Mutaţii în păturile şi clasele sociale din ţările capitaliste dezvoltate.* Probleme ale păcii şi socialismului, *8* (1970).
11. Mallet S., *La nouvelle classe ouvrière.* Paris, Ed. du Seuil, 1969.
12. Мельников А., *Интеллигенция США: численности, состав, социальной дуференциаций.* Мировая экономика и международные отношения *1* (1970).
13. Niri C., *Clasa muncitoare şi realitatea lumii capitaliste.* Lupta de clasă, *4* (1970).
14. * * * *Reprofilări structurale ale forţei de muncă.* Viaţa economică, *10* (1970).
15. * * * *Самодеятельное население и рабочий класс стран развитого капитализма.* Мировая экономика и международные отношения, *7* (1970).

INFLUENCES DE LA RÉVOLUTION TEHNICO-SCIENTIFIQUE CONTEMPORAINE SUR LA MICROSTRUCTURE SOCIALE DANS QUELQUES PAYS CAPITALISTES DÉVELOPPÉS

(Résumé)

La révolution scientifique et technique contemporaine détermine certains changements dans la microstructure sociale. Dans ce sens, les auteurs présentent quelques modifications survenues dans la structure interne de la bourgeoisie, du prolétariat et des employés des principaux pays capitalistes.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 1—2, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C. Z. 312.8

TEORII CU PRIVIRE LA POPULAŢIE (I)

DE

V. PÎRVU

Toate încercările din istoria omenirii, de a studia teoretic şi practic complexul de probleme privind mişcarea generală a colectivităţilor omeneşti, starea lor fizică, intelectuală şi morală, alcătuiesc domeniul demografiei.

Cercetînd fenomenele demografice şi condiţiile lor naturale şi sociale de existenţă şi evoluţie, demografia este chemată să observe atît influenţele factorilor naturali şi sociali asupra compoziţiei populaţiei, cît şi consecinţele schimbărilor intervenite în mişcarea populaţiei, asupra celorlalte fenomene ale societăţii.

De concepţia acceptată ca bază în studiul ştiinţific al fenomenelor demografice, de metodele folosite în cercetarea populaţiei, depinde elaborarea celor mai judicioase măsuri de politică demografică. Studiul demografic preocupă astăzi mai mult ca oricînd organisme specializate internaţionale şi ale statelor, numeroşi specialişti din domeniile demografiei, economiei politice, medicinei ş.a., preocupate dar şi chemate, să dea răspunsuri ştiinţifice problemei fundamentale a istoriei societăţii omeneşti — problema populaţiei.

Cele mai importante manifestări şi realizări în întreaga viaţă social-economică a unei naţiuni îşi găsesc explicaţiile principale în factorul demografic. Să facem însă o sumară trecere în revistă a principalelor teorii cu privire la populaţie în gîndirea universală.

Începuturile preocupărilor demografice sînt greu de localizat în timp şi spaţiu, nu numai din cauza lipsei documentelor, dar şi datorită faptului că cifrele despre populaţie şi mijloacele prin care acestea au fost obţinute, motivele pentru care unii conducători de triburi şi popoare au aplicat unele măsuri demografice şi, desigur, felul în care au încercat să explice fenomenele populaţiei unii preoţi şi filozofi se găsesc răspîndite în descrierile celor mai variate forme de activitate socială din trecutul îndepărtat.

Primele date în legătură cu populaţia le găsim în Vechiul Testament (Biblia) în care se povesteşte că regele David efectuează numărătoarea oamenilor. Numărătoarea efectuată la o anumită zi, pe triburi, familii şi gospodării este făcută din necesitatea cunoaşterii potenţialului militar uman. Aceleaşi nevoi de cunoaştere a numărului persoanelor capabile de luptă şi al celor impozabili se manifestă şi în unele documente din jurul anului 3000 î.e.n. la popoarele Egiptului, Messopotamiei, Babilonului (Codul lui Hammurabi), Indiei (legile lui Manu), Israelului ş.a.

Concepţiile demografice, izvorîte din neliniştea şi frămîntarea minţilor, sînt cel mai adeseori alterate de teorii false, de vederi arbitrare, alimentate de lipsa de date exacte, de lipsa experienţei şi a unei metode ştiinţifice.

Confucius (551—479 î.e.n.) afirmă că o creştere excesivă a populaţiei poate duce la o diminuare a producţiei pe cap de muncitor, la reducerea nivelului de trai şi, drept consecinţă, la conflicte în rîndul populaţiei.

Analizînd ideile cu caracter demografic ale lui Platon şi Aristotel, observăm că ele izvorăsc din înseşi realităţile epocii în care au trăit şi se aplică la un anumit stadiu al istoriei greceşti. Deşi au pornit de la concepţii opuse, primul plăsmuindu-şi republica sa ideală după doctrina sa metafizică, al doilea atent la fenomenele politice şi sociale, Platon şi Aristotel au ajuns, cu toate acestea, cam la aceleaşi concluzii în materie de demografie. Aceasta datorită faptului că amîndoi se limitează la cadrul cetăţii. Din scrierile lor desprindem teama atît faţă de surplusul de populaţie, cît şi faţă de numărul insuficient de locuitori. Ei cercetează care ar fi numărul „optim" de locuitori, rînduiala şi proporţia, deopotrivă de depărtate de exces ca şi de lipsă. Putem desprinde astfel că aceşti mari filozofi greci din antichitate sînt printre primii teoreticieni care au avut ideea unui „optim al populaţiei", lucru nelipsit de importanţă pentru ştiinţa demografică de mai tîrziu. Interpreţi ai nevoii de echilibru şi armonie care caracterizează geniul grec, ei îşi exprimă îngrijorarea faţă de furnicarul popoarelor asiatice, în expansiunea statelor mari ca Persia, văzînd în aceasta indiciul barbariei.

Studiul populaţiei la romani, ca şi la greci, nu numai că aruncă o lumină asupra obiceiurilor, a mentalităţii, a condiţiilor lor de trai, ci cuprinde şi învăţăminte de o semnificaţie generală. Forma diferită în care s-a desfăşurat istoria grecilor faţă de cea a romanilor explică deosebirea dintre concepţiile lor demografice. De la începutul pînă la sfîrşitul istoriei sale, Roma care se simţea chemată să domine lumea, a dorit o populaţie numeroasă. Ea nu avea nevoie de un echilibru — aşa cum s-a văzut la greci — şi, cu atît mai puţin, de o îngrădire demografică. Setea de cuceriri cerea ca golurile pricinuite de războaie, care înghit atîţia oameni, să fie umplute prin naşteri continue.

Avîntul economic inaugurat de Renaştere a produs o răsturnare a rînduielilor medievale.

Un imbold spre cercetarea problemelor cu privire la populaţie l-a constituit, în general, concepţia mercantilistă, care considera în chip just că populaţia constituie elementul fundamental al întregii bogăţii publice.

Începînd din a doua jumătate a secolului al XV-lea, în ţările Europei occidentale ia naştere o doctrină, mercantilismul, al cărei apogeu va fi atins în secolul al XVIII-lea în Franţa. Acest sistem îşi propune să consolideze puterea statului, să-i asigure, ca şi individului, cît mai mult aur şi argint, precum şi să sporească numărul locuitorilor. Această doctrină apreciază că moneda şi populaţia sînt cei doi piloni ai regatului, semnele palpabile ale prosperităţii lui.

Problema populaţiei, care timp îndelungat a fost considerată dintr-un punct de vedere politic, moral sau religios, începe să fie privită din ce în ce mai mult şi din punct de vedere economic. Putem astfel aprecia că primii teoreticieni care stabilesc corelaţia demo-economică, văzînd în om forţa de producţie care creează bogăţie, sînt mercantiliştii.

Sînt, prin urmare, pe deplin explicabile măsurile propuse de reprezentanţii doctrinei mercantiliste pentru încurajarea creşterii populaţiei.

Ideile Renaşterii au căpătat o împlinire deosebită în a doua jumătate a secolului al XVI-lea şi o mare parte din secolul al XVII-lea, începînd cu Copernic şi continuînd cu Galileo Galilei, Kepler, Neper, Vezal, Harvey, Bacon, Descartes ş.a., care au pus bazele ştiinţei moderne. Această epocă de profunde transformări, de căutări şi pasionată observaţie şi interpretare teoretică a fenomenelor naturale, a constituit un element favorabil apariţiei primelor idei ştiinţifice asupra structurii şi mişcării naturale a populaţiei.

Pînă în secolul al XVIII-lea a existat un regim „natural" în ce priveşte natalitatea şi mortalitatea populaţiei. Amîndouă erau foarte ridicate deoarece natalitatea nu era limitată decît de factorii fiziologici, iar mortalitatea era influenţată,

uneori în chip brutal, și de unele accidente : epidemii, foamete, războaie. În această situație, proporția natalității și mortalității erau aproape egale, ceva mai ridicată natalitatea. Aceasta este explicația creșterii lente a populației timp de secole.

Echilibrul milenar dintre natalitate și mortalitate a fost rupt în secolul al XVIII-lea, o dată cu „revoluția demografică". Acum se înregistrează o scădere a mortalității, datorită îmbunătățirii condițiilor sanitare, progresului înregistrat în medicină, îmbunătățirii posibilităților de hrană, fapt ce a avut drept consecință creșterea sensibilă a populației globului [1].

În secolul al XVIII-lea doctrinarii demografici sînt preocupați, mai mult decît predecesorii lor, de raportul dintre factorul populație și cel de subzistență. Fiziocrații fac un pas înainte față de toți ceilalți de pînă atunci prin cunoașterea științifică a populației, bazîndu-se în studiul lor pe cercetări statistice metodice, însoțite de analiza cauzelor fenomenului populație. Studiul despre populație — demografia — începe să prindă contururile unei științe.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea se dezvoltă o știință nouă, *știința economică*. Quesnay (1694—1774) și discipolii săi alcătuiesc prima școală de economiști : fiziocrații. În concepția lor, munca este creatoare de plusvaloare și deci de bogăție.

Față de problema demografică și-au spus cuvîntul nu numai economiștii, dar și filozofii. În timp ce economiștii acestui secol considerau problema demografică sub aspectul raportului dintre populație și mijloacele de subzistență și în special dintre populație și agricultură, filozofii o consideră din punct de vedere al progresului, fie pentru a găsi într-un pretins proces de depopulare un argument împotriva regimului absolutist feudal, fie pentru a-și proclama credința lor în emanciparea socială și în triumful rațiunii.

„Revoluția demografică" s-a manifestat în întreg continentul european spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Mortalitatea a scăzut simțitor datorită progreselor medicinii, a scăderii frecvenței și intensității epidemiilor și a foametei și, mai ales, datorită progresului economic deosebit. O expansiune demografică se înregistrează, ca urmare a sporirii populației Europei, la mai mult decît dublu în secolul al XIX-lea : „de la 187 milioane la 401 milioane locuitori. Iar populația mondială este estimată pe la mijlocul secolului al XIX-lea la peste un miliard de locuitori" [2].

Avîntul demografic, care se face simțit mai ales în rîndul păturilor muncitoare, constituie împreună cu revoluția industrială care îl condiționează în mare parte și îl grăbește, fenomenul cel mai de seamă din secolul al XVIII-lea.

Creșterea rapidă a clasei muncitoare și extrema ei mizerie ivită odată cu mașinismul, faptul că ea era dezrădăcinată sub raport economic și social, amenințarea pe care o reprezenta o armată de bărbați și de femei, aveau să influențeze asupra concepțiilor demografilor și să imprime adeseori gîndirii lor un caracter de îngrijorare și pesimism.

William Petty (1723—1790) în lucrarea „Aritmetica politică", publicată la cîțiva ani după moartea sa, își exprimă ideile asupra populației, care, după părerea lui, e de dorit să fie numeroasă. El consideră că o țară cu 8 000 000 de locuitori este de două ori mai bogată decît o țară care numără numai 4 000 000, chiar dacă ambele țări au suprafețe egale. El socotește că populația are tendința de a crește, și acest lucru i se pare satisfăcător. W. Petty declară că bogăția este fiica muncii, determinînd valoarea muncii prin mijloacele de subzistență necesare.

Savantul multilateral și omul de știință Benjamin Franklin, publică în 1751 lucrarea intitulată „Observații asupra creșterii populației și populării țărilor". Studiază atent cauzele care acționează asupra mișcării demografice și subliniază că populația crește pe măsură ce traiul devine mai ușor. În Noua Anglie — arată autorul — populația se dublează în mai puțin de 25 de ani. 80 000 de emigranți au dat naștere la cei 1 000 000 de coloni care în 1750 populează America. Urmașii lor, prevestește Franklin, vor fi, în 1850, mai numeroși decît englezii din Europa.

Dezvoltarea demografică, declară David Hume în „Discursuri politice", (1752) a fost împiedicată în antichitate de desele războaie civile şi de războaiele dintre diferitele state, de sclavie, care era în defavoarea natalităţii, de stagnarea producţiei economice. Două dintre aceste cauze au dispărut (în perioada sa — n.n.). Instinctul patern şi-a reluat drepturile. O dorinţă firească îl îndeamnă pe om ca deîndată ce socoteşte că poate întreţine o familie să şi-o întemeieze. Mizeria şi instituţiile rele împiedică dezvoltarea demografică. Flagelurile — după D. Hume — nu depopulează ţările pe cît se crede, deoarece instinctul îl determină pe om să le repopuleze deîndată. Populaţia s-ar dubla cu fiecare generaţie dacă n-ar exista constrîngeri fizice şi sociale. Dacă toate darurile naturii ar fi împărţite în mod egal între oameni, „fiecare ar avea toate bunurile strict necesare şi chiar ceva în plus". Putem aprecia că concluziile lui D. Hume în materie de populaţie sînt cît se poate de juste, sesizînd inegalitatea în repartiţia bunurilor materiale, care constituie baza tuturor relelor într-o societate.

Saltul demografic, a constituit pentru unii economişti, lipsiţi de înţelegerea perspectivei dezvoltării complete a societăţii omeneşti, motiv de temere cu privire la posibilitatea de satisfacere a nevoilor primordiale şi mai ales de alimentare a unei populaţii în creştere atît de rapidă.

Economiştii James Stewart şi Adam Ferguson, din lucrările cărora se va inspira R. Malthus, pun în evidenţă raportul existent între populaţie şi mijloacele de subzistenţă.

Dezvoltînd mai consecvent ideile lui A. Smith cu privire la valoare, D. Ricardo (1772—1823) a dat elementele raţionale ale teoriei valorii, deducînd întreaga valoare a mărfii din munca oamenilor (prin timpul de muncă necesar), fapt ce a permis fundamentarea ştiinţifică a legăturii dintre dezvoltarea economică şi creşterea populaţiei.

În concepţia cu privire la populaţie, unele din formulările lui A. Smith şi D. Ricardo îl anunţă pe R. Malthus. Pentru Arthur Young (1741—1820), reprezentant al capitalismului în industrie, bogăţia şi populaţia sînt doi factori legaţi prin forţa lucrurilor. În lucrarea sa „Morth of England" arată că munca pricinuieşte creşterea populaţiei, declarîndu-se adept al acestei creşteri, deoarece progresul economic i se pare imposibil dacă nu este însoţit de un progres cel puţin corespunzător al populaţiei. Arthur Young doreşte de fapt o populaţie numeroasă, numai pentru a pune la dispoziţia capitalismului mînă de lucru numeroasă şi ieftină.

Reverendul Joseph Townsend (1739—1816) îşi scrie concepţiile demografice într-o lucrare intitulată „Tratat asupra legilor săracilor" (1786). De altfel, acesta este precursorul pastorului Malthus ale cărui idei şi le va însuşi aproape în întregime. Referindu-se la faptul că populaţia depinde de mijloacele de subzistenţă, Townsend doreşte să deducă imposibilitatea comunismului. El arată că într-o orînduire în care bunurile ar fi comune, toată lumea s-ar căsători. Înmulţindu-se, specia umană ar ajunge curînd la mizerie. Dar, limitînd mijloacele de subzistenţă, natura a fixat populaţiei o limită. Legile săracilor, care constituie „un început de comunism", atrag după ele „o creştere artificială şi forţată" a populaţiei. Departe de a înlătura mizeria, ele sînt un izvor de nenorociri. Townsend îşi pune astfel întrebarea : mizeria nu este oare o necesitate pentru popor, o binefacere pentru omenire ?, la care răspunde că mizeria este însăşi condiţia avuţiei. El ridică astfel foamei un adevărat imn. Foamea — arăta Townsend — nu constituie numai o presiune paşnică, tăcută şi neîncetată, dar provoacă cele mai mari eforturi, fiind un mobil natural care îndeamnă la muncă şi hărnicie.

Așadar, deducem ușor în acest pamflet „calea" care conduce spre „progres" și care nu împiedică „legile naturii".

Economistul și sociologul englez Thomas Robert Malthus (1766—1834) își va lega numele de teoriile neștiințifice și antiumane, împrumutîndu-și numele concepției antipopulaționiste — malthusiană. Studiul său cu privire la problema populației poartă titlul : „Eseu asupra principiului populației", și a apărut anonim în anul 1798.

Spre deosebire de iluminiști, care vedeau rezolvarea problemei populației prin perfecționarea instituțiilor, sau față de fiziocrați, care-și puneau speranțe de a rezolva problema creșterii populației prin dezvoltarea agriculturii, T. R. Malthus dă dovadă de o adevărată teamă față de creșterea populației într-un ritm mai rapid decît mijloacele de subzistență. El pornește de la premisa greșită, neștiințifică, anume că, mizeria claselor de jos este rezultatul unui dezechilibru natural, ca urmare a neconcordanței între puterea de reproducție a speciei umane și capacitatea de producție a mijloacelor de subzistență. În lucrarea sa, Malthus vede în mizerie o expresie a voinței divine, introducînd pesimismul cărților sfinte în știința economică. Plecînd de la ideea că natura face din mijloacele de subzistență o condiție necesară a vieții omenești, efectele acestor două puteri inegale trebuie menținute la un nivel egal.

În condiții normale — arată Malthus — populația se dublează la fiecare 25 de ani, crește, adică în progresie geometrică, cîtă vreme mijloacele de subzistență cresc în progresie aritmetică. Pentru a determina durata dublării populației, pe care el o fixează la 25 de ani, Malthus se bazează pe mișcarea demografică din America de Nord din 1650 pînă în 1800. Or, Statele Unite erau un caz aparte : imense teritorii virgine, o proporție cu totul deosebită de tineri și mai ales valul neîntrerupt al imigrației. Creșterea demografică nu se izbea aici de nici un obstacol. Dar, ce spun cifrele ? Aplicînd progresia lui Malthus la populația Statelor Unite, care atingea cifra de 5 000 000 în 1800, obținem 80 000 000 în 1900, 320 000 000 în 1950, 1 280 000 000 în anul 2000.

La sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui de al XIX-lea globul pămîntesc număra circa 800 000 000—900 000 000 de locuitori. Potrivit progresiei geometrice a lui Malthus, populația globului ar fi trebuit să depășească 50 de miliarde locuitori în 1950. Or, la această dată, ea număra 2 500 000 000 locuitori.

Așa cum indică studiile și statisticile O.N.U., în condițiile unui spor anual care depășește în prezent 50 000 000, numărul total al populației va ajunge la cifra de 7 000 000 000 în anul 2000 [3].

Deci iată că, nicăieri faptele n-au justificat ipoteza malthusianistă. Dacă teoria lui Malthus ar fi căpătat audiență în rîndul popoarelor — de a nu se mai înmulți — calculele ar indica o imensă pierdere în dezvoltarea omenirii — pe toate planurile. Or, creșterea populației este unul din factorii care contribuie la asigurarea progresului omenirii. Privit în evoluția sa istorică, omul este factorul principal al producției, care transformă și supune natura în mod permanent și nu un animal care supraviețuiește din ceea ce-i oferă natura.

Succesiunea orînduirilor sociale a reprezentat în primul rînd dezvoltarea forțelor de producție, un real progres al omenirii, a ridicării pe noi planuri a tehnicii și, în fine, a nivelului de trai al oamenilor.

Primită la 19 ianuarie 1973

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de economie politică

BIBLIOGRAFIE

1. * * * *Populaţie şi societate.* Ed. „Dacia", Cluj, p. 20, 1972.
2. Sauvy A., *La population.* Paris, pp. 58, 65, 1970.
3. * * * *World Population Prospects.* O.N.U., New-York, pp. 37, 91, 1966.

THÉORIES CONCERNANT LA POPULATION (I)

(Résumé)

On analyse certaines théories regardant la population dans la pensée universelle, en commençant avec l'époque antique et jusqu'à la pensée démographique de Th. R. Malthus (la première partie du XIX-ème siècle).

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 1—2, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C. Z. 658.3.041

INCIDENŢA DINTRE PROBLEMELE ERGONOMIEI ŞI ALE PROTECŢIEI MUNCII[1])

DE

EUGEN POPA şi MONICA VOICU

Ţinînd seama de faptul că atît ergonomia cît şi protecţia muncii se preocupă de factorul uman am cercetat relaţiile de interdependenţă dintre aceste două discipline ştiinţifice, precum şi delimitarea domeniilor lor de conţinut, mai ales că din legislaţia muncii rezultă multe preocupări comune acestora.

Elementele comune şi cele care le diferenţiază ne-au determinat să încercăm studierea incidenţei dintre aceste două discipline mai ales că mai sînt şi alte discipline cu preocupări în domeniul muncii şi diferitelor laturi ale fiinţei omeneşti ca de exemplu: fiziologia, igiena muncii, medicina muncii, antropometria, psihologia, sociologia, organizarea muncii, pedagogia şi altele. Nu ne propunem să epuizăm enumerarea tuturor disciplinelor care se ocupă de om.

Ca metodă de studiu, în dezvăluirea corelaţiilor dintre cele două discipline am plecat de la elementele care le definesc.

Am constatat că elementul esenţial al protecţiei muncii constă în eliminarea riscului profesional de accidentare şi bolilor profesionale. Plecînd de la această delimitare a domeniului preocupărilor protecţiei muncii am constatat în continuare că ergonomia considerînd rezolvată problema eliminării riscului profesional de accidentare şi de îmbolnăviri profesionale se preocupă de crearea confortului la locul de muncă sub diferitele sale aspecte.

Totodată am constatat, ţinînd seama tocmai de aceste două elemente esenţiale, că există domenii comune între ergonomie şi protecţia muncii din punct de vedere al condiţiilor care trebuie asigurate omului pentru a-şi desfăşura activitatea cît mai bine din toate punctele de vedere. Acestea sînt cele privitoare în primul rînd la microclimat (temperatură, umiditate, ventilaţie, apoi la zgomot şi iluminat).

Aceste domenii sînt atît de apropiate unul de celălalt încît în normele republicane de protecţia muncii de exemplu, la microclimat, ventilaţie şi încălzire, după ce se arată că condiţiile de microclimat trebuie să menţină un anumit echilibru termic al angajaţilor se subliniază că trebuie să satisfacă şi condiţii de confort termic. De asemenea iluminatul în aceleaşi norme menţionate anterior se prevede să se realizeze astfel încît să asigure pe lîngă acuitate vizuală optimă şi confort vizual în încăperile de lucru [2]...[4].

---

[1]) Lucrare prezentată la sesiunea ştiinţifică a Facultăţii de studii economice din Iaşi, 21—28 octombrie 1972.

Din cele de mai sus rezultă grija statului nostru nu numai faţă de protecţia muncii ci în acelaşi timp pentru asigurarea unor condiţii de muncă cît mai bune, cu alte cuvinte a unor condiţii de confort.

Întrucît problemele de protecţia muncii constituie preocupări vechi, pe cînd preocupările de ergonomie sînt mai noi, considerăm că statul nostru socialist a avut în atenţia sa necesitatea asigurării condiţiilor optime de muncă, deci de confort, în mod practic cu mult înainte ca aceste probleme să ia amploarea actuală în ţara noastră, din punct de vedere ştiinţific.

Incidenţa dintre ergonomie şi protecţia muncii nu se realizează numai în elementele comune ale conţinutului celor două ştiinţe, ci şi în ceea ce priveşte rezultatele economice care se obţin prin aplicarea lor în procesul de producţie, la locul de muncă şi anume în ceea ce priveşte creşterea productivităţii muncii.

Productivitatea muncii ca indicator economic se referă la două elemente : volumul producţiei şi la factorul om care apare la numitorul relaţiei de calcul. Ambele discipline avînd ca preocupare factorul uman fie din punct de vedere al protejării faţă de pericolul de accidente sau de îmbolnăvirile profesionale (protecţia muncii), fie din punct de vedere al creării condiţiilor de confort sub toate aspectele (ergonomia), reglementează în mod pozitiv rezultatele muncii, starea de oboseală şi eficienţa consumului de energie, contribuind astfel la creşterea volumului producţiei, factor aflat la numărătorul relaţiei. Faptul nu poate fi indicat de relaţia de calcul a productivităţii muncii, dat fiind că elementele care stau la baza sa sînt condiţionate de rezultatele colective ale activităţii oamenilor sau mai concret, calitatea produselor, pe care aplicarea în practică atît a protecţiei muncii cît şi a ergonomiei o realizează în mod evident.

Ergonomia are şi cîteva domenii distincte de cele ale protecţiei muncii ca de exemplu preocupări privitoare la organizarea corespunzătoare a locului de muncă. S-ar putea pune problema că evidenţierea acestei preocupări nu este specifică ergonomiei întrucît ea se află în atenţia organizării muncii şi a protecţiei muncii. Obiecţia are valoare, însă atunci cînd ne gîndim la conţinutul organizării locului din punct de vedere al protecţiei muncii avem în vedere elementele necesare de organizare încît activitatea omului să se poată desfăşura fără accidente tehnice şi umane.

Organizarea locului de muncă din punct de vedere al organizării muncii, presupune asigurarea, pentru muncitori, a condiţiilor necesare pentru o activitate de înaltă productivitate, cu cele mai reduse consumuri de muncă şi eforturi, fără mişcări inutile sau incomode şi cu respectarea condiţiilor de calitate a producţiei [10], [13]. Deci există elemente comune numai între ergonomie şi organizarea muncii din punct de vedere al organizării locului de muncă.

Reluînd ideea de mai sus privitoare la organizarea locului de muncă din punct de vedere ergonomic, V. Anghelescu subliniază că aceasta necesită cunoaşterea şi studierea posibilităţilor fizice ale omului în mişcare, precum şi toate trăsăturile de ordin anatomic, fiziologic, psihologic, neurosensorial [1].

Alţi factori specifici ergonomiei fără incidenţă cu protecţia muncii mai pot fi ambianţa cromatică, muzica funcţională şi factorii de ambianţă psihologică.

Principalele direcţii de activitate ale ergonomiei şi protecţiei muncii cu rezultatele lor sînt prezentate în fig. 1. Din această schemă rezultă pe de o parte domeniile de întrepătrundere dintre ergonomie şi protecţia muncii, iar pe de altă parte domeniile specifice care le disting una de alta.

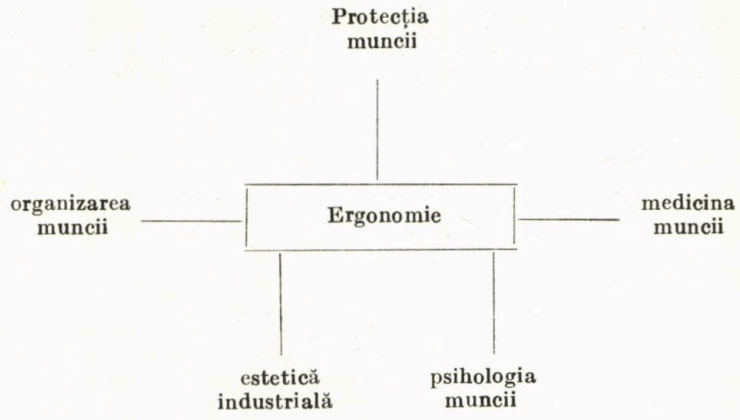

Fig. 1

Așa după cum am semnalat anterior există elemente comune și între ergonomie și alte discipline care se preocupă de problemele muncii și diferitele laturi ale ființei umane. În urma cercetării efectuate am întocmit schema din fig. 2, care are scopul de a sugera numai aria preocupărilor comune între ergonomie și alte discipline.

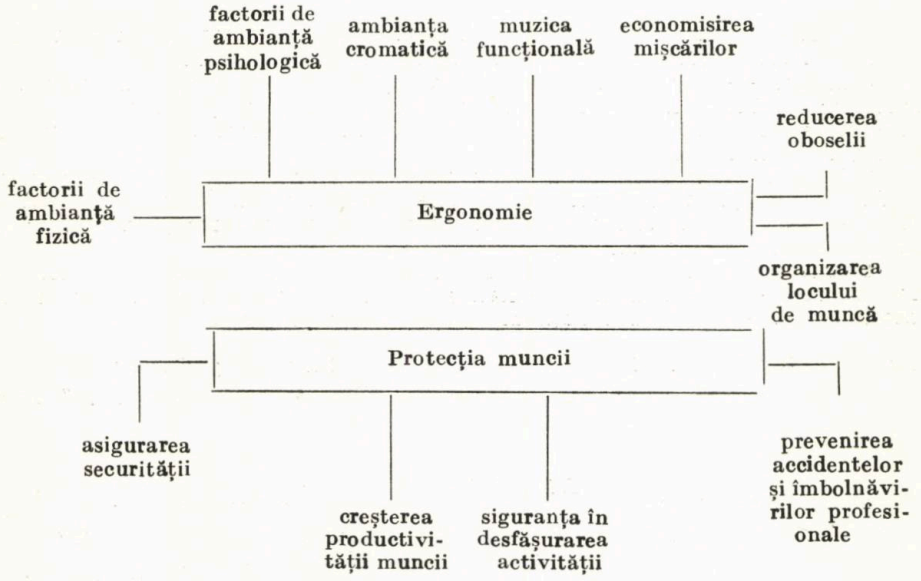

Fig. 2

Totodată ţinînd seama de faptul că aceste discipline se preocupă de problemele factorului uman în procesul de producţie, am întocmit şi tabelul 1, conţinînd indicatorii ce caracterizează după părerea noastră conţinutul acestor discipline.

Tabelul 1

Disciplina	Indicator
Ergonomia	starea de confort
Psihologia muncii	adaptarea omului la munca sa prin orientare, formare şi selecţionare
Estetica industrială	calităţile tehnico-economice şi formale superioare şi satisfacerea cerinţelor esteticii
Organizarea muncii	perfecţionarea procesului de muncă
Medicina muncii	starea de sănătate
Protecţia muncii	îmbunătăţirea condiţiilor de muncă, înlăturarea cauzelor accidentelor şi îmbolnăvirilor profesionale.

Din tabelul indicatorilor rezultă în mod implicit incidenţa dintre ergonomie şi celelalte discipline studiate de noi dar şi delimitarea domeniilor de activitate ale fiecăruia în raport cu ergonomia.

Concluzii

1. Există o strînsă legătură între domeniile de activitate ale ergonomiei şi protecţiei muncii, domenii care în unele situaţii merg pînă la identificare.
2. Elementele care separă cele două discipline nu sînt prea numeroase, specificul lor rezultînd din faptul că protecţia muncii se preocupă de crearea condiţiilor de securitate în muncă, în timp ce ergonomia se preocupă de crearea confortului la locul de muncă.
3. În ţara noastră preocupările de protecţia muncii înscrise în normativele republicane de protecţia muncii şi în cele departamentale depăşesc nivelul de creare a unor condiţii sigure de lucru, căutînd să creeze condiţii de confort în cadrul măsurilor de protecţia muncii.
4. Atît ergonomia, cît şi protecţia muncii au ca preocupare, prin măsurile practice, obţinerea de rezultate cantitative şi calitative ale muncii care se concretizează în creşterea productivităţii muncii şi a calităţii producţiei.

Primită la 2 februarie 1973

Institutul politehnic, Iaşi,
Catedra de organizare şi planificare

BIBLIOGRAFIE

1 Anghelescu V., *Elemente de ergonomie aplicată.* Ed. polit., Buc., 1971.
2. Popa A,, *A—B—C de protecţia muncii.* Ed. tehn., Buc., 1972.
3. * * * *Norme departamentale de protecţia muncii.* Min. Ind. Chimice, 1968.
4. * * * *Norme republicane de protecţia muncii.* 1966.

L'INCIDENCE DES PROBLÈMES DE L'ERGONOMIE ET DE LA PROTECTION DU TRAVAIL

(Résumé)

Cette étude a pour but de mettre en évidence l'interdépendance entre le domaine d'application de l'ergonomie et celui de la protection du travail, à partir du confort, à savoir l'élimination du risque professionel d'accidents et des maladies professionnelles.

En même temps, on présente plusieurs éléments d'interdépendance entre l'ergonomie et d'autres disciplines, qui regardent les problèmes du facteur humain sous différents aspects.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 1—2, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C. Z. 331.71, 677.022

PROGRESUL TEHNIC ŞI CALIFICAREA FORŢEI DE MUNCĂ ÎN FILATURILE DE LÎNĂ[1])

DE

COSTACHE RUSU

1. Introducere

În zilele noastre, eforturile de perfecţionare şi autoperfecţionare constituie o coordonată esenţială a întregii existenţe sociale şi în acelaşi timp o latură inseparabilă a conceptului de progres.

Introducerea progresului tehnic face ca problema formării cadrelor să fie din ce în ce mai importantă şi mai greu de evaluat. Punerea în practică a progresului tehnic este legată în cea mai mare parte a cazurilor de utilizarea unui număr mai mic de muncitori cu calificare redusă şi a unui număr tot mai însemnat avînd o înaltă calificare.

În aceste condiţii este foarte importantă cunoaşterea corelaţiei care trebuie să existe între calificarea forţei de muncă şi nivelul tehnic. Pentru aprecierea nivelului tehnic, se cunosc din literatura de specialitate o serie de indicatori cum ar fi înzestrarea muncii cu mijloace fixe, înzestrarea electroenergetică a muncii. Mai greu este de stabilit un indicator care să exprime nivelul calificării forţei de muncă. În prezenta lucrare ne propunem tocmai stabilirea unui astfel de indicator.

2. Coeficientul complex al calificării şi integrării în muncă a muncitorilor din filaturile de lînă

Calitatea forţei de muncă poate fi apreciată printr-o multitudine de indicatori ca : nivelul mediu de instruire, ponderea muncitorilor cu şcoli profesionale de specialitate, coeficientul mediu de îndeplinire a normelor, vechimea medie în cîmpul muncii şi unitatea analizată, ataşamentul faţă de obiectivele generale ale întreprinderii.

a) Nivelul mediu de instruire generală este în continuă creştere în ţara noastră. Generalizarea învăţămîntului de 10 ani constituie alături de alte acţiuni o premisă sigură pentru asimilarea în condiţii din ce în ce mai bune a tehnicii noi.

---

[1]) Prezentată la simpozionul *Probleme ale conducerii şi organizării producţiei şi muncii*, Craiova, 11—12 martie 1972.

b) Ponderea muncitorilor cu școli profesionale de strictă specialitate în filaturile de lînă este încă scăzută, mai ales în unitățile noi, deși în valoare absolută muncitorii calificați prin școli profesionale au crescut an de an. Ponderea aceasta exprimă un indicator cantitativ al calității forței de muncă.

În anul 1955 în industria textilă, din numărul total al muncitorilor, erau calificați prin școli tehnice de maiștri și medii tehnice 0,6%, prin școli profesionale 11,8%, prin cursuri de calificare de scurtă durată cu sau fără scoatere din producție 22,2%, prin practică la locul de muncă 56,4%, iar necalificați 9%. Dacă numărul celor necalificați era scăzut față de alte ramuri ale economiei naționale, în schimb, calificarea prin practică la locul de muncă 56,4%, depășește toate ramurile principale ale industriei. În filaturile de lînă nivelul acestor forme de calificare era ceva mai scăzut, 54,16%, dovedind în acest fel că filaturile de lînă față de industria textilă impun o calificare ceva mai ridicată.

c) Coeficientul mediu anual de îndeplinire a normelor, este un indicator calitativ, reflectînd parțial și influența nivelului mediu de instruire, a atașamentului față de obiectivele generale ale întreprinderii sau a vechimii medii în unitatea respectivă.

d) Vechimea medie a filatorilor în societatea noastră, în plină dezvoltare industrială, nu poate fi ridicată. Sînt unități economice unde vîrsta medie a salariaților nu depășește 25 de ani și un astfel de fenomen este explicabil în condițiile ritmului ridicat al creșterii economice din țara noastră. Putem chiar să ne mîndrim cu succesele remarcabile obținute de tineretul nostru în filaturile de lînă.

e) Atașamentul față de obiectivele generale ale întreprinderii se pune într-un mod cu totul nou în socialism, ținînd seama de forma de proprietate, de scopul producției, de creșterea conștiinței socialiste în condițiile urbanizării și integrării în producție. Munca de educație comunistă dusă în rîndul tineretului și a tuturor oamenilor muncii, formele de atragere a maselor la conducerea colectivă a întreprinderii ținînd seama de interesele generale, constitue premisele educării forței de muncă în spiritul disciplinei și atașamentului față de obiectivele generale ale întreprinderii în care lucrează.

Acești cinci indicatori, reflectînd calitatea forței de muncă, au fost sumați folosind criterii de ponderare a lor. Rezultatul acestei sumări îl constitue coeficientul complex de calificare și integrare a filatorilor în activitatea întreprinderilor

$$C = i + s + v_1 + v_2 + a + c_t, \tag{1}$$

unde i este ponderea muncitorilor cu școli profesionale de specialitate; s — nivelul mediu de instruire; v_1 — vechimea medie în meseria de filator; v_2 — vechimea medie în unitatea analizată; a — atașamentul față de obiectivele generale ale întreprinderii; c_t — coeficientul mediu de îndeplinire a normelor.

Pentru nivelul mediu de instruire s am stabilit ca mărimea coeficientului de pondere să varieze între 0,25 și 1, propunînd să se acorde 0,25 puncte pentru 4 clase elementare, 0,75 puncte pentru 7—8 clase și 1 punct pentru 10—12 clase.

Pentru a evidenția influența ponderii muncitorilor cu școli profesionale de specialitate, se propune un coeficient i care variază între 0,5 și 1 punct. Propunem să se acorde 0,5 puncte pentru muncitorii necalificați, 0,6 puncte pentru muncitorii calificați la locul de muncă, 0,7 puncte pentru calificarea prin cursuri de scurtă durată, 0,8 puncte pentru școli profesionale de ucenici și 1 punct pentru școli post-liceale, școli tehnice de maiștri sau școli medii tehnice. Desigur, vom calcula un coeficient mediu ponderat cu numărul muncitorilor din fiecare categorie propusă mai sus.

Pentru vechimea medie am utilizat doi coeficienți, v_1 și v_2 ; v_1 pentru vechimea medie în meserie, acordînd 0,1 puncte pentru fiecare an profesat și v_2 pentru vechimea medie în întreprindere, pentru care am acordat 0,01 puncte pentru fiecare an de activitate continuă în activitatea respectivă. Rezultă că v_1 poate varia în general între 0,1 și circa 4 puncte, iar v_2 între 0,01 și circa 0,4 puncte.

Pentru atașamentul față de obiectivele generale ale întreprinderii, am introdus coeficientul a propunînd următoarea utilizare : 0,1 puncte pentru muncitorii sancționați, 0,2 puncte pentru muncitorii indiferenți, 0,4 puncte pentru muncitorii fruntași și 0,5 puncte pentru muncitorii medaliați. Această grupare urmează a se stabili cu ocazia aprecierilor anuale. La calculul acestui coeficient s-au întîmpinat greutăți din cauza fluctuației mari a muncitorilor din cadrul filaturilor de lînă. Se observă că el poate fi cuprins între 0,1 și 0,5 puncte.

Coeficientul de îndeplinire a normelor s-a calculat exact cum rezultă din datele statistice ale întreprinderilor, extinzîndu-i limitele între 0,5 și 1,5.

Toți coeficienții au fost stabiliți la nivelul întreprinderilor ca medii ponderate în raport cu numărul de muncitori din gruparea respectivă.

Coeficientul complex de calificare și integrare a muncitorilor în activitatea întreprinderilor textile, poate fi aplicat și în alte ramuri industriale. Mărimea acestui coeficient poate varia între 1,45 și 8,4 puncte. În practică nu se întîlnesc însă asemenea situații. Din aplicațiile făcute de noi a rezultat că pentru noile întreprinderi nivelul acestui coeficient este relativ scăzut 2,746, iar pentru întreprinderile vechi din sector, de cca. 3,50. Considerăm că nivelul optim al acestui coeficient ar trebui să se afle între cel al unei întreprinderi actuale vechi și nivelul maxim.

Din compararea coeficienților parțiali pentru o întreprindere veche (v) și una nouă (n), se observă următoarele corelații :

$$(2)\qquad \begin{aligned} i_{(n)} &> s_{(v)}, & v_{2(n)} &< v_{2(v)}, \\ s_{(n)} &\gtrless s_{(v)}, & a_{(n)} &< a_{(v)}, \\ v_{1(n)} &< v_{1(v)}, & c_{t(n)} &< c_{t(v)}. \end{aligned}$$

Comparația este în măsură să arate modificările care ar trebui să apară în dinamică ca urmare a dezvoltării filaturilor de lînă și a introducerii progresului tehnic, plecînd de la mărimea coeficientului complex de calificare și integrare a filatorilor în activitatea întreprinderilor, C, într-un anumit an, am putea estima și creșterea anuală a acestui coeficient ΔC, printr-un calcul de prognoză asupra mărimii coeficienților parțiali pentru o anumită perioadă T și pentru o întreprindere ce se va construi după acest interval :

$$(3)\qquad \Delta C = \frac{(i_n + s_n + v_{1(n)} + v_{2(n)} + c_{t(n)} - (i_p + s_p + v_{1(p)} + v_{2(p)} + a_p + c_{t(p)})}{T}.$$

Înlocuind cu valorile prognozate, se obține

$$(4)\qquad \Delta C = \frac{0{,}80 + 0{,}76 + 0{,}15 + 0{,}01 + 0{,}23 + 0{,}95}{10} -$$

$$- \frac{0{,}825 + 0{,}691 + 0{,}62 + 0{,}054 + 0{,}30 + 1{,}02}{10} = 0{,}079 .$$

La estimările de mai sus am avut în vedere progresul tehnic pe care îl va suferi sectorul filaturilor de lînă, am evidențiat fluctuația forței de muncă din sector, am ținut seama de creșterea duratei medii de viață a populației R.S.R. precum și de trecerea la învățămîntul de 10 ani obligatoriu.

Creşterea de 0,079 puncte pe an deşi lentă, în condiţiile progresului tehnico-ştiinţific contemporan, va trebui să aibă un caracter continuu pentru a fi respectată mereu concordanţa dintre nivelul tehnicii şi calificarea forţei de muncă, pentru creşterea eficienţei economice a introducerii progresului tehnic.

Metoda propusă cere o cuantificare a fenomenelor fapt care este relativ greu de realizat. De regulă, pentru acelaşi fenomen cuantificarea se poate realiza în mai multe modalităţi, ceea ce în cazul unor comparaţii ar face ca munca să fie îngreunată, desigur ca nivel şi nu ca tendinţă şi fenomen.

Un alt aspect destul de important, a constat în alegerea variabilelor care influenţează coeficientul complex de calificare şi integrare în muncă a filatorilor. Este clar că nu vom putea supune cercetării toţi factorii care influenţează mărimea coeficientului complex de calificare şi integrare în muncă a filatorilor. La o parte din aceşti factori s-a renunţat. Desigur s-ar fi putut lua în considerare factori ca : provenienţa forţei de muncă, zona de amplasare geografică a unităţii respective, sub aspectul tradiţiilor industriale specifice, influenţa procesului de urbanizare, sexul ş.a.m.d.

Pentru simplificare, am renunţat la influenţa acestor factori, considerînd că fiecare din ei sînt cuprinşi în alţii deja existenţi. Considerăm că *indicatorul propus poate să reflecte atît nivelul cît şi dinamica calificării forţei de muncă, atît în filaturile de lînă cît şi în alte industrii*, că el poate fi folosit pentru stabilirea unor corelaţii cu nivelul progresului tehnic şi chiar pentru fundamentarea deciziilor de introducere a progresului tehnic. Considerăm că *ar putea fi chiar generalizat ca indicator economic pentru anumite scopuri de proiectare, cercetare, dezvoltare.*

3. Corelaţiile dintre calificarea forţei de muncă şi progresul tehnic

Exigenţele faţă de calitatea forţei de muncă au un caracter dinamic în sensul creşterii acestora de la o perioadă la alta în strînsă corelaţie cu introducerea progresului tehnic. Asistăm în acelaşi timp la o diviziune avansată a forţei de muncă, la o calificare strictă a muncitorului în domeniul de activitate respectiv, paralel cu dezvoltarea unei tendinţe de policalificare însoţită de o largă pregătire generală în strînsă legătură cu complexitatea crescută a proceselor de producţie.

În activitatea practică s-au constatat cazuri cînd în unităţi cu un înalt nivel tehnic caracterizate printr-o înzestrare ridicată a muncii cu mijloace fixe, s-a asistat la o utilizare necorespunzătoare a unor maşini sau agregate, la dereglarea acestora sau a ritmului fluxului tehnologic şi această scădere a randamentului este imputabilă insuficientei calificări a forţei de muncă. Tocmai în scopul ameliorării unor astfel de situaţii au fost luate ultimele măsuri pe linie de partid şi de stat vizînd recalificarea, policalificarea, reciclarea, etc.

Pentru a studia corelaţiile care există între nivelul calificării forţei de muncă şi nivelul tehnicii, am stabilit cîteva corelaţii liniare la două filaturi de lînă *(A şi B)*.

Pentru caracterizarea nivelului tehnic s-a folosit înzestrarea muncii cu mijloace fixe şi înzestrarea electroenergetică a muncii pe perioada 1966 — 1970, iar pentru nivelul calificării s-a utilizat coeficientul complex de calificare şi integrare în muncă a filatorilor.

Ecuaţiile de regresie pentru întreprinderea A sînt :

$$(5) \qquad \begin{cases} Y_t = 0{,}03980 + 0{,}05671\, X, & r_{xA} = 0{,}99447, \\ Y_e = 0{,}02264 + 0{,}01487\, X, & r_{eA} = 0{,}99349. \end{cases}$$

Ecuațile de regresie pentru întreprinderea B sînt :

$$(6) \quad \begin{cases} Y_i = 0{,}97335 + 0{,}10636\,X, & r_{iB} = 0{,}6349, \\ Y_e = 0{,}02694 + 0{,}6612\,X, & r_{eB} = 0{,}70144, \end{cases}$$

unde Y_i este ecuația de regresie avînd ca nivel al tehnicii înzestrarea muncii cu mijloace fixe ; Y_e — ecuația de regresie avînd ca nivel al tehnicii înzestrarea electroenergetică a muncii ; r_i — coeficientul de corelație dintre calificarea forței de muncă și înzestrarea muncii cu mijloace fixe ; r_e — coeficientul de corelație dintre calificarea forței de muncă și înzestrarea electroenergetică a muncii.

Analizînd datele, se observă corelații strînse la întreprinderea A care este mai nouă și la care nu au apărut modificări importante datorită introducerii progresului tehnic ; corelațiile sînt pozitive, adică la creșterea înzestrării muncii cu mijloace fixe sau electroenergetice, corespunde o creștere a coeficientului complex de calificare și integrare în muncă.

Din cele prezentate rezultă necesitatea mobilizării tuturor factorilor care pot contribui la creșterea nivelului calificării și asigurarea unor corelații cît mai strînse cu nivelul tehnic tot mai ridicat din filaturile de lînă din țara noastră, avînd în vedere importantele posibilități de creștere a eficienței activității economice, a tuturor unităților economice, pe această cale.

Primită la 14 octombrie 1972

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de organizare și planificare

BIBLIOGRAFIE

1. * * * *Legea privind perfecționarea pregătirii profesionale a lucrătorilor din unitățile socialiste.* Colecția de legi și decrete, 1971, p. 41.
2. * * * *Hotărîrea Plenarei C.C. al P.C.R. din 3—5 noiembrie 1971, privind îmbunătățirea muncii ideologice, ridicarea nivelului general de cunoaștere și educație socialistă a maselor, pentru așezarea relațiilor din societatea noastră pe temelia principiilor societății socialiste.* Ed. polit., Buc. 1971.
3. King S. D. M., *L'automation et évolution de la formation.* Revue internationale du travail, Genève, **90**, *3*, pp. 237—255 (septembre 1964).
4. Spînoiu D. G., *Integrarea profesională a tineretului industrial prin educarea comunistă.* Probleme economice, *10* (1971).
5. * * * *Forța de muncă în R.S.R.* Culegere de date statistice, Buc., 1966.

LE PROGRÈS TECHNIQUE ET LA FORMATION DE LA FORCE DE TRAVAIL DANS L'INDUSTRIE TEXTILE

(Résumé)

On propose un coefficient complexe pour la qualification et l'intégration au travail des salariés de l'industrie textile, qui tient compte des influences de certains indicateurs partiels. L'indicateur complexe proposé est corrélé avec des indicateurs qui expriment le progrès technique.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 1—2, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C. Z. 331. 211; 323. 333

PROBLEME ACTUALE ALE COINTERESĂRII MATERIALE ÎN STAŢIUNILE DE MECANIZARE A AGRICULTURII

DE

NUŢA PRICOP

În cadrul măsurilor de îmbunătăţire a organizării, planificării şi conducerii agriculturii, care au fost dezbătute cu ocazia lucrărilor plenarei C.C. al P.C.R. din 23—25 noiembrie 1970, problemele referitoare la mecanizarea agriculturii au ocupat un loc important. Aceasta se explică prin implicaţiile economice şi tehnice ale dezvoltării mecanizării agriculturii în ansamblul activităţii de producţie din unităţile agricole în general şi în cooperativele agricole de producţie în special.

În raportul prezentat la Congresul al X-lea a P.C.R., tovarăşul Nicolae Ceauşescu, sintetizînd sarcinile care revin întreprinderilor pentru mecanizarea agriculturii precizează că: „... este necesar să crească mai mult răspunderea acestora faţă de întreaga activitate a unităţilor pe care le deservesc, participarea lor la realizarea tuturor lucrărilor agricole; înseşi veniturile mecanizatorilor şi ale conducerii întreprinderilor de mecanizare trebuie să depindă de rezultatele obţinute în producţie".

Întrucît cointeresarea materială a lucrătorilor din agricultură s-a dovedit o măsură de mare importanţă pentru depăşirea producţiilor planificate, începînd cu anul 1970, în conformitate cu H.C.M. 1970/1970, s-a prevăzut în contractele de lucrări ca o cantitate de pînă la 20% din producţia obţinută peste plan, la culturile la care se execută lucrări mecanizate, să fie acordată drept plată suplimentară mecanizatorilor. De asemenea, s-a stabilit ca mecanicii agricoli şi mecanicii de întreţinere să primească în cursul anului numai 80% din salariul cuvenit, sumele reţinute urmînd să fie acordate integral sau diminuate în raport cu nivelul de realizare a producţiilor planificate în cooperativele deservite la culturile pentru care au executat lucrări.

Conducerea agriculturii, plecînd de la considerentul că rezultatele activităţii în producţie depind în mare măsură de gradul de cointeresare materială a lucrătorilor, a iniţiat introducerea acordului global, ca sistem stimulativ de retribuire a muncii mecanizatorilor.

Salarizarea în acord global reprezintă o formă principală de salarizare în întreprinderi, care realizează o justă corelaţie între muncă şi repartiţie, cîştigul muncitorilor fiind determinat direct de cantitatea şi calitatea produselor obţinute. Această formă de salarizare se poate aplica în condiţiile în care rezultatul muncii muncitorului se poate măsura din punct de vedere cantitativ şi calitativ.

Acordul global se aplică în cazul lucrărilor complexe executate de o întreagă formaţie, cînd timpul normat se determină prin însumarea tuturor duratelor de muncă ale tuturor operaţiilor, care pot fi executate individual doar în cadrul unui flux tehnologic. Retribuirea muncitorilor se face după şi în funcţie de rezultatul final. În felul acesta întreg colectivul este interesat în obţinerea unor rezultate finale cît mai valoroase.

În unităţile din judeţul Iaşi aplicarea acordului global a avut loc în toate secţiile de mecanizare. Cu toate că pentru anul 1972 la data de 1 februarie 1973 nu se cunoşteau exact rezultatele aplicării acestei măsuri, se ştie că faţă de anul 1971 rezultatele în cadrul Trustului s-au dublat cel puţin. Totuşi, pe unităţi, aplicat într-un complex de factori obiectivi şi subiectivi diferiţi şi rezultatele au fost diferite. „S.M.A. Trifeşti" din judeţul Iaşi, spre exemplu, deserveşte cele cinci unităţi înscrise în tabelul 1.

Tabelul 1

Denumirea C. A. P.	Cultura	Anul	Suprafaţa	Producţia totală (t)		Retribuţia suplimentară încasată lei	Volumul de lucrări executate mii lei
				plan	realizat		
Bivolari	grîu	1971	800	1785	2422	21000	461
		1972	830	2075	2726	54884	765
	porumb	1971	1500	4692	4908	7000	449
		1972	1600	5440	6720	21000	707
Perieni	grîu	1971	380	740	943	28600	180
		1972	385	810	1017	29800	276
	porumb	1971	450	1150	1188	—	113
		1972	414	1076	1159	15000	153
Probota	grîu	1971	580	1020	1067	—	197
		1972	700	1470	1477	—	475
	porumb	1971	450	1412	1092	—	82
		1972	360	1008	1044	6000	180
Roşcani	grîu	1971	550	932	1101	—	192
		1972	550	1100	1107	—	370
	porumb	1971	550	1265	1212	—	106
		1972	556	1431	1556	23000	171
Trifeşti	grîu	1971	450	1050	1333	9000	306
		1972	450	1080	1180	9000	396
	porumb	1971	580	2450	1817	—	213
		1972	580	2204	2436	44000	257

Din analiza tabelului care conţine date referitoare numai la producţia de grîu şi porumb, reies în primul rînd condiţiile de producţie diferite din unităţile deservite. Astfel, în timp ce la C.A.P. Bivolari producţia medie planificată

la cultura grîului a fost de 2500 kg/ha, la C.A.P. Perieni a fost de 2100 kg/ha. Lucrul cel mai important este însă acela că în toate unitățile deservite producția a crescut. Această sporire se datorește și sporirii volumului de lucrări mecanizate care în condițiile C.A.P. Bivolari, C.A.P. Probota, C.A.P. Roșcani, aproape că s-au dublat în 1972 față de 1971.

Nu același lucru se poate spune despre plata retribuției suplimentare. Astfel, în timp ce la C.A.P. Bivolari plata retribuției suplimentare în anul 1972 a crescut cu 161%, la C.A.P. Probota și Roșcani nu s-a încasat nimic în cei doi ani. Presupunînd că nu s-ar fi respectat prevederile contractului și respectiv ale H.C.M. 1970/1970 și s-ar fi dat mecanizatorilor care i-au deservit mai puțin din cît li se cuvenea, este lesne de înțeles că, chiar și în aceste condiții participarea acestora la rezolvarea unor nevoi ale producției C.A.P. ar fi fost mai activă.

Trebuie de remarcat faptul că în situația C.A.P. Bivolari se găsesc și alte cooperative de producție din județul Iași cum ar fi : C.A.P. Movileni, C.A.P. Bălțați, C.A.P. Gropnița, C.A.P. Ruginoasa, C.A.P. Șipote etc. care au acordat sume mari de bani drept retribuție suplimentară, și ale căror interese sînt apărate cu mai mult simț de răspundere de către mecanizatori. Situația este asemănătoare, așa după cum reiese din tabelul 1, și la cultura porumbului, cu excepția faptului că în anul 1972 toate C.A.P. au acordat și retribuție suplimentară.

Dacă s-ar face o scurtă privire retrospectivă referitoare la aplicarea și avantajele acordului global ar fi necesare o serie de precizări.

Deși mecanizatorii, entuziasmați de această măsură au efectuat lucrări de bună calitate și au depus mult interes în obținerea unor rezultate superioare, chiar și în anul 1971 conducerile unor cooperative de producție au refuzat înscrierea în contract a clauzelor referitoare la plata suplimentară a mecanizatorilor. De asemenea, unele dintre cele care au prevăzut în contract retribuția suplimentară nu și-au mai respectat obligațiile iar dintre cei care au plătit, mulți au achitat după numeroase intervenții și chiar după reglementări ale arbitrajului de stat.

Aceasta a creat o atmosferă nefavorabilă în rîndurile mecanizatorilor deoarece în aceleași condiții de muncă unii au primit retribuție suplimentară, alții nu.

Deși în anul 1971 acțiunea de retribuire în acord global a fost mai bine organizată, mai activ susținută și popularizată, iar reglementările Ministerului Agriculturii mai cuprinzătoare, s-au înregistrat suficiente cazuri cînd mecanizatorii nu au cunoscut de la începutul anului ce lucrări au de executat, ce producții trebuie să obțină și ce li se cuvine în cazul depășirii producțiilor planificate. În schimb, la secțiile și cooperativele la care a existat o permanentă colaborare și înțelegere, dar mai ales unde consiliile de conducere ale C.A.P. au apreciat corect activitatea mecanizatorilor respectîndu-și angajamentele contractuale, rezultatele au fost foarte bune. În anul 1972, spre exemplu, conducerea C.A.P. Movileni apreciază că mobilizarea mecanizatorilor la lucru este o problemă rezolvată ; aceștia au avut o asemenea participare încît au folosit toate orele bune de lucru, indiferent dacă a fost zi, noapte, zile de odihnă sau sărbători legale.

Pentru a se ajunge la un asemenea nivel de conștiință și participare, de colaborare și înțelegere, la toate unitățile de mecanizare din județul Iași, trebuie găsite căile de perfecționare a retribuției în acord global. Una din acestea este aplicarea acordului global în condițiile concrete de lucru ale fiecărei unități. În județul Iași, spre exemplu, în cooperativele în care terenul agricol este dispus într-un relief foarte frămîntat, acordul global a dat rezultate corespunzătoare numai acolo unde s-a stabilit pentru întreaga producție.

Această formă s-a dovedit a fi necesară în mod obiectiv, deoarece rezolvă favorabil o serie de implicații. În primul rînd, se realizează o dotare corespun-

zătoare a secţiilor de mecanizare cu mijloace mecanice ; după cum se ştie microclimatul existent nu permite executarea lucrărilor pe toate suprafeţele în acelaşi timp şi ca urmare, cu un număr mai redus de mijloace se realizează acelaşi volum de lucrări.

De asemenea, se ştie că mecanizatorii au un nivel diferit de pregătire, şi ca urmare, pe terenurile accidentate, pe pante, trebuie să lucreze mecanizatorii cei mai experimentaţi cu agregatele cele mai bune şi care dispun de cabine de rezistenţă. În consecinţă angajamentul trebuie să se stabilească între secţia de mecanizare şi C.A.P. şi nu între o formaţie din C.A.P. şi o formaţie de mecanizatori.

În cazul cooperativelor mai mari şi situate pe terenuri mai puţin accidentate, s-a dovedit mai eficace aplicarea acordului global între formaţii de mecanizatori şi fermele de producţie. Cu această ocazie se realizează o mai strînsă legătură între mecanizatori şi nevoile reale ale producţiei agricole.

Pentru mărirea gradului de cointeresare materială, trebuie luate toate măsurile ca retribuţia ce revine în urma aplicării acordului global, să fie primită de mecanizatori în acelaşi moment cu restituirea celor 20% reţinuţi. Aceasta, deoarece spre exemplu dacă unui mecanizator i s-ar cuveni de la cultura grîului prin aplicarea acordului global 1 500 lei şi i s-ar restitui şi cei 20% ca urmare a îndeplinirii planului la aceeaşi cultură, şi acest 20% ar reprezenta să presupunem 2000 lei, satisfacţia mecanizatorului ar fi mai mare dacă ar primi 3 500 lei în acelaşi moment. Pentru antrenarea tuturor mecanizatorilor în realizarea lucrărilor mecanice de bună calitate, s-a dovedit a fi foarte util ca sumele ce se cuvin în urma muncii de calitate depusă să se înmîneze într-un cadru festiv şi în prezenţa conducerii S.M.A. şi a C.A.P. Aceasta a dus la creşterea gradului de responsabilitate a fiecărui mecanizator, în realizarea sarcinilor de producţie.

Este de asemenea necesară urmărirea cu mai mult simţ de răspundere a rezultatelor obţinute de mecanizatorii care lucrează numai în viticultură, pomicultură, legumicultură şi în creşterea animalelor ca şi aceştia să-şi primească drepturile băneşti în funcţie de realizările din fermele pe care le deservesc.

Pentru evitarea tuturor neînţelegerilor care apar şi s-ar mai putea ivi, trebuie să se acţioneze şi pe linia îmbunătăţirii formalităţilor la care se recurge în întocmirea actelor de retribuire în acord global a mecanizatorilor.

Direcţia generală a mecanizării agriculturii ar putea interveni şi pentru îmbunătăţirea formularului de contract la capitolul privind obligaţiile C.A.P pentru plata retribuţiei suplimentare în sensul ca „Angajamentul" care face parte separată să fie inclus în contract.

Trebuie de asemenea, găsită posibilitatea reglementării printr-un act normativ cu aplicativitate practică, a achitării sumelor reţinute cît şi a retribuţiei pe baza acordului global în cel mult o lună de la încheierea recoltării.

Deşi conform ordinului Ministerului Agriculturii, această problemă ar trebui rezolvată în 10 zile de la data încheierii recoltării, există din acest punct de vedere serioase neajunsuri. În primul rînd, documentul contabil pe baza căruia banca ar vira sumele cuvenite mecanizatorilor se întocmeşte şi se introduce mult mai tîrziu. Intervin de asemenea o serie de formalităţi şi amînări în detrimentul mecanizatorilor, legate de aducerea producţiei la nivelul producţiei STAS. Această situaţie creează nemulţumiri, interpretări şi relaţii de producţie necorespunzătoare care sînt în detrimentul bunului mers al activităţii, în ambele unităţi.

Ca urmare, apreciind că eforturile făcute de unitățile de mecanizare și de lucrătorii acestora corespund sarcinilor pentru care au fost create, este necesar ca să se respecte conținutul unei asemenea măsuri importante de creștere a cointeresării materiale a mecanizatorilor în sporirea producției agricole.

Primită la 2 februarie 1973

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de organizare și planificare

BIBLIOGRAFIE

1. Ceaușescu N., *Raport la Congresul al X-lea al P.C.R.* Ed. polit., Buc., 1969.
2. Ceaușescu N., *Cu privire la îmbunătățirea organizării, planificării și conducerii agriculturii.* Expunere la Plenara C.C. al P.C.R. din 23—25 noiembrie 1970, Ed. polit., Buc., 1970.
3. Manciu Gh., *Organizarea muncii în acord global în secțiile stațiunilor pentru mecanizarea agriculturii.* Mecanizarea și electrificarea agriculturii, *6* (1972).
4. * * * H.C.M. nr. *1970/1970.*
5. * * * Mecanizarea și electrificarea agriculturii, *1* (1971).

PRESENT PROBLEMS OF THE MATERIAL ADVANTAGES IN THE MACHINE-AND-TRACTOR STATIONS

(Summary)

Among the decisions taken in order to improve the machine-and-tractor stations agricultural productivity, the retribution offered to the machine operators, according to the production abtained in the agricultural production cooperative they served, is an important one.

Well-known under the denomination of global piece-work, that form of material incentive is applied in view of the agricultural production increase.

The present study analyses the results obtained in this field by some of the Iassian entreprises belonging to the Mecanized agricultural Trust. It refers to the last two years period and concludes that the application of the global piece-work retribution is an extremely important measure.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 1—2, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C. Z. 338,5; 621,791.7

CONTRIBUŢII PRIVIND CALCULUL ŞI OPTIMIZAREA PUTERII UTILE TRANSMISE ÎN PROCESUL DE SUDARE A ŢEVILOR PRIN CURENŢI DE ÎNALTĂ FRECVENŢĂ

DE

CORNELIA ŞTIRBU

1. Introducere

Un indicator important al nivelului de dezvoltare economică a unei ţări îl constituie producţia de oţel. Astăzi se dezvoltă o siderurgie modernă bazată pe procedee tehnologice înaintate care asigură sporirea producţiei şi lărgirea gamei de sortimente necesare economiei naţionale.

În totalul producţiei de ţevi, ţevile sudate reprezintă o pondere importantă determinată de avantajele pe care le prezintă (obţinerea de dimensiuni precise, posibilitatea de a fabrica ţevi cu pereţi foarte subţiri, etc.), în comparaţie cu ţevile nesudate.

Utilizarea curenţilor de înaltă frecvenţă la sudarea ţevilor constituie un procedeu modern cu rezultate remarcabile atît din punct de vedere tehnic cît şi calitativ, procedeu care se află în continuă dezvoltare şi se aplică pe scară din ce în ce mai largă.

Utilizarea frecvenţelor înalte (300...500 kHz) la temperaturi superioare punctului Curie, permite concentrarea curenţilor de înaltă frecvenţă numai în domeniul unei adîncimi de pătrundere de 0,5...1 mm, deci zona influenţată termic este extrem de mică, iar viteza mare cu care este generată căldura în material, reduce la minimum problemele metalurgice legate de schimbarea structurii metalului [1], [2].

Sudarea cu curenţi de înaltă frecvenţă se poate realiza prin rezistenţă cu contacte alunecătoare şi prin inducţie.

În lucrarea de faţă ne vom referi la sudarea realizată cu curenţi de înaltă frecvenţă transmişi prin inducţie. La acest procedeu, energia produsă de generatorul de înaltă frecvenţă este transmisă unui inductor care înconjoară ţeava ca un inel, fără să aibă vreun punct de contact cu ea. Cîmpul electromagnetic format în jurul inductorului induce în ţeava despicată o tensiune alternativă. Această tensiune dă naştere unui curent indus de mare intensitate care se transformă în căldură prin efect Joule, circulînd pe marginile ţevii (calea e_1), şi încălzindu-se prin spatele ţevii (calea e_2), aşa cum rezultă din fig. 1 [3].

Datorită efectului pelicular, circulaţia curentului pe muchiile ţevii despicate se face numai pe o zonă a cărei adîncime corespunde adîncimii de pătrundere. Concentrarea curentului în această zonă este favorizată şi de efectul de proximitate. Curenţii pe marginile fantei circulînd în sens contrar, cîmpurile lor magnetice se atrag reciproc.

Datorită încălzirii marginilor benzii pînă la starea de plasticitate, în timpul trecerii ţevii în dreptul rolelor de presiune se realizează sudarea marginilor ei

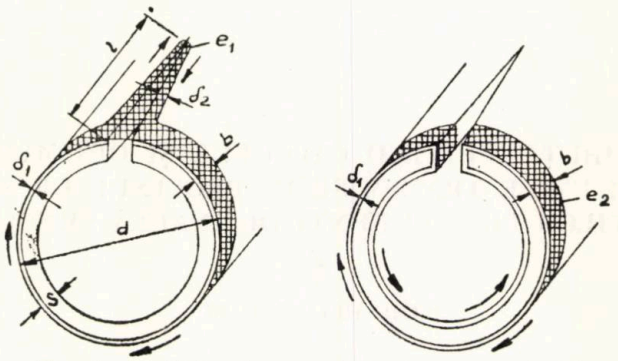

Fig. 1. — Căile de curent în ţeava cu fantă la sudarea prin inducţie cu inductor circular (stînga — calea curentului util, dreapta — calea curentului inutil). b — lăţimea inductorului ; s — grosimea peretelui ţevii ; δ_1 — adîncimea de pătrundere a curentului în peretele ţevii ; δ_2 — adîncimea de pătrundere a curentului la marginile de bandă, l — distanţa inductor-punct de sudură.

2. Calculul puterii maxime

Puterea maximă de înaltă frecvenţă [3], necesară pentru o anumită instalaţie este determinată de un complex de factori dintre care în principal : grosimea maximă a benzii din care se formează eboşa tubulară şi viteza maximă necesară unei formări fără defecte, precum şi de : distanţa inductorului faţă de punctul de contact al marginilor benzii ; unghiul de deschidere al fantei ; lungimea inductorului ; deschiderea liberă a inductorului în raport cu diametrul exterior al eboşei cu fantă ; gradul de umplere şi poziţia miezului magnetic faţă de punctul de contact.

Ne propunem să analizăm influenţa pe care o exercită asupra puterii de înaltă frecvenţă transmise, distanţa inductorului faţă de punctul de contact şi unghiul de deschidere al fantei care determină suprafaţa s_1 a acesteia. Din fig. 1 reies căile urmate de curentul de sudură ; o cale de-a-lungul muchiilor benzii (e_1) pînă la punctul de sudură şi a doua cale (e_2) pe spatele (creasta) ţevii. Efectul curentului pe traseul (e_2) trebuie privit ca nefavorabil întrucît conduce la încălzirea inutilă a acestei zone, deci la o pierdere de căldură care pentru a fi compensată solicită un plus de putere de înaltă frecvenţă.

Rezistenţa secţiunii căii curentului util se determină cu relaţia :

(1) $$R_1 = \frac{\rho_1 \, 2l}{s\delta_1},$$

unde ρ_1 este rezistența specifică a materialului țevii, în Ω cm la temperatura θ_1 a marginilor benzii ; l — lungimea traseului util (e_1), în cm ; s — grosimea peretelui țevii, în cm.

Rezistența secțiunii căii de curent care parcurge curbura țevii, va fi :

$$R_2 = \frac{\rho_2 \pi d}{b\delta_2}, \tag{2}$$

unde : ρ_2 — rezistența specifică a materialului țevii, în Ω cm la temperatura θ_1 a crestei țevii ; b — lățimea inductorului, în cm ; d — diametrul țevii, în cm.

Considerînd I curentul total, cantitatea de căldură utilă degajată în țeavă va reprezenta o parte din $Q_1 = R_1 I^2$ ținînd cont de pierderile de căldură prin conductibilitatea în materialul mai rece al țevii, iar căldura $Q_2 = R_2 I^2$ produsă pe curbura țevii — pierderi.

Apare necesar ca rezistența R_1 să fie cît mai mare iar rezistența R_2 să aibă o valoare cît mai redusă. După cum rezultă din (2), rezistența R_2 se poate micșora prin mărirea lățimii b a inductorului, la un diametru dat al țevii și la un material și frecvență date.

Valoarea rezistenței R_1 se poate mări prin creșterea valorii lui l (1).

Există totuși limite pentru majorarea distanței inductor-punct de sudură, deoarece lucrînd cu un curent de înaltă frecvență trebuiesc considerate și reactanțele X_1 și X_2 ale celor două circuite electrice din țeavă. Curentul total I va fi dat de

$$I = \frac{U}{\sqrt{R_1^2 + X_1^2}} = \frac{U}{\sqrt{R_1^2 + L_1^2 \omega^2}}. \tag{3}$$

Deoarece $X_1 \gg R_1$, ca urmare a frecvenței ridicate, pentru mărirea puterii utile $P = R_1 I^2$ este necesară o valoare cît mai ridicată pentru curentul I obținută prin diminuarea inductivității L_1 și o valoare cît mai mare pentru rezistența secțiunii căii utile a curentului R_1.

Deoarece I_1 este proporțional cu suprafața dintre marginile benzii s_1, vom acționa pentru micșorarea ei fie prin scurtarea părții deschise în formă de V, fie prin îngustarea ei. Ultimul procedeu este mai adecvat deoarece inductivitatea se micșorează în timp ce valoarea lui R_1 rămîne neschimbată (l același), influențînd pozitiv asupra puterii utile.

Considerînd dependența puterii transmise P de parametrii l și s_1 se poate deduce o formulă generală de calcul a acesteia. Introducînd în expresia puterii valorile lui R_1 și I din (1) și (3) obținem :

$$P = \frac{U^2}{\rho_1^2 4 l^2 / (s^2 \delta_1^2) + K^2 \mu_1^2 s_1^2 \omega^2 / l^2} \cdot \frac{\rho_1 2l}{s\delta_1}, \tag{4}$$

unde

$$I_1 = K \frac{\mu s_1}{l}.$$

Efectuînd calculele rezultă

$$P = \frac{2\rho_1 s\delta_1 l^3 U^2}{4\rho_1^2 l^4 + K^2 \mu^2 s^2 \delta_1^2 \omega^2 s_1^2}. \tag{5}$$

Fie

$$a = 2\rho_1 s\delta_1 U_2, \quad b = 4\rho_1^2, \quad c = K^2 \mu^2 s^2 \delta_1^2 \omega^2. \tag{5'}$$

Valorile lui a, b și c sînt constante la un diametru material și frecvență date a țevii. Expresia (5) devine :

$$P = \frac{al^3}{bl^4 + cs_1^2} = f(l, s_1). \tag{6}$$

Această ultimă relație reprezintă o formulă generalizată de calcul a puterii transmise în țeavă funcție de parametrii l și s_1. Ordinul de mărime a constantei c fiind $10^{-8}...10^{-9}$ ($\mu = \mu_0 \mu_r = 4\pi 10^{-9} \mu_r$ H/cm), se poate neglija și în acest fel se obține o formulă practică de calcul a puterii, de forma :

$$P = \frac{al^3}{bl^4} = \frac{a}{b} \frac{1}{l} = \frac{\delta_1 s U^2}{2\rho_1} \frac{1}{l}. \tag{7}$$

Datorită simplității și volumului de calcul redus, această formulă se poate folosi operativ pentru determinarea puterii din țeavă.

Propunem următorul exemplu de calcul : la o linie de sudură prin curenți de înaltă frecvență $f=340$ kHz, de $2^1/_2''$, pentru țeava cu $\varnothing$ $1^1/_2''$—48 mm×3,25, fanta în formă de V are dimensiunile din fig. 2.

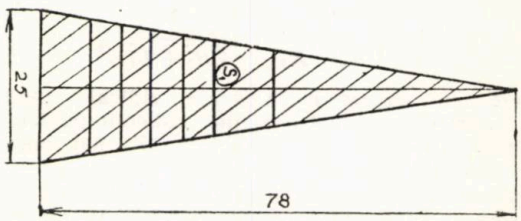

Fig. 2. — Dimensiunile fantei în formă de V.

Lungimea l a căii de curent util este de 7,81 cm. Țeava la ieșirea de sub inductor atinge temperatura Curie, încît temperatura medie de-a-lungul liniei generatoare va fi :

$$\frac{750° + 1420°}{2} = 1085°C.$$

Rezistența specifică ρ_1, corespunzătoare acestei temperaturi este $\rho_1 = 128$ $\mu\Omega$.cm iar permeabilitatea relativă $\mu_r = 1$. Adîncimea de pătrundere δ_1 se calculează cu relația [4]

$$\delta_1 = 5{,}03 \sqrt{\frac{\delta_1}{\mu_r f}} = 5{,}03 \sqrt{\frac{128}{340 \cdot 10^3}} = 0{,}1 \text{ cm}.$$

Tensiunea în marginile benzii $U_1 = 56{,}2$ V = const. Pe baza formulei practice de calcul :

$$P = \frac{0{,}325 \cdot 0{,}1 \cdot 56{,}2^2}{2 \cdot 128\, 10^{-6}} \frac{1}{7{,}81} = 51{,}34 \text{ kW}.$$

Din (7) rezultă dependența hiperbolică a puterii dezvoltate funcție de distanța inductorului față de punctul de sudură. Pentru un același unghi α de deschidere a fantei, în același sens variază puterea și funcție de suprafața s_1 dintre marginile benzii.

Pentru calculul puterii pătrunse în marginile benzii, literatura de specialitate [5] indică următoarea formulă de calcul :

$$P = s^2 100\, V\, 60\, \gamma\, 10^{-3}\, w_{420^\circ}\, 10^{-3} + 0{,}5s\; 100 V 60 \gamma 10^{-3}\, w_{910^\circ}\, 10^{-3} \quad [\text{kW}], \tag{8}$$

în care V este viteza mecanică a țevii, în m/min ; γ — greutatea specifică a materialului, în kg/dm^3 ; w — energia necesară în kWh pentru a aduce la temperatură θ o tonă de metal.

Se observă că puterea depinde în principal de viteza de sudură și de grosimea materialului.

Folosind această formulă s-a găsit $P=51{,}5$ kW. Se constată valori foarte apropiate ale puterii obținute prin cele două relații indicate. Totuși ultimul procedeu este mai laborios (implică și cunoașterea consumurilor specifice de energie) și din acest motiv recomandăm folosirea formulei (7) deoarece precizia este satisfăcătoare și volumul de calcul mai redus.

Pentru determinarea valorilor optime ale distanței l și suprafeței interstițiului dintre marginile benzii s_1, încît puterea transmisă țevii să fie maximă, se pot folosi metodele uzuale pentru determinarea extremelor unei funcții.

Revenind deci la (7), fie

$$\begin{cases} \dfrac{\partial P}{\partial l} = \dfrac{al^2 [3(bl^4 + cs_1^2) - 4bl^4)]}{(bl^4 + cs_1^2)^2}, \\ \dfrac{\partial P}{\partial s_1} = -\dfrac{2acl^3 s_1}{(bl^4 + cs_1^2)^2}. \end{cases} \tag{9}$$

Eventualele puncte de extrem ale funcției $P=f(l, s_1)$ se obțin anulînd derivatele parțiale calculate, ceea ce conduce la

$$al^2 [3(bl^4 + cs_1^2) - 4bl^4] = 0, \qquad 2acl^3 s_1 = 0. \tag{10}$$

De aici $a\, l^2=0$,

$$l_{1,2} = 0, \tag{11}$$

inductorul plasat în dreptul rolelor de presiune. De asemenea $3(bl^4 + cs_1^2) - 4bl^4 = 0$, respectiv

$$l_{3,4} = \sqrt[4]{\frac{3c}{b}}\, s_1. \tag{12}$$

Din (10_2) mai rezultă

$$s_1 = 0, \tag{13}$$

respectiv inductorul plasat în dreptul rolelor de presare.

Studiind derivatele de ordinul doi, se deduce că pentru s_1 constant, extremul este un maxim, cu condiția

$$bl^4 > cs_1^2 l^2 > \sqrt{\frac{c}{b}}\, s_1. \tag{14}$$

De asemenea, deoarece $(\partial^2 P/\partial s_1^2) < 0$, se va neglija dependenţa puterii funcţionale transmise de s_1, considerînd numai dependenţa acesteia de l. Deci, puterea maximă transmisă în marginile benzii se realizează cînd $l=0$ sau $s_1=0$, adică atunci cînd *inductorul este plasat în dreptul rolelor de presare.* Practic, acest lucru este imposibil de realizat, dar din consideretele expuse rezultă că randamentul instalaţiei creşte odată cu micşorarea distanţei dintre inductor şi rolele de presiune. Se reţine atunci numai condiţia (12).

Puterea optimă transmisă se poate determina introducînd în (6) valoarea lui s_1 rezultată din (12) :

$$P_{\text{optim}} = \frac{al^3}{bl^4 + cs_1^2} = \frac{al^3}{bl^4 + c(bl^4/3c)} = \frac{3}{4}\frac{a}{bl}. \tag{15}$$

Respectînd valoarea lui l din (12) puterea transmisă pentru sudare este optimă reprezentînd în acelaşi timp o valoare minimă pentru puterea instalată. Orice abatere a valorii lui l de la cea indicată de (12) duce la creşterea puterii necesare în procesul de sudare şi la micşorarea randamentului întregii instalaţii.

Am arătat că suprafaţa fantei s_1 este bine să fie cît mai mică, deoarece în **acest fel inductivitatea** scade şi implicit creşte **curentul** şi deci puterea transmisă. Suprafaţa s_1 poate fi micşorată prin reducerea unghiului α de deschidere a fantei. Cu privire la valoarea unghiului α se pot face următoarele precizări : din fig. 2 reiese că suprafaţa fantei s_1 se poate calcula cu relaţia :

$$s_1 = \frac{bh}{2} = l^2 \sin\frac{\alpha}{2}\cos\frac{\alpha}{2} = \frac{l^2}{2}\sin\alpha. \tag{16}$$

Introducînd această vloare în condiţia (14), se obţine în cele din urmă

$$l > \frac{1}{2}\sqrt{\frac{\mu^2 s^2 \delta_1^2 \omega^2}{4\rho_1^2}}\sin\alpha, \tag{17}$$

în care s-a ţinut seama de expresiile lui b şi c.

De aici

$$\alpha < \text{arc sin}\frac{4\rho_1}{\mu s \delta_1 w}. \tag{18}$$

În cazul dimensiunilor fantei din fig. 2 rezultă $\alpha = 1°50'$.

Relaţia (18) permite determinarea valorilor unghiului de deschidere al fantei α, în funcţie de diverse grosimi de bandă, considerînd celelalte mărimi care intervin în formulă constante.

3. Concluzii

1) Se analizează influenţa a doi parametri, distanţa l a indicatorului faţă de punctul de sudură şi suprafaţa fantei de deschidere s_1, asupra puterii de înaltă frecvenţă transmisă în ţeavă, în procesul de sudare.

2) Se stabileşte o formulă practică de calcul a puterii, funcţie de distanţa l la care este plasat inductorul faţă de punctul de sudură, din care rezultă o **dependenţa hiperbolică a lui P de l.**

3) Se ajunge la concluzia că puterea este maximă cînd $l=0$ şi $s_1=0$, adică inductorul este plasat în punctul de sudură.

Deoarece practic, acest lucru este imposibil, se determină formula puterii optime transmise ţevii care realizează procesul de sudare şi concomitent conduce la o valoare minimă a puterii instalate. Puterea optimă s-a determinat în funcţie de distanţa l (12) rezultată din anularea derivatei parţiale $\partial P/\partial l$.

4) Se determină formula de calcul a unghiului α de deschidere a fantei în funcție de constantele materialului (benzii), cu ajutorul căreia se poate obține puterea optimă. Considerăm că determinarea puterii optime este oportună deoarece o supradimensionare a instalației de î.f. ar conduce pe de o parte la creșterea cheltuielilor de investiții și pe de altă parte la creșterea cheltuielilor de producție datorită neutilizării complete a puterii, ceea ce în final determină un preț de cost mai ridicat.

Primită la 11 octombrie 1972

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de organizare și planificare

BIBLIOGRAFIE

1. Geisel H., Springel L., Schweissen und Schneiden (R.F.G.), **19**, *3*, 117—120 (1967).
2. Droscha H., T. Z. für Prakt. Metallbearb. (R.F.G.), **60**, *10*, 666—667 (October 1966).
3. Pokorny V., Hutnik (R.S.C.), **18**, *12*, 545—548 (1968).
4. Vazaca C., *Încălzirea prin inducție în joasă și înaltă frecvență*. Ed. Acad. R.P.R., Buc., 1956.
5. Fraynt R., ACEC — Zeitschrift, *1*, 3—13 (1966).

BEITRÄGE ZUR BERECHNUNG UND OPTIMALISIERUNG DER IM SCHWEISSPROZESS DER ROHRE DURCH HOCHFREQUENZSTRÖME ÜBERTRAGENEN NUTZLEISTUNG

(Zusammenfassung)

Die Arbeit analysiert einige Aspekte der Rohrenschweissung durch Hochfrequenzströme. Untersucht wird der Einfluss einiger Faktoren, wie : der Abstand des Induktors zum Schweisspunkt und die Fläche des Spiels zwischen den Bandrändern, auf die Höchstfrequenzleistung, welche auf die Rohre im Schweissprozess übertragen wurde.

Es wird eine operative Berechnungsformel der Höchstleistung vorgeschlagen, in welcher als veränderlicher Parameter der Abstand Induktor — Kontaktpunkt auftritt. Durch das Studium der Extremalwerten der Leistungsfunktion wird der Wert dieser Distanz bestimmt, einschliesslich der optimalen Leistungsformel in dem Rohr, das zur Höchstleistung der ganzen Hochfrequenzinstallation führt.

Nr. coli tipar 5,75

Tiparul executat la Întreprinderea poligrafică Iaşi, Str. Vasile Alecsandri nr. 12, sub cd. 136.
Republica Socialistă România

1974 FEB 1

40822

1503/8

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI

TOMUL XIX (XXIII)

Fasc. 3–4

SECŢIA VIII ŞTIINŢE SOCIAL–ECONOMICE

1973

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI

TOMUL XIX (XXIII)

Fasc. 3–4

SECŢIA VIII ŞTIINŢE SOCIAL–ECONOMICE

1973

COLEGIUL DE REDACȚIE

Prof. em. dr. doc. GH. ALEXA, prof. em. ing. D. ATANASIU, prof. ing. C. CALISTRU,
prof. ing. T. GOLGOȚIU, prof. dr. doc. D. MANGERON (secretar),
conf. ing. A. MARCHIȘ, prof. dr. doc. D. RUSU,
acad. prof. dr. doc. CRISTOFOR SIMIONESCU (președinte)

COMITETUL DE REDACȚIE AL SECȚIEI

VII. ȘTIINȚE SOCIAL-ECONOMICE

Prof. dr. P. MÂLCOMETE
Conf. A. JEANRENAUD

REDACȚIA

Prof. dr. doc. D. MANGERON (redactor responsabil)
Conf. dr. ing. ALFRED BRAIER (secretar)
Ing. ANETA BRAIER (redactor)

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
BULLETIN OF THE POLYTECHNIC INSTITUTE OF JASSY
ИЗВЕСТИЯ ЯССКОГО ПОЛИТЕХНИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА
Tomul XIX (XXIII), fasc. 3—4 1973

Secţia VIII

ŞTIINŢE SOCIAL—ECONOMICE

SUMAR

	Pag.
I. HUMĂ, Pentru o teorie critică a modelului uman (rom., rez. engl)	9
TĂNASE SÂRBU, Formalizare şi modelare în ştiinţele umane (rom. rez. franc.)	13
GH. BOTIŞ, Reflecţii asupra activităţii lui Karl Marx la „Gazeta renană" (rom., rez. franc.)	19
P. MÂLCOMETE, Idei cu privire la dezvoltarea industriei din România în opera lui Nicolae Iorga (rom., rez. franc.)	25
RODICA CEPĂREANU, EMIL LARGER şi GH. BOTIŞ, Unele aspecte ale corelaţiei dintre conştiinţa socialistă şi responsabilitatea socială în etapa actuală de dezvoltare a ţării noastre (rom., rez. franc.)	33
C. JOFA şi I. MOCANUL, Influenţa exercitată asupra satului românesc de politica Partidului Comunist Român de industrializare şi modernizare a agriculturii (rom., rez. rusă)	39
GEORGETA MACARIE, Prin noi înşine — conţinut şi formă (rom., rez. engl.)	45
MARIA PONTA, Legislaţia privind cooperaţia în România interbelică (rom., rez. rusă)	53
ILIE NIŢĂ, Coordonate definitorii ale creşterii economice în România (rom., rez. franc.)	59
I. D. ADUMITRĂCESEI, Îmbunătăţirea corelaţiei dintre structura economică şi cea pe medii ale populaţiei (rom., rez. franc.)	67
V. PÎRVU, Teorii cu privire la populaţie (II) (rom., rez. franc.)	73
EUGEN POPA şi MONICA VOICU, Eficienţa utilizării timpului cadrelor de conducere (rom., rez. franc.)	79
COSTACHE RUSU, Locul funcţiilor de producţie în fundamentarea deciziilor de introducere a progresului tehnic în filaturile de lînă (rom., rez. franc.)	83

Pag.

EUGEN FLOREA, Considerații privind organizarea științifică a producției și a muncii la Trustul de construcții din Iași (rom., rez. rusă) 91

NUȚA PRICOP, Algoritm pentru determinarea unei soluții optime într-o problemă de transport în agricultură (rom., rez. franc.) 99

CORNELIA ȘTIRBU și GH. CONDURACHE, Determinarea duratei optime de funcționare a unei linii tehnologice la Uzina metalurgică din Iași (rom., rez. germ.) 105

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
BULLETIN OF THE POLYTECHNIC INSTITUTE OF JASSY
ИЗВЕСТИЯ ЯССКОГО ПОЛИТЕХНИЧЕСКОГО НСТИТУТА
Tomul XIX (XXIII), Fasc. 3—4 1973

Section VIII

SOCIAL—ECONOMIC SCIENCES

CONTENTS

	Pp.
I. HUMĂ, In Favour of a Critical Theory of the Human Model (Romanian, English summary)	9
TĂNASE SÂRBU, Formalisation et modelage dans les sciences humaines (Romanian, French summary)	13
GH. BOTIŞ, Reflexions sur l'activité de K. Marx à la "Gazette Rhénane" (Roumanian, French summary)	19
P. MÂLCOMETE, Idées concernant le développement de l'industrie roumaine dans l'oeuvre de N. Jorga (Romanian, French summary)	25
RODICA CEPĂREANU, EMIL LARGER et GH. BOTIŞ, Quelques aspects de la corrélation entre la conscience socialiste et la responsabilité sociale dans l'étape actuelle du développement de notre pays (Romanian, French summary)	33
C. JOFA et I. MOCANUL, L'influence sur le village roumain de la politique du Parti Communiste Roumain d'industrialisation et de modernisation de l'agriculture (Romanian, Russian summary) .	39
GEORGETA MACARIE, By Ourself Alone — Content and Form (Romanian, English summary)	45
MARIA PONTA, La législation concernant la coopération dans la Roumanie de l'entre deux-guerres (Romanian, Russian summary)	53
ILIE NIŢĂ, Les coordonnés de la croissance économique dans l'économie de la Roumanie (Romanian, French summary) . . .	59
I. D. ADUMITRĂCESEI, L'amélioration de la corrélation entre la structure économique et celle par milieux de la population (Romanian, French summary)	67

	Pp.
V. PÎRVU, Théories concernant la population (II) (Romanian, French summary)	73
EUGEN POPA et MONICA VOICU, L'efficience de l'emploi du temps des cadres de direction (Romanian, French summary) . . .	79
COSTACHE RUSU, La place des fonctions de production pour le fondement des décisions qui concernent l'introduction du progrès technique dans les filatures de laine (Romanian, French summary)	83
EUGEN FLOREA, Considérations sur l'organisation scientifique de la production et du travail chez le Trust de Construction de Iassy (Romanian, Rusian summary)	91
NUȚA PRICOP, Algorithme pour la détermination d'une solution optime dans un problème de transport du domaine de l'agriculture (Romanian, French summary)	99
CORNELIA ȘTIRBU und Gh. CONDURACHE, Bestimmung der optimalen Betriebsdauer eines technologischen Strosse der „Metalurgischen Anlage" Iassy (Romanian, German summary) . .	105

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
BULLETIN OF THE POLYTECHNIC INSTITUTE OF JASSY
ИЗВЕСТИЯ ЯССКОГО ПОЛИТЕХНИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА
Том XIX (XXIII), Вып. 3—4 1973

Секция VIII

СОЦИАЛ—ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

СОДЕРЖАНИЕ

Стр.

И. ХУМЭ, К критической теории реального человека (рум., рез. англ.) 9

ТЭНАСЕ СЫРВУ, Формализирование и моделирование в общественных наукии (рум., рез. англ.) 13

Г. БОТИШ, Деятельность К. Маркса в **Rheinische Zeitung** (рум., рез. франц.) 19

П. МЫЛКОМЕТЕ, Представление относительно развития промышленности Румынии в работах Николая Иорга (рум., рез. франц.) . . 25

РОДИКА ЧЕПЭРЯНУ, ЕМИЛ ЛАРДЖЕР и Г. БОТИШ, Некоторые аспекты о кореляций между социалистической сознание и социальной ответственостию в актуальной этапе развития нашеи страны (рум., рез. франц.) 33

К. ДЖОФА и И. МОКАНУЛ, Влияние политики Румынской Коммунистической Партии путем индустриализации и модернизации народного хазяйства, на развитие румынских сел (рум., рез. русск.) 39

ДЖЕОРЖЕТА МАКАРИЕ, Нашими силами—содержание и форма (рум., рез. англ.) 45

МАРИЯ ПОНТА, Кооперативное законодательство в довоенной Румыний (рум., рез. русск.) 53

ИЛИЕ НИЦЭ, Определяющие координаты экономического подчета в Румынии (рум., рез. франц.) 59

И. Д. АДУМИТРЭЧЕСЕИ, Усовершенствования соотношения между экономической структуры и структура населения по городской и сельской среды (рум., рез. франц.) 67

В. ПЫРВУ, Теории откосительно населения (II) (рум., рез. франц.) . . 73

Стр.

ЕУДЖЕН ПОПА и МОНИКА ВОЙКУ, Эффективное использование времени руководящих (рум., рез. франц.) 79

КОСТАКЕ РУСУ, Место производственных функции в обоснование решении для введение технического прогресса в шерстечное прядения (рум., рез. франц.) 83

ЕУДЖЕН ФЛОРЯ, К научной организации производства и труда в Ясском строительном тресте (рум., рез. русск.) 91

НУЦА ПРИКОР, Алгорифм для определения оптимального решения транспортного вопросса в сельском хазяйстве (рум. рез. франц.) 99

КОРНЕЛИЯ ШТИРБУ и Г. КОНДУРАКЕ, Определение оптимальной продолжительности работы технологической линии сварки на Ясском металлургическом заводе (рум., рез. нем.) 105

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 3—4, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C. Z. 130.3

PENTRU O TEORIE CRITICĂ A MODELULUI UMAN [1])

DE

I. HUMĂ

În sistemul semiologic curent, prin om se înţelege individul concret, cu toate determinările sale pozitive ori negative. Atunci însă cînd trece din limbajul curent într-un meta-limbaj, *ideea de om* vizează unicitatea speciei umane într-una din ipostazele sale : *homo faber, homo sapiens* etc. În primul caz, ideea de om este expresia fidelă a condiţiei proprii individului determinat ; în celălalt, ea cunoaşte o mutaţie a semnificaţiei : omul privit exclusiv prin originalitatea sa ca specie. În prima situaţie, se constituie ca semnificantă *condiţia omului determinat ;* în a doua, *diferenţa specifică,* nota generic-umană.

Ipostazele *homo faber, homo sapiens* etc. definesc omul prin elevaţia sa şi, astfel, acest meta-limbaj, superior prin valoarea sa semnificantă, plăteşte tribut unilateralităţii, mai bine spus univocităţii ideii de om, tocmai prin superioritatea sa. Virtuţile acestui meta-limbaj au condus la formarea *mitului omului* sau a ideii de *om ca mit.* Modelul uman în cauză surprinde doar latura elevaţiei şi purităţii umane, rămînînd, de aceea, inoperant. Cu toate că virtuţile meta-limbajului deschid perspectiva folosirii în cîmpul ştiinţelor despre om a conceptelor care să surprindă semnificaţia omului, *diferenţa sa existenţială,* totuşi determinaţia ideii de om se obţine în paguba reprezentării adecvate a condiţiei umane, *a inferenţei sale existenţiale* [1]. În loc de a exprima realul în contradicţiile sale, ideea de om desemnează, abstract, doar una dintre tendinţele omului. Şi astfel, se cristalizează mitul unui stadiu non-contradictoriu al evoluţiei umanului, care concepe progresul uman în mod utopic.

Din aceeaşi cauză, progresul omului este uneori conceput şi în mod liniar, căci se concede prin progresul său perfecţionarea continuă a însuşirilor existente. Este ca şi cum umanul ar cuprinde în germene *toate* determinările calitative viitoare. Ceea ce nu reprezintă decît un preformism simplificator. Şi acesta se traduce aici, cînd e vorba de a oferi soluţii, printr-un „ameliorism". Totul s-ar lega de cantitate, totul ar fi dinainte cunoscut. Chiar şi configuraţia psiho-socio-culturală „finală" a omului. Jocul întîmplării nu este luat în consideraţie. De aceea, ameliorismul rămîne o cenuşie optică asupra perfectibilităţii umane. Perfectibilitatea ar fi o rezultantă a unor determinări prefigurate dogmatic, aprioric, un fel de elemente chimice din tabloul lui Mendeleev.

---

[1]) Comunicată la cea de a XVIII-a sesiune ştiinţifică a Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi, 26—30 octombrie 1971.

Același ameliorism, invocînd ambițios dialectica, dar reducînd-o la o mișcare pre-determinată, a negat-o de fapt. Ceea ce a dus la conceperea unui stadiu ultim (în sens de *perfect*, ceea ce este aici același lucru) al umanului, anulînd însești premisele dialectice ale discursului. S-a creat, în reprezentările despre viitor ale unor teoreticieni ai problemei, o stranie comuniune între idilismul utopic și fatalismul cel mai steril, hibrid teoretic altfel imposibil. Însuși Marx avertiza încă în „Manuscrise" că comunismul poate fi conceput în multe feluri, dar *adevăratul comunism este mișcarea reală a istoriei* și nu prefigurarea moralist-dogmatică a unor imperative abstracte, anistorice.

Și, întrucît comunismul trebuie reprezentat ca mișcare reală a istoriei, cu toate implicațiile ce rezidă în acest lucru, tot astfel și perfectibilitatea umană trebuie înțeleasă nu în ordine preformată și deci cantitativă, adițională, ci în ordinea *determinării concret-istorice, a continuității prin discontinuitate.*

Dacă, în genere, istoricitatea fenomenelor conduce spre progres, în ce privește însă *modul de a fi al omului*, acesta își ajunge sieși în limitele fiecărui cadru istoric. Și fiecare statut existențial, deși se justifică *axiologic* prin raportarea la altele — premergătoare ori viitoare —, din punct de vedere *ontologic* nu se justifică decît prin sine însuși. Cu toate că progresul culturii poartă în sine complexificarea treptată a coordonatelor existențiale ale omului, nici acest lucru nu trebuie absolutizat, căci *datul istoric, concretul istoric* este, referindu-ne la aspectul în discuție, el însuși și nimic mai mult. Or, obsesia ideii de progres (progres conceput cantitativ) a dus la formarea unor reprezentări utopice despre om. Acest utopism constă în afirmarea optimist-necritică a perfectibilității umane, în mentalitatea că omul cu cît evoluiază cu atît se transformă, automat, de la sine, într-un om superior celui dinaintea sa. Dar această perfectibilitate nu are de fiecare dată un model și o tablă de valori concret-istorice?

Afirmînd acest lucru, ni s-ar putea prezenta drept contra-argument dialectica *realului* și *idealului*, în care idealul depășește realul, neagă realul. Cu alte cuvinte, statutul axiologic al omului, mai ales idealurile morale, se raportă la o viitoare stare existențială, negînd creator starea actuală. Însă, această viitoare stare existențială va exista numai întrucît o neagă pe cea prezentă, deci *se va afirma prin negare, prin discontinuitate*, creînd de data aceasta alte idealuri și norme. Ceea ce face imposibilă perfectibiltatea în accepțiunea liniar-cantitativistă pe care o criticăm.

Omul societății comuniste, ca de altfel omul viitorului în general, nu trebuie conceput ca un model abstract la care se raportă perfectibilitatea umană. A-l considera astfel, înseamnă a-i pune pe seamă criterii imuabile de valoare, înseamnă a-l încadra în tipare valorice apriorice și, în consecință, limitate din punct de vedere istoric. În felul acesta nu anticipăm un model istoric-dialectic, ci ne ipostaziem pe noi înșine, prin latura cea mai moral-abstractă a condițiilor noastre istorice, ca perspectivă a viitorului. Acest om și viitorul său trebuiesc înțelese ca mișcare reală a istoriei. În procesualitatea istoriei, nu imperativul moral adaptează procustian realitatea socială la exigențele sale, ci în ultimă instanță, el însuși se adaptează mișcării istorice. De aceea, cauza comunismului fiind și o cauză morală, nu este însă o cauză moralistă. Perspectiva comunismului nu se justifică prin rațiuni moraliste, căci morala care se justifică prin invocarea unor valori abstracte este, cum spunea Marx, „neputința pusă în acțiune". Comunismul este, așadar, „mișcarea *reală* care suprimă starea actuală. Condițiile acestei mișcări rezultă din premisa existentă în momentul de față" [2, p. 36].

A subordona absolutizant „ceea ce este" lui „ceea ce trebuie să fie", înseamnă a suprima mișcarea istorică reală, a scinda omul însuși într-o latură moral-abstractă („ceea ce trebuie să fie") și una efemeră și concretă („ceea ce este"), înseamnă a apela la o înțelegere înstrăinată a omului, care ar avea astfel o dublă natură, deși e vorba, evident, de *unicitatea evolutivă* și de *unitatea contradictorie* a naturii sale umane. Marxismul nu este o aspirație anistorică, ci *dezvoltarea unei practici.*

Nimic mai suficient decît a ne imagina omul viitorului ca un om perfect! Lucru care echivalează cu suprimarea mișcării reale de perfectibilitate umană, care este infinită. Acest om va avea, referindu-ne chiar și numai la cîmpul moralei și moralității sale, perfecțiunile și imperfecțiunile sale, virtuțile și limitele sale. Omul este mereu perfectibil, dar niciodată perfect! Moralul nu există în afara negativului său — imoralitatea, căci el este *pozitivul* raportat la *negativ*. De unde rezultă că, dacă am considera omul viitorului ca întruchiparea perfectă a modelului moral, l-am așeza în afara cadrului moralității! Ceea ce este absurd. Dar, înțelegerea normativistă a formării omului nou s-a resimțit în unele lucrări de etică care, pedalînd fortuit pe ideea unei moralități abstracte, anulau însăși dimensiunea morală a individului. Predicția unor teoreticieni ai moralei nu era nici într-un caz științifică, deoarece opera dincolo de mișcarea istorică reală. Combătînd doctrina burgheză a moralei fără să renunțe de fapt (în pofida declarațiilor programatice) la ideea implicită a dedublării înstrăinate a naturii umane, ei au înlocuit această doctrină cu o altă înțelegere înstrăinată a moralei : normativismul etic.

Așadar, principiul istorismului, această viziune revoluționară asupra omului și societății, dacă este redus la evoluționism plat și ameliorism, implică în cunoaștere o consecință paradoxală : el se anulează pe sine.

Or, acest principiu exprimă, între altele, istoricitatea moralității și pentru perspectiva devenirii umane.

Rezultă de aici, sperăm, neputința ideii omului ca mit, a mitului omului bun de la natură, de a găsi perspectiva cea mai pertinentă asupra problemelor omului. Acest mit eludează conflictele umane, plutind în sfera abstractului. Avînd ca idee subsecventă ideea ameliorismului, mitul eșuează pentru că orice ameliorare umană vizează *aceeași stare, aceeași structură*, fără să cunoască și mișcarea în spațiul *transcalitativ*.

Întrucît orice mit impune acceptarea resemnată a postulatelor sale, înfruntarea cu mitul devine operatorie numai în spirit iconoclast. Ideea de om se reconstituie dintr-o nouă perspectivă a condiției sale. Nu idealul abstract de om, ci *ideea omului real* trebuie repusă în drepturile sale. Numai o teorie critică a omului real se poate înfrunta cu mitul omului.

Primită la 5 aprilie 1973

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de socialism științific

BIBLIOGRAFIE

1. Bellu N., *Ideea de om în cercetarea filozofică*. Revista de filozofie, *10* (1969).
2. Marx K., Engels Fr., *Opere*. Vol. 3, ed. II, Ed. polit., Buc., 1962.

IN FAVOUR OF A CRITICAL THEORY OF THE HUMAN MODEL

(Summary)

The objective historical process of moral perfectibility is not of such a quantitative but of a qualitative nature. The human model, as a dialectical relation realistic-idealistic, and not as an abstract, unhistorical premonition of ideals, is — he himself — historical. Instead of a mechanistic and dogmatic ameliorism, Marxism offers a dialectical model of moral perfectibility.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 3—4, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C. Z. 167.2

FORMALIZARE ŞI MODELARE ÎN ŞTIINŢELE UMANE [1])

DE

TĂNASE SÂRBU

Una din problemele actuale care îi frămîntă pe cercetătorii ştiinţelor umane este aceea a perspectivelor formalizării şi modelării în aceste discipline. Explicaţia interesului crescînd acordat acestei teme trebuie căutată în preocuparea tot mai fermă a psihologilor, sociologilor, economiştilor etc. de a da o formulare cît mai logică ipotezelor şi enunţurilor lor ştiinţifice. Pe de altă parte, nu este mai puţin adevărat că, uneori, extinderea acestor metode formale în domeniul ştiinţelor umane, reprezintă ecoul tardiv al unor concepţii neopozitiviste — semantica şi sintaxa logică. În acest caz formalizarea şi modelarea se soldează cu amputarea funcţiilor explicative şi predicative ale disciplinei respective sau cu negarea vădită a obiectivităţii fenomenelor studiate. Înţelegerea justă a posibilităţilor şi eficacităţii modelării şi formalizării ştiinţelor umane se poate face numai prin situarea conştientă pe poziţiile materialismului dialectic şi istoric.

Conspectînd „Ştiinţa logicii" (Hegel), L e n i n rezuma paragraful : ...„ar putea fi incluse în logică toate ştiinţele, deoarece fiecare dintre ele este logică aplicată în măsura în care obiectul ei trebuie să fie exprimat în formele gîndului şi ale conceptului", astfel : „orice ştiinţă este logică aplicată" [1, p. 171]. La formularea sintetică a lui Lenin adăugăm : orice ştiinţă formulează, în sensul că, prin noţiunile şi raţionamentele sale, ştiinţa abstrage *forma*, ceea ce este comun şi mai stabil în faptele culese prin experienţă.

Desigur că ştiinţele umane nu fac excepţie de la această regulă generală a cunoaşterii ştiinţifice. Dar, cînd afirmam că astăzi se acordă o mare atenţie formalizării, aveam în vedere, mai ales, preocuparea multor discipline umane de a găsi *formele matematice* sau *logico-matematice* corespunzătoare datelor experimentale şi chiar teoriilor lor.

Operaţia de punere în corespondenţă a rezultatelor observaţionale şi experimentale cu o formă matematică sau logico-matematică se numeşte modelare formală. Ea este corelată cu *simbolizarea*, adică adoptarea unui sistem de semne pentru anumite categorii de fapte şi, respectiv pentru operaţiile sintactice cu aceste semne ; prin aceasta modelarea este strîns legată de formalizare. În ştiinţele umane a formaliza înseamnă a-i conferi unui raţionament particular o formă care se poate regăsi în alte raţionamente de acelaşi gen şi care dobîndeşte astfel o valoare universală.

---

[1]) Prezentată la sesiunea ştiinţifică a Institutului politehnic din Iaşi, 2—4 iulie 1970.

În general, în ştiinţa contemporană putem distinge următoarele sensuri ale modelului : a) în matematică, modelul este sinonim cu realizarea concretă a unei structuri teoretice (v. [4]) ; b) în analiza dimensională, modelul apare în studiul fenomenelor pe machete (v. [5]) ; c) în tehnica de calcul modelul apare în simularea unor procese şi fenomene pe calculatorul electronic ; d) în raportarea sistemelor formale la un concret dat, ca urmare a conservării unui ansamblu de relaţii izomorfe.

Cea de a patra accepţiune este cea mai răspîndită în ştiinţele umane ; de exemplu, în psihologie, sociologie, economie se elaborează modelele probabiliste ale învăţării, modelele conflictuale (de joc) etc. Von Neumann şi Morgenstern pentru economie, Bush şi Mosteller pentru psihologie, au elaborat asemenea modele stohastice.

Construcţia unui model în ştiinţele umane porneşte de la o anumită reprezentare a faptelor empirice prin reţinerea unui sistem de relaţii considerate a fi interesante. Sistemul de relaţii considerat în mod abstract va constitui modelul, pe care ulterior se vor efectua diferite operaţii. Prin intermediul operaţiilor se încearcă a se formula anumite predicţii privitoare la stările neobservate în mod empiric. Rezultatele obţinute se confruntă cu realitatea stabilindu-se astfel valoarea de adevăr a predicaţiei obţinută pe cale abstractă.

Avantajele cercetării prin intermediul modelelor formale constau în faptul că permit analiza precisă a unui sistem de relaţii cunoscute. Prin model se are o viziune clară a distanţei dintre punctul iniţial al cunoaşterii şi rezultatele obţinute prin abstractizare (model). Cu cît modelul permite analiza unui număr mai mare de fapte observate, cu atît el este mai complet iar prin verificare este asimilat de teorie sau, uneori, devine teorie. Tocmai acesta este şi idealul cercetării prin intermediul modelelor. Acest ideal, însă, este foarte greu de atins datorită „agregării" (numărului de variabile) prea complexe a modelului. Din acest motiv modelul este situat de obicei între realitate şi teorie, redînd secvenţe ale faptelor observate. Cînd teoria dovedeşte o cunoaştere calitativă a realităţii, formalizarea matematică se face recurgînd la seriile de date statistice din care, cu ajutorul teoriei probabilităţii şi a statisticii matematice, se poate trece la o formalizare matematică, obţinîndu-se astfel o *lege empirică*. În acest gen de formalizare matematică trebuie de avut multă grijă pentru a respecta legăturile cauzale exprimate de teoria respectivă. Astfel, Boudon a făcut analiza matematică a faptelor sociologice prezentate de Durkheim în „Suicide" [6].

Descrierea generală a demersului formalizării matematice a conceptelor sociologice ne-o oferă Lazarsfeld în [7]. Într-o primă etapă, cercetătorul antrenat în analiza detaliilor unei probleme teoretice schiţează o construcţie abstractă. Aspectul creator al muncii sale se manifestă în momentul în care, percepînd fenomene disparate, încearcă să descopere o trăsătură caracteristică fundamentală şi caută să explice regularităţile ce le observă. Cînd se conturează conceptul respectiv, el nu este decît o entitate formulată în termeni vagi, care dă un sens relaţiilor observate între fenomene.

Faza următoare constă în analiza „componentelor" (dimensiunilor) acestei prime noţiuni. Acestea se pot deduce analitic din conceptul general care le înglobează, sau empiric, din structura intercorelaţiilor lor. Indiferent cum se deduce, un concept corespunde unui ansamblu de fenomene şi nu unui fenomen simplu şi direct observabil. Ştiinţa nu se poate mulţumi cu empirismul, adică cu simpla constatare a faptelor. Desigur, ea nu rămîne nici numai în domeniul pur al conceptelor, ci face permanent legătura cu realul, cu faptele, pentru a ajunge la esenţă, la lege.

A treia etapă constă în găsirea indicatorilor pentru dimensiunile reţinute. Acest travaliu nu este însă scutit de dificultăţi. Una dintre acestea este chiar aceea de a preciza indicatorii respectivi, care variază de la un individ (colectivitate) la altul. Indicatorii apar ca nişte *variabile* deci, în cadrul procesului social-uman cercetat, fiecare avînd mulţimea sa de definiţie, intervalul de definit putînd fi continuu sau discret. Relaţia dintre fiecare indicator şi conceptul

fundamental fiind definită în termeni de probabilitate şi nu de certitudine, este necesar a utiliza, pe cît posibil, un număr mare de indicatori. Studiul testelor de inteligenţă, de exemplu, a permis descompunerea acestei noţiuni în mai multe dimensiuni : inteligenţă manuală, verbală etc. Aceste dimensiuni nu pot fi măsurate decît printr-un ansamblu de indicatori. Rar se întîlnesc fapte observate care să nu fi servit drept indicatori în studiul şi măsura unui fenomen, de aceea determinarea criteriilor care limitează alegerea unei baterii de indicatori constituie o altă problemă delicată a acestui gen de formalizare.

A patra etapă constă în sinteza datelor elementare obţinute în etapele precedente. Aceasta presupune stabilirea unui indice general al întregului ansamblu de date, dar dacă printre indicatorii aleşi, unii nu au nimic asemănător cu ceilalţi, devine dificilă subsumarea lor în indicele sintetic. În legătură cu această dificultate există preocuparea de a studia relaţiile dintre indicatori şi de a deduce cîteva principii matematice generale care să permită definirea a ceea ce am putea numi puterea relativă a unui indice în raport cu altul, în aşa fel încît să se determine aportul său la măsura specifică ce trebuie efectuată.

Din cele de mai sus rezultă că formalizarea matematică a conceptelor şi raţionamentelor din ştiinţele umane contribuie la rezolvarea problemelor ce şi le pun cercetătorii cu privire la domeniul de fapte studiat. Din acest punct de vedere matematica poate fi privită ca un rezervor de logică ; recurgînd la tehnica şi limbajul matematic se poate lăsa să lucreze doar algoritmul, analizîndu-se numai datele de intrare şi rezultatul, avînd toată siguranţa că în măsura în care datele şi ipotezele sînt corecte iar metoda matematică corespunzător aleasă, rezultatul este corect.

Formalizarea matematică obligă pe cercetătorii din ştiinţele umane să aprofundeze şi să precizeze conceptele cu care lucrează, să revadă definiţiile. Cu alte cuvinte, ştiinţele umane trebuie să realizeze tot mai mult, ceea ce matematicile au realizat deja prin axiomatizare. Dezideratul cartezian formulat cu privire la filosofie se regăseşte astăzi în domeniul ştiinţelor umane, ultimele, de altfel, care s-au desprins de aceasta.

Într-o formulare mai accesibilă, a axiomatiza înseamnă a adopta un sistem de enunţuri din care, pe calea raţionamentelor, se vor deriva enunţurile-consecinţă. Axiomatizarea ar putea apare ca primul demers al gîndirii, chiar dacă de fapt această activitate este precedată de rezultatele altor demersuri anterioare. Pentru ştiinţele umane axiomatizarea ar putea însemna discernerea, la un moment dat, a propoziţiilor care se acceptă ca punct de plecare al tuturor raţionamentelor ulterioare, fie prin caracterul lor de evidenţă, fie prin caracterul lor de verosimilitate, fără a le confunda cu legile verificate experimental. Putem distinge 4 stadii în acest proces : a) axiomatica intuitivă, în care sensurile enunţurilor şi conceptelor întrebuinţate provin din experienţa senzorială ; b) axiomatica arbitrară, în care conţinutul conceptelor fundamentale, deşi derivă din experienţa senzorială, este precizat într-un mod abstract putîndu-se aplica la mulţimi diferite ; c) axiomatica formală, în care conţinutul conceptelor nu mai are nici un rol, sensul lor fiind definit prin relaţiile lor axiomatice ; d) sistemele formale reprezintă ultimul stadiu al dezvoltării axiomatizării, care interesează mai mult matematica decît ştiinţele umane. Aceste stadii ale axiomatizării nu corespund unor ştiinţe diferite ci ţin de istoria dezvoltării matematicii ca ştiinţă.

Matematica a cunoscut ceea ce se cheamă astăzi criza fundamentelor. Astfel, s-a descoperit că unele noţiuni primare, avînd caracter intuitiv, introduceau anumite limitări în gîndirea matematică ; de exemplu noţiunea euclidiană referitoare la unidimensionalitatea spaţiului. Mai tîrziu, matematicienii au căutat să depăşească tot mai mult intuitivul şi evidenţa prin adoptarea unei axiomatici formale. S-a constatat, însă, că şi această formalizare are limitări interne (G ö d e l, C h u r c h, L a d r i è r e). Prin urmare, nici matematica nu se poate constitui într-un sistem închis al gîndirii, în afara oricărei intuiţii. Dacă aşa stau lucrurile pentru matematică, nu trebuie să ne mire încetineala formalizării ştiinţelor experimentale, în particular ştiinţele umane.

Dacă axiomatica intuitivă este primul stadiu al demersului științific, atunci ar trebui să facem distincție între o axiomatică implicită, pe care o găsim la nivelul cunoașterii comune, și o axiomatică explicită, la nivelul cunoașterii logico-matematice [2, p. 18]. Discriminarea celor două planuri ale axiomaticii intuitive ne permite într-adevăr să sesizăm importanța trecerii de la implicit la explicit în cunoaștere. De asemenea, ne putem da seama astfel că și axiomatica formală conține elemente intuitive. Considerațiile de semantică și sintaxă ale sistemelor formale ilustrează grăitor acest lucru. În [8] găsim unele considerații privind modelele semantice și sintactice. Aceste modele nu sînt, de fapt, decît expresii concrete, intuitive, ale planului semantic și respectiv sintactic al axiomaticii formale. Se obișnuiește în ultimul timp să se adauge și un alt plan al analizei formalizante, planul pragmatic. Considerăm că pentru științele umane are o deosebită importanță planul pragmatic al analizei modelelor, deoarece aici se manifestă întotdeauna o anumită relație între semne și subiecții umani. Omul operează continuu asupra semnelor care îi servesc la codificarea și comunicarea experienței sale. În matematică și logică problemele sintactice primează față de cele pragmatice, pe cînd în științele umane discursul trebuie să fie verificabil prin experiență.

Ca și formalizarea și modelarea, axiomatizarea științelor umane este de-abia la primii pași. Spre deosebire de științele naturii, în științele umane axiomatizarea are un caracter local. Eficacitatea ei rezidă în avantajele ce ni le oferă, comparativ cu alte metode, de a preciza conceptele pe care vrem să le demonstrăm. Astfel, în teoria învățării, precizarea noțiunilor principale se face prin adoptarea unui anumit sistem de axiome și postulate ; sistemele lui Hull și Fitch, sistemul lui Estes, al lui Piaget ș.a. (cf. [9]).

Numeroasele dificultăți pe care le ridică formalizarea și modelarea în științele umane determină vii dezbateri cu caracter internațional (v. [2], [3]). Principalele probleme care suscită discuții sînt următoarele :

a) s-a constatat că nu există o legătură univocă între faptele observate și formalizările, axiomatizările și modelările lor ;

b) procedeele formale preconizate în științele umane simplifică foarte mult fenomenele și procesele studiate încît, la un moment dat, nu se mai poate spune dacă formalismul elaborat este fidel fenomenului de cercetat ;

c) fenomenele și procesele studiate de științele umane sînt, prin excelență, calitative. Dacă încercăm, de fiecare dată, să găsim un corespondent matematic al acestor fenomene, reducem calitatea la cantitate.

Adoptarea metodelor logico-matematice în științele umane este însoțită de numeroase capcane. Formalizarea poate degenera în formalism, modelarea poate conduce la reducționism, axiomatizarea la subiectivism (relativism). Situarea cercetărilor pe terenul solid al faptelor este singura modalitate de a ocoli aceste pericole. Ca expresii ale raționalismului modern în științele umane, formalizarea și modelarea trebuiesc permanent corelate cu observația și cercetarea experimentală. Numai printr-o gîndire dialectică și materialistă se poate imagina progresul în acest domeniu pasionant al cunoașterii științifice. Complexitatea oticului uman relevă însă o dialectică complexă. Efortul descifrării acestei dialectici trebuie să fie însoțit de eliberarea omului însuși de servituțile social-economice și politice, ori aceasta echivalează cu trecerea omenirii la comunism.

Primită la 10 aprilie 1973

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de socialism științific

BIBLIOGRAFIE

1. Lenin V. I., *Opere complete.* Vol. **29,** Buc., 1966.
2. Fraisse P., (éd.), *Les modèles et la formalisation du comportement.* Éd. du C.N.R.S., Paris, 1967.

3. Lagache D. et collab., (éd.), *Les modèles de la personalité en psychologie.* P.U.F., Paris, 1964.
4. Constantinescu C., *Sisteme formale.* În „Materialismul dialectic şi ştiinţele naturii", vol. X, Ed. polit., Buc., 1965.
5. Vasiliu Al. A., *Analiza dimensională şi teoria similitudinii.* Ed. Acad. R.S.R., Buc., 1969.
6. Boudon R., *L'analyse mathématique des faits sociaux.* Plon, Paris, 1967.
7. Lazarsfeld P., *Des concepts aux indices empiriques.* În „Méthodes de la sociologie", vol. I, „Le vocabulaire des sciences sociales". Paris, Mouton et Co., La Haye, 1965.
8. Apostel L., *Towars the Formal Study of Models in the Non-formal Sciences.* În „The Concept and the Role of Model in Mathematics and Natural and Social Sciences", Dordrecht, 1961.
9. Apostel L. et collab., *Logique, apprentissage et probabilité.* P.U.F., Paris, 1959.

FORMALISATION ET MODELAGE DANS LES SCIENCES HUMAINES

(Résumé)

On ébauche quelques moments plus importants de formalisation et modelage des processus humains : l'élaboration conceptuelle, la symbolisation, l'axiomatisation et la recherche concrète.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 3—4, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C. Z. 141.12

REFLECŢII ASUPRA ACTIVITĂŢII LUI KARL MARX LA „GAZETA RENANĂ"

DE

GH. BOTIŞ

Perioada aprilie 1841—vara lui 1843, constituie o etapă deosebit de importantă în formarea filozofiei marxiste.

Cercetătorul perioadei amintite, considerată ca marcînd începutul trecerii lui Marx de la idealism la materialism, se loveşte de anumite dificultăţi teoretice. Ne permitem să semnalăm două dintre ele.

În primul rînd, studiul atent al conţinutului lucrărilor lui Marx din această perioadă scoate la iveală faptul că problemele esenţiale care stau în centrul preocupărilor sale sînt *cele politice concrete* şi nu filozofice. Poziţia filozofică a tînărului Marx apare aici ca implicită şi nu explicită.

În al doilea rînd, cercetătorul acestei perioade a activităţii lui Marx se loveşte de o serie de contradicţii în concepţia acestuia, contradicţii inerente dacă ţinem seama de faptul că e vorba de perioada *iniţială* a trecerii lui Marx de la idealism la materialism.

Activitatea lui K. Marx la „Gazeta renană" (aprilie 1842 — martie 1843), pe care o avem în vedere în articolul de faţă, ocupă un loc deosebit în formarea concepţiilor sale politice şi filozofice. Aici Marx îşi face „adevărata ucenicie politică" [4, p. 70].

O dată cu venirea lui Marx la conducerea „Gazetei renane", în octombrie 1842, aceasta capătă o orientare tot mai radicală, ceea ce l-a făcut pe Engels să afirme mai tîrziu că „cu încă 10 ziare care să fi avut curajul lui „Rheinische Zeitung" şi ai căror editori să fi sacrificat cîteva sute de taleri în plus pentru zaţuri, cenzura ar fi devenit imposibilă în Germania încă din 1843" [2, p. 140].

Într-adevăr, după numai un an de la absolvirea facultăţii, tînărul Marx se găsea angajat pe tărîmul luptei politice.

Cum se explică această cotitură produsă în activitatea lui Marx? Studiile de specialitate remarcă ca premisă teoretică a acestei cotituri concepţiile filozofice la care ajunsese Marx în timp ce lucra la teza sa de doctorat, drept cauză principală fiind considerată schimbarea situaţiei politice din Germania [5, p. 59].

Care sînt principalele probleme care stau în atenţia lui Marx în această perioadă?

O primă serie de articole au ca principal conţinut *libertatea presei şi critica cenzurii prusace*. Articolele sale despre cenzură sînt caracterizate ca „ceea

ce s-a scris mai bun în această perioadă" [4, p. 74]. Abordarea acestei probleme îi permite lui Marx să ajungă la o serie de rezultate care se înscriu pe linia materialistă. Astfel, încă din articolul „Observații în legătură cu recentele instrucțiuni cu privire la cenzura prusiană", Marx sesiza caracterul *antipopular* al cenzurii prusace, ajungînd la concluzia că „Ceea ce ar *lecui în mod radical cenzura ar fi desființarea ei*" [1, p. 27].

Deși nu părăsise complet pozițiile hegeliene, se observă la Marx noi pași în direcția desprinderii de hegelianism prin analiza deficiențelor obiective ale instituțiilor politice și apelul nemijlocit la experiența istorică ca mijloc de demonstrare.

Dacă „Observațiile..." conțin o critică mai puțin aspră a cenzuiri, în primul articol consacrat Dietei renane, „Dezbaterile în legătură cu libertatea presei și cu publicarea proceselor verbale ale dietei", Marx dă analizei sale o mai mare *nuanțare politică*. Astfel, el pune problema cenzurii și a libertății presei în legătură cu politica generală a guvernului. Acest mod de a pune problema l-a dus la o mai bună înțelegere a legăturii dintre idei și fapte.

Deși modul în care înțelege libertatea presei este și aici idealist, ea fiind dedusă din necesitatea unei libertăți „fără determinare", Marx face un pas înainte față de tinerii hegelieni prin aceea că prezintă diferitele opinii în problema libertății presei ca o reflectare a *intereselor sociale* diferite. „Dezbaterile, scrie el, ne prezintă o polemică a stării principilor împotriva presei libere, o polemică a stării nobililor, o polemică a stării orășenești, astfel că nu *individul* polemizează ci *starea*" [1, p. 37].

În urma analizei dezbaterilor celei de-a șasea Diete renane în legătură cu libertatea presei, Marx ajunge la concluzia că „destinele libertății nu depind de germani în general, ci de germanii aparținînd unor anumite stări de clase" [1, p. 73]. Prin aceasta el sesiza că lupta de idei din cadrul Dietei în problema libertății presei este expresia directă a luptei dintre clasele ai căror reprezentanți se aflau acolo. Considerăm că Marx se apropie aici de înțelegerea raportului dintre interesele economice ale claselor și libertățile lor politice.

Dacă în articolele amintite Marx apelează încă în fundamentarea necesității unei prese libere, la argumente idealiste, în articolul „Justificarea corespondentului din valea Moselei", el fundamentează această necesitate a presei libere în spirit materialist. Astfel, el arată că „*necesitatea* unei prese libere reiese din *specificul* situației dezastruoase din valea Moselei" [1, p. 197], considerînd că presa liberă ca „element complementar cu *mintea de cetățean al statului* și cu *inima de cetățean*" [1, p. 211] constituie unul din elementele care pot contribui la rezolvarea contradicției dintre „organismul care administrează" și „organismul administrat".

Deși poziția lui Marx nu e lipsită de prezența elementelor idealiste, după părerea noastră idealismul nu mai ocupă acum primul loc în concepția sa.

Un loc important în articolele lui Marx din această perioadă îl ocupă problema corelației dintre *filozofie, religie și politică*, problemă pe care el o abordează în polemica cu ziarul liberal „Kölnische Zeitung".

Respingînd învinuirile amintitului ziar că „Gazeta renană" ar dezbate în paginile sale nu numai întîmplări cotidiene, ci și probleme filozofice și religioase fundamentale care nu ar avea ce căuta în paginile unui ziar, Marx scria că „...dacă aceste probleme (filozofice și religioase — N.A.) au ajuns să intereseze publicul ca *probleme* care se *discută în presă* înseamnă că ele au devenit *actuale*" și „...atunci nu se mai pune întrebarea dacă trebuie să fie discutate, ci unde și în ce fel trebuie discutate" și „dacă trebuie discutate de adversarii filozofiei sau de către filozofi, în limbajul obscur al opiniei private sau în limbajul luminat al rațiunii publice ?" [1, p. 110].

La întrebarea dacă ziarele dintr-un stat creștin trebuie să trateze politica din punct de vedere filozofic, Marx răspunde afirmativ, subliniind că „...Înțelepciunea acestei lumi, filozofia, este mai îndreptățită să se ocupe de împărăția acestei lumi, de stat, decît înțelepciunea lumii de dincolo, religia" [1, p. 110].

Filozofia, spune Marx, nu e în afara lumii. Ea nu trebuie să se abată de la problemele fundamentale ale vieţii sociale, ci, dimpotrivă, trebuie să urmărească aceleaşi scopuri practice ca orice muncă a oamenilor. „...Filozofii, scria el, nu răsar ca ciupercile ; ei sînt rodul epocii lor... Acelaşi spirit care construieşte sistemele filozofice în creierul filozofilor, construieşte căile ferate cu mîinile muncitorilor. Filozofia nu se află în afara lumii, după cum nici creierul nu se află în afara omului deşi nu este situat în stomac" [1, p. 107].

Prin ce se manifestă influenţa filozofiei asupra vieţii sociale ? Răspunzînd la această întrebare ,Marx arată mai întîl rolul filozofiei în dezvoltarea teoriei politice şi a formelor social-politice. Filozofia, spune el, s-a ocupat în decursul existenţei sale, cu eliberarea conştiinţei omeneşti de religie. Astfel, ea a arătat că statul şi toate celelalte instituţii sociale sînt rodul mîinilor omeneşti.

Aprofundînd ideea că problemele politice şi religioase pot constitui probleme ale filozofiei, de care ea să se ocupe, Marx va afirma acum că lupta împotriva concepţiei teologice despre lume formează conţinutul principal al istoriei filozofiei. Misiunea istorică a filozofiei este, după Marx, să facă lumea filozofică, adică logică, raţională şi să desfiinţeze ca logică, ca gîndire, ca raţiune, acele concepţii care opun filozofiei realitatea externă, realitate oglindită în mod denaturat. Acest lucru se realizează în primul rînd în luptă cu religia, în care relaţiile omeneşti sînt oglindite denaturat, prin intermediul fantasticului. De aici Marx ajunge la concluzia că religia e duşmanul filozofiei în general. Însă el consideră că esenţa unei religii constă în acel conţinut dogmatic care deosebeşte această religie de alta, nesesizînd ceea ce este comun tuturor religiilor — reprezentarea despre cauza primară, transcendentală, supranaturală şi spirituală a lumii. De asemenea, el nu sesizează încă legătura dintre idealism şi religie.

Problema fundamentală a articolelor lui Marx din această perioadă o constituie *apărarea intereselor oamenilor muncii, ale poporului.*

Astfel, în articolul „Dezbaterile legii cu privire la furtul de lemne", Marx declară cu hotărîre că acţionează în numele „intereselor masei sărace lipsite de drepturi politice şi sociale" [1, p. 127]. Importanţa acestui articol rezultă şi dintr-un alt punct de vedere. Analiza făcută aici i-a dat lui Marx *primul imbold* de a se ocupa cu probleme economice, ceea ce a determinat, în cele din urmă, trecerea sa la materialism şi comunism.

Apărînd dreptul oamenilor de a culege crengi uscate, Marx se situa de partea acestora. El revendica pentru masa săracă dreptul cutumiar, dar „nu un drept cutumiar cu caracter local, ci un drept cutumiar al sărăcimii din toate ţările" [1, p. 127].

Este expusă aici, în germene, ideea internaţionalismului proletar. E adevărat că Marx nu vorbea despre proletariat, ci despre sărăcime, dar prin sublinieri ca : „masa cea mai oropsită", „masa elementară care nu posedă nimic", putem afirma că el avea în vedere tocmai proletariatul şi nu sărăcimea în general. În 1843 va vorbi deschis despre proletariat.

Observăm că elementele materialiste şi comuniste au aici prioritate faţă de cele idealiste şi acest lucru ni se pare important. Aşa după cum afirmă O. M. Bakuradze, Marx „...tinde către explicarea intereselor economice ale oamenilor, spre clarificarea relaţiilor dintre clase şi a atitudinii lor faţă de guvern" [6, p. 41].

Într-un alt articol, „Justificarea corespondentului din valea Moselei", poziţia revoluţionară a lui Marx este şi mai clară. Aici, el a supus unei critici necruţătoare ordinea social-politică din Prusia. De altfel, critica deosebit de ascuţită a regimului prusac făcută în acest articol a constituit una din cauzele principiale ale hotărîrii guvernului prusac de a interzice „Gazeta renană". Analiza situaţiei ţăranilor viticultori din valea Moselei îl duce pe Marx la concluzia că adevărata ei cauză trebuie căutată în mecanismul maşinii de stat prusace. Iată o concluzie revoluţionară a acestui articol.

Noul pas spre materialism se vede din cerința, clar formulată, de a porni în analiza „anumitor fenomene ale vieții *publice*", de la *„natura obiectivă a condițiilor"* și nu de la *„voința* persoanelor care acționează" [1, p. 197]. Se vede de aici rolul primordial acordat factorului material, economic.

Constatăm că pe măsură ce Marx pătrunde în analiza unor fenomene sociale concrete, concluziile sale se apropie de poziția materialistă consecventă. Același lucru îl putem constata și în atitudinea lui Marx față de *comunism*, și în concepția sa despre *stat*.

Am dori, în continuare, să ne exprimăm opinia în legătură cu anumite interpretări care se dau articolelor lui Marx din „Gazeta renană".

Astfel, L. Althusser, elaborînd o interesantă periodizare a lucrărilor lui K. Marx, consideră că perioada anilor 1840—1844 ar constitui etapa *„Scrierilor din tinerețe"*, în care, după părerea sa, se pot distinge două momente mai importante: a) momentul naționalist-liberal al articolelor din „Gazeta renană" (pînă în 1842), și b) momentul raționalist-comunitar al anilor 1842—1845. După el, primul moment ar fi dominat de o problematică de tip kantian-fichteană, iar al doilea de problematica antropologică a lui Feuerbach [7, p. 73—74].

Nu putem fi de acord cu părerea lui Althusser că activitatea lui Marx la „Gazea renană" ar fi dominată de idealismul de coloratură kantian-fichteană, deoarece, după părerea noastră, el a rupt definitiv cu acest tip de idealism încă din 1837, în Scrisoarea către tatăl său. Aici Marx sesizase ruptura dintre idee și realitate, dintre teorie și viață, ce se manifesta în idealismul de sorginte kantian-fichteană. Textual el scria că „De la idealism, pe care în treacăt fie zis, l-am comparat și l-am hrănit cu idealismul lui Kant și Fichte, am ajuns să caut ideea în realitatea însăși" [3, p. 13]. Este vorba aici de trecerea lui Marx de la idealismul de tip kantian-fichtean la idealismul obiectiv de tip hegelian.

În al doilea rînd, caracterizarea althusseriană pierde din vedere, după părerea noastră, tocmai concluziile noi la care ajunsese Marx în perioada activității la „Gazeta renană" și anume, elementele materialiste care ocupă primul loc în concepția sa din acești ani și germenii viziunii comuniste. Aceste elemente semnalate constituie, după părerea noastră, conținutul principal al articolelor lui Marx din „Gazeta renană".

Suprimarea „Gazetei renane" la 1 aprilie 1843 și agravarea cenzurii au dat o acuitate particulară problemelor care i-au fost puse lui Marx în cursul activității sale la acest jurnal: problema statului și problema socială. Acest fapt l-a dus la revizuirea concepției sale despre stat și la studiul raporturilor dintre acesta și societate, lucru pe care-l va face în lucrarea „Contribuții la critica filozofiei hegeliene a dreptului" (1843).

Primită la 5 aprilie 1973

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de socialism științific

BIBLIOGRAFIE

1. Marx K., Engels F., *Opere.* Vol. **1**, E.S.P.L.P., 1957.
2. Marx K., Engels F., *Opere alese.* Vol. **2**, ed. a III-a, Ed. polit., 1967.
3. Marx K., Engels F., *Scrieri din tinerețe.* Ed. polit., 1968.
4. Bottigelli E., *Genèse du socialisme scientifique.* Paris, 1967.
5. Lapin N. I., *Perioada inițială a trecerii lui Marx la materialism.* Analele

Româno-Sovietice, seria Filozofie, *3 (29)* (1958).
6. Бакурадзе О. М., *К вопросу о формировании философских взглядов К. Маркса*. Тбилиси, 1956.
7. Althusser L., *Citindu-l pe Marx*. Ed. polit., 1970.

RÉFLEXIONS SUR L'ACTIVITÉ DE K. MARX À LA „GAZETTE RHÉNANE"

(Résumé)

On met en évidence sourtout l'activité de K. Marx, rédacteur-en-chef à la „Gazette Rhénane". L'auteur considère que la vision communiste et l'orientation matérialiste constituie l'aspect essentiel des articles de K. Marx parus dans la „Gazette Rhénane".

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 3—4, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C. Z. 330.18

IDEI CU PRIVIRE LA DEZVOLTAREA INDUSTRIEI DIN ROMÂNIA ÎN OPERA LUI NICOLAE IORGA

DE

P. MÂLCOMETE

Nicolae Iorga a durat o operă a cărei valoare depăşeşte graniţele ţării. Ca istoric, atît prin uriaşa acumulare de cunoştinţe redate în lucrările sale, cît şi prin contribuţia teoretică şi metodologică originală, el a dat remarcabile valori istoriei naţionale şi universale.

Nicolae Iorga nu a fost în aceeaşi măsură şi economist, aşa cum de exemplu, A. D. Xenopol a fost deopotrivă istoric, economist şi sociolog de seamă în istoria ştiinţei româneşti, deoarece şi în aceste domenii el a adus contribuţii de seamă în stabilirea obiectului şi metodelor de cercetare, a formulat elemente teoretice originale. Astfel, concepţia economică a lui A. D. Xenopol ocupă o poziţie importantă în cadrul ştiinţei economice burgheze din ţara noastră, în probleme dintre cele mai importante, cum sînt — teoria valorii, factorii dezvoltării sociale, concepţia asupra protecţionismului ca mijloc al dezvoltării economice.

Nicolae Iorga, fără să fi adus o contribuţie teoretică şi metodologică deosebită în ştiinţa economică, prin scrierile şi activitatea sa în acest domeniu a dovedit o bogată cultură şi a emis o seamă de idei originale. Studierea operei economice a marelui savant atestă faptul că a adus o seamă de contribuţii demne de consemnat în modul de abordare a problemelor economice, a îmbogăţit ştiinţa economică românească de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea.

În opera gigantică a lui Nicolae Iorga un loc foarte important l-au ocupat problemele de istorie economică în legătură nemijlocită cu istoria României. Trebuie să arătăm însă că, pe acelaşi plan, s-au situat şi preocupările sale pentru problemele economice şi sociale ale epocii în care a trăit. Ca şi în domeniul istoriei economice şi pentru perioada de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, locul principal în creaţia sa l-a ocupat problema ţărănească. Trebuie să arătăm însă că, în preocupările lui Nicolae Iorga pentru problemele contemporane, el a acordat o atenţie notabilă industriei, cu grijă pentru consemnarea şi argumentarea rolului ei în asigurarea independenţei noastre naţionale şi realizarea progresului economic şi social al ţării.

Este adevărat că, ideile sale cu privire la dezvoltarea industriei în România nu se găsesc concentrate într-o doctrină, nu sînt expuse într-o asemenea manieră într-o singură lucrare sau într-un singur număr de lucrări consacrate problemei, lucru valabil de altfel şi pentru problema ţărănească.

Cu toate acestea, poate mai mult decît pentru problema agrară, industria, este drept tot sub aspectul tratării acestei probleme în istoria economiei naţionale,

este totuși cuprinsă în lucrări consacrate de Nicolae Iorga acestui domeniu. Reţin atenţia în acest sens, două lucrări ale marelui savant: *Negoțul și meșteșugurile în trecutul românesc* (1906) și *Istoria industriilor la români* (1927). În afară de aceste idei cu privire la industria noastră, atît sub aspectul tradiţiilor cît și al politicii industriale de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, sînt întîlnite și în alte lucrări de istorie economică, în articole și conferinţe, în însăși opera istorică a marelui savant.

Semnificativ pentru aprecierea preocupărilor lui Nicolae Iorga, chiar în domeniul istoriei producţiei noastre meșteșugărești, ca element premergător al dezvoltării industriei moderne, este faptul că, pînă la apariţia lucrărilor sale de acest gen, cercetarea producţiei meșteșugărești de către generaţia de istorici, economiști și alţi gînditori din secolul al XIX-lea, n-a constituit o preocupare majoră. Au fost doar lucrări în care s-au făcut unele consideraţii generale cu privire la originea breslelor, a procesului de organizare profesională a meșteșugurilor de la oraşe [1, pp. 151—162]. De altfel, pînă în perioada respectivă a existat o tratare insuficientă a problemelor economice în general, din trecutul ţării noastre. Această situaţie era determinată în parte de lipsa unor culegeri de documente care să concentreze materialul documentar necesar pentru o asemenea cercetare, iar pe de altă parte, era determinată de puterea curentului istoriografic predominant agrar, care reducea interesul pentru cercetarea unor probleme chiar și de istorie industrială.

Prima greutate a fost depășită în urma eforturilor făcute de Nicolae Iorga pentru lărgirea bazei documentare, prin strîngerea și publicarea unui număr însemnat de documente și izvoare, cuprinse în marile sale colecţii „Studii și documente" — „Hurmuzaki" etc. [1]).

Alături de baza documentară necesară, preocupările lui Nicolae Iorga pentru cercetările istoriei industriilor din ţara noastră au fost impulsionate și de curentul nou, care se manifesta tot mai puternic în gîndirea noastră economică începînd cu ultima treime a secolului al XIX-lea, curent de orientare către dezvoltarea industrială a României, din care făceau parte P. S. Aurelian, Carol Mihalic de Hodocin, A. D. Xenopol, I. Bariţ etc. Toţi acești gînditori, prin activitatea lor se înscriu în rîndul acelor patrioţi care, așa cum a subliniat tovarășul Nicolae Ceaușescu la cel de al IX-lea Congres al P.C.R. „... animaţi de idealuri progresiste, de grijă pentru soarta ţării, s-au preocupat să găsească soluţii care să schimbe situaţia social-economică deosebit de grea a României din vremea lor. Ei au atras atenţia că aceasta nu se poate înfăptui fără dezvoltarea puternică a industriei" [2].

Ideea comună care a stat la baza concepţiei lor cu privire la industrializarea ţării, a fost aceea că fără dezvoltarea industrială nu este posibil progresul economic și social, cucerirea și consolidarea independenţei și suveranităţii naţionale a României.

În acest curent de gîndire economică progresistă, în centrul căruia a stat ideea dezvoltării industriei ca bază a progresului social-economic, a independenţei naţionale a ţării, îl putem integra fără rezerve și pe Nicolae Iorga. Din acest punct de vedere, creaţia și activitatea marelui savant, cu elementele sale originale, poate fi înscrisă în contextul general al gîndirii economice românești, cunoscut încă de la mijlocul secolului al XIX-lea.

Faptul că Nicolae Iorga a fost adept al industrializării României rezultă, între altele, din aprecierea pozitivă pe care o face ideii de dezvoltare industrială la principalii economiști ai secolului al XIX-lea, socotind că abia cu acest curent în

---

[1]) Din colecţia „Studii și documente", pînă în 1906 apăruseră deja 13 volume. Un număr însemnat de documente fuseseră publicate în colecţia „Hurmuzaki" încă din ultimii 10—15 ani ai secolului al XIX-lea, de la volumul al X-lea Iorga însuși fiind autor al cîtorva volume. În 1900 era, de asemenea, editată culegerea de „Documente și cercetări asupra istoriei financiare și economice a Principatelor române".

gîndirea noastră economică se putea vorbi de o şcoală de economie la noi. „O şcoală de economie naţională — arăta marele savant — se formase, apoi, şi în România. Dacă vechiul Nicolae Suţu sau Petru Mavrogheni, aproape contemporanul său, se gîndiseră numai la folosul ce am putea trage dintr-un comerţ pe care nu-l putem dirigui, dacă Marţian însuşi, de o visiune aşa de clară în alte domenii, nu apasă în de ajuns asupra posibilităţii noastre de a ne prelucra materia primă, P. S. Aurelian făcu din predicarea acestei doctrine scopul de căpetenie al vieţii sale. Autorul studiului adîncit asupra valorii economice a României, creatorul revistei „Economia Naţională" ceru cu stăruinţă desfacerea dintr-o robie care de mult nu se mai compensa cu nimic" [3, p. 182].

Ideea de încheiere a acestui citat, atestă faptul că Nicolae Iorga făcea o legătură directă între lipsa industriei naţionale şi starea de dependenţă a ţării faţă de cercurile imperialiste din ţările dezvoltate, că în industrie vedea soluţia asigurării independenţei noastre naţionale.

Oprindu-se asupra pericolelor care ameninţă o ţară „curat agricolă", aşa cum era considerată România în acea perioadă, Nicolae Iorga, relevă ca principal aspect faptul că ea va vinde ieftin şi va cumpăra scump obiectele trebuitoare traiului. Referindu-se, în acest sens, la schimbul dezavantajos al ţării noastre cu Austro-Ungaria, el arăta că „Marea ţară vecină înlocuieşte pe a noastră cu funcţiunea de a industrializa produsele româneşti, făcînd din grîu făină, din pieile brute încălţăminte, din lînă postav şi revînzîndu-ni-le cu un spor important peste renta maşinilor şi valoarea salariilor" [3, p. 179].

Totodată, un asemenea dezavantaj, determinat de lipsa unei industrii naţionale, era considerat de Nicolae Iorga „...un fel de înceată anexiune economică exploatatoare a unor Ţinuturi... „care nu aveau" ...o economie naţională mai complectă..." [3, p. 179].

Din această cauză şi fiind martor al consecinţelor dezastruoase ale Convenţiei Comerciale cu Austro-Ungaria, înţelegînd aceste consecinţe de pe poziţii înaintate ale vremii, el a susţinut ideea protecţionismului vamal, ca singura politică potrivită pentru o ţară ca a noastră, aflată la începuturile dezvoltării sale industriale. Nicolae Iorga arăta că ideea protecţionismului vamal, dusă de P. S. Aurelian „pînă la ideea războiului vamal" [3, p. 182], nu putea să ne aducă decît folos. Recomandarea făcută de el, în acest sens, cîrmuitorilor României de la începutul secolului al XX-lea, ca unul din imperativele vremii, este evidentă şi în aprecierea dezvoltării producţiei noastre meşteşugăreşti şi manufacturiere din ultima parte a secolului al XVIII-lea şi secolul al XIX-lea. „În tot acest veac — arăta marele savant — înţelepciunea de stat în opera de progres prevede ca o datorie din partea oricărui stăpînitor, (statul — P.M.), neatîrnat sau supus altuia, încurajarea industriei. A scoate cît mai puţini bani din ţară, a păstra cît mai bine aurul şi argintul, a produce într-o măsură cît mai largă bogăţiile fireşti ale pămîntului naţional, aceasta se cere de la cîrmuire care vrea să fie lăudată de opinia publică şi care caută a se învrednici de recunoaşterea „filosofilor", cugetătorilor politici care o stăpînesc" [4, p. 182].

Fiind convins de necesitatea protecţiei vamale, Nicolae Iorga vedea nu numai avantajele, ci şi limitele ei. În primul rînd aşa cum am arătat mai sus, el aprecia că, pe lîngă protecţia vamală, dezvoltarea industriei impunea şi o mai mare protecţie internă, un mai mare sprijin din partea statului. În al doilea rînd, el avea în vedere limitele protecţionismului vamal şi în sensul că, intuind perfect ideea, o ţară care prezenta rămîneri în urmă faţă de economiile avansate, avea nevoie pentru progresul ei, nu de izolare, ci de încadrare activă şi deplină în economia mondială. Menţionînd în acest sens politica economică a petrolului din ţara noastră, Nicolae Iorga critica faptul că aceasta nu se ducea ţinînd seama nu numai de situaţia internă a ţării, dar şi de încadrarea acesteia în „...necesităţile economiei mondiale" [5, p. 181]. De aceea, susţinea ideea legăturilor economice externe ale României, „...căci avem datoria să ne recomandăm în străinătate...", uneori chiar prin „...sacrificii pe care le facem altor naţiuni" [6, p. 264]. În felul acesta explica el faptul că izolarea unei ţări de influenţele exterioare nu poate fi în folosul, ci în dezavantajul ţării respective. Această poziţie se datora şi faptului

că întreaga sa activitate şi creaţie ştiinţifică a fost raportată la realităţile şi cerinţele ţării, a fost pătrunsă de un înflăcărat patriotism. Pornind de aici, Nicolae Iorga critica politica economică a claselor şi partidelor guvernante, apreciind că aceasta „...n-a servit... la asigurarea rosturilor noastre economice, n-a servit pentru a întemeia viitorul nostru economic" [6, p. 75]. Nicolae Iorga insista asupra ideii de a desfăşura „...la noi politica noastră naţională...", că tot ceea ce facem poate duce la prosperitatea ţării numai în măsura în care decurge din nevoile economiei naţionale. Susţinînd ideea raportării permanente la realităţile ţării în abordarea şi rezolvarea problemelor economice, el a combătut legile preluate de statul român din dreptul universal, arătînd că în legislaţia ţării trebuie să se acorde o mare atenţie vechiului drept popular de la noi, izvorît din experienţa poporului. Între altele, Nicolae Iorga s-a ridicat ,în acest sens, împotriva Constituţiilor din 1866 şi 1922 (ultima alcătuită de liberali pe baza celei belgiene), susţinînd că statului român îi trebuie o Constituţie întemeiată pe „trecutul nostru", care reprezintă o experienţă umană verificată, „sufletul maselor adînci ale poporului".

Nicolae Iorga nu s-a mulţumit numai să argumenteze cît mai convingător necesitatea dezvoltării industriei naţionale. El aprecia că pentru a avea o economie naţională mai completă „...nu lipsea nici una din condiţiile necesare" [3, p. 179], „materia noastră aştepta prelucrarea în zeci de domenii..." [3, p. 182], iar poporul nostru demonstrase prin tradiţia meşteşugului deosebite aptitudini pentru o muncă industrială. „Priceperea şi obişnuinţa prefacerii materiilor prime în fabricate ori a unor fabricate în altele de o valoare superioară — arăta el — n-au trebuit culese din altă parte decît din comoara îndătinată a însuşi neamului nostru" [7, p. 1].

În comparaţie cu alţi gînditori istorici şi economişti ai epocii, Nicolae Iorga nu a elaborat un program de dezvoltare a industriei noastre naţionale. Se ştie, de exemplu, că, P. S. Aurelian şi mai ales A. D. Xenopol, au stabilit adevărate programe în acest sens.

Xenopol considera necesar să se realizeze în ţară atît industria mare de fabrică, cît şi industria mică, dar în primul rînd, industria mare. „Va trebui să începem... prin industrii mari, pentru a dezvolta apoi pe cea mai mică, întrucît va fi cu putinţă la adăpostul ei" [8, p. 236]. Acordînd un rol important industriei de fabrică, el considera că o deosebită atenţie în această privinţă trebuie acordată industriilor de prelucrare a materiilor prime agricole. Dar, configuraţia industrială a ţării nu trebuie să se limiteze, după părerea lui, numai la industriile agricole. A. D. Xenopol susţinea dezvoltarea unor ramuri ale industriei extractive, socotite ca foarte avantajoase pentru propăşirea economică a ţării. Între acestea a susţinut dezvoltarea industriei miniere şi a industriei petrolului.

A. D. Xenopol, prin concepţia sa era în dezacord cu punctul de vedere susţinut de P. S. Aurelian după care, în dezvoltarea industriei noastre ar fi fost necesar să se înceapă cu industria casnică şi meseriile.

La Nicolae Iorga nu se poate vorbi de asemenea elemente de program cu privire la dezvoltarea industriei noastre naţionale. Ideile formulate de el în acest sens, încadrate în curentul industrializant despre care am vorbit, prezintă totuşi o anumită notă de originalitate.

În concepţia sa, procesul de industrializare nu trebuie să fie legat de interesele individuale ale întreprinzătorilor capitalişti, ci să ţină seama de interesele generale ale economiei naţionale. El aprecia, în acest sens, că era necesar să se ţină seama de „...cerinţele invincibile a realităţii date..." [3, p. 182]. În cadrul acestor realităţi, Nicolae Iorga aprecia, în primul rînd, necesitatea prelucrării materiilor prime agricole şi valorificarea bogăţiilor naturale, între care, un loc important îl ocupa petrolul. „Prin urmare, dacă în mintea acelora care au voit să întemeieze o industrie românească era ca ea să se întemeieze fără a jigni interesele agricole, cu totul hotărîtoare, această industrie trebuia să plece de la acele ramuri care sînt în legătură mai imediată şi mai necesară cu producţia agricolă. Să fi fost întemeiate acele ramuri de industrie pe care le-au întemeiat străinii

fără să fie îndemnaţi de stat şi împotriva intereselor noastre generale" [6, p. 256] (e vorba în special de industria petrolului — P.M.).

În concepţia lui Nicolae Iorga, configuraţia industrială a ţării nu trebuia să se limiteze numai la industriile agricole. El era de părere şi susţinea, aşa cum am subliniat mai sus, dezvoltarea unor ramuri ale industriei extractive, în special a industriei petrolului. În acelaşi timp, el a susţinut şi dezvoltarea unor ramuri ale industriei prelucrătoare, legate de valorificarea bogăţiilor ţării — industria lemnului, a postavului etc. "...alături de acestea (ramuri prelucrătoare ale producţiei agricole — P.M.), să se fi dezvoltat o puternică industrie a lemnului, a fabricatelor din lemn, să se fi dezvoltat o industrie a postavului... Aceea era calea firească" [6, p. 256].

Preconizînd dezvoltarea industriei şi ocupîndu-se de condiţiile necesare pentru propăşirea acesteia, el arăta ca principală condiţie sistemul protecţionist, înţelegînd însă, prin aceasta, nu numai impunerea de taxe vamale împotriva concurenţei din afară, ci şi sprijinul efectiv al statului pentru dezvoltarea activităţii industriale. Nicolae Iorga socotea că era nevoie de o „...politică de stat în materie de producţie [9, p. 11] (este vorba de protecţia industrială — P.M.), politică prin care să asigure „...o bună alegere şi un control cuminte", astfel încît, prin intermediul statului să se dezvolte industria în acele ramuri care erau necesare pentru prelucrarea materiilor prime agricole, şi a altor bogăţii ale ţării. Intervenţia statului el o vedea ca singura politică prin care să se poată lupta împotriva, atît a capitalului străin, cît şi a intereselor diferitelor partide politice, realizîndu-se prin aceasta o politică „...naţională în petrol şi în industrie în genere, înţelegînd prin — naţională — ceva care să fie a tuturor partidelor fără deosebire..." [9, p. 11]. Nicolae Iorga nu înţelegea faptul că intervenţia statului în condiţiile orînduirii capitaliste nu putea armoniza interesele economice nici chiar în rîndul claselor şi păturilor exploatatoare. De altfel, domeniul în care el a rămas de-a lungul întregii vieţi la acelaşi nivel de înţelegere a fost problema contradicţiilor interne dintre diferitele clase sociale. Nicolae Iorga n-a acceptat în concepţia sa ideea conflictelor sociale şi a luptei de clasă, deşi, începînd cu ultimele decenii ale secolului al XIX-lea a fost martorul apariţiei şi dezvoltării contradicţiilor economice şi sociale dintre burghezie şi proletariat în ţara noastră. El a recunoscut viaţa grea a muncitorilor în comparaţie cu cea a burgheziei [2], dar întotdeauna a recomandat colaborarea şi buna înţelegere între cele două clase sociale. Poziţia contradictorie a lui Nicolae Iorga faţă de orînduirea capitalistă, la începutul secolului al XX-lea, s-a manifestat şi prin aceea că, deşi a semnalat neajunsurile sociale, apreciind că „legăturile dintre patroni şi muncitori erau în stare de absolută sălbăticie" [6, pp. 343], şi a votat în anul 1909, împreună cu alţi 4 deputaţi, împotriva legii Orleanu, prin care se interzicea muncitorilor, meseriaşilor şi funcţionarilor din serviciile statului dreptul la asociere şi la grevă, a cerut în continuare guvernului să adopte legi prin care să oprească clasa mun-

---

[2]) N. Iorga considera că luxul claselor dominante „contribuie într-o foarte însemnată măsură la sărăcia, la nemulţumirea, la nenorocirea naţională". Luxoşii „...scot din ţară cu milioanele banii pe care nu i-au muncit". (Din Neamul românesc" — nr. 33 din 26 august 1907, pp. 513—515). Prezentînd călătoriile unui medic, în legătură cu situaţia muncitorilor de la Societatea „Steaua română", el spune : „Trăiesc şi se hrănesc detestabil. Au paturi de scîndură fără cel mai simplu aşternut... Aceasta e starea lucrătorilor români în anul 1909, aproape de 1910, stare care ne aruncă în rîndul popoarelor sălbatice...", [6, pp 345—346]. Aceeaşi situaţie o constată şi în legătură cu condiţiile de muncă şi durata timpului de lucru. „La fabricile de zahăr... se lucrează ziua şi noaptea, fără să intervie nimeni... Copiii lucrează la fierăstraiele cu aburi şi s-au găsit un număr de copii cu degetele tăiate, nu numai din fatalitatea maşinilor, ci şi din lipsa de gospodărire în ce priveşte pe muncitorii de fabrici din România [6, pp. 343—345]. N'avem o legislaţie care să asigure muncitorimea, nu ne-am gîndit la problema muncitorilor niciodată, nici la seriozitatea, nici la întinderea ei" [6, p. 343].

citoare de la lupta revoluţionară împotriva exploatatorilor, s-a pronunţat împotriva mişcării sindicale. În acest fel, pe lîngă apărarea orînduirii capitaliste pe tărîm ideologic, ca om politic, a susţinut consolidarea acesteia. De asemenea, poziţia sa critică faţă de situaţia oamenilor muncii în întreprinderile capitaliste, se manifestă prin evocarea trecutului, al muncii de breslă, pe care îl zugrăveşte în culori trandafirii, ca perioadă de „...bună înţelegere între oameni... sfîntă solidaritate de lucru" [10, pp. 7—9].

Analizînd ideile lui Nicolae Iorga cu privire la dezvoltarea industriei în România, trebuie subliniat în primul rînd, faptul că studiile sale economice au abordat problema industrializării ţării în spiritul curentului industrializant cunoscut din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, care susţinea că fără întemeierea unei industrii naţionale nu era posibilă dezvoltarea forţelor de producţie, progresul economic şi social, consolidarea independenţei noastre naţionale. Această concepţie îşi avea explicaţia, în primul rînd, în patriotismul care a dominat creaţia şi activitatea sa de-a lungul întregii vieţi. Totodată, fiind un profund cunoscător al realităţilor economice din ţară, el a pledat cu toată fermitatea pentru crearea şi dezvoltarea industriei noastre naţionale, cu sprijinul activ al statului, printr-o politică protecţionistă împotriva capitalului străin care pătrundea tot mai mult şi subordona viaţa economică şi politică a ţării.

Formarea şi dezvoltarea industriei era, conform concepţiei sale, o urmare firească a evoluţiei breslelor, a producţiei meşteşugăreşti. După el, epoca producţiei meşteşugăreşti a fost o epocă înfloritoare în dezvoltarea industriei noastre, dar a fost lovită de concurenţa produselor străine şi de concurenţa făcută în ţară de capitalul străin. Tocmai de aceea, Nicolae Iorga considera perioada care începe cu a doua treime a secolului al XIX-lea, ca o epocă de criză în viaţa breslelor, ca urmare a creşterii neîncetate a concurenţei străine. Din tendinţa de idealizare a trecutului, marele savant a manifestat o aversiune faţă de transformările petrecute în viaţa de breslă în condiţiile social-economice ale secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea. „Perdeaua se trăgea şi iute — arăta Nicolae Iorga — asupra unui întreg trecut, şi ea nu s-a ridicat nici azi asupra unei realităţi mai bune" [7, p. 189].

Drept urmare, ideile lui Nicolae Iorga cu privire la dezvoltarea industriei în România, reprezintă un moment important al gîndirii economice din ţara noastră de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea.

Cu tot caracterul progresist, concepţia lui Nicolae Iorga cu privire la dezvoltarea industriei în ţara noastră avea anumite limite, izvorîte din poziţia de clasă burgheză şi din concepţia semănătoristă, al cărei adept a fost.

Optica semănătoristă potrivit căreia îndeletnicirile industriale erau împrumuturi forţate, nu tocmai necesare pentru condiţiile unei vieţi patriarhale, ca cea din viaţa satelor noastre, l-au făcut pe Nicolae Iorga, ca, în ciuda faptului că a înţeles foarte bine rolul determinant al industriei în civilizaţia modernă, să susţină, pe de o parte, realizarea acestui proces prin creşteri graduale şi nu brusc, prin răsturnări, iar pe de altă parte să susţină că dezvoltarea industriei şi agriculturii trebuie să se realizeze în mod complementar. „Nu se poate strămuta rostul unui popor dintr-un an în altul ; veacuri întregi au făcut pe pămîntul acesta agricultură în luncile şi văile noastre, păstoritul şi agricultura au fost temeiul neamului nostru de cînd ne-am pomenit (...). Încă înainte de Traian (...), de atunci sîntem noi aici, şi din acele admirabile şi îndepărtate timpuri, facem noi agricultură şi păstorie. Nu putem să grămădim pe toţi în oraşe, pentru a face : ce ? Ce nu se pricep, ce n-am făcut niciodată ?".

„Zicea cineva — observa mai departe marele savant — că nouă nu ni trebuie o Românie a satelor, ci ni trebuie o Românie a oraşelor. Eu nu voi zice aşa. Ni trebuie o Românie a satelor, din care să se alimenteze România oraşelor, o Românie a stelor, care să fie în stare a hrăni necontenit şi a preface sîngele proaspăt al României oraşelor. Ni trebuie şi una şi alta... Dar este incontestabil, şi nimeni n-a tăgăduit acest lucru, că, în împrejurările de viaţă de astăzi, oraşele stăpînesc.

Nu era așa odinioară... Împrejurările acestea nu se mai pot întoarce; poporul nu se poate întoarce la stadiul dinainte, la formele primitive. Dar este o datorie a se înlocui formele din vremile care nu se mai pot întoarce prin alte forme, potrivite cu vremea nouă, și a nu lăsa o formă falsă, străină, să înlocuiască vechile forme primitive...

Vremea noastră este, desigur, vremea orașelor. Ni trebuie orașele. Trecutului nu-i trebuiau, prezentului îi trebuie. Orașele acestea în chip fatal vor trebui să stăpînească satele... Este o necesitate a vieții moderne ca satul să fie stăpînit de oraș. Vrei nu vrei, așa sînt nevoile timpurilor de astăzi, și nu putem fi altfel" [11, pp. 7—17].

Acest proces însă, el aprecia că trebuie să se desfășoare lent și fără să afecteze trăsăturile vieții noastre patriarhale.

Nicolae Iorga nu a înțeles necesitatea dezvoltării industriei naționale pe temelia unei puternice industrii grele, care să asigure independența țării față de străinătate. Se știe că A. D. Xenopol a fost adeptul creării unei industrii mari în țara noastră. „Va trebui să începem și în dezvoltarea industrială prin ultimele rezultate la care au ajuns popoarele apusene, prin industrii mari..." [8, p. 236]. Nicolae Iorga a pledat pentru dezvoltarea acelor ramuri ale industriei care să asigure prelucrarea produselor agricole și valorificarea altor bogății ale țării (petrol, lemn).

Această concepție l-a făcut să considere că ar fi greșit ca țara noastră să devină o țară industrială în adevăratul înțeles al cuvîntului, ridicîndu-se împotriva punctului de vedere conform căruia „...o țară este datoare s-o aibă integrală" [3, p. 182] (industria — P. M.). După el, dezvoltarea industriei trebuia să se realizeze astfel încît să nu afecteze interesele agriculturii, căreia îi acorda un loc de cea mai mare însemnătate în viața economică a țării... este o ramură din activitatea „unui popor" pe care trebuie s-o cultive înaintea tuturor celorlalte; restul vine pe alături și numai în legătură cu însușirile primordiale și capitale ale acelei ramuri de activitate națională.

„S-a zis în glumă, s-a zis cu intenție de satiră, că poporul românesc este un popor esențialmente agricol, sau că România este o țară înainte de toate agricolă. De fapt așa este. Prin urmare, dacă în mintea acelora care au voit să întemeieze o industrie românească era ca ea să se întemeieze fără a jigni interesele agricole, cu totul hotărîtoare, această industrie trebuia să plece de la acele ramuri care sînt în legătură mai imediată și mai necesară cu producția agricolă a țării" [6, p. 256].

Cu toate aceste limite, ideile și soluțiile pe care le-a formulat Nicolae Iorga în problema dezvoltării industriei naționale, îl situează, ca adept al consolidării independenței economice și politice a țării pe baza creării industriei, pe un loc de mare importanță, în rîndul gînditorilor acelei perioade. Lucrările sale economice își aduc un prețios aport la tezaurul gîndirii economice din țara noastră cu privire la necesitatea industrializării.

Primită la 18 mai 1973

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de economie politică

BIBLIOGRAFIE

1. A. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia traiană*. Vol. IV, Cap. III, Iași, 1891.
2. *** *Congresul al IX-lea al P.C.R.*, Ed. polit., 1965, p. 35.
3. N. Iorga, *Istoria comerțului românesc. Epoca mai nouă*. Buc., 1937.
4. N. Iorga, *Negoțul și meșteșugurile în trecutul românesc*. Buc., 1906.
5. N. Iorga, *Istoria comerțului românesc. Epoca mai nouă*. Tipografia „Tiparul românesc", Buc., 1925.
6. Iorga N., *Discursuri parlamentare*. Vol. II, partea I, Buc., 1939.

7. Iorga N., *Istoria industriilor la Români.* Buc., 1927.
8. Xenopol A. D., *Studii economice.* Craiova, 1882.
9. Iorga N., *Şcoală de industrie.* Conferinţă ţinută la Moreni în 1927, Vălenii de Munte.
10. Iorga N., *Ce poate ajunge un meseriaş român.*
11. Iorga N., Conferinţă rostită la Ploieşti, „Neamul românesc" — supliment, nr. *19* din 25 februarie 1909.

IDÉES CONCERNANT LE DÉVELOPPEMENT DE L'INDUSTRIE ROUMAINE DANS L'OEUVRE DE N. JORGA

(Résumé)

En présentant les éléments originaux de la creation de N. Jorga concernant l'industrialisation de la Roumanie, le travail encadre les idées du grand savant, dans ce domaine, dans le courant de pensée économique progressiste de notre pays de la fin du XIX-e et du début du XX-e siècles, courant qui considérait l'industrialisation comme le facteur fondamental du progrès économique et de l'indépendance nationale du pays.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 3—4, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C. Z. 323.5

UNELE ASPECTE ALE CORELAŢIEI DINTRE CONŞTIINŢA SOCIALISTĂ ŞI RESPONSABILITATEA SOCIALĂ ÎN ETAPA ACTUALĂ DE DEZVOLTARE A ŢĂRII NOASTRE [1])

DE

RODICA CEPĂREANU, EMIL LARGER şi GH. BOTIŞ

Fiecare etapă de dezvoltare a societăţii se caracterizează printr-o problematică proprie care solicită într-un grad determinat participarea şi intervenţia oamenilor, a forţelor sociale, la realizarea cerinţelor de progres. Măsura contribuţiei pe care indivizii şi-o aduc la rezolvarea problemelor ridicate de dezvoltarea socială pe treapta dată a istoriei, depinde de gradul de înţelegere a necesităţii obiective, precum şi de responsabilitatea cu care se acţionează. Tocmai aceasta ne explică de ce problematica responsabilităţii sociale a constituit şi constituie obiectul unei largi preocupări pentru numeroase cercetări din domeniul eticii, dreptului, filozofiei, sociologiei etc.

Concepţia materialistă asupra istoriei permite abordarea consecvent ştiinţifică a fenomenului de responsabilitate. Materialismul istoric subliniază faptul că nu se poate vorbi de responsabilitate decît în viaţa socială. Actul de responsabilitate apare numai în legătură cu voinţa şi conştiinţa omului şi, implicit, a societăţii. În acest sens M. Constantinescu defineşte responsabilitatea ca fiind *„un sistem de relaţii sociale,* ea reprezentînd *in extenso* una din principalele pîrghii integrativ-proiective ale oricărei forme sau tip de viaţă socială“ [5, p. 172], iar St. Anghelov subliniază că „noţiunea de responsabilitate are importanţă numai în sfera relaţiilor umane“ [6, p. 325].

Avînd în vedere relaţia individ—societate, putem să arătăm că responsabilitatea socială, exprimată prin ceea ce individul face pentru societatea în care trăieşte, apare ca moment al finalizării conştiinţei sale sociale, ca măsură a acestuia. Deci, responsabilitatea socială apare ca un moment al conştiinţei sociale avînd, din acest punct de vedere, un dublu caracter: prin conţinutul său, determinat de cerinţele obiective ale progresului istoric, responsabilitatea socială are un caracter *obiectiv,* iar prin forma sa de manifestare ca trăsătură însuşită într-un anumit grad de individ, ea este *subiectivă.*

Dar responsabilitatea socială trebuie privită şi prin prisma relaţiei societate—individ, aspect care priveşte capacitatea societăţii de a sancţiona sau stimula pe membrii săi în funcţie de conduita lor, posibilitatea societăţii de a crea condiţii

[1]) Rezumatul comunicării prezentată la sesiunea ştiinţifică a Catedrei de socialism ştiinţific a Institutului politehnic Iaşi, din 22 februarie 1972.

corespunzătoare acţiunilor oamenilor şi, totodată, răspunderea societăţii pentru realizarea membrilor săi. Numai prin această dublă relaţie (individ—societate şi societate—individ) poate fi înţeleasă esenţa responsabilităţii sociale. Un asemenea mod de a înţelege responsabilitatea duce la concluzia că aceasta decurge din drepturile şi îndatoririle indivizilor faţă de societate şi ale societăţii faţă de individ.

În literatura de specialitate există numeroase opinii după care responsabilitatea ar fi o categorie exclusiv morală. Pe o astfel de poziţie se situează, de exemplu, Paul Fauconnet, adept al şcolii sociologice a lui Emile Durkheim. Alţii vorbesc de „responsabilitate" doar în sens juridic.

Considerăm că responsabilitatea morală şi juridică sînt doar forme, e drept de maximă importanţă, ale responsabilităţii sociale şi nu epuizează sfera acesteia. Responsabilitatea trebuie privită ca un fenomen social complex, avînd o pluralitate de forme particulare de manifestare. Astfel, responsabilitatea implică ca forme particulare responsabilitatea morală, politică, juridică, civică, profesională, naţională, de clasă etc., fiecare presupunînd un anumit tip de normativitate.

Observăm că responsabilitatea socială apare ca un sistem de relaţii sociale. Interacţiunile dintre formele particulare ale responsabilităţii sociale, dintre acestea şi întregul din care fac parte poartă în mod necesar pecetea orînduirii pe fondul căreia se manifestă.

Responsabilitatea socială trebuie privită în integritatea sa, căci orice reducere la una dintre formele particulare ar însemna o ştirbire a conţinutului său şi neînţelegerea rolului său faţă de societate ca organism unitar şi închegat. De altfel, nici diferitele forme ale responsabilităţii nu pot fi pe deplin înţelese în afara responsabilităţii sociale ca sistem unitar. Dacă fiecare formă a responsabilităţii sociale exprimă comportamentul individului dintr-un anumit punct de vedere, într-un anumit domeniu de manifestare a vieţii sale sociale, responsabilitatea socială le integrează depăşindu-le în acest fel. Ea reprezintă, în ultimă instanţă, atitudinea şi raportul individului faţă de întreaga viaţă socială.

În acest fel, responsabilitatea socială apare drept criteriu de apreciere a individului ca fiinţă socială, în baza atitudinii pe care o are faţă de societate şi de cerinţele dezvoltării sale.

Ca orice fenomen social, responsabilitatea socială are un caracter istoric, fiind determinată de modul de producţie, de formaţiunea socială pe fondul căreia se manifestă. Responsabilitatea socială îşi schimbă forma şi conţinutul, se transformă calitativ odată cu trecerea de la o orînduire socială la alta.

În condiţiile făuririi noii societăţi socialiste, se transformă în mod radical întreaga structură a societăţii, se schimbă conţinutul raportului dintre individ şi societate, se formează o nouă conştiinţă socială şi un nou tip de responsabilitate cu dimensiuni proprii noii etape de progres social.

Înţelegerea corelaţiei dintre conştiinţa socială şi responsabilitatea socială în condiţiile socialismului presupune înţelegerea condiţiilor noi care generează această conştiinţă şi în care se manifestă responsabilitatea socială.

Premisa primordială a făuririi noii orînduiri sociale, deci a noului cadru pentru manifestarea responsabilităţii sociale, o constituie cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare în alianţă cu ceilalţi oameni ai muncii. Ridicată la rangul de clasă conducătoare a naţiunii, clasa muncitoare devine răspunzătoare de destinele acesteia, de întreaga viaţă actuală şi de viitor.

Socialismul a schimbat radical raportul dintre interesul obştesc şi cel individual. Prin aceasta, responsabilitatea obştească a devenit responsabilitatea fiecărui individ.

Fiind o orînduire ce se construieşte în mod conştient, societatea socialistă cere cu necesitate o înaltă conştiinţă şi responsabilitate socială. Temelia obiectivă, materială pe care se clădeşte noua conştiinţă socială şi se formează responsabilitatea socială socialistă, o constituie proprietatea obştească asupra mijloacelor de producţie, relaţiile de producţie socialiste. Proprietatea socialistă produce, aşadar, o mutaţie radicală în domeniul responsabilităţii, îi schimbă natura, o încarcă cu noi exigenţe.

Ca fenomen social, responsabilitatea se dezvoltă și în această direcție, un rol important revenind condițiilor determinate și stimulilor concreți pe care-i oferă societatea acestora. Privind din acest punct de vedere lucrurile, putem afirma că societatea noastră oferă responsabilității sociale o gamă variată de stimuli din care rolul hotărîtor îl are lărgirea și perfecționarea continuă a democrației socialiste. P.C.R. concepe democrația ca participare activă a oamenilor muncii la conducerea treburilor obștești. Tovarășul Nicolae Ceaușescu apreciază că „partidul a pornit și pornește de la faptul că, în esență, problema dezvoltării democrației socialiste este problema participării active a poporului la conducerea treburilor țării", ceea ce implică „creșterea spiritului de răspundere civică, întărirea conștiinței îndatoririi tuturor de a-și consacra forțele, capacitatea, competența binelui public, intereselor generale ale națiunii" [1, pp. 308—309]. Democrația socialistă presupune, pe de o parte, o largă dezbatere a celor mai importante probleme ale societății și aplicarea propunerilor valoroase ; pe de altă parte, ea presupune un dezvoltat simț de răspundere în ceea ce privește aplicarea în practică a hotărîrilor luate în comun.

Scopul suprem al societății socialiste este asigurarea bunăstării și fericirii membrilor săi. Socialismul asigură condițiile afirmării depline a potențelor creatoare ale tuturor oamenilor muncii. Valorificarea acestor condiții presupune însă un înalt nivel de conștiință socială, un ridicat simț de responsabilitate civică. Construindu-se în interesul tuturor oamenilor muncii, societatea socialistă creează condițiile optime pentru ca fiecare cetățean să înțeleagă în mod concret raportul său față de societate, să înțeleagă că destinele sale sînt legate de cele ale societății și deci să înțeleagă răspunderile ce-i revin. Astfel apare pentru prima dată în istorie, posibilitatea conștientizării responsabilității sociale ca fenomen de masă. Subliniind această idee, tov. Nicolae Ceaușescu arăta că „Fiecare din noi trebuie să facă totul, punîndu-și forțele alături de ale întregului popor, pentru a asigura mersul ferm înainte al patriei spre comunism" [2, p. 9].

Noua etapă de dezvoltare a societății noastre, obiectivele complexe și sociale pe care Congresul al X-lea le-a trasat, cer o participare tot mai activă din partea fiecărui om al muncii la efortul colectiv pe care îl face țara noastră pentru un progres rapid și profund. Prin conținutul și utilitatea ei socială, această participare se cere însă a fi instalată pe un plan superior. E vorba de o astfel de participare care să poată asigura ca fiecare cetățean să dea totul pentru progresul patriei socialiste. Aceasta înseamnă de fapt, participarea responsabilă, și totodată îmbogățirea conținutului responsabilității sociale. De asemenea, legătura dintre conștiința socialistă și acțiunea responsabilă devine un fapt axiomatic.

Sarcinile deosebit de complexe pe care le pune actuala etapă de dezvoltare a societății noastre socialiste, nu pot fi înfăptuite decît cu oameni cu un înalt nivel de conștiință socialistă. Ridicarea conștiinței socialiste pe o treaptă superioară constituie azi calea principală și directă a creșterii responsabilității sociale a fiecărui om al muncii.

Concordanța dintre acțiunea oamenilor și finalitatea acțiunii lor contribuie la creșterea gradului de responsabilitate socială. Privit la scară națională, procesul creșterii responsabilității sociale este de netăgăduit. Acest fapt este evidențiat de realizările obținute în procesul de dezvoltare a țării noastre în toate domeniile de activitate.

Trebuie subliniat faptul că noile valori ale conștiinței sociale nu pătrund deodată, de la sine, în viața tuturor oamenilor. Tradiția proprietății private, rămășițele vechii societăți, ale unei mentalități învechite în procesul construcției socialismului se manifestă prin numeroase deprinderi, practici, tendințe care trebuie învinse. Asemenea fenomene sînt : mentalități individualiste și egoiste, abateri de la disciplina socialistă a muncii, tendința unora de a-și făuri o viață ușoară, fără muncă, de a primi de la societate cît mai mult și de a da societății cît mai puțin. Dăunătoare dezvoltării noastre, aprecia tov. Nicolae Ceaușescu în „Expunerea la Plenara din 3—5 noiembrie 1971", sînt și spiritul individualist, mic-burghez, de

indiferenţă faţă de marile aspiraţii şi eforturi ale poporului, sustragerea de la obligaţiile pe care opera de transformare revoluţionară a societăţii şi de înflorire a patriei le pune în faţa fiecărui cetăţean.

Apreciind realizările obţinute inclusiv pe tărîmul dezvoltării conştiinţei socialiste, dar ţinînd seama şi de deficienţele existente, documentele P.C.R. au subliniat necesitatea intensificării activităţii politico-ideologice şi cultural-educative pentru înlăturarea lipsurilor ce se manifestă în acest domeniu.

Făurirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate presupune nu numai înlăturarea lipsurilor, a dificultăţilor semnalate, dar şi creşterea considerabilă a conştiinţei socialiste, a responsabilităţii sociale pe trepte tot mai înalte.

Un rol deosebit în dezvoltarea simţului de răspundere îl are educaţia prin muncă. Omul societăţii socialiste, trăsăturile sale etice, cetăţeneşti se formează în procesul muncii, în cadrul noilor relaţii sociale şi sub influenţa activităţii ideologice-educative desfăşurate de partidul marxist-leninist, de statul socialist, de instituţiile de învăţămînt şi culturale, de organizaţiile de masă şi obşteşti. Socialismul creează bazele pentru o radicală schimbare a atitudinii faţă de muncă care devine o datorie de onoare pentru fiecare om capabil de a munci, principalul criteriu de apreciere a poziţiei şi activităţii fiecărui cetăţean. Educaţia prin muncă constituie o sarcină principală pe care o pune actuala etapă de dezvoltare a socialismului în ţara noastră. „Să educăm pe toţi cetăţenii şi în special tineretul — sublinia tov. Nicolae Ceauşescu — în spiritul cultului faţă de muncă... singura măsură a progresului şi prosperităţii poporului nostru..." [3, p. 49].

Pe linia sporirii responsabilităţii sociale, subliniem deosebita însemnătate pe care o are „Proiectul de norme ale vieţii şi muncii comuniştilor, ale eticii şi echităţii socialiste", adoptat la Conferinţa Naţională a P.C.R. din iulie 1972. Aşa cum subliniază documentul amintit, „O trăsătură de bază a profilului moral al membrilor de partid, a tineretului comunist trebuie să fie înalta conştiinţă profesională, responsabilitatea pentru îndeplinirea exemplară a sarcinilor încredinţate, intoleranţa faţă de chiul, superficialitate sau indisciplină în muncă" [3, p. 11].

Din cele arătate mai sus se poate desprinde concluzia că ridicarea nivelului conştiinţei socialiste şi al responsabilităţii sociale reprezintă una din sarcinile fundamentale ale acestei etape de dezvoltare a ţării noastre, la rezolvarea cărora trebuie să-şi aducă aportul toţi membrii societăţii noastre socialiste.

Primită la 5 aprilie 1973

Institutul politehnic, Iaşi,
Catedra de socialism ştiinţific

BIBLIOGRAFIE

1. Ceauşescu N., *România pe drumul societăţii socialiste multilateral dezvoltate.* Vol. 4, Ed. polit., Buc.
2. Ceauşescu N., *Cuvîntare la întîlnirea cu oamenii de artă şi literatură.* Ed. polit., Buc., 1971.
3. Ceauşescu N., *Expunere cu privire la Programul P.C.R. pentru îmbunătăţirea activităţii ideologice.* Ed. polit., Buc., 1971.
4. * * * *Proiectul de norme ale vieţii şi muncii comuniştilor, ale eticii şi echităţii socialiste.* În vol. „Etică şi echitate socialistă", Ed. polit., Buc., 1972.
5. Constantinescu M., *Cercetări sociologice (1938—1971).* Ed. Acad. R.S.R., Buc., 1971.

6. Anghelov St., *Libertate şi responsabilitate în socialism.* În vol. „Gîndirea filozofică bulgară contemporană", Ed. Acad. R.S.R., Buc., 1967.

QUELQUES ASPECTS DE LA CORRÉLATION ENTRE LA CONSCIENCE SOCIALISTE ET LA RESPONSABILITÉ SOCIALE DANS L'ÉTAPE ACTUELLE DU DÉVELOPPEMENT DE NOTRE PAYS

(Résumé)

Les auteurs montrent que la responsabilité est un atribut de la vie sociale, ayant donc une essence et un contenu social. La corélation entre la conscience sociale et la responsabilité sociale dans l'étape actuelle de développement de notre pays est analysée par rapport aux tâches que cette étape met devant le peuple entier. On met en évidence les mesures entreprises par le P.C.R. pour le relèvement du niveau de la conscience socialiste et de la responsabilité sociale dans notre pays.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 3—4, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C. Z. 338.98; 351.82

INFLUENŢA EXERCITATĂ ASUPRA SATULUI ROMÂNESC DE POLITICA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN DE INDUSTRIALIZARE ŞI MODERNIZARE A AGRICULTURII [1])

DE

C. JOFA şi I. MOCANUL

Victoria revoluţiei socialiste în ţara noastră, succesele obţinute în crearea şi dezvoltarea bazei tehnice materiale a noii orînduiri au determinat profunde schimbări în condiţiile de muncă şi viaţă a tuturor claselor şi păturilor sociale.

Ocupînd un loc central în politica partidului de construire a socialismului, agricultura a cunoscut profunde schimbări cu caracter revoluţionar, care au transformat din temelii fizionomia socială şi economică a satului românesc. Încheierea cooperativizării agriculturii, în primăvara anului 1962, a asigurat aşezarea ei pe bazele marii producţii agricole socialiste, marcînd, totodată, lichidarea definitivă în ţara noastră a claselor exploatatoare, a bazelor economice ale exploatării. Cooperativizarea agriculturii a creat condiţiile obiective pentru dezvoltarea rapidă a agriculturii, pentru ridicarea bunăstării materiale şi spirituale a întregii ţărănimi.

Concentrînd eforturile materiale şi financiare pentru industrializare, partidul comunist a stabilit totodată, pentru fiecare etapă, direcţiile de dezvoltare ale agriculturii în concordanţă cu realizarea obiectivelor de dezvoltare social-economice ale ţării. Făurirea relaţiilor de producţie socialiste în agricultură s-a realizat paralel cu eforturile depuse de întregul popor, sub conducerea partidului comunist, pentru lichidarea subdezvoltării acestei ramuri a economiei naţionale. Încă din primii ani ai republicii, clasa muncitoare, statul socialist au făcut eforturi considerabile pentru a ajuta ţărănimea să făurească o agricultură modernă.

În anii construcţiei socialismului, agricultura a făcut paşi însemnaţi spre mecanizarea şi chimizarea ei. Investiţiile alocate agriculturii în perioada 1951—1970 au fost de 107 423 milioane lei [1]. Investiţiile din agricultură au fost îndreptate spre mecanizare, lucrări de irigaţii, executarea de complexe moderne de tip industrial pentru creşterea şi îngrăşarea animalelor, asigurîndu-se astfel orientarea agriculturii spre o producţie intensivă şi eficientă.

Comparativ cu situaţia moştenită de la regimul burghezo-moşieresc, agricultura ţării noastre a făcut mari progrese în anii construcţiei socialiste. În scopul

---

[1]) Extras din comunicarea prezentată la sesiunea ştiinţifică a Institutului agronomic din Iaşi, din 15 martie 1972.

creării şi dezvoltării bazei tehnice materiale în agricultură, statul a alocat cea mai mare parte din investiţii pentru înzestrarea acesteia cu tractoare şi maşini agricole, producîndu-se în acest sector o adevărată revoluţie tehnică. În anul 1971, agricultura României dispunea de un parc de 114 000 tractoare, faţă de 4 049 tractoare în 1938, de 52 000 semănători, 48 000 combine cereale. Suprafaţa arabilă ce revenea pe un tractor fizic s-a redus de la 2 493 ha în 1938, la 85 ha în 1971 [2].

Alături de mecanizare, lucrările de îmbunătăţiri funciare şi irigaţii constituie alte căi pentru modernizarea agriculturii României. În anii construcţiei socialismului a fost amenajată pentru irigaţii în întreaga ţară o suprafaţă de 1 100 000 ha, faţă de 15 000 ha în 1938, s-au efectuat lucrări de îndiguiri şi desecări pe 1,5 milioane ha [3]. Imprimarea unui caracter tot mai modern şi intensiv agriculturii este ilustrată şi de utilizarea pe scară largă a îngrăşămintelor chimice. Agricultura a primit în anii cincinalului 1966—1970 peste 2,7 milioane tone îngrăşăminte substanţă activă, faţă de cca. 3 000 tone în 1938 [4].

În prezent, în agricultură lucrează peste 24 500 de specialişti cu studii superioare şi peste 22 000 cadre agricole cu studii medii. Aceste cadre aduc o contribuţie însemnată în introducerea tehnologiilor moderne de cultivare a plantelor şi creştere a animalelor, la sporirea continuă a producţiei agricole.

De la o agricultură slab înzestrată din punct de vedere tehnic, cu o rentabilitate scăzută, s-a ajuns, prin mecanizare, chimizare, irigaţii şi aplicarea cuceririlor ştiinţei şi tehnicii contemporane, la obţinerea unor producţii mari, la creşterea eficienţei economice. Producţia agricolă globală din 1972 a depăşit de aproape 2 ori nivelul antebelic. „Aceste realizări — sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu — demonstrează superioritatea marii gospodării agricole, resursele sale, capacitatea ei de a utiliza mai bine potenţialul agricol, de a asigura creşterea producţiei vegetale şi animale“ [5].

Continuînd neabătut politica de modernizare a agriculturii, de ridicare a ei pe o treaptă nouă, Congresul al X-lea al P.C.R. a stabilit ca obiectiv primordial creşterea rapidă a producţiei agricole, care în actualul cincinal va trebui să înregistreze un ritm mediu de 7...8%. Sub conducerea partidului comunist, statul socialist face eforturi însemnate pentru promovarea unei producţii agricole moderne şi intensive în măsură să asigure cerinţele mereu crescînde ale societăţii, să contribuie din plin la edificarea economiei societăţii socialiste multilateral dezvoltate. În anii actualului cincinal se vor efectua în agricultură investiţii în valoare de peste 100 miliarde lei, ceea ce reprezintă aproape tot atît cît s-a investit în cele trei cincinale anterioare. În actualul cincinal vor fi amenajate pentru irigaţii 1 200 000 ha, ajungîndu-se în 1975 la cca 2 200 000 ha, iar pe alte 460 000 ha se vor efectua lucrări de combatere a eroziunii solului. De asemenea, se va acorda o mai mare atenţie dezvoltării zootehniei, care va deveni în viitor o ramură precumpănitoare a agriculturii, modernă şi de înaltă eficienţă.

Ansamblul măsurilor economice, organizatorice şi social-culturale, iniţiate de partid cu privire la înflorirea satelor patriei noastre, asigurarea bazei tehnice materiale a economiei rurale la nivelul cerut de necesităţile intensive şi multilaterale a acesteia, pe temelia industrializării ţării, creează condiţii pentru un nou avînt al forţelor şi relaţiilor de producţie, al creşterii producţiei vegetale şi animale, al participării agriculturii la dezvoltarea armonioasă şi echilibrată a economiei naţionale.

Sporirea numărului de tractoare şi de maşini agricole, concomitent cu diversificarea lor, folosirea îngrăşămintelor chimice, extinderea mecanizării, irigării şi electrificării determină schimbări în condiţiile de muncă ale ţăranilor, apropiindu-le treptat de ale muncitorilor. Prin introducerea în tot mai mare măsură a cuceririlor ştiinţei şi tehnicii în producţia agricolă se va modifica însuşi caracterul muncii, dobîndind tot mai mult trăsături proprii muncii din industrie.

În contextul general al vastului program al dezvoltării multilaterale a întregii noastre societăţi, în următorii ani continuarea în ritm susţinut a industrializării ţării va exercita o înrîurire pozitivă asupra evoluţiei satului românesc şi a vieţii

ţărănimii. Esenţa acestei evoluţii rezidă în progresul ce începe de pe acum să se afirme prin apropierea treptată a satului faţă de oraş şi care se va manifesta mai intens în viitorii ani. Organizarea raţională şi sistematizarea mai bună a teritoriului ţării noastre, crearea de noi centre orăşeneşti şi organizarea pe baze ştiinţifice a vieţii comunelor şi satelor asigură apropierea treptată a satului de oraş, a condiţiilor de viaţă de la sate de cele de la oraşe. Apropierea satului de oraş este un proces complex şi de lungă durată.

Efectul transformărilor politice şi social-economice, influenţa dezvoltării industriei şi modernizarea agriculturii asupra satului se învederează, de asemenea, în schimbarea numărului şi structurii populaţiei active pe ramuri ale economiei naţionale, îndeosebi între industrie şi agricultură. Potrivit datelor recensămîntului din 1930 în agricultură era ocupată aproape trei sferturi din întreaga populaţie activă a ţării, vădind caracterul profund agrar al economiei României. Proporţia ridicată a populaţiei agricole era condiţionată de nivelul scăzut de dezvoltare industrială a ţării şi de slaba înzestrare tehnică a agriculturii, ceea ce implica un mare consum de muncă manuală. Mecanizarea şi chimizarea agriculturii, introducerea metodelor agrotehnice moderne a dus, pe de o parte, la eliberarea treptată a unei însemnate forţe de muncă, iar pe de altă parte, procesul de industrializare susţinută a ţării, creînd noi locuri de muncă, a asigurat antrenarea în producţia industrială, în construcţii şi alte ramuri neagricole a braţelor de muncă eliberate din agricultură. În perioada 1956—1966, forţa activă din agricultură s-a micşorat cu 1 364 400 persoane [6]. De asemenea, în perioada 1966—1970 au fost angajaţi în alte sectoare de activitate 600 000 salariaţi proveniţi din rîndul ţărănimii [7]. Aceste transformări au făcut ca ponderea populaţiei agricole să se reducă, ajungînd la începutul anului 1972 la 48% din întreaga populaţie activă a ţării. Subliniem faptul că deşi ponderea populaţiei ocupate în agricultură a scăzut, producţia agricolă a sporit.

În anii următori, continuarea consecventă a industrializării ţării, pe baza cuceririlor revoluţiei tehnico-ştiinţifice contemporane, va face ca marea majoritate a populaţiei României să fie ocupată în ramurile neagricole. În actualul cincinal, numărul de salariaţi va creşte cu peste 1 milion, făcînd ca în 1975 ponderea forţei de muncă din industrie şi din celelalte ramuri neagricole să ajungă la aproape 60% din totalul populaţiei ocupate. Ca urmare a industrializării accelerate a ţării, în 1990 ponderea populaţiei ocupate în industrie, construcţii în totalul populaţiei ocupate va fi de circa 50%, în timp ce ponderea populaţiei ocupate în agricultură se va reduce la 10 ... 15%. Creşterea continuă a populaţiei ocupate în domeniul producţiei industriale şi în alte ramuri neagricole este o tendinţă obiectivă şi care exercită o influenţă pozitivă asupra dezvoltării ţării noastre.

Familia ţărănească îşi schimbă profilul întrucît zeci de mii de tineri se pregătesc în universităţi, şcoli medii şi tehnice, alţii se pregătesc pentru a deveni mecanizatori, specialişti în irigaţii, brigadieri, zootehnişti, şoferi, mecanizatori agricoli etc. Dată fiind extinderea largă a învăţămîntului şi culturii la sate, o parte însemnată a tinerii generaţii din mediul rural intră în rîndurile intelectualităţii, devenind învăţători, profesori, bibliotecari, directori şi activişti ai căminelor culturale, medici, agronomi, economşti etc. Astfel în anul şcolar 1970—1971 un număr de peste 110 499 profesori, învăţători şi educatoare îşi consacrau activitatea instruirii şi educării elevilor din sate [8], marea lor majoritate provenind din rîndul ţăranilor.

Din cele arătate reiese că ţărănimea constituie un izvor de recrutare a populaţiei active pentru cele mai diferite domenii ale vieţii sociale, ea trecînd printr-un proces de restrîngere a ponderii în totalul populaţiei ocupate. Reducerea absolută a populaţiei ocupate în agricultură şi intensitatea cu care se promovează progresul tehnic în procesul de producţie agricolă duc la concluzia că această ramură a producţiei materiale reprezintă încă în ţara noastră un rezervor de forţă de muncă pentru dezvoltarea industriei, a altor ramuri neagricole, pentru dezvoltarea sectorului serviciilor.

Se accentuează procesul de apropiere dintre clasa muncitoare și țărănime, se întărește alianța și colaborarea dintre ele. O importanță deosebită au în acest sens măsurile luate în vederea adîncirii cooperării între proprietatea socialistă de stat și cea cooperatistă. Legarea strînsă a activității întreprinderilor de mecanizare a agriculturii cu cea a cooperativelor agricole, realizarea unor sisteme de irigații, complexe agrozootehnice, întreprinderi de prelucrare a produselor agricole prin eforturile comune ale C.A.P. și statului contribuie la dezvoltarea economică și socială a satelor, la ridicarea nivelului de viață al țăranilor.

Politica partidului și a statului de dezvoltare armonioasă a tuturor județelor și localităților, de repartizare judicioasă a forțelor de producție pe tot cuprinsul țării a făcut să apară, ca urmare a industrializării, importante contingente de muncitori. De asemenea a sporit numărul muncitorilor din mediul rural. Ca urmare a dezvoltării bazei tehnice a agriculturii în sate lucrează peste o sută de mii de tractoriști și mecanizatori. În sectorul de stat al agriculturii lucrează 368 900 persoane [2, p. 187], reprezentînd 1/10 din efectivul total al muncitorilor pe țară. Fiind legați în cea mai mare parte de mînuirea mijloacelor tehnice pe care industria le pune la dispoziția agriculturii și avînd un nivel mai ridicat de pregătire profesională și de cultură generală, ei exercită o importantă înrîurire asupra dezvoltării economice, sociale și ideologice a satelor noastre, contribuind nemijlocit la strîngerea alianței dintre clasa muncitoare și țărănime.

Cerințele muncii în agricultura socialistă, reclamă un lucrător nou, cu un nivel cultural-tehnic corespunzător. Introducerea învățămîntului obligatoriu de 10 ani, înarmarea tinerilor cooperatori cu temeinice cunoștințe agrozootehnice, folosind în acest scop forme variate, în primul rînd învățămîntul agrozootehnic de masă, fac ca munca simplă să fie tot mai mult înlocuită cu cea calificată ; sporește interesul țărănimii pentru însușirea și stăpînirea tehnicii și științei agricole, pentru folosirea metodelor înaintate în practica agricolă. În agricultura României are loc în prezent o întrepătrundere între munca agricolă și cea industrială, precum și creșterea ponderii acesteia din urmă, în realizarea producției agricole. Acest proces este exprimat prin creșterea numărului de muncitori din acest domeniu și în ridicarea importanței unor meserii ca : tractorist, mecanic agricol, lăcătuș etc. Sub influența progresului tehnic și a intensificării producției agricole se adîncește diviziunea muncii, specializarea ei pe ramuri, sporește ponderea muncii calificate.

În rîndurile țărănimii se desfășoară procesul de adîncire a diviziunii muncii prin specializarea în brigăzi de cîmp, legumicole, pomiviticole și zootehnice. Extinderea învățămîntului de toate gradele, a învățămîntului agricol, activitatea cultural-științifică de masă, munca politică și educativă, toate acestea îmbogățesc orizontul spiritual al țărănimii, determină o schimbare radicală a concepției despre lume și viață. Se adîncește orizontul de cunoștințe al țărănimii, se dezvoltă conștiința ei socialistă.

Schimbările profunde care au avut loc în satul românesc, ca urmare a victoriei socialismului la orașe și sate, a politicii Partidului Comunist Român de industrializare și modernizare a agriculturii, au ridicat pe o treaptă superioară alianța muncitorească-țărănească. Alianța dintre clasa muncitoare și țărănime, sub conducerea clasei muncitoare activează ca o puternică forță motrice a dezvoltării României pe drumul socialismului și comunismului.

Primită la 20 decembrie 1972

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de socialism științific

BIBLIOGRAFIE

1. * * * *Anuarul statistic al Republicii Socialiste România*. 1971, p. 483.
2. * * * *Anuarul statistic al Republicii Socialiste România*. 1972, pp. 208—209 ; „Scînteia", nr. *9066* din 22 februarie 1972.

3. * * * „Scînteia", nr. *8674* din 22 ianuarie 1972 ; nr. *9066* din 22 februarie 1972 ; nr. *9337* din 21 noiembrie 1972.
4. * * * *Dezvoltarea economiei româneşti 1966—1970*, Ed. polit., Buc., 1971, p. 66 ; „Scînteia", nr. *9066* din 22 februarie 1972.
5. Ceauşescu N., *România pe drumul construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate*. Ed. polit., Buc., 1971, p. 232.
6. * * * Lupta de clasă, nr. *6*, p. 30, 1970.
7. * * * „Scînteia", nr. *8701* din 18 februarie 1971.
8. * * * „Scînteia", nr. *8675* din 23 ianuarie 1971.

ВЛИЯНИЕ ПОЛИТИКИ РУМЫНСКОЙ КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ, ПУТЕМ ИНДУСТРИАЛИЗАЦИИ И МОДЕРНИЗАЦИИ НАРОДНОГО ХОЗЯЙСТВА, НА РАЗВИТИЕ РУМЫНСКИХ СЕЛ

(Резюме)

Данная научная работа пдчёркивает глубокие перемены которые пройзошли в жизни румынских сёл, в следствии победы социализма в городах и сёлах и значение политики Р.К.П. в связи с индустриализацией и механизированием сельского народного хозяйства, которая способствавала постепнно к сближению рабочего класса с крестьянствам и к укреплению их дружбы, союза и политико-экономическому содействию.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 3—4, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C.Z. 330.18

PRIN NOI ÎNŞINE — CONŢINUT ŞI FORMĂ
(PRIMUL DECENIU INTERBELIC)

DE

GEORGETA MACARIE

Perioada primului deceniu interbelic a fost dominată de guvernarea liberală [1]). Ca exponent al intereselor acelei grupări a burgheziei industrial-bancare unite în jurul Băncii Naţionale şi a Băncii Româneşti, P.N.L. a promovat concepţia, politica şi practica „prin noi înşine".

„Prin noi înşine" are puternice rădăcini de clasă. Dominaţia monopolurilor străine în economia românească împiedica mişcarea liberă şi dezvoltarea independentă a marii burghezii autohtone. La sfîrşitul secolului trecut şi începutul secolului nostru capitalul internaţional pusese stăpînire pe bănci, pe principalele ramuri industriale existente, pe comerţul intern şi extern, pe bogăţiile naturale ale ţării. Imperialiştii străini obţineau mari profituri prin exploatarea forţei de muncă şi a bogăţiilor naturale ale României, reducînd considerabil profiturile burgheziei autohtone şi posibilităţile ei de acumulare. Pentru a slăbi acest puternic concurent din economia românească şi a exploata ţara în folosul său, pentru a-şi spori profiturile, burghezia autohtonă căuta să-şi consolideze poziţiile economice, să diminueze forţa capitalului internaţional îngrădindu-l, să realizeze o independenţă economică faţă de acesta, folosind puterea politică de care dispunea şi conjuncturа economică internaţională.

Lupta burgheziei pentru înlăturarea tutelei străine se reflecta pozitiv şi asupra situaţiei ţării. Mijloacele preconizate pentru înfăptuirea politicii „prin noi înşine" erau dezvoltarea industriei autohtone, apărarea bogăţiilor naturale faţă de încercările de acaparare ale monopolurilor internaţionale, mobilizarea forţelor interne pentru dezvoltarea economică, protecţia vamală, îngrădirea infiltrării capitalului străin, consolidarea independenţei economice şi politice a României. Acestea sînt elemente apreciabile, raţionale care corespundeau posibilităţilor şi intereselor ţării, precum şi intereselor burgheziei. Referindu-se la ele N. Titulescu afirma, în 1926 următoarele: „Politica „prin noi înşine"... este după mine singura politică rodnică pentru ţara noastră. Aceasta nu înseamnă un zid chinezesc, dar o reală stăpînire de către noi a destinelor româneşti" [1]. „Prin noi înşine" a însemnat o anumită dezvoltare a forţelor de producţie, a industriei autohtone, o reducere a ponderii capitalului străin în economia românească. Din punct de vedere politic şi istoric „prin noi înşine" a jucat un anumit rol pozitiv. În anii 1919—1923, în timpul marii ofensive a capitalului străin antantist, politica liberală a constituit o frînă în acapararea bogă-

[1]) 19 ianuarie 1922 — 27 martie 1926 şi 4 iunie 1927 — 10 noiembrie 1928.

țiilor țării de către capitalul străin. Ea presupunea satisfacerea într-o măsură mai mare a necesităților pe seama posibilităților interne, ceea ce impunea dezvoltarea activității industriale a țării, a legăturilor economice între provinciile românești, contribuind la sudarea sistemului economic național.

Însă toate acestea erau limitate la cadrul îngust al intereselor burgheziei, al P.N.L., al capitalismului român slab și defensiv față de capitalul internațional. Caracterul de clasă și de partid al politicii marii burghezii industrial-bancare devine și mai evident dacă se analizează metodele folosite de ea : naționalizarea în favoarea burgheziei liberale a unor mari întreprinderi aparținînd capitalului străin din Transilvania și Banat, comercializarea principalelor bogății ale statului, obligativitatea capitalului străin de a-și asocia capitalul autohton în diferite investiții, intensificarea exploatării maselor muncitoare, etc.

Că scopul urmărit de burghezia liberală prin politica menționată era emanciparea de sub tutela capitalului străin și satisfacerea intereselor ei de profit ne-o declară însăși economiști ai vremii.

Referindu-se la profiturile enorme obținute de trusturile petroliere străine de pe urma exploatării petrolului românesc și la necesitatea naționalizării industriei petroliere, „Analele statistice și economice" din 1919 scriau : „...nu putem privi indiferenți cum beneficiile la capitalurile investite în industria petrolieră trec granița la băncile și acționarii străini, iar nouă nu ne rămîne nimic din aceste beneficii" [2, p. 1].

„Prin noi înșine" a caracterizat întotdeauna politica liberală, dar în perioada de după primul război mondial a căpătat o intensitate fără precedent, datorită conjuncturii interne și internaționale create. Încheierea procesului de formare a statului național unitar român, cu toate consecințele acestui fapt asupra dezvoltării ulterioare a României, și învingerea în război a unor state imperialiste a căror burghezie avea plasate capitaluri însemnate în economia românească, a deschis pentru marea burghezie industrial-bancară autohtonă perspectiva extinderii și consolidării propriilor poziții economice și politice. Și ea a căutat să le fructifice uzînd tocmai de „prin noi înșine". În perioada interbelică nu este vorba de o modificare a conținutului politicii menționate în sensul transformării ei într-o politică a întregului popor și pentru întregul popor, cum încerca să o prezinte Vintilă Brătianu, ci de o accentuare a caracterului ei de clasă și grup.

„Prin noi înșine" a reprezentat o doctrină, o politică și o practică a burgheziei liberale. Programul P.N.L. adoptat de Congresul general al partidului din 1921, care a fost aplicat în perioada celor două guvernări liberale din primul deceniu interbelic, reafirmă această concepție. Referindu-se la politica economică, în general, programul sublinia că viitorul și independența economică a României trebuiau asigurate prin dezvoltarea bogățiilor țării mai ales prin munca, inițiativa și capitalul românesc.

La fundamentarea doctrinei „prin noi înșine" o contribuție substanțială și-au adus ideologii acelei părți a burgheziei grupate în jurul Băncii Naționale și a Băncii Românești, a cărui exponent politic a fost P.N.L. Printre aceștia se numără Ion I. C. Brătianu, V. Brătianu, Șt. Zeletin, I. G. Duca, M. Manoilescu pentru o perioadă de timp, I. N. Angelescu, D. Drăghicescu, Al. Topliceanu, V. Slăvescu. În elaborarea și aplicarea ei un loc deosebit au ocupat Ion I. C. Brătianu și Vintilă Brătianu care, după expresia unui autor străin, G. C. Logio, „...au ridicat maxima „prin noi înșine" la sanctitatea unei dogme religioase" [3, p. 124]. Toți ideologii menționați au fost unanimi în încercarea de a fundamenta „prin noi înșine" ca o concentrare a efortului național pentru afirmarea rolului hotărîtor al factorilor interni în dezvoltarea economică și însușirea rezultatelor obținute de pe urma valorificării bogățiilor naționale, ca o afirmare a forțelor naționale, ca o apărare împotriva încercărilor monopolurilor străine de a acapara totalmente bogățiile țării, ca o punere în valoare a acestor bogății „...cît se poate mai mult cu munca românească, cu capital românesc și în folosul românilor" [4, p. 3], ca un mijloc de „...a da populației românești preponderența economică, fără care ea rămîne

străină acasă la dînsa" [5, p. 34]. Şt. Zeletin, de exemplu, afirma că „prin noi înşine" ar reprezenta „...un îndreptar politic care trece dincolo de limitele unui partid sau ale unei generaţii, spre a caracteriza aspiraţiile unei întregi faze istorice de evoluţie" [6, p. 114], ca „o politică de creaţie de valori prin forţele noastre naţionale" [6, p. 119]. În fapt „prin noi înşine" nu a însemnat niciodată altceva decît politica unor interese înguste de clasă, politica unui singur partid, al P.N.L., care a subordonat-o scopurilor urmărite de burghezia liberală. Dar cu cît acest caracter s-a accentuat, cu atît a fost mai intens prezentată ca o politică naţională unitară, nediscriminatorie, ca o politică a progresului general al ţării.

Partidul Comunist Român a demascat şi dovedit la timpul respectiv, pe bază de fapte, de realităţi, caracterul de clasă al politicii liberale. În 1926, la încheierea primei guvernări liberale, ziarul „Viaţa muncitoare" sublinia că „Întreaga legiferare a liberalilor timp de patru ani n-a avut alt scop decît să încercuiască cu un zid gros de apărare averile stoarse pînă acum şi să întărească dreptul la exploatarea şi sărăcia poporului muncitor pe viitor" [7]. Caracterizînd şi cea de a doua guvernare liberală, revista „Era Nouă", arăta în 1936 că politica „prin noi înşine" s-a redus la faptul că, pe baza reunirii în mîna liberalilor a puterii politice şi a Băncii Naţionale, presiunea administrativă şi monetară a fost astfel orientată încît foloasele unirii să-i servească aproape în exclusivitate ei, să dispună în totalitate de masa profitului naţional [8, p. 60].

Mai semnificativ este faptul că însăşi reprezentanţii tuturor grupărilor burgheziei s-au întîlnit pe planul recunoaşterii caracterului de grup al acestei politici. Pînă şi partidul poporului, într-un studiu asupra situaţiei ţării remarca — în scopuri propagandistice — că „prin noi înşine" a fost o formulă politică înfăşurată în drapelul tricolor. Reprezentanţi ai ţărănismului, ca D. I. Niculescu, vorbind despre faptul că „prin noi înşine" a apărut pentru a asigura independenţa economică a ţării în contextul internaţional, au arătat că ulterior a servit la organizarea economiei de către P.N.L. şi la îmbogăţirea partizanilor acestui partid [9]. La afirmaţia lui D. I. Niculescu se cuvine o corectură : chiar iniţial politica „prin noi înşine" a fost elaborată de burghezie cu acelaş substrat, independenţa politică şi economică, în măsura în care s-a realizat, întărindu-i poziţiile. Un alt ţărănist, R. Ioaniţescu, combătînd în parlament, în 1921, concepţia liberală cu privire la dezvoltarea ţării, punea sub semnul întrebării fondul curat şi patriotismul politicii „prin noi înşine" [10, p. 453]. Chiar „doctrinarul burgheziei române" Şt. Zeletin, prezentînd conţinutul politicii „prin noi înşine" de după primul război mondial, ca „tragedia unei idei mari" scria : „Independenţa economică pare a însemna acum pentru partidul naţional liberal, independenţa unui anumit cerc de întreprinderi pe care le-au întemeiat ei înşişi sau care stau în strînsă legătură cu întreprinderile lor proprii" [11, p. 223].

După modul cum a fost prezentată de ideologii marii burghezii industrial-bancare s-ar putea crede că „prin noi înşine" a constituit un program fundamentat, cu soluţii privind dezvoltarea economică a ţării, asigurarea independenţei ei economice. Dar conţinutul doctrinei şi politicii unui partid nu se apreciază după redarea lui subiectivă de către reprezentanţii partidului respectiv, ci după modul în care corespunde necesităţilor şi posibilităţilor obiective, intereselor ţării, clasei pe care o deservesc.

„Prin noi înşine" urmărea creşterea economică din punct de vedere al intereselor burgheziei liberale, în măsura şi cu mijloacele prin care ea încerca să-şi subordoneze capitalul străin, să obţină profituri ridicate, interese care nu se întîlneau decît parţial cu cerinţele obiective ale progresului social-economic. Ea a însemnat strădania burgheziei liberale de a-şi crea un fundament economic în lupta contra monopolurilor străine infiltrate în economia românească.

„Prin noi înşine" a definit de pe poziţii liberale atitudinea marii burghezii industrial-bancare autohtone faţă de capitalul străin. Burghezia liberală nu a pierdut nici un moment din vedere faptul că, la forţa economică de care dispunea şi în contextul european al timpului, nu se putea dezvolta fără folosirea capitalului străin. Ca urmare, nu l-a exclus, ci a făcut distincţie netă între domi-

nația capitalului străin, care îi prejudicia interesele și colaborarea cu acesta, care o avantaja. P.C.R. a demascat această latură a politicii liberale — colaborarea capitalului autohton cu cel străin pentru exploatarea bogățiilor materiale și umane ale țării. O atare distincție este redată și în programul P.N.L. din 1921 și în scrierile ideologilor marii burghezii industrial-bancare.

Pentru o țară subdezvoltată, în anumite momente de refacere și creștere economică, mai ales de industrializare, colaborarea cu capitalul și experiența străină sînt necesare. Ele pot contribui la asigurarea tehnicii noi, a perfecționării tehnologiei de producție, a desfășurării cercetărilor științifice legate de nevoile practicii industriale, la organizarea producției și la asigurarea pieții de desfacere a produselor.

Capitalul străin, după cum arăta V. I. Lenin, cu toate consecințele lui negative, are și un rol pozitiv în sensul că grăbește dezvoltarea capitalismului în țările înapoiate. El stimulează relațiile de producție capitaliste prin accentuarea diviziunii muncii sociale, ca urmare a apariției unor noi ramuri și subramuri de producție, prin dezvoltarea relațiilor financiare, bancare, comerciale. În acest cadru se dezvoltă și forțele sociale care se opun importului de capital — burghezia și proletariatul. După ce țările respective ating un anumit nivel al evoluției lor, importanța capitalului străin se reduce, transformîndu-se într-o frînă a progresului. Caracterizarea leninistă cu privire la rolul capitalului străin, sintetică și generală, este pe deplin valabilă și pentru România de la începutul secolului XX.

În condițiile orînduirii burgheze experiența și capitalul străin nu pot îndeplini un rol pozitiv în dezvoltarea economică dacă sînt lăsate să acționeze neîngrădite în economie. În perioada interbelică, capitalul străin în economia românească s-a plasat în ramurile care-i asigurau cel mai mare profit, a preluat și a trecut peste granițe o mare parte din valoarea nou creată de forța de muncă, a frînat formarea cadrelor proprii de specialiști, a subordonat în parte politica economică intereselor străine, nu a stimulat simțitor nici dezvoltarea activității industriale — deoarece a efectuat în țară doar o prelucrare brută a bogățiilor naturale — și nici a celorlalte ramuri legate de industria respectivă, întrucît capitalul străin și-a procurat cele necesare activității din țara de origine, a realizat o exploatare nerațională, prădalnică, a bogățiilor naturale, a rămas în economie doar în momente de stabilitate, retrăgîndu-se în momentele de dificultăți economice, atunci cînd ar fi fost cel mai util. Realitatea istorică a confirmat constatarea lui I. N. Angelescu: „...capitalul străin nu ne ajută, ci se ajută pe sine" [12, p. 115].

Cînd întreprinderile industriale aparțin capitalului străin creșterea valorii nou create în cadrul lor înseamnă, datorită masei mari de plusvaloare pe care și-o însușește, spolierea țării și poporului care au produs-o. Infiltrarea capitalului străin în conformitate cu interesele sale în industria petrolieră și forestieră a României a avut numai consecințe negative pentru economia națională.

În condițiile investirii de capital străin, acumularea capitalului autohton este mult încetinită. Însăși conducătorii țărăniști susținători ai „porților deschise", au fost obligați de realitate să recunoască că, pentru țările înapoiate, capitalul străin prezintă o anumită însemnătate doar în perioada de început a dezvoltării industriale. V. Madgearu avea să arate, către sfîrșitul perioadei interbelice, că „...beneficiile capitalului străin plasat, în mare parte nu servesc la crearea de putere de cumpărare pe piața națională și nu contribuie la sporirea ofertei de capital, căci sînt exportate" [13, p. 387]. În același timp, I. Răducanu, deși adept al capitalului străin, vorbind despre acțiunea acestuia în țările din Balcani, a fost nevoit să reliefeze și efectul său în direcția pauperizării populației. „Peninsula Balcanică — spunea el cu ocazia conferinței „Aspecte din viața economică a țărilor din Balcani", ținută în 1935 — reprezintă un colț de poporație pauperizată" și indica drept cauză dominația capitalului străin.

Rolul nefast al capitalului străin în țările slab dezvoltate este recunoscut și de unii autori străini. Gunnar Myrdal, de exemplu, ocupîndu-se de mișcarea și rolul acestuia în perioada interbelică și referindu-se la țările Europei Orientale sublinia că, acțiunea capitalului străin în țările respective a dus la exploatarea

materiei prime şi a mîinii de lucru ieftine în interesul străinilor [14, p. 140] şi că, în general, în cea mai mare parte a ţărilor subdezvoltate elementele de „economie externă" nu au fost în măsură să stimuleze creşterea economică [14, p. 141].

Analizînd situaţia existentă în economia românească, pe baza unor studii amănunţite, Mitiţă Constantinescu ajunsese la concluzia că posibilităţi pentru finanţarea industriei s-ar fi găsit în interior, dar că problema cea mai stringentă era cea a tehnicii şi cadrelor de specialişti. De altfel practica perioadei interbelice a arătat o anumită accelerare a procesului de dezvoltare industrială fără aportul substanţial al capitalului străin.

Cu toate că în România se simţea lipsa de capital, cu toate că procesul de formare a acestuia se realiza lent, era totuşi dăunător să concepi, asemenea lui C. Garoflid, că „Recurgerea la tîrgul monetar străin pentru finanţarea întreprinderilor noastre este naturală, şi eu zic, chiar fatală" [15, p. 194], sau ca Ernest Ene, că „... apelul la capitalul străin este o fatalitate inexorabilă" [16, p. 45] şi în consecinţă capitalul străin ar fi trebuit ocrotit şi încurajat. Astfel de concepţii, izvorîte din interesele unor grupări ale burgheziei şi moşierimii, au dus la promovarea politicii „porţilor deschise" şi la concesionarea bogăţiilor ţării trusturilor imperialiste.

Combătînd asemenea teorii, P.C.R. a arătat clar că interesele capitalului străin nu mergeau în direcţia industrializării României şi că „oricare ar fi condiţiile, capitalul străin nu va veni în ţară nici pentru a rezolva criza economică, nici pentru a industrializa sau democratiza ţara" [17], ci pentru a o exploata. În acelaşi sens într-un manifest al C.C. al P.C.R. către muncitori şi ţărani se sublinia: „Capitalul străin nu vine să vă înavuţească, ci să vă jefuiască" [18, p. 613].

„Prin noi înşine" nici nu a exclus capitalul străin, dar nici nu a însemnat o politică de totală înţelegere cu acesta. Unele retrageri ale liberalilor faţă de concepţia enunţată nu trebuiesc atribuite conţinutului, ci eşuării parţiale a aplicării doctrinei respective.

„Prin noi înşine" a reprezentat totodată o politică şi o practică a marii burghezii liberale, constînd într-un complex de măsuri economice şi legislative cu privire la viaţa economică internă, dar care afectau şi relaţiile cu alte state în domeniul economic şi politic. Ea şi-a găsit expresia în naţionalizări şi în legislaţia prin care s-au impus o serie de condiţii capitalului străin în economie, în exploatarea principalelor bogăţii ale ţării. Este vorba de constituţia din 1923, legea comercializării bunurilor statului, legea energiei, legea minelor. Ele consacrau dreptul de proprietate al statului asupra bogăţiilor subsolului şi condiţionau capitalul străin în activitatea din domeniul energetic, minier — îndeosebi în industria petrolului — şi în exploatarea întreprinderilor care aparţineau statului. Legea minelor a reprezentat punctul culminant al pretenţiilor şi practicii liberale „prin noi înşine".

Afacerile enorme săvîrşite în timpul naţionalizărilor [2]) au arătat unul dintre aspectele politicii „prin noi înşine". Cînd statul român a vrut să treacă la confiscarea acţiunilor germane s-a constatat, în multe cazuri, că ele se transformaseră, peste noapte, în acţiuni aliate, neutre sau chiar româneşti, dar private. În fruntea acţiunilor de naţionalizare au stat Banca Românească şi banca Marmorosch Blank. Banca Românească a naţionalizat mai multe întreprinderi printre care Petroşani şi Astra. Societatea Astra — formată din Astra Arad, Astra Braşov, Unio Satu Mare şi Romloc — a rămas după naţionalizare sub influenţa aceluiaşi concern englez Vickers Ltd.

La Conferinţa de la Spa, României i s-a repartizat o cotă de reparaţii de numai 1% întrucît s-a considerat că România avea pe teritoriul ei marile întreprinderi petroliere ale lui Deutsche Bank şi Disconto pe care statul putea să le

---

[2]) Vezi V. Axenciuc, *Opera camuflărilor*, în „Viaţa Economică" nr. 37 din 1970; V. Axenciuc, *Capitalul bancar asaltează industria cărbunelui*, „Viaţa economică", nr. *38*/1970; C. Hoisescu, *Documente ale vremii. Camuflarea averilor inamice*, Buc., 1923.

lichideze în baza tratatelor de pace și să-și recupereze o parte a despăgubirilor de război. După felul cum s-au naționalizat întreprinderile respective rezultă că s-a produs o pierdere enormă pentru economia națională a României, un adevărat furt din avuția națională.

Politica naționalizărilor s-a reflectat în mare parte în legislația economică a anului 1924 care îngrădea capitalul străin în unele ramuri ale industriei, menționate anterior. În celelalte ramuri ale economiei nu s-a luat nici o măsură legată în acest sens.

„Prin noi înșine" și-a găsit expresia și în legile de protecție vamală, opunîndu-se liberului schimb, atît de dăunător industriei în formare. Taxele vamale ridicate la importul mărfurilor care se produceau în țară, precum și la exportul mărfurilor necesare industriei autohtone, prohibirea exportului unor mărfuri, stabilirea unor taxe vamale reduse la importul mijloacelor de muncă și al materiilor prime industriale, alături de alte măsuri de încurajare a industriei, au avut menirea de a concretiza această politică. În același sens au mers și măsurile cu privire la stabilirea unor impozite mai mici societăților cu acțiuni nominative române, prioritatea acestor societăți în acordarea creditelor ș.a.

Rezultă că întreaga politică industrială din perioada primului deceniu interbelic s-a desfășurat sub concepția „prin noi înșine".

Ca politică, „prin noi înșine" deși a constat într-un complex de măsuri promulgate și parțial aplicate pe plan intern, a afectat și politica externă, mai ales prin intermediul măsurilor cu privire la capitalul străin și la politica vamală. De altfel, însăși denumirea „prin noi înșine" sub care a intrat în istorie politica liberală, atestă că este vorba de raporturi pe plan internațional, de politica unui guvern în comparație cu politica altor guverne sau cercuri din acea țară față de capitalul străin.

Politicii „prin noi înșine", după felul în care a fost elaborată și aplicată, privită din unghiul de vedere liberal, i s-ar fi potrivit mai bine denumirea de „pentru noi înșine". Ea a însemnat tendința de dominare a economiei românești de către marea burghezie liberală, cu toate consecințele pe care intensificarea dezvoltării capitalismului le are pe tărîm economic, politic, social, inclusiv și în deosebi polarizarea bogățiilor și a veniturilor în societate. Dar politica „porților deschise" care i-a urmat, promovată fiind de țărăniști în perioada guvernării P.N.T., a căutat să diminueze forța capitalului industrial-bancar autohton prin contrapunerea capitalului străin. Deschiderea porților capitalului străin și înlăturarea oricăror piedici din calea lui a avut efecte și mai dăunătoare asupra țării și poporului român. Referindu-se la concesiunile realizate sub egida acestei politici, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea: „Concesiile acordate capitaliștilor străini adînceau starea de dependență economică și politică a țării, reprezentanții puterilor imperialiste dictînd în mare măsură politica internă și externă a României" [19, p. 35].

Primită la 15 martie 1973

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de economie politică

BIBLIOGRAFIE

1. *** *Titulescu D. N. ne vorbește despre „Politica externă și financiară a României".* „Viitorul" din 16 iunie 1926.
2. Iscu V., *Rolul capitalului străin în naționalizarea industriei petrolului și politica de stat a petrolului.* Analele statistice și economice, nr. *11* (1969).
3. Logio G. C., *Rumania. Its History Politics and Economics.* Manchester, 1932.
4. *** *Întîmpinarea D-lui D. Drăghicescu.* Ideea Europeană, 19—26 iunie 1921.
5. Zeletin Șt., *Marea finanță în economia și politica actuală a României.* Independența economică, aprilie-iunie 1925.

6. Zeletin Şt., *Prin noi înşine. Istoria unui principiu.* Viaţa Românească, nr. *1* (1929).
7. * * * *Muncitorii şi noua situaţie economico-politică.* Viaţa Muncitoare, nr. *25* din 28 martie 1926.
8. Şerbulescu A., *Tendinţe fundamentale în economia românească.* Era Nouă, nr. *1* (februarie 1936).
9. Niculescu D. I., *Şandramaua liberală se clatină.* „Adevărul", din 19 septembrie 1928.
10. * * * Monitorul Oficial, partea a III-a, dezbateri parlamentare, nr. *21* din 12 ianuarie, 1921.
11. Zeletin Şt., *Tragedia unei idei mari.* În „Pagini agrare şi sociale", nr. *11* din 10 octombrie 1924.
12. Angelescu I. N., *Politica economică a României în conflict cu politica economică imperialistă.* Analele statistice şi economice, nr. *7—8* (1923).
13. Madgearu V., *Evoluţia economiei româneşti după războiul mondial.* Independenţa economică, Buc., 1940.
14. Myrdal G., *Une économie internationale.* Publications de l'I.S.E.A., P.U.F.
15. Garoflid C., *Păreri economice şi financiare.* Ed. Reforma socială, Buc.
16. Ene E., *Este capitalul străin o primejdie pentru economia naţională ?* Analele statistice şi economice, nr. *3—4* (1924).
17. * * * *Împrumutul şi stabilizarea.* Frontul Unic, nr. *1* din 1 august 1928.
18. * * * *Documente din istoria Partidului Comunist din România 1923—1928.* Vol. II, E.P.L.P., Buc., 1953.
19. Ceauşescu N., *Partidul Comunist Român — continuator al luptei revoluţionare şi democratice a poporului român, al tradiţiilor mişcării muncitoreşti şi socialiste din România.* Ed. polit., Buc., 1966.

BY OURSELF ALONE — CONTENT AND FORM

(Summary)

The formula „by ourself alone" is presented as a doctrine, a policy and a practice of the great autochtonal industrial-banking bourgeoisie. An analysis of the content, forms of presentation and domain of this formula is given, its class and group character being underlined.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 3—4, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C. Z. 331.797

LEGISLAŢIA PRIVIND COOPERAŢIA ÎN ROMÂNIA INTERBELICĂ

DE

MARIA PONTA

Printre condiţiile necesare existenţei şi dezvoltării oricărei activităţi economice un rol însemnat revine cadrului juridic. Reflectînd raportul dintre politic şi economic, legislaţia cooperatistă trebuia să asigure pe de o parte, încadrarea cooperaţiei în ordinea juridică existentă în societate, iar pe de altă parte, să creeze condiţiile necesare funcţionării asociaţiilor cooperative.

Corelaţia dintre stat şi cooperaţie, oglindită în legislaţie, reflectă condiţiile social-economice ale fiecărei etape din evoluţia cooperaţiei.

Ca şi în alte ţări şi în România realizările şi teoria cooperatistă au precedat legislaţia. La începuturile sale mişcarea cooperatistă, apărută din iniţiativa privată, a avut de înfruntat atît forţa burgheziei satelor, care vedea în băncile populare o piedică în plasarea capitalurilor cu dobînzi mari, cît şi forţa statului.

Istoria mişcării cooperative de la sfîrşitul secolului XIX dovedeşte ostilitatea statului care „vedea în aceste începuturi o mişcare cu caracter subversiv, cu tendinţe de emancipare a clasei ţărăneşti şi de transformare a ordinei sociale existente" [8, p. 4]. Deşi noţiunea de „societate cooperativă" apare pentru prima dată în legislaţia română în Codul de Comerţ din 1887, prezenţa ei se datoreşte faptului că această lege a avut la bază codul italian de Comerţ din 1882 în care erau prezente şi societăţile cooperative, şi nu unei concepţii proprii, privind necesitatea introducerii acestor întreprinderi în cadrul legal al statului.

Dezvoltarea mişcării cooperative cu toate piedicile ce-i stăteau în cale, la începutul secolului XX, a determinat schimbarea atitudinii forţelor ostile pînă atunci cooperaţiei. Referindu-se la acest aspect C. Moldoveanu scria: „Conducătorii satelor şi oficialitatea s-au întîlnit pe acelaşi plan de îmbrăţişare a ideii de cooperaţie, primii pentru a putea continua vechea şi fructuoasa lor îndeletnicire, iar statul pentru a putea utiliza cooperaţia în scopurile sale politice" [7, p. 195]. Încă din 1898 Spiru Haret, ministru al instrucţiunii publice, desfăşoară o susţinută activitate de încurajare a cooperaţiei. Relevînd contribuţia însemnată a lui Spiru Haret în cooperaţie, Traian Oliva consideră că „a fost operă de încurajare, dar a fost şi operă de prevedere pentru clasa dominantă, această acţiune cu caracter social fiind îndrumată pe făgaşul ordinei sociale existente" [8, p. 5].

Discursurile şi dezbaterile parlamentare în jurul adoptării diferitelor legi ale cooperaţiei reflectă preocuparea guvernelor, a partidelor politice, de a folosi cooperaţia pentru atenuarea contradicţiilor sociale, pentru consolidarea relaţiilor de

producţie burgheze. Semnificative sînt în acest sens următoarele cuvinte rostite în camera deputaţilor în 1928 cu prilejul discutării Codului Cooperaţiei : „Cooperaţia va înlătura lupta de clasă, conflictul dintre capital şi muncă, vom avea marele beneficiu al liniştii, siguranţei şi propăşirii şi vor dispare acele cauze care în trecut au dus la situaţii de nelinişte, tulburări, iar în viitor ar putea fi cataclisme“ [2, p. 7].

Prima lege specială cu privire la cooperaţie a fost Legea băncilor populare şi a Casei lor centrale, din 28 martie 1903, care cu unele modificări ce priveau organizaţiile centrale ale cooperaţiei şi în special corelaţia dintre stat şi cooperaţie, a guvernat mişcarea cooperatistă pînă în 1928, cînd a fost înlocuită prin Codul Cooperaţiei. Începînd cu această lege cooperaţia trece sub tutela statului. Deşi intervenţia statului în cooperaţie vine în contradicţie cu principiile cooperatiste, ea este justificată în parte prin împrejurările speciale în care apare cooperaţia în România : existenţa unor puternice rămăşiţe feudale, a unei agriculturi înapoiate şi a unui nivel cultural scăzut al populaţiei satelor. În aceste condiţii mişcarea cooperativă nu se putea dezvolta fără participarea statului.

Problema naşterii şi dezvoltării cooperaţiei, în special sub forma cooperaţiei de credit, a fost o problemă de finanţare a agriculturii. Dar finanţarea agriculturii nu putea fi făcută decît tot pe seama agriculturii.

Legislaţia a stimulat participarea burgheziei la cooperaţie, a asigurat posibilitatea fructificării capitalului şi prin aceasta a redus obligaţiile statului în privinţa finanţării agriculturii.

Intervenţia statului în cooperaţie a avut raţiuni diferite în diferite perioade de timp. Atîta vreme cît ţărănimea nu prezenta alt interes sub raport politic, pentru clasa dominantă, decît temerea de o emancipare peste limitele socotite ca fiind corespunzătoare echilibrului social existent, imixtiunea statului politic a avut la bază un scop de supraveghere şi îndrumare a acestei mişcări „sprijinul dat fiind un corolar al cuminţenirii ei“ [8, p. 23]. Sub presiunea maselor, statul a fost nevoit să înfăptuiască reforma agrară şi să acorde votul universal, care chmea la viaţa politică marea masă a ţărănimii. În aceste noi condiţii, cînd ţărănimea devine obiect de competiţie specială pentru partidele politice, mobilul amestecului statului în cooperaţie era altul. Cooperaţia românească era în marea ei majoritate cooperaţie sătească. De aceea, atragerea ţărănimii de partea diferitelor partide politice se putea înfăptui mai uşor prin societăţile cooperative, care erau asociaţii ţărăneşti deja închegate. De acum înainte începe o luptă îndîrjită între partidele politice pentru acapararea mişcării cooperative. Schimbarea fiecărui guvern era însoţită de modificarea legislaţiei cooperatiste. Aceste prefaceri legislative nu se refereau de obicei la modul de constituire şi funcţionare a unităţilor cooperative, parte relativ stabilă în legislaţia cooperatistă, ci la instituţiile centrale, la organele de finanţare, credit şi îndrumare — mereu în prefacere. „Asupra acestora — scria Victor Jinga — s-a exercitat mai mult influenţa partidelor politice şi se pare că prefacerile lor inspirau pe reformatori numai pentru a plasa fel de fel de consilieri, cenzori şi alte categorii de jetonari lacomi şi paraziţi“ [5, p. 37].

Imediat după primul război mondial statul a căutat să folosească cooperativa în înfăptuirea reformei agrare. Decretul Lege nr. 3 697 din 1918 privind exproprierea şi împroprietărirea ţăranilor a fost urmat de Decretul Lege 3 922 din ianuarie 1919 prin care s-a înfiinţat Casa Centrală a Cooperaţiei şi Împroprietăririi Sătenilor, în sarcina căreia a fost trecută înfăptuirea reformei agrare. Cele 2 160 de obştii de împroprietărire create în 1920 [4, p. 6], trebuiau să administreze pămîntul expropriat şi repartizat ţăranilor. Cultivarea pămîntului, cumpărarea uneltelor, vînzarea produselor trebuia să se facă în comun. Numai după cinci ani de zile, termen în care ţărănimea era îndeajuns de pregătită şi utilată cu cele necesare, se putea trece la desăvîrşirea împroprietăririi individuale. Obştiile de împroprietărire au avut o existenţă scurtă. Ataşamentul ţărănimii faţă de proprietatea privată, neîncrederea în obştii cît şi noul guvern venit la putere în 1921, au determinat desfiinţarea lor şi trecerea pămîntului în stăpînirea şi folosirea individuală a ţăranilor împroprietăriţi.

Pentru prima dată în legislaţia cooperatistă din România statul admitea prin acest decret participarea la instituţiile centrale cooperative a reprezentanţilor cooperaţiei. Deşi reprezentanţii societăţilor cooperative erau în minoritate în conducerea acestor centrale, fusese făcut un pas înainte spre autonomia mişcării cooperative.

Aplicarea în practică a dispoziţiilor Decretului 3 922, a fost însoţită de apariţia unui mare număr de cooperative neviabile. Centralele, care aveau dreptul de a crea şi finanţa unităţile de gradul I se luau la întrecere în înfiinţarea de noi unităţi. Iată ce arată N. D. Chirculescu în 1926 : „Prin aceste creaţiuni artificiale s-a urmărit a se satisface clientela politică şi dese au fost cazurile cînd băncile populare serveau drept organe intermediare pentru a se acorda credite importante partizanilor politici, obştiile de cumpărare pentru ca marii proprietari să-şi vîndă moşiile cu preţuri care deseori întreceau valoarea lor reală, cooperativele de consum să desfacă mărfurile cu care centrala respectivă le aproviziona silit, care nu corespundeau nevoilor de consum curente şi la preţuri mai ridicate decît ale pieţii, iar cooperativele de producţie forestieră să exploateze deficitar, cu lucrători străini de cooperativă, pădurile obţinute în condiţii de preferinţă tot de la Stat“ [8, p. 9].

După război se schimbaseră condiţiile social-economice, activitatea mişcării cooperative se diversificase. Se simţea nevoia unei legislaţii corespunzătoare, care să ţină seama de noile realităţi şi să exprime dezideratul mişcării cooperative spre autonomie, susţinut în mod deosebit la Congresul Cooperaţiei din 1925. La 12 iulie 1928 este adoptat Codul Cooperaţiei. Dar dispoziţiile sale nu s-au putut verifica, întrucît venirea la putere a ţărăniştilor a fost însoţită de abrogarea Codului Cooperaţiei, creaţie a liberalilor, numai după un an de la promulgarea sa. O nouă legiferare era inoportună. Ea nu făcea decît să discrediteze cooperaţia, cu atît mai mult cu cît Codul Cooperaţiei fusese rezultatul unor largi consultări. Cu toate acestea, în 1929 a fost adoptată o nouă lege, Legea Răducanu, care a reflectat preocuparea ţărăniştilor pentru lărgirea autonomiei cooperative. Insistenţa cu care ţărăniştii susţineau autonomia cooperaţiei se explică nu atît prin necesitatea respectării unui principiu al cooperaţiei, cît prin dorinţa de a obţine mari beneficii şi a se sustrage controlului de stat.

Un punct important de critică al aplicării Legii din 1929 erau cheltuielile de administraţie ale Băncii Centrale Cooperative. Suma acestor cheltuieli în 5 ani întrecea fondurile puse la dispoziţie de către stat pentru finanţarea mişcării şi erau de 10 ori mai mari decît aportul societăţilor cooperatiste pentru finanţare [1, p. 18]. Lipsa unui control serios a permis nenumărate abuzuri şi obţinerea unor însemnate beneficii.

Campania dusă de ţărănişti pentru îmbunătăţirea remunerării muncii în cooperaţie nu avea valabilitate de fapt pentru instituţiile centrale şi urmărea „să justifice jetoanele, gratificaţiile, remunerările şi tot felul de privilegii, de sute de milioane, pe care conducătorii naţional-ţărănişti le-au avut în fruntea instituţiilor centrale“ [9, p. 47].

Înlăturarea ţărăniştilor de la guvern atrage după sine din nou schimbarea regimului legal referitor la relaţiile dintre stat şi cooperaţie. Deşi argumentul principal al liberalilor la întocmirea Legii din 1935 a fost realizarea economiilor, ea nu a reuşit decît să creeze un aparat greoi şi costisitor. Constituind organele centrale pe baza specializării funcţiilor în cooperaţie, Legea din 1935 organiza la Bucureşti cinci instituţii centrale cooperative. După cum arăta Mitiţă Constantinescu „centrul de greutate al mişcării cooperative se deplasase astfel, printr-o eroare de optică, şi printr-o necunoaştere a realităţilor, de la sate la capitală“ [3, p. 80].

Adept convins al autonomiei cooperaţiei, Mitiţă Constantinescu, autorul abrogării Legii din 1935, ajunge la concluzia că principiul autonomiei cooperaţiei trebuie să sufere o temporară şi parţială suspendare sau amînare. El îşi baza această concluzie pe cunoaşterea realităţilor, în urma anchetei întreprinse de către Banca Naţională, sub conducerea sa, asupra mişcării cooperative, în prima jumătate a anului 1938.

Realitățile cooperatiste impuneau o reformă a cooperației care trebuia să înceapă prin crearea cadrului legal corespunzător. Dar reforma cooperației, în concepția sa, nu putea fi copierea sau împrumutarea, fie chiar parțială numai, a unor formule sau șabloane cooperatiste teoretice.

Reforma cooperației trebuia să aibă la bază realitățile cooperatiste din țara noastră. În acest context Mitiță Constantinescu nu consideră pozitivă aducerea în țară a expertului danez Marius Gormsen pentru a studia cooperația și a face propuneri de reformă a ei. În cadrul studiilor preconizate de Mitiță Constantinescu pentru redresarea cooperației un rol însemnat revine intervenției statului, care trebuia să acționeze „printr-o politică de economie dirijată aplicată după un plan general colectiv, de îmbunătățire a producției agricole sătești, pe bază de cultură obligatorie, intensivă și științifică, promovată printr-o continuitate perseverentă" [3, p. 12].

Concepția lui Mitiță Constantinescu și-a găsit reflectarea în Legea modificatoare din 23 iunie 1938, al cărei autor este și în cea din 20 ianuarie 1939. Aceste legi reflectă însă și politica regimului dictatorial instaurat în România în 1938. Mitiță Constantinescu considera drepturile largi ale statului în cooperație provizorii, necesare în special în prima etapă a reformei cooperației, în care se creau condițiile necesare pentru obținerea treptată a autonomiei depline.

Existența unui singur organ central de îndrumare, control și finanțare, creat pe baza Legii din 1938, a avut unele consecințe favorabile asupra mișcării cooperative. Locul celor 145 de posturi ale organelor de conducere din cadrul celor cinci centrale desființate, este luat de numai 26 de posturi din Institutul Național al Cooperației [3, p. 220]. Cu o structură mai suplă INCOP-ul era chemat să asigure unitatea de acțiune, de control și politică cooperatistă.

Planul de reformă a cooperației, întocmit de Mitiță Constantinescu, nu a putut fi realizat, ca atîtea alte planuri din această perioadă.

Cooperația românească nu a dus lipsă de legi. Din 1903 pînă în preajma celui de al doilea război mondial regimul juridic al cooperației a cunoscut 28 de modificări [8, p. 3]. Lipsa resimțită de cooperație a fost cea a mijloacelor de finanțare. Deși prin legislație au fost acordate numeroase avantaje economice cooperației, o mare parte dintre ele au rămas simple deziderate, nefiind niciodată aplicate. În măsura în care a fost acordat, sprijinul statului a servit la satisfacerea intereselor personale ale unui număr foarte mic de asociați, la dezvoltarea capitalismului la sate.

Primită la 17 aprilie 1973

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de economie politică

BIBLIOGRAFIE

1. Berbereanu T., *Cooperație și cooperatori.* Discurs, Buc., 1935.
2. Borcea I., *Discurs ținut la Camera deputaților în ședința de la 1 aprilie 1928, cu privire la Legea cooperației.* Buc., 1928.
3. Constantinescu M., *Politică economică aplicată.* Vol. **II,** 1943.
4. Ioan Șt. C., *Un alt cod al cooperației ?* Discurs, Buc., 1929.
5. Jinga V., *Dinamica economiei cooperatiste.* Brașov, 1941.
6. Madgearu V. N., Mladenatz G., *Reforma cooperației.* Independența Economică, nr. *10—11,* 1922.
7. Moldoveanu C., *Statul și Cooperația.* Buc., 1936.
8. Oliva Tr., *Privire asupra raporturilor dintre stat și mișcarea cooperatistă,* 1945.

9. * * * *Pentru renaşterea şi consolidarea cooperaţiei române.* Discursurile rostite în cameră la 11. III. 1935 cu ocazia discuţiei asupra proiectului de lege a cooperaţiei.
10. * * * Monitorul oficial, 1928, 1929, 1934, 1935, 1938.

КООПЕРАТИВНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО В ДОВОЕННОЙ РУМЫНИИ

(Резюме)

Частое изменение законов в области кооперации отражает борьбу между историческими партиями для подчинения кооперативного движения.

Статья подчёркивает роль кооперативного законодательства в капиталистическом развитии румынской деревни.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 3—4, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C. Z. 330.19

COORDONATE DEFINITORII ALE CREŞTERII ECONOMICE ÎN ROMÂNIA

DE

ILIE NIŢĂ

1. Introducere

După opiniile specialiştilor, problemele creşterii economice domină astăzi atît gîndirea cît şi acţiunea umană de pretutindeni, toate ţările fiind preocupate de înfăptuirea acestui proces : unele pentru a-şi lichida înapoierea economică moştenită ; altele, cele avansate industrial, pentru a-şi menţine poziţiile înaintate ocupate deja pe frontul dezvoltării. În acest context, problema creşterii economice se impune în mod deosebit şi pentru România, ţară angajată ferm pe drumul progresului contemporan. Socotind că în elaborarea teoriei marxiste a creşterii economice prezintă interes experienţa fiecărei ţări, în cele ce urmează se supun atenţiei cîteva laturi definitorii ale realizării creşterii economice în România.

2. Ritm susţinut de creştere economică

Pentru orice economie, ritmul — ca parametru de maximă sinteză — indică intensitatea creşterii, caracterul şi trăinicia ei, condiţionează în măsură hotărîtoare capacitatea de producţie şi consum, locul ţării respective în diviziunea internaţională a muncii, cu toate consecinţele ce decurg din acestea. Tocmai de aceea, în ţara noastră, ritmul creşterii se tratează ca una din cele mai importante probleme ale dezvoltării economiei naţionale. Drept urmare, investigarea lui face obiectul a numeroase studii şi analize economice [3], [6].

Abordînd problema ritmului de dezvoltare ca parametru fundamental al procesului de creştere economică, de la început se impune subliniat că întreaga evoluţie a României în anii socialismului demonstrează că, caracteristicile de susţinut şi constant îmbracă caracter de legitate. Următoarele date statistice sînt edificatoare : pentru producţia industrială ritmul mediu anual de creştere în perioada 1951—1972 a fost de 12,8%, pentru cea agricolă de 3,8%, iar pentru venitul naţional de 9,4% ; conform legii pentru adoptarea planului de dezvoltare economico-socială a R. S. România, în perioada 1971—1975, ritmul mediu anual de creştere atît a venitului naţional cît şi a producţiei industriale reprezintă 11—12% ; pe ansamblul deceniilor 1971—1990, prognoza dezvoltării economiei româneşti prevede un ritm mediu anual de creştere a producţiei industriale de 9—10%, în timp

ce în ţările capitaliste dezvoltate, după previziunile făcute, ritmul anual de creştere a producţiei industriale se va situa sub 5% iar într-o serie de ţări socialiste se prevede să se atingă 4,7...5% în R. D. Germană, 5,1% în R. S. Cehoslovacă, 6...8% în U.R.S.S. [2], [9], [10], [5].

Datele menţionate oferă certitudinea că România va ocupa şi în viitor, unul din primele locuri în lume în privinţa dinamismului economic. Şi este firesc să fie aşa, deoarece pentru ca România să ajungă la nivelul ţărilor economic dezvoltate atît în privinţa venitului pe cap de locuitor, cît şi în ce priveşte condiţiile de viaţă ale populaţiei, ritmul ei de creştere economică trebuie să fie superior celui din ţările dezvoltate din punct de vedere economic. Asigurarea consecventă a unui ritm înalt de creştere a industriei rămîne, în continuare, coloana vertebrală a acestui proces. „A considera suficient faptul — arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu — că am lichidat clasele exploatatoare, că am făurit o economie socialistă unitară şi relaţii de producţie socialiste, fără a ne preocupa de nivelul dezvoltării forţelor de producţie ale industriei, agriculturii, ştiinţei şi culturii ar fi o greşeală de neiertat; aceasta ar putea să determine încetinirea ritmului dezvoltării ţării noastre, ceea ce ar condamna România pentru o lungă perioadă de timp la stagnare şi, implicit, la rămînerea în urmă" [2, p. 87].

Ritmul înalt de dezvoltare, înregistrat constant în România şi programat la acelaş inivel şi pentru deceniile următoare, nu a fost şi nu rămîne un scop în sine. În fiecare perioadă el a fost şi este subordonat creşterii potenţialului economic al ţării, maximizării gradului de satisfacere a necesităţilor de producţie şi consum ale societăţii. Numai astfel a fost posibil ca perioada de dublare sau triplare a producţiei industriale în ţara noastră să fie de 2—3 ori mai mică decît pe plan mondial. În prezent, întreaga producţie industrială a României anului 1938 se realizează în 17 zile, urmînd ca la sfîrşitul actualului cincinal să fie obţinută în numai 12 zile. Calculele arată că, dacă producţia noastră industrială ar fi crescut cu un ritm mediu anual de numai 4%, mărimea ei de 11 ori realizată în intervalul 1950—1970, s-ar fi obţinut doar în cca 65 de ani. Referindu-se la etapa actuală şi viitoare tovarăşul Nicolae Ceauşescu sublinia: „Obiectivul fundamental al acestui program este lărgirea şi perfecţionarea continuă a bazei tehnico-materiale a ţării, făurirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate. Realizarea acestui ţel major de perspectivă al partidului nostru presupune, în primul rînd, creşterea intensă a forţelor de producţie, crearea unei economii avansate, a unei industrii şi agriculturi moderne, în stare să satisfacă cerinţele mereu sporite ale societăţii" [1, p. 25].

Totodată, dezvoltarea mai rapidă a României în raport cu alte ţări a permis şi reducerea decalajului care ne desparte încă de statele avansate din punct de vedere economic. Astfel, în timp ce în 1950 producţia de energie electrică pe un locuitor în Austria, Belgia, Cehoslovacia, Franţa, R. F. a Germaniei depăşea de 6—8 ori pe cea realizată în România, în 1970 decalajul era de numai 1,5—2,3 ori; în 1938 producţia de oţel pe un locuitor a României reprezenta 11% faţă de cea a R. S. Cehoslovacă, 12% a Franţei, 33% a Italiei şi 8% a S.U.A., în timp ce în 1970 ea s-a ridicat la: 41% faţă de R. S. Cehoslovacă, 69% a Franţei, 56% a S.U.A. şi a fost egală cu cea a Italiei; producţia actuală de ciment pe un locuitor a României este superioară celei realizată în Anglia, Polonia, U.R.S.S. şi S.U.A. ţări care în 1950 realizau o producţie mai mare decît noi. Merită reţinut şi faptul că la o serie de produse industriale importante — maşini-unelte pentru prelucrarea metalelor, oţel, mase plastice şi răşini sintetice, ciment, celuloză, cherestea — România se situează, potrivit volumului absolut al producţiei, în rîndul primelor 15 ţări ale lumii [4, p. 13].

Menţinînd în continuare, un ritm înalt de dezvoltare se estimează ca în 1990 să ajungem la o producţie de 180—200 miliarde kWh energie electrică, 20—25 milioane tone oţel, 150—200 mii autocamioane, 35—40 milioane tone ciment, 28—30 miliarde tone cereale, iar venitul naţional urmează să reprezinte 2 500—3 000 dolari pe locuitor, realizări ce vor plasa România în rîndul ţărilor dezvoltate şi din punct de vedere economic.

Înfăptuirea unui ritm înalt de creştere economică în România, inclusiv în perioada făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate, este nu numai necesar, ci şi pe deplin posibil, întrucît el concentrează ca într-un focar, influenţa principalelor procese din economie. De pildă, în etapa pe care o parcurgem, economia se bucură atît de intensificarea acţiunii factorilor generaţi de natura orînduirii — proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producţie, unitatea de interese a oamenilor muncii în dubla lor calitate, conducerea planică a economiei naţionale — cît şi a celor determinaţi de utilizarea tot mai eficientă a cuceririlor progresului ştiinţific-tehnic contemporan, de participarea activă la diviziunea mondială a muncii. Întîi de toate, ritmul susţinut de dezvoltare în ţara noastră se datorează stabilirii ştiinţifice a opţiunilor politicii economice, astfel încît a fost asigurată o rată înaltă a acumulării. Alocarea sistematică a unei părţi însemnate din venitul naţional pentru lărgirea şi perfecţionarea aparatului de producţie, creează condiţiile necesare continuării, pe un plan superior, a procesului de industrializare, a modernizării structurii economiei, promovării progresului tehnic şi valorificării tot mai eficiente a resurselor de care dispunem. Experienţa noastră arată că numai pe această cale este posibilă atît realizarea unui ritm înalt de creştere a venitului naţional, cît şi a unui ritm crescînd al fondului de consum. După unele calcule [5, p. 22], corelaţia dintre aceşti indicatori în România se înfăţişează ca în tabelul 1.

Tabelul 1

	1961—1965	1966—1970	1971—1975	1976—1990
Cota din venitul naţional destinată pentru dezvoltare, %	25,7	30,5	30—32	28—30
Ritmul mediu anual de creştere a venitului naţional, %	7,0	7,8	peste 12	peste 8,5
Ritmul mediu anual de creştere a fondului de consum, %	5,8	6,2	7,6	8,4

Repartizarea optimă a venitului naţional pentru fondul de dezvoltare economico-socială a ţării şi fondul de consum, constituie condiţia hotărîtoare pentru sporirea potenţialului economic şi a prosperităţii societăţii, dar nu şi suficientă. Odată cu alocarea unei cote părţi însemnate din venitul naţional pentru fondul de dezvoltare economico-socială a ţării trebuie asigurată şi o utilizare cît mai eficientă a acestuia, adică se cere realizată o creştere economică intensivă. Acumularea poate menţine un ritm susţinut de creştere, pe termen lung şi pe toate planurile, numai în măsura în care economia naţională este capabilă să genereze şi să absoarbă progresul tehnic. În caz contrar, acumularea, fie şi în cazul unei rate înalte a acesteia, poate să ducă la stagnare sau chiar la descreştere, atît în domeniul forţelor de producţie, cît şi în cel al nivelului de trai al populaţiei. Din acest punct de vedere, o importanţă crescîndă prezintă sporirea eficienţei utilizării fondului naţional de dezvoltare economico-socială. Soluţia îmbinării pîrghiilor de creştere economică — cotă parte însemnată din venitul naţional pentru dezvoltare şi sporirea eficienţei utilizării ei — situînd la loc de frunte criteriul de eficienţă, se dovedeşte a fi singura de urmat, pentru o perioadă îndelungată.

Admiţînd această teză impusă de experienţa economică, se pune problema exprimării sintetice şi operative a eficienţei părţii din venitul naţional destinată dezvoltării. Întrucît această cotă serveşte pentru lărgirea producţiei, creşterea ve-

nitului național apare cel mai potrivit criteriu pentru măsurarea eficienței acumulării. În acest scop, cel mai frecvent se folosește coeficientul eficienței acumulării K, care arată cîte procente trebuie alocate din venitul național pentru a obține un procent de creștere a acestuia. Formula de calcul recomandată este

$$K = \frac{a}{t},$$

în care a reprezintă cota din venitul național destinată dezvoltării, iar t — ritmul de creștere a venitului național. Eficiența acumulării este mai ridicată atunci cînd K este mai mic, adică cînd se alocă o parte mai mică din venitul național pentru un procent de creștere a acestuia. Introducînd în calcul datele din tabelul 1, rezultă că în cincinalul în curs se obține cea mai înaltă eficiență a acumulării: în perioada 1971—1975 pentru un procent de creștere a venitului național se alocă circa 2,66% din venitul național, în timp ce în perioada 1966—1970, s-a alocat 3,91%. Se mai poate observa că, dacă eficiența economică a acumulărilor în prezent ar fi rămas la nivelul celei realizate în cincinalul trecut, cota din venitul național destinată dezvoltării ar fi trebuit să ajungă la circa 50% pentru a putea obține ritmul mediu de creștere a venitului național prevăzut în perioada 1971—1975. În scopul împlinirii acestei coordonate a creșterii economice — sporirea eficienței — nici un efort tehnic, științific sau organizatoric nu apare de prisos. Acestei rațiuni îi sînt de fapt destinate toate măsurile de perfecționare a activității economico-sociale, definitivate de Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român și de Conferința Națională a partidului din iulie 1972.

Pe de altă parte, considerarea eficienței economice ca criteriu de bază pentru procesul de creștere, obligă la extinderea conceptului de producție și la alte activități decît cele care sînt socotite, în mod obișnuit, producătoare de venit național. Avem în vedere activitățile apărute pe baza adîncirii diviziunii muncii și a revoluției științifice-tehnice contemporane care condiționează dimensiunea, structura și calitatea producției materiale ca: cercetarea și învățămîntul legate de producție, serviciile cunoscute sub denumirile anglo-saxone de „engineering", „leasing", „consulting", „marketing", „informating", etc. Deservind producția, aceste activități concură nu numai la formarea și dezvoltarea forței de muncă ca principală forță de producție, dar, în același timp, renovează și fertilizează toate compartimentele activității economice. Și într-adevăr, ritmul transformărilor actuale impune existența unor capacități de cercetare și organizare care să permită — cu un avans permanent și mereu crescînd — aplicarea de soluții tehnice și organizatorice noi, cît mai eficiente. Or, știința, învățămîntul, serviciile pentru producție, pătrunzînd tot mai adînc în întregul proces de muncă, deschid mereu noi dimensiuni mișcării economice și sociale. În plus, economia de timp, produsă direct de utilizarea serviciilor pentru producție, echivalează cu a fructifica eficient potențialul tehnic, material și uman de care dispune fiecare economie națională, înseamnă a transforma rapid posibilitatea în realitate pe spirala vieții materiale și spirituale.

3. Structuri economice armonioase, susceptibile de noi perfecționări

Deși pînă în prezent nu s-a ajuns la un consens asupra conceptului de structură modernă al unei economii și a metodologiei de analiză a acestuia, relația dintre creșterea economică și procesul de modernizare a structurilor economice nu poate fi pusă la îndoială. Punctul de vedere care domină în cadrul discuțiilor purtate pe această temă în țara noastră, este că, între creșterea economică și structurile economice ale unei economii există atît o relație de cauzalitate cît și una de interdependență: pînă la un anumit punct, creșterea economică stă la baza modernizării structurilor economiei naționale, pentru ca apoi raportul să se inverseze, în sensul că modernizarea structurii devine un factor de bază al creșterii economice [7]. Subscriind la sensul general al acestei opinii, socotim necesare cîteva sublinieri pe marginea ei.

În examinarea relaţiei dintre creşterea economică şi structurile economice sîntem de părere că trebuie plecat de la trăsăturile de bază ale complexului economic naţional al unei ţări socialiste, privite însă în dinamică şi în toată complexitatea lor. Conform teoriei marxiste şi experienţei socialiste de pînă acum, complexul economic naţional poate fi conceput ca un sistem interdependent de ramuri, armonios dezvoltate, care în totalitatea lor asigură punerea în valoare a resurselor materiale şi umane de care se dispune, a ştiinţei şi tehnicii, a energiilor generate de relaţiile socialiste, participarea activă la circuitul economic mondial, toate acestea în vederea făuririi unei economii dinamice şi multilateral dezvoltate, satisfacerii tot mai superioare a necesităţilor materiale şi spirituale ale membrilor societăţii. „Ţelul fundamental al întregii dezvoltări a ţării în perioada următoare — se arată în Orientările şi direcţiile dezvoltării economico-sociale a României în deceniile următoare, elaborate de Conferinţa Naţională a P.C.R. din iulie 1972 — este ridicarea patriei noastre la un înalt nivel de civilizaţie şi bunăstare, înflorirea multilaterală a României socialiste" [2, p. 37]. Expresie a diviziunii muncii pe plan naţional şi internaţional, complexul naţional cuprinde atît structuri economice rezultate din evoluţia sa istorică, din gradul de dezvoltare al forţelor de producţie atins, la un moment dat, cît şi o serie de structuri provenite din influenţa unor legi şi factori generali ai economiei mondiale. Raportul dintre aceste tipuri de structuri este funcţie de multiple determinări istorice, politice, geografice, economice şi industriale, realizat în decursul evoluţiei sociale, ca : dimensiunea resurselor economice şi umane de care dispune fiecare stat, gradul dezvoltării economice, măsura şi modul în care economia respectivă este integrată în diviziunea internaţională a muncii, momentul conjunctural în care au loc modificări structurale esenţiale, valorificarea potenţialului economico-social oferit de relaţiile de producţie sociale.

Pentru ţara noastră, preocupată de realizarea unei economii multilateral dezvoltate şi de depăşirea decalajelor ce o despart de ţările avansate din punct de vedere economic, interesează în mod deosebit şi orientările după care urmează să se desfăşoare procesul de perfecţionare a structurilor economiei, încît aceasta să devină un factor de bază al creşterii moderne.

Desigur, economia noastră de astăzi este infinit mai modernă decît economia, românească de acum două decenii sau decît economia multor ţări slab dezvoltate. Dacă ne comparăm însă cu structura economiilor naţionale ale unor ţări industrializate puternic, constatăm că ne desparte un decalaj destul de mare. Aceasta nu înseamnă că structurile din astfel de ţări pot fi luate ca model : pe de o parte, o asemenea opţiune ar însemna menţinerea sau atenuarea cu foarte puţin a decalajului ce ar continua să ne despartă ; pe de altă parte transplantarea unor structuri dintr-un teritoriu în altul în mod mecanic nu este de natură să asigure un grad înalt de optimizare şi eficienţă a ansamblului economiei naţionale. Spaţiul economic naţional fiind în continuă dinamică, proiectarea direcţiilor de perfecţionare a structurilor economice, înseamnă de fapt inventarea unor astfel de forme economice şi tehnice care să ofere în următoarele 2—3 decenii, posibilitatea de a folosi cu maximum de eficienţă toate resursele şi a „exploata" la maximum avantajele care decurg din diviziunea muncii şi revoluţia ştiinţifică-tehnică contemporană. De unde rezultă că noţiunea de modern se impune neîncetat revizuită şi confruntată cu tot ce ţine de progresul social şi tehnico-ştiinţific, de trăsăturile şi particularităţile economiei respective. În acelaşi timp, modelul creşterii trebuie să pornească de la o perioadă istorică destul de îndelungată pentru a-i asigura rădăcini suficient de adînci şi trainice.

Este în afară de orice îndoială că, industrializarea socialistă, promovată consecvent, reprezintă temelia modernizării structurilor economiei. Rolul conducător

al industriei în acest proces este ilustrat la toţi indicatorii. Este suficient să menţionăm că în crearea venitului naţional, în 1971 industria a contribuit cu 56,8%, în 1975 va contribui cu circa 67%, iar în 1985—1990 cu peste 3/4, ceea ce corespunde profilului unei economii avansate din punct de vedere industrial. Dar a creia o industrie modernă, fără a asigura în paralel un grad înalt de dezvoltare şi celorlalte ramuri ale economiei, ar fi nu numai un mod unilateral de a concepe modernizarea structurii, ci şi un lucru neraţional şi neeficient, deoarece, deşi cu ponderi diferite, aceste ramuri îşi au partea lor de contribuţie la înfăptuirea procesului în discuţie. Concluzia ce se impune este că dezvoltarea armonioasă a industriei, agriculturii, construcţiilor şi transporturilor, a producţiei mijloacelor de producţie, bunurilor de consum şi a serviciilor etc., constituie o premisă fundamentală pentru realizarea unei structuri judicioase a oricărei economii naţionale.

Evident, accentul trebuie pus nu numai pe simpla sporire a contribuţiei ramurilor respective la creşterea venitului naţional ci şi pe modernizarea structurilor fiecăreia, pe realizarea corelaţiilor interne impuse de funcţionalitatea normală şi eficientă a aparatului de producţie. Sub acest aspect, de exemplu, teza creşterii cu precădere a ramurilor de vîrf, implicată de modernizarea structurilor economiei, trebuie înţeleasă şi aplicată şi în sensul dezvoltării, în proporţiile necesare, şi a ramurilor conexe. În caz contrar, fie că nu se pot obţine produse cu parametri tehnici şi economici ridicaţi, fie că se impun importuri suplimentare şi costisitoare pentru economie. Apare deci, tot mai necesară, gîndirea modernizării structurilor economice, în termenii teoriei sistemelor care permit observarea, de la bun început, a ansamblului de legături, a tendinţelor, a spaţiului dintre tendinţe. O orientare fermă în această direcţie, adică pe linia făuririi unei structuri interne, moderne şi eficiente, în conformitate cu posibilităţile şi resursele de care dispune, cu tendinţele lumii contemporane, întîlnim întîi de toate în industrie. Fenomenul este oglindit de schimbările intervenite în participarea diferitelor ramuri la producţia noastră industrială, după cum rezultă din tabelul 2 [10], [9], unde mărimile sînt exprimate în % faţă de total.

Tabelul 2

	1938	1950	1970	1975
Energie electrică şi termică	1,1	1,9	3,2	3,2
Combustibil	16,8	11,3	5,3	4,4
Metalurgie	6,7	7,5	11,8	10,8
Construcţii de maşini şi prelucrarea metalelor	10,2	13,3	25,0	29,4
Chimie	2,7	3,1	10,1	13,1
Materiale de construcţii	1,2	2,4	3,4	3,5
Textile	9,4	11,1	7,2	6,9
Pielărie, blănărie, încălţăminte	3,3	4,0	2,1	1,7
Alimentară	32,4	24,2	17,3	15,7

În aceeaşi orientare, trebuie să se înscrie tot mai mult şi corelaţiile din interiorul celorlalte ramuri şi subramuri economice.

Preocuparea pentru proiectarea unor structuri economice cu adevărat moderne şi a unor mecanisme eficiente şi operative de conducere şi planificare a proceselor economice corespunde pe deplin orientărilor şi sarcinilor stabilite de Congresul X şi Conferinţele Naţionale din 1967 şi 1972 ale Partidului Comunist Român, care concep întreaga dezvoltare economică a ţării nu ca un scop în sine — o creştere economică de dragul creşterii, sau pentru a atinge pur şi simplu

nişte parametri proprii unor ţări industrializate — ci ca pe un mijloc, o posibilitate de a crea condiţii superioare de bunăstare materială pentru întregul popor. Înfăptuirea măreţelor obiective economico-sociale propuse pentru etapa făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate în ţara noastră, reclamă nu numai continuarea neabătută a cercetării relaţiei dintre creşterea economică şi structurile economice ci şi dezvoltarea ei în direcţii noi.

Primită la 24 martie 1973

Institutul politehnic, Iaşi,
Catedra de economie politică

BIBLIOGRAFIE

1. * * * *Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român.* Ed. polit., Buc., 1969.
2. Ceauşescu N., *Raport la Conferinţa Naţională a Partidului Comunist Român, 19—21 iulie 1972.* Ed. polit., Buc., 1972.
3. Dobrescu E., *Ritmul creşterii economice.* Ed. polit., Buc., 1968.
4. Marinescu M., *Economia românească în anul celei de-a 25-a aniversări a Republicii.* Probleme economice, *12* (1972).
5. Moisuc C., *Coordonate principale ale dezvoltării economice.* Ed. polit., Buc., 1972.
6. * * * *Teorii şi modele ale creşterii economice în socialism.* Ed. Acad. R.S.R., Buc., 1970.
7. * * * *Experienţe naţionale de modernizare a structurilor economice.* Probleme economice, *1—9* (1969).
8. * * * *Ritmuri de dezvoltare în unele ţări socialiste.* Viaţa economică, *7* (1971).
9. * * * *Legea pentru adoptarea planului cincinal de dezvoltare economico-socială a R.S.R., pe perioada 1971—1975.*
10. * * * *Anuarul statistic al R.S.R.* Ed. D.C.S., Buc., 1971.

LES COORDONNÉS DE LA CROISSANCE ÉCONOMIQUE DANS L'ÉCONOMIE DE LA ROUMANIE

(Résumé)

L'étude est consacré à la discussion des principaux problèmes de la croissance économique dans l'économie de la Roumaine. Dans la première partie, sur la base d'un riche matériel statistique, on fait quelques reflexions sur le rythme de croissance, dans l'évolution dynamique de l'économie contemporaine. On analyse ensuite les modifications survennues dans la structure par branches de l'économie roumaine, surtout sons l'influence du processus d'industrialisation, et on relève l'importance particulière du perfectionnement du mécanisme économique afin d'assurer les conditions pour une croissance économique optimale.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 3—4, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C.Z. 330.19

ÎMBUNĂTĂŢIREA CORELAŢIEI DINTRE STRUCTURA ECONOMICĂ ŞI CEA PE MEDII ALE POPULAŢIEI [1])

DE

I. D. ADUMITRĂCESEI

1. Introducere

Dezvoltarea armonioasă a societăţii noastre socialiste necesită stabilirea şi realizarea unei multitudini de proporţii. Printre acestea, un loc important ocupă corelaţia dintre structura pe ramuri a populaţiei ocupate şi structura populaţiei totale pe mediile urban şi rural. În cele ce urmează, se analizează unele aspecte ale evoluţiei acestei corelaţii în anii socialismului, pe baza preocupării partidului şi statului pentru optimizarea ei.

2. Corelarea dinamicilor

În perioada edificării socialismului, procesul de urbanizare a României a căpătat o amploare deosebită. Sporul înregistrat de populaţia urbană, în intervalul 1950—1970, s-a ridicat la 4.223,1 mii persoane, fiind de 4,2 ori mai mare decît sporul realizat în perioada (de mărire egală) 1930—1950. În cursul cincinalului 1966—1970, sporul populaţiei urbane — 1.840,5 mii persoane — a cunoscut nivelul cel mai înalt din întreaga perioadă de dezvoltare socialistă a României. (calculat după [2, p. 65] şi [7, p. 59]).

Desfăşurarea procesului de urbanizare socialistă a ţării noastre într-un ritm rapid este o expresie, din cele mai sintetice, a dinanismului economiei româneşti. Pe baza dezvoltării intense a industriei şi a modernizării întregii economii naţionale, are loc redistribuirea populaţiei ocupate în favoarea ramurilor neagricole. În acest sens, tovarăşul Nicolae Ceauşescu sublinia : „Industrializarea în ritm susţinut a ţării atrage în sectoarele industriale şi în celelalte sectoare neagricole marea majoritate a populaţiei active...“ [1, p. 21]. Procesul de redistribuire a

---

[1]) Articol scris pe baza comunicării *Îmbunătăţirea structurii pe ramuri a populaţiei ocupate şi influenţa acestui proces asupra urbanizării socialiste a României*, prezentată la sesiunea ştiinţifică dedicată celei de a XXV-a aniversări a eliberării României de sub jugul fascist, Iaşi, iunie 1969.

populaţiei ocupate pe ramuri este însoţit de restructurarea populaţiei pe mediile rural şi urban. Intensitatea celor două procese se află într-o strînsă interdependenţă (fig. 1), întocmită după [2, pp. 65, 124—125], [4, p. 91], [7, p. 59] şi [8, p. 124].

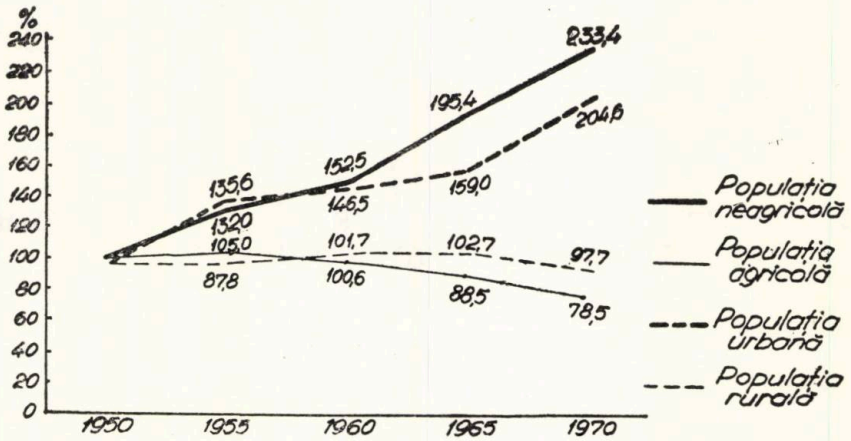

Fig. 1. — Dinamica populaţiei României, pe ramuri şi pe medii.

Urmărind evoluţia structurii populaţiei concomitent pe ramuri şi pe medii, se pot desprinde cîteva tendinţe principale : 1) evoluţia populaţiei urbane urmează pe cea a populaţiei neagricole, iar evoluţia populaţiei rurale — pe cea a populaţiei agricole ; 2) ambele structuri ale populaţiei se exprimă prin curbe divergente, reflectînd, pe de o parte, creşterea populaţiei neagricole şi a celei urbane, iar pe de altă parte, reducerea populaţiei agricole şi a celei rurale ; 3) curbele ce redau evoluţia structurii populaţiei pe medii se înscriu (începînd cu perioada 1956—1960) între curbele ce exprimă evoluţia structurii populaţiei pe ramuri, ceea ce reflectă creşterea ceva mai rapidă a populaţiei neagricole decît a celei urbane, paralel cu reducerea ceva mai accentuată a populaţiei agricole decît a celei rurale.

Tendinţele menţionate oglindesc interdependenţa accentuată dintre dezvoltarea rapidă a economiei româneşti şi accelerarea procesului de urbanizare socialistă a ţării noastre. Este de aşteptat ca tendinţele deja conturate cu privire la dinamica celor două structuri ale populaţiei să se accentueze în etapa actuală de dezvoltare economico-socială a României.

3. Corelarea structurilor

În trecut, corelaţia dintre structura economică şi cea pe medii ale populaţiei reflecta o stare nefavorabilă pentru ţara noastră. În timp ce la sate populaţia neagricolă era infimă, o parte însemnată din populaţia orăşenească era ocupată în agricultură.

Optimizarea corelaţiei dintre cele două structuri ale populaţiei presupune, atît creşterea populaţiei urbane odată cu populaţia neagricolă, cît şi sporirea populaţei neagricale din mediul rural. Pe măsura înaintării ţării noastre pe calea socialismului, s-a realizat o îmbunătăţire concomitentă a structurii economice a populaţiei ocupate din ambele medii. În această direcţie, elementul esenţial l-a constituit atragerea unei părţi însemnate a populaţiei rurale în activităţi neagri-

cole (care s-au extins nu numai la orașe, ci și la sate). Ca urmare, a început un proces de atenuare a deosebirilor dintre cele două medii în privința structurii economice a populației (fig. 2, întocmită după [3] și [6 pp. 32—33]).

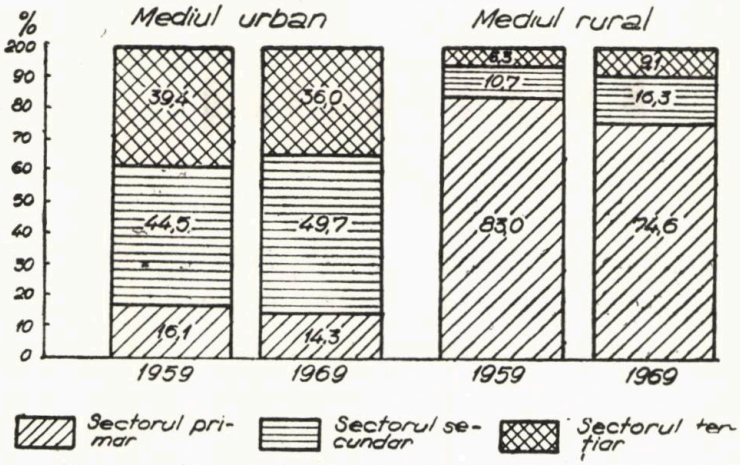

Fig. 2. — Structura populației ocupate a României, pe sectoare și medii.

Se observă că, în ambele medii, evoluția structurii populației ocupate prezintă aceleași tendințe principale : 1) reducerea ponderii populației folosite în sectorul primar (agricultură și silvicultură) ; 2) creșterea ponderii forței de muncă concentrate în sectorul secundar (industrii și construcții) ; 3) sporirea ponderii populației utilizate în sectorul terțiar (servicii). Între anii 1959 și 1969, procesul de restructurare a populației ocupate a fost ceva mai intes în mediul rural, ceea ce este de așteptat să se realizeze și în perspectivă. De aceea, considerăm că structura economică a populației noastre rurale se va apropia treptat de cea a populației urbane.

Comparînd structura economică și cea pe medii ale populației, în dinamica cunoscută în anii socialismului, rezultă o îmbunătățire treptată a corelației dintre ele (tabelul 1, calculat după [2, pp. 65, 124] și [7, p. 59]).

Tabelul 1

Evoluția corelației dintre structura economică și structura pe medii ale populației României

Anul	Ponderea în populația ocupată		Ponderea în populația totală		Coeficientul de corelare*)
	ramuri neagricole	agricultură și silvicultură	mediul urban	mediul rural	
1950	25,7	74,3	24,7	75,3	1,0
1960	34,4	65,6	32,1	67,9	2,3
1970	50,7	49,3	40,8	59,2	9,9

*) Diferența între ponderea populației neagricole și cea a populației urbane (+), pe de o parte, între ponderea populației agricole și cea a populației rurale (—), pe de altă parte.

Pe baza creşterii populaţiei ocupate în ramurile neagricole şi a restrîngerii celei folosite în agricultură se extinde mediul urban şi totodată se urbanizează mediul rural. Tendinţa de creştere a coeficientului de corelare între cele două structuri ale populaţiei (cu toate variaţiile ce pot să apară de la un an la altul), evidenţiază faptul că o parte tot mai mare din populaţia rurală este angrenată în diferite activităţi neagricole, desfăşurate în cadrul oraşelor, precum şi în cadrul satelor. Ca urmare, îmbunătăţirea corelaţiei dintre cele două structuri ale populaţiei presupune ca, paralel cu dezvoltarea reţelei noastre de oraşe, să se realizeze şi urbanizarea satelor (inclusiv prin creşterea ponderii populaţiei neagricole din aceste aşezări).

4. Corelaţia pe judeţe

Între structurile economică şi pe medii ale populaţiei există o strînsă corelaţie nu numai pe ansamblul ţării, ci şi în cadrul fiecărei unităţi teritoriale. Reorganizarea administrativă a ţării din 1968 a creat un cadru mai favorabil şi pentru optimizarea corelaţiei analizate.

Prin orientarea imprimată de partid dezvoltării economiei naţionale în profil teritorial, s-a asigurat creşterea populaţiei active neagricole în toate judeţele şi îndeosebi în cele rămase încă în urmă (tabelul 2, întocmit după [5, p. 60]).

Tabelul 2

Gruparea judeţelor după ponderea populaţiei ocupate în ramurile neagricole

Grupa de judeţe	Numărul de judeţe	
	1965	1970
Pînă la 30%	12	5
30,1—40%	12	8
40,1—50%	8	14
Peste 50%	7	12

Se remarcă o îmbunătăţire simţitoare a structurii de ansamblu a judeţelor în privinţa ponderii populaţiei utilizate în sectoarele neagricole. În anul 1970, 2/3 din totalul judeţelor aveau peste 40% populaţie activă neagricolă în timp ce în 1965, acest nivel era atins doar în 2/5 din efectivul de judeţe.

Restructurarea populaţiei ocupate în favoarea ramurilor neagricole, în majoritatea judeţelor, a imprimat o amploare deosebită procesului de urbanizare socialistă pe întreg teritoriul ţării. În cursul cincinalului trecut, dinamica populaţiei urbane a fost, în general, mai înaltă în judeţele încă rămase în urmă, însă în care s-a intensificat dezvoltarea economico-socială. Ca urmare, s-a realizat o îmbunătăţire simţitoare a structurii judeţelor sub aspectul gradului de urbanizare (tabelul 3, întocmit după [2, p. 67] şi [3]).

Faţă de situaţia înregistrată la ultimul recensămînt, pînă în 1970, numărul judeţelor avînd o pondere a populaţiei urbane pînă la 30% s-a redus cu 6, în favoarea celor cu un grad de urbanizare mai ridicat. În anul 1970, aproape 2/3 din efectivul de judeţe aveau o pondere a populaţiei urbane de peste 30%, iar în 1966, acest nivel era cunoscut în ceva mai mult de 2/5 din totalul judeţelor.

Pe ansamblul judeţelor, interdependenţa dintre structurile economică şi pe medii ale populaţiei este accentuată. Această situaţie este reflectată de nivelul ridicat al coeficientului corelaţiei rangurilor judeţelor în privinţa ponderii popu-

Tabelul 3

Gruparea județelor după ponderea populației urbane

Grupa de județe	Numărul de județe	
	1965	1970
Pînă la 20%	9	6
20,1—30%	12	9
30,1—40%	7	12
Peste 40%	11	12

lației neagricole și a ponderii populației urbane. În 1970, acest indicator a atins valoarea de 0,915 (calculat pe baza formulei Sperman, după [2, p. 67] și [3]), fiind deci apropiat de 1. Există însă județe la care diferențele de rang referitoare la cei doi parametri sînt încă mari. Astfel, în anul 1970, județul Argeș ocupa locul 12 după ponderea populației neagricole și locul 25 după ponderea populației urbane. În asemenea cazuri, îmbunătățirea corelației dintre cele două structuri ale populației, necesită accelerarea, fie a procesului de urbanizare, fie a celui de industrializare.

5. Încheiere

Din aspectele prezentate rezultă că, în perioada construirii socialismului în România, corelația dintre structura economică a populației ocupate și structura pe medii a populației totale a cunoscut o îmbunătățire simțitoare față de trecut. La fel ca și celelalte proporții din cadrul vieții economico-sociale, corelația analizată are un pronunțat caracter dinamic. De aceea, parcurgerea etapei de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate presupune și perfecționarea în continuare a corelației dintre cele două structurii ale populației.

Primită la 14 aprilie 1973

Institutul politehnic, Iași,
Catedra de economie politică

BIBLIOGRAFIE

1. Ceaușescu N., *Raport la cel de al IX-lea Congres al P.C.R.* Ed., polit., Buc., 1965.
2. *** *Anuarul statistic al R.S.R., 1971.* D.C.S., București.
3. *** *Date D.C.S.* București.
4. *** *Dezvoltarea economiei românești, 1966—1970.* Ed. polit., Buc., 1971.
5. *** *Dezvoltarea forțelor de producție pe teritoriul României socialiste, 1966—1970.* Ed. șt., Buc., 1971.
6. *** *Forța de muncă în R.S.R.* Culegere de date statistice, D.C.S., Buc., 1967.
7. Ionescu C., *Caracterul esențial al schimbărilor intervenite în structura economică și socială a României.* Probleme economice, *8* (1969).
8. Nicolae N., *Elemente de diagnoză socio-economică a forței de muncă.* Studii și cercetări economice, vol. **III** (1970).

L'AMÉLIORATION DE LA CORRÉLATION ENTRE LA STRUCTURE ÉCONOMIQUE ET CELLE PAR MILIEUX DE LA POPULATION

(Résumé)

On analyse quelques aspects de l'évolution de la corrélation entre la structure de la population occupée par branches d'activités et la structure de la population totale par milieux urbain et rurale, dans la période de construction du socialisme en Roumanie. Cette corrélation est analysée pour l'ensemble du pays et par départements.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 3—4, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C. Z. 312.8|.9

TEORII CU PRIVIRE LA POPULAŢIE (II)

DE

V. PÎRVU

Malthusianismul a avut numeroşi adversari încă înaintea lui K. Marx şi Fr. Engels, care i-au făcut o critică nimicitoare.

Economistul englez Godwin publică în 1820 lucrarea „Cercetări asupra populaţiei şi asupra facultăţii speciei umane de a se înmulţi, conţinînd o respingere a doctrinelor d-lui Malthus în această privinţă". Scopul pe care-l urmărea Godwin în această lucrare era să mîntuie pentru vecie omenirea de „această blestemată apologie a viciului şi a nenorocirii, a cruzimii şi a asupririi" [1]. Godwin combate legea populaţiei şi a mijloacelor de subzistenţă. După părerea lui, progresia geometrică a lui Malthus n-a fost niciodată altceva decît „o afirmaţie lipsită de dovezi". Malthus nu dă decît un singur exemplu, cel al Americii şi transformă astfel „excepţia în regulă". Or, creşterea populaţiei S.U.A. trebuie pusă pe seama imigrărilor.

Folosindu-se de statisticile demografice din Suedia, Godwin arată că specia umană nu creşte deci aşa de repede cum afirmă Malthus. Cît priveşte pămîntul — spune autorul — acesta ar putea hrăni mult mai mulţi oameni. Dar proprietatea, repartiţia inegală a bunurilor împiedică dezvoltarea producţiei. Godwin opune progresiei geometrice a lui Malthus capacitatea de producţie a omului, arătînd că: „orice creatură omenească ...este înzestrată cu însuşirea de a produce o cantitate mult mai mare de hrană decît este nevoie pentru întreţinerea unui individ".

Întemeietorii şcolii clasice burgheze, Smith şi Ricardo, studiază orînduirea capitalistă cu clasele ei deja constituite: proprietari funciari, industriaşi, salariaţi. Spre deosebire de ei, Sismondi (1773—1842) studiază micul producător care la vremea sa cunoaşte un adînc proces de ruinare. Dar, neputînd pătrunde sensul acestui proces, plin de tristeţe nostalgică, regretă trecutul, caută să regăsească timpurile pierdute. El ia apărarea ţăranului mijlocaş, a micului burghez, în care vede victime ale noilor condiţii.

Sismondi plasează problema populaţiei pe planul dezvoltării economice, spre deosebire de Malthus. Dar, după părerea lui, populaţia este reglementată de voinţa proprietarilor, a întreprinzătorilor care stimulează sau restrîng populaţia prin cererea lor.

Marii socialişti utopici francezi Saint Simon şi Charles Fourier deşi nu au criticat malthusianismul îşi exprimau încrederea în progresul omenirii şi că în viitoarea societate se va stabili un echilibru între mărimea populaţiei şi nevoile ei.

Împotriva lui Malthus se ridică de la început şi Proudhon (1809—1865). El arată că „un lucru de care trebuie să ţinem seama este acela că, datorită concurenţei, producţia bogăţiilor o ia categoric înaintea procreării oamenilor, ceea ce face din raportul stabilit de Malthus între creşterea mijloacelor de subzistenţă şi cea a populaţiei o răstălmăcire a economiei, o teorie luată pe de-a-ndoaselea".

Astfel, după părerea lui Proudhon, populaţia tinde să crească într-o progresie geometrică cu raţia 2, pe cînd producţia de bunuri într-o progresie geometrică cu raţia 4. La întrebarea cum să scape omenirea de pericolul suprapopulării, Proudhon răspunde : prin muncă. După răspunsul dat la întrebare s-ar părea că aceasta este rezolvarea, dar, dîndu-i un caracter filozofic răspunsului, nu rezolvă pînă la capăt problema concretă de a munci Pînă la urmă devine tributar doctrinei malthusianiste dovedindu-se incapabil de a sesiza dezvoltarea istorică a societăţii şi, prin urmare, de a pune în mod just problema.

Democratul revoluţionar rus Cernîşevschi cu preocupări şi în domeniul demografic sesizează în mod just corelaţia dintre creşterea populaţiei şi productivitatea muncii sociale. După calculele sale, ar trebui ca la o creştere a populaţiei de 3%, productivitaaea muncii sociale să crească în proporţie de 9%. Această corelaţie, populaţie-productivitate a muncii o vom întîlni la unii economişti cu preocupări în domeniul creşterii economice din zilele noastre.

O severă critică a doctrinei malthusianiste complimentată cu o demonstraţie ştiinţifică, riguroasă, au făcut-o întemeietorii socialismului ştiinţific.

Marx şi Engels în lucrările începînd cu „Schiţă a unei critici a economiei politice" (1843) a lui Engels, pînă la „Teorii asupra plusvalorii" a lui Marx şi „Dialectica naturii" a lui Engels, demonstrează că raţionamentele şi analizele lui Malthus sînt false, deoarece el se situează pe poziţia claselor dominante, atît în teoria sa cu privire la populaţie cît şi în analiza plusvalorii şi a crizelor.

Analizînd problema populaţiei, Marx şi Engels au dovedit că nu există o lege abstractă, eternă şi imuabilă a naturii cu privire la dezvoltarea populaţiei, că legea populaţiei este o lege socială, că în fiecare epocă istorică sau orînduire social-economică există o lege a dezvoltării populaţiei proprie epocii sau orînduirii respective. K. Marx face în opera sa „Capitalul" un studiu aprofundat al legii populaţiei în orînduirea capitalistă. Suprapopulaţia, care caracterizează orînduirea capitalistă — arată Marx — nu rezultă dintr-o insuficienţă absolută a mijloacelor de subzistenţă, cum pretinde Malthus, ci din condiţiile de producţie şi repartiţie.

În explicarea „fenomenului demografic" Marx şi Engels s-au preocupat să formuleze legea specifică a populaţiei în orînduirea capitalistă. Ei nu şi-au propus să combată în amănunt teoria lui Malthus. Reducerea concepţiei lui Marx şi Engels în domeniul demografic la antimalthusianism nu se justifică, întrucît găsim chiar în operele lor precizări în legătură cu ideea după care s-au condus în analiza populaţiei.

Meritul deosebit al lui Marx şi Engels este acela de a nu fi dat reţete cu privire la factorul demografic viitoarei societăţi — socialiste —, lăsînd să rezolve această problemă generaţiile care au misiunea istorică de a construi această orînduire.

Karl Kautsky, în lucrarea „Influenţa creşterii populaţiei asupra progresului societăţii" apărută în 1880, arată că „legea populaţiei constituie unul dintre aceste subiecte rare asupra căruia nu pot exista păreri diferite, ci doar diferite grade în cadrul aceluiaşi punct de vedere". Deşi recunoaşte că teama de suprapopulaţie caracterizează epocile de decadenţă (declinul Romei, sfîrşitul Evului Mediu), Kautsky socoteşte că primejdia suprapopulării este inevitabilă. El îşi exprimă îngrijorarea de faptul că dacă vor exista condiţii mai bune de trai, ele îi vor îndemna pe oameni să procreeze în masă. Pentru a preîntîmpina rezultatele funeste ale unui exces demografic, Kautsky cere societăţii socialiste să înceapă limitarea populaţiei cu ajutorul mijloacelor anticoncepţionale. De fapt, în lucrarea

citată mai înainte, K. Kautsky își propune să „împlinească o lacună" lăsată de Marx și Engels care consta în refuzul acestora de a elibera o teorie a populației pentru societatea socialistă. Dimpotrivă, Marx și Engels s-au străduit să explice fenomenele economice pe care le puteau observa, precum și legea populației în orînduirea capitalistă, fără însă a prescrie rețete noii societăți socialiste. Ei au dovedit în chip magistral că nu insuficiența mijloacelor de subzistență este cauza sărăciei maselor populare, ci condițiile repartizării nejuste a produselor în societatea capitalistă, în condițiile proprietății private. Desființarea proprietății private și înlocuirea acesteia cu proprietatea cooperatistă sau obștească, înlocuirea orînduirii capitaliste cu cea comunistă va schimba în mod radical raportul între cei doi factori, iar produsul social echitabil repartizat va asigura posibilități de trai unei populații oricît de numeroase. Dezvoltarea puternică a forțelor de producție socialiste garantează producției de bunuri materiale o creștere mai rapidă decît a populației asigurînd acesteia subzistența necesară, era concluzia justă, verificată istoricește, a lui Marx.

La sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, malthusianismul pătrunsese în cercurile înaintate din Europa. Găsindu-și adepți și în Rusia, lui Lenin îi revine misiunea de a-l combate de pe poziția marxistă, continuînd astfel lupta împotriva unei teorii neștiințifice, care-și schimba fața de la etapă la etapă istorică.

În lucrarea „Clasa muncitoare și neomalthusianismul", Lenin ia poziție critică față de concluziile congresului medicilor din 1913 ținut la Pirogov, în Rusia, în problema avortului și a limitării nașterilor. Opunînd punctul de vedere al clasei muncitoare concepțiilor burgheze, Lenin definește poziția proletariatului rus, arătînd totodată că malthusianismul exprimă o ideologie, o atitudine cu totul ostilă proletariatului.

Dorința de a reînnoi lumea și de a elibera omenirea, năzuința spre o dreptate socială, idealul de fericire pentru toată lumea, presupun și întreține credința nestrămutată a lui Lenin în viitor.

În epoca contemporană constatăm că toate teoriile cu privire la populație sînt întemeiate pe problema raportului populație-economie. Astfel, „creșterea economică" și „creșterea populației" exprimă principala corelație demo-economică prin care se înțelege legătura complexă dintre populație și economie, al cărei tip fundamental este raportul dintre evoluția numărului poplației și dezvoltarea economică.

Actualitatea acestei probleme pentru cele trei grupe de țări — dezvoltate, în curs de dezvoltare și „lumea a treia" — preocupă, pe lîngă guvernele acestor țări și organe și organisme internaționale, cum sînt O.N.U., F.A.O., B.I.T. ș.a. De această corelație fundamentală se ține seama în toate modelele matematice ale creșterii economice, în strategiile naționale ale dezvoltării, în programele de ajutor pentru țările subdezvoltate, în planurile de dezvoltare social-economică curente și de perspectivă ; se încearcă „optimizarea" ei, se emit ipoteze cu privire la investigațiile necesare pentru „creșterea economică" și „creșterea demografică" [2].

Avîntul cercetărilor de demografie de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, în perioada interbelică, a înregistrat un oarecare declin, mai cu seamă în ce privește studiile fundamentale de metodologie și de sinteză.

Putem vorbi de o știință demografică propriu-zisă de abia după cel de-al doilea război mondial. Demograful francez Adolph Landry poate fi socotit inițiatorul cercetărilor demografice postbelice, scriind în acest scop primul „Tratat de demografie", care timp de mai mulți ani a fost aproape singura lucrare de acest gen din lume.

Un important moment în studiul organizat al problemelor de demografie, l-a marcat înființarea în anul 1945 a Institutului Național de Studii Demografice de la Paris și a revistei „Population" care a reunit pe cei mai de seamă demografi francezi ca A. Landry, A. Sauvy, J. Bergeois-Pichat, L. Henry, R. Pressat, J. Fourastié ș.a.

Congresele internaţionale ce au dezbătut probleme ale populaţiei, ţinute între cele două războaie mondiale cît şi cele de după cel de-al doilea război mondial, au avut un rol impulsionator de a determina pe foarte multe state să acorde atenţie cercetărilor cu caracter demografic. Marele demograf şi economist Sauvy şi-a exprimat în toate prilejurile încrederea sa în rolul pozitiv al creşterii populaţiei în general şi a celei a Franţei în special. Niciodată, afirmă el, o scădere a populaţiei nu a marcat o perioadă fericită pentru îndivizi. Dimpotrivă, creşterea populaţiei duce la progres.

Economistul şi demograful american Colin Clark, într-o comunicare prezentată la Congresul mondial al populaţiei de la Belgrad, care a avut loc în perioada 30 august — 10 septembrie 1965, arăta: „creşterea populaţiei a fost în numeroase cazuri singura forţă capabilă de a constrînge omul să-şi schimbe modul de viaţă şi să valorifice mai bine pămîntul, iar mai tîrziu să organizeze industria, comerţul etc. Ţările în curs de dezvoltare trebuie să pună accent deosebit pe formarea specialiştilor, ridicarea consumului, dezvoltarea comerţului internaţional" [3].

Numeroşi alţi economişti şi demografi şi-au formulat opiniile în legătură cu raportul dintre populaţie şi economie.

„Explozia demografică" la care asistăm astăzi, a reactivat teoria lui T. R. Malthus. Au apărut o serie de variante noi, printre care se situează şi teoriile malthusianiste extremiste. Sociologi, filozofi, economişti burghezi ca W. Vogt, J. Burnham, E. Pendell, W. Pitkin, J. Preston, P. Robeux şi alţii, se străduiesc să reînvie, în condiţiile actuale, „principiul populaţiei" al lui Malthus. Dintre aceştia, cel mai reprezentativ este economistul american W. Vogt — neomalthusianistul postbelic — care spune, de pildă, că prin îngrijirile medicale pe care le-au dat, prin îmbunătăţirea serviciilor de igienă, medicii sînt răspunzători pentru faptul că milioane de oameni trăiesc un număr mai mare de ani într-o mizerie crescîndă. Ei deschid calea dezastrului — conchide autorul! Iată deci cine este vinovatul, în concepţiile neomalthusianiştilor, de sărăcia oamenilor: medicina! După ei, nu relaţiile de producţie capitaliste, nu contradicţiile sale stau la baza mizeriei, ci... medicina!

W. Vogt în lucrarea „Road to Survival" afirmă că pînă acum ţările subdezvoltate nu au făcut altceva decît să consume. S.U.A. nu ar trebui să acorde nici un ajutor cîtă vreme ţările respective nu-şi limitează naşterile. Chiar şi progresul medical ar trebui frînat în aceste ţări.

Semnificativ este faptul — apreciază în mod just Vl. Trebici — că majoritatea teoriilor nemalthusianiste aparţin demografilor, biologilor, oamenilor politici din S.U.A. Mijloacele preconizate pentru limitarea naşterilor, recomandate în special ţărilor în curs de dezvoltare, merg pînă la includerea sterilităţii temporare sau definitive. Sînt deplînse ajutoarele acordate de ţările dezvoltate celor subdezvoltate în ce priveşte asitenţa medicală care, reducînd mortalitatea într-o proporţie mare, au contribuit la accelerarea creşterii populaţiei.

Caracterul antiuman al neomalthusianismului reiese din faptul că adepţii de azi ai acestei teorii sînt, în general, nu numai împotriva progresului social, dar şi împotriva ştiinţei şi aplicării ei în folosul omenirii.

Preocuparea internaţională tot mai intensă şi mai generală pentru „problema populaţiei" în condiţiile actuale este semnificativă atît pentru oficialităţile a numeroase ţări, cît şi pentru delegaţi ai O.N.U., experţi O.N.U., organisme specializate ale O.N.U. etc. Discuţiile purtate în adunările generale, recomandările adoptate de organismele specializate, cît şi rezoluţiile elaborate de Adunarea Generală O.N.U., recunosc dreptul inalienabil al naţiunilor de a promova politica lor demografică şi dreptul familiilor de a determina liber mărimea lor.

Situaţia demografică actuală, cu problemele ei complexe, reclamînd soluţii clare economice şi demografice, solicită precizarea atitudinii faţă de teoriile demografice, faţă de politica demografică. În acest context, ni se par deosebit de semnificative preocupările demografilor din toate ţările socialiste şi mai cu seamă din U.R.S.S. Economiştii şi demografii sovietici D. I. Valentei, S. N. Esipov, B. I. Smulevici, B. T. Urlanis, L. B. Dorski, A. I. Boiarski, A. I.

K v a s a ş.a. se aliniază teoriei „optimului demografic". Observăm deci că atitudinea demografilor sovietici faţă de problema populaţiei este de a se stabili un otim al acesteia, corespunzător condiţiilor şi cerinţelor obiective ale statului sovietic.

Constatăm faptul că o realizare remarcabilă a demografiei marxiste contemporane este disocierea categorică a „reglementării naşterilor" de malthusianismul global, teorie de factură reacţionară şi apologetică. Aşa cum putem constata astăzi, politica demografică se pune diferit : în unele ţări, de pildă, este necesară încurajarea natalităţii, în timp ce în alte ţări, din cauza raportului defavorabil dintre numărul populaţiei şi resursele disponibile, sînt necesare alte măsuri.

Confruntarea ţării noastre cu unele probleme demografice complicate a făcut ca în ultimii ani să se ia unele măsuri pentru intensificarea studierii problemelor populaţiei, condiţie necesară pentru fundamentarea unei politici demografice ştiinţifice, care are o mare însemnătate pentru viitorul naţiunii române. De o mare însemnătate în studierea şi coordonarea cercetărilor demografice este crearea Consiliului Naţional pentru Demografie de pe lîngă Consiliul de Miniştri al R. S. România.

În concepţia partidului şi statului nostru, atitudinea faţă de problema demografică în România este de natură optimistă. Acest optimist are în vedere adîncirea continuă a diviziunii sociale a muncii, progresul ştiinţei şi tehnicii, creşterea productivităţii muncii care determină o creştere rapidă a producţiei şi a numărului locurilor de muncă, o valorificare mai deplină şi superioară a resurselor, deplasări între sectoare cu rezultate favorabile pentru satisfacerea nevoilor materiale şi spirituale mereu crescînde ale întregii noastre naţiuni.

Primită la 19 ianuarie 1973

Institutul politehnic, Iaşi,
Catedra de economie politică

BIBLIOGRAFIE

1. M a r x K., *Capitalul.* Vol. **I,** ed. a III-a, ESPLP, 1957, p. 618.
2. T r e b i c i Vl., Revista de statistică, *8,* p. 63 (1970).
3. C l a r k C., *Les premiéres étapes de la croissance économique.* Congrès Mondial de la Population, 1965, vol. **IV,** Nations Unies, New-York, 1960, p. 63—65.

THÉORIES CONCERNANT LA POPULATION (II)

(Résumé)

On analyse certaines théories regardant la population dans la pensée universelle, en commencant avec la deuxième partie du XIX-ème siècle et jusqu'à l'époque contemporaine.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 3—4, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C. Z. 330.2

EFICIENŢA UTILIZĂRII TIMPULUI CADRELOR DE CONDUCERE [1])

DE

EUGEN POPA şi MONICA VOICU

Utilizarea timpului cadrelor de conducere are o importanţă deosebită în organizarea raţională a muncii acestora.

Studiul de faţă îşi propune să analizeze modul cum este utilizat fondul de timp al mai multor cadre de conducere din 2 întreprinderi din Iaşi, plecînd de la sarcinile şi activităţile pe care le generează funcţia de conducere respectivă şi stilul de muncă al omului care îndeplineşte o anumită funcţie.

În acest scop am examinat următoarele aspecte : descrierea funcţiei de conducere, imaginea conducătorului şi stilul său de muncă, folosirea timpului cadrelor de conducere, raţionalizarea timpului acestora.

Pentru examinarea acestor probleme am elaborat un tabel chestionar care să sintetizeze activităţile cele mai importante ce pot fi efectuate de funcţii diferite la orice nivel de conducere. Tabelul chestionar nu are caracter limitativ, în sensul posibilităţii modificării, scoaterii sau introducerii anumitor activităţi specifice diferitelor funcţii de conducere.

Din tabelele chestionar completate, a rezultat că toate cadrele de conducere consumă cea mai mare parte din timpul de lucru pentru conferinţe şi discuţii (20—50%), vizitarea locurilor de muncă din secţii sau a secţiilor în cadrul sarcinilor de servici (5—42%), convorbiri telefonice şi deplasări în interese de servici (3—6%), rezolvarea corespondenţei (3—18%).

Din tabelele completate nu rezultă preocupări ale cadrelor de conducere pentru pregătirea, organizarea muncii şi planificarea sarcinilor proprii.

Tabelul 1 prezintă activităţile efectuate de mai multe cadre de conducere din cele 2 unităţi, şi din care rezultă variaţia consumului de timp în raport cu funcţia de conducere respectivă.

Menţionăm că valorile de mai sus sînt medii avînd rolul de a oferi o imagine de ansamblu a modului de executare în timp a sarcinilor. Din analiza datelor prezentate putem afirma că ziua de muncă a cadrelor respective de conducere este fragmentată într-o mare măsură, ceea ce are consecinţe asupra elaborării deciziilor şi asupra productivităţii acestora.

Ne-a preocupat de asemenea activitatea operativă desfăşurată de cadrele de conducere constatînd că ea reprezintă un proces important din activitatea zilnică. Aşa de exemplu rezolvarea operativă a problemelor de producţie ocupă un

---

[1]) Prezentată la sesiunea ştiinţifică a Facultăţii de Studii Economice din Iaşi, 26—28 octombrie 1972.

procent de 27% din timpul de lucru al şefului serviciului plan, 34% din cel al şefului serviciului producţie etc. la întreprinderea doi şi 55% din timpul de muncă al unui şef de secţie etc.

Tabelul 1

Activitate	Întreprinderea 1				Întreprinderea 2		
	şef secţie	şef serviciu	inginer şef producţie	director	şef serviciu producţie	şef serviciu plan	şef secţie
Discuţii de lucru, şedinţe, consfătuiri	30	35	47	30	19	64	27
Vizitarea locului de muncă	30	5	20	15	39	5	42
Rezolvarea corespondenţei	1	5	5	10	12	5	3
Convorbiri telefonice	5	5	5	3	6	5	4
Deplasări în interes de servici	—	2	2	5	5	6	6
Alte activităţi	4	—	5	5	2	1	2

În tabelul 2 sînt prezentate activităţile operative efectuate în procente, la diferite nivele de conducere ale celor două întreprinderi.

Tabelul 2

Activitate	Intreprinderea 1				Intreprinderea 2		
	şef secţie	şef serviciu tehnic	inginer şef producţie	director	şef secţie	şef serviciu producţie	şef serviciu plan
Convorbiri telefonice în interes de servici	5	5	5	10	3	6	5
Vizitarea secţiei	20	5	20	15	42	39	5
Convorbiri cu subalternii privitoare la probleme curente	15	20	15	10	10	—	37
Organizarea muncii secţiei	10	—	—	—	10	—	—
Consfătuiri, conferinţe lucru şi producţie	10	5	15	10	10	15	—

Din tabel rezultă că o mare parte din timpul de muncă al acestor cadre de conducere este ocupat cu convorbiri de lucru, şedinţe, adunări, etc., aceste activităţi constituind primiri orale şi transmiteri de informaţii. Dar din datele obţinute nu rezultă ce pondere de timp este acordată pregătirii şi elaborării informaţiilor.

Pentru a analia mai aprofundat activitatea zilnică a cadrelor de conducere de la cele 2 întreprinderi am grupat activităţile pe mai multe grupe mari de probleme după cum rezultă din tabelul 3, referitor la timpul consumat în % din durata de 8 ore a zilei de muncă.

Tabelul 3

Notarea activităţii	Întreprinderea 1				Întreprinderea 2		
	şef secţie	şef serviciu tehnic	inginer şef	director	şef secţie	şef serviciu tehnic	şef serviciu plan
Lucrări de rutină care puteau fi executate şi de subalterni	15	25	5	10	5	15	15
Lucrări corespunzătoare funcţiei	70	60	63	70	80	75	60
Sarcini speciale	5	5	—	15	—	—	10
Activităţi creatoare	2,5	—	—	—	3	3	20
Alte activităţi cu caracter particular	4	2,5	3	5	2	2	1

Din această grupare a activităţilor rezultă următoarele :

a) Lucrările care puteau fi executate şi de subalterni ocupă un procent ridicat, această deficienţă se datorează faptului că nu există o delegare de sarcini eficientă şi că ritmul general de muncă este mai puţin adecvat.

b) Activităţile creatoare au o pondere mică în ansamblul zile de muncă, ceea ce constituie o parte negativă în munca acestor cadre de conducere, care se ocupă de lucrări în general curente.

c) Lucrările corespunzătoare funcţiei propriu-zise sînt prezente şi ele într-un procentaj redus.

Aceste aspecte negative în munca cadrelor de conducere ar putea fi înlăturate prin fixarea de către cadrele de conducere a lucrărilor necesare a fi executate în cadrul funcţiilor, sursa de timp necesară în acest scop ar putea fi uşor găsită în volumul de timp al lucrărilor de rutină care pot fi executate de subalterni.

Privind în ansamblu tabelele prezentate aici putem afirma că în majoritatea sarcinilor activităţile desfăşurate sînt necesare în condiţiile actuale de lucru şi de sistem de lucru, deşi aşa cum am arătat printr-un sistem nou de gîndire a muncii de conducere unele activităţi ar putea fi repartizate altor funcţii unde s-ar efectua în condiţii mai bune.

În urma studierii utilizării timpului cadrelor de conducere la cele 2 întreprinderi am ajuns la concluzia necesităţii raţionalizării activităţii personale, cu ajutorul unui sistem de planificare a muncii adoptat la condiţiile concrete ale activităţii (planuri anuale de lucru pentru acţiunile cunoscute cu termene de lucru şi planuri zilnice întocmite lunar, plecînd de la sarcinile fixate în planurile anuale).

Primită la 18 februarie 1973

Institutul politehnic, Iaşi,
Catedra de organizare şi planificare

BIBLIOGRAFIE

1. Messe I. P., *Imaginea funcţiei conducătorului.* În „Organizarea muncii cadrelor de conducere din întreprinderi", IDT, Buc.
2. Olteanu I., *Conducerea ştiinţifică a întreprinderii.* Ed. polit., Buc., 1972.
3. Neuman W., M., *L'art de la gestion, les techniques d'organisation et de direction.* Dunod, Paris, 1969.
4. Meyer E., *Factorii de delimitare a domeniului conducerii.* Conducerea şi organizarea întreprinderii, *3 (1969).*
5. Breuna D., *Planificarea şi organizarea muncii.* Organizarea muncii, *9* (1970).
6. Krüger F., ş.a., *Cum utilizează cadrele de conducere din industria chimică timpul lor de muncă,* În „Organizarea muncii cadrelor de conducere din întreprinderi", IDT, Buc.
7. Drewny P., *Folosirea timpului de lucru şi rolul directorului în economia socialistă.* În „Organizarea zilei de lucru a cadrelor de conducere", IDT, Buc., 1969.

L'EFFICIENCE DE L'EMPLOI DU TEMPS DES CADRES DE DIRECTION

(Résumé)

On analyse le mode d'utilisation du temps par les cadres de direction de deux entreprises ; il s'ensuit que bien des activités d'une journée ont un caractère courant et que les cadres de direction font grande attention au travail opératif dans les conditions actuelles de travail.

Il s'impose un changement de la conception concernant le travail de direction qui permettra la répartition de bien des activités à des fonctionaires inférieurs, en même temps avec une nouvelle répartition du temps de travail des cadres de direction.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 3—4, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C.Z. 330.2

LOCUL FUNCŢIILOR DE PRODUCŢIE ÎN FUNDAMENTAREA DECIZIILOR DE INTRODUCERE A PROGRESULUI TEHNIC ÎN FILATURILE DE LÎNĂ

DE

COSTACHE RUSU

1. Introducere

Creşterea producţiei globale din industria ţării noastre are la bază uriaşul efort de investiţii prin care partidul şi statul nostru realizează politica economică axată pe industrializarea socialistă menită să asigure valorificarea superioară a resurselor de lînă.

Alături de dezvoltarea în ritm susţinut a acestor ramuri cheie din economia naţională, purtătoare ale progresului tehnic, se dezvoltă şi filaturile de lînă, avînd un ritm mai ridicat de creştere decît media pe industria textilă.

Document de o importanţă istorică, programul Congresului al X-lea al P.C.R. [1] acordă o importanţă deosebită şi filaturilor de lînă, avînd în vedere baza de materii prime chimice şi naturale din ţară, precum şi crearea unei producţii pentru export. Producţia fibrelor chimice tip lînă se ridica în anul 1970 la 5 000 tone/an, echivalentă cu producţia a 4 000 000 de oi.

Producţia filaturilor de lînă va trebui să răspundă sarcinii de creştere cu 45—50% a producţiei de ţesături din acest cincinal şi a creşterii cu 80—90% a producţiei de tricotaje pe total. Pe de altă parte diversificarea producţiei textile şi lărgirea bazei de materii prime vor face posibile crearea de condiţii favorabile de dezvoltare unei producţii cu eficienţă sporită la export. Exportul de produse textile este prevăzut să crească pînă în anul 1975 cu peste 60%.

Întocmirea unui model de funcţie economică pentru analiza microeconomică la nivelul filaturilor de lînă, va evidenţia coeficientul utilizării factorilor. Mai mult, va putea fi folosit şi în calculele de prognoză şi sinteză plecînd de la tendinţele ce rezultă din analiza funcţiei de producţie din perioada anterioară (avem în vedere evoluţia coeficienţilor de utilizare a resurselor, dat fiind că în parametrii care intră în model se poate asigura o bună comparabilitate în primul rînd prin efectele factorilor).

2. Modele ale funcţiilor de producţie pentru filaturile de lînă exprimînd influenţa progresului tehnic

a. Pe exemplul filaturilor de lînă din ţara noastră, am calculat folosind cifre relative, funcţia de producţie, Q, pentru analiza influenţei dinamicii numărului mediu scriptic al filaturilor S şi a mijloacelor fixe F asupra dinamicii

producţiei globale a filaturilor de lînă pe perioada 1950—1970, anul 1950 fiind luat ca bază.

În acest scop ne vom folosi de relaţia [2]:

$$Q = S^{\alpha} F^{\beta} a^{\gamma t}, \qquad \alpha + \beta \gtrless 1, \tag{1}$$

unde $a^{\gamma t}$ este funcţia de timp ce caracterizează influenţa progresului tehnic.

Pentru calculul funcţiilor de producţie se folosesc metoda celor mai mici pătrate, metoda modulelor, metoda celor mai mici abateri medii.

Notînd influenţa progresului tehnic prin λ, valorile lui α şi β trebuie să rezulte rezolvînd sistemul:

$$\begin{cases} \sum \log Q = n \log\lambda + \alpha \sum \log S + \beta \sum \log F, \\ \sum \log Q \log S = \log\lambda \sum \log S + \alpha \sum \log S + \beta \sum \log F \log S, \\ \sum \log Q \log F = \log\alpha \sum \log F + \alpha \sum \log S \log F + \beta \sum \log F^2. \end{cases} \tag{2}$$

Sistemul nu poate fi rezolvat întrucît determinantul este nul. Acest lucru se datoreşte multicoliniarităţii. Întrucît α şi β reprezintă elasticităţile funcţiei, ei pot fi determinaţi pe cale identică deoarece la o creştere cu 1% a variabilei S valoarea lui Q creşte cu ΔS, astfel că vom avea:

$$\frac{\Delta Q}{Q} = \alpha \frac{\Delta S}{S}. \tag{3}$$

În mod asemănător şi pentru β, rezultînd în final pentru creşterile productuale ecuaţia

$$\frac{\Delta Q}{Q} = \alpha \frac{\Delta S}{S} + \beta \frac{\Delta F}{F}. \tag{4}$$

Deoarece în exemplul nostru avem serii dinamice în care intervine factorul timp, vom lucra cu relaţia

$$q = \alpha s + \beta f + a, \tag{5}$$

unde

$$q = \frac{\alpha Q}{dt} \frac{1}{Q}, \qquad s = \frac{dS}{dt} \frac{1}{S}, \qquad f = \frac{dF}{dt} \frac{1}{F}. \tag{6}$$

Prelucrînd datele din tabelul 1 [1]) formăm sistemul:

$$\begin{cases} 20a + 47{,}22\alpha + 72{,}83\beta = 175{,}29, \\ 47{,}22a + 198{,}48\alpha + 341{,}01\beta = 489{,}56, \\ 72{,}83a + 341{,}01\alpha + 782{,}16\beta = 793{,}66. \end{cases}$$

Rezolvarea sistemului pe calculatorul OLIVETI ne-a condus la soluţiile

$$a = 6{,}75135, \qquad \alpha = 0{,}78530, \qquad \beta = 0{,}04368.$$

Pentru determinarea coeficientului progresului tehnic folosim relaţia:

$$\chi = \frac{a}{I_{Q\left(\frac{1970}{1950}\right)}} = \frac{6{,}75165}{6{,}30} = 1{,}07, \tag{7}$$

unde I_Q reprezintă indicii de creştere a producţiei globale în anul 1970 faţă de anul 1950.

---

[1]) Datele au fost prelucrate pe un calculator CELATRON 8205, folosind un program potrivit.

Tabelul 1*)

Dinamica principalilor indicatori din filaturile de lînă pe perioada 1951—1970

Anul	Producţia globală Q		Mijloace fixe F		Nr. mediu scriptic S		Înzestrarea muncii cu mijloace fixe I_F		Eficienţa folosirii mijloacelor fixe E	
1951	1,10	10,0	1,03	3,00	1,02	2,00	1,01	1,00	1,065	6,50
1952	1,25	15,0	1,06	3,00	1,05	3,00	1,015	0,50	1,155	9,00
1953	1,39	14,0	1,10	4,00	1,07	2,00	1,025	1,00	1,265	11,00
1954	1,52	13,0	1,15	5,00	1,10	3,00	1,045	2,00	1,32	5,50
1955	1,69	17,0	1,20	5,00	1,14	4,00	1,05	0,70	1,41	9,00
1956	1,78	9,0	1,20	0	1,13	1,00	1,060	0,80	1,48	7,00
1957	1,88	10,0	1,55	−5,00	1,11	−2,00	1,035	−2,5	1,635	15,5
1958	1,99	11,0	1,1	−5,00	1,1	−1,00	1,00	−3,5	11,81	17,5
1959	2,11	12,0	1,08	−2,00	1,09	−1,00	0,992	−0,8	1,95	14,0
1960	2,24	23,0	1,05	−2,5	1,08	−0,5	0,975	—1,7	2,11	16,0
1961	2,45	21,0	1,09	3,5	1,12	3 5	0,973	−0,2	2,25	14,0
1962	2,75	29,0	1,12	3,0	1,16	4,0	0,965	−0'8	2,44	19,0
1963	3,02	28,0	1,16	4,00	1,22	6,00	0,95	−1,50	2,62	18,0
1964	3,31	29,0	1,18	2,00	1,27	5,00	0,93	—2,00	2,8	18,0
1965	3,64	33,0	1,19	1,00	1,31	4,00	0,90	−2,3	3,06	26,0
1966	4,08	44,0	1,33	14,00	1,37	6,00	0,97	6,3	3,14	8,00
1967	4,71	63,0	1,5	17,00	1,43	6,00	1,05	8,0	3,15	− 1,00
1968	5,25	54,0	1,67	17,00	1,49	6,00	1,13	8,00	3,14	− 1,00
1969	5,78	53,0	1,89	22,00	1,55	6,00	1,22	9,00	3,06	− 2,00
1970	6,30	32,0	2,16	27,00	1,62	7,00	1,33	11,00	2,91	−13,00

*) Date prelucrate pe baza informaţiilor culese de la M.I.U. şi din anuarul statistic R.S.R., 1972

Coeficientul $\alpha=0,7853$ arată că o creştere cu 1% a muncitorilor filatori, celelalte condiţii rămînînd neschimbate, a determinat o creştere cu 0,7853 a producţiei golbale. Coeficientul $\beta=0,04368$ arată că o creştere cu 1% a mijloacelor fixe a determinat o creştere cu 0,04368% a producţiei globale.

Suma celor doi coeficienţi este $\alpha+\beta=0,82898$.

Pentru a avea o bază de comparaţie s-a calculat α şi β pentru aceeaşi perioadă pentru întreaga industrie. Datele comparative sînt prezentate în tabelul 2.

Tabelul 2

Coeficienţii funcţiei de producţie din filaturile de lînă comparativ cu totalul industriei pe perioada 1950—1970

	λ	α	β
Total industrie	1,1127	0,96342	0,47321
Filaturi de lînă	1,1070	0,78530	0,04368

Coeficientul progresului tehnic pentru filaturile de lînă pentru perioada 1950—1970 a fost mai scăzut decît pentru totalul industriei. În ţările dezvoltate din punct de vedere industrial, pentru industriile purtătoare ale progresului tehnic, cu greu se depăşeşte nivelul $\lambda=1{,}5$. La noi în ţară sînt ramuri industriale cum ar fi industria chimică, la care are valori peste 3.

Se poate afirma astfel că filaturile de lînă au înregistrat o asimilare a tehnicii sub nivelul mediu al industriei.

$\gamma(t)$, factorul rezidual exprimînd ritmul de introducere a progresului tehnic în fiecare an, poate fi variabil şi poate ajuta să facem o prognoză pentru mărimea $\lambda(t)$; t se poate aproxima şi plecînd de la prognoza introducerii progresului tehnic în ramura respectivă.

Cunoscînd pe $S(t+\triangle t)$ unde $\triangle t$ reprezintă modificarea perioadei în sensul creşterii ei, pentru aceeaşi mărime a lui α şi β, putem determina volumul mijloacelor fixe care vor trebui a fi instalate avînd în vedere evoluţia progresului tehnic evidenţiată prin factorul $\gamma(t)$.

b. Plecînd de la înzestrarea tehnică a muncii, de la gradul de utilizare a maşinilor şi utilajelor, de la cheltuielile de investiţii din filaturile de lînă trebuie să recunoaştem că cea mai mare influenţă a progresului tehnic poate fi atribuită mijloacelor fixe.

Din expresia $Q=S^{\alpha}F^{\beta}a^{\gamma t}$ se deduce o funcţie de producţie reprezentînd productivitatea muncii

$$\frac{Q}{S}=\frac{F}{S}a^{\gamma t}. \tag{8}$$

Se poate scrie astfel că productivitatea muncii W este o funcţie de două argumente de înzestrarea tehnică a muncii I cu mijloace fixe şi o funcţie de timp ce caracterizează influenţa progresului tehnic

$$W_{(I_f,t)}=I_f^{\beta}a^{\gamma t}, \tag{9}$$

unde

$$\beta=\frac{dW}{dI_f}\frac{W}{I_f} \tag{10}$$

reprezintă coeficientul de elasticitate a productivităţii muncii faţă de înzestrarea cu mijloace fixe.

În formă dinamică relaţia se poate scrie

$$W'=\beta I_f\lambda, \tag{11}$$

unde W' este ritmul creşterii productivităţii muncii, I_f — ritmul creşterii înzestrării tehnice a muncii, λ — ritmul introducerii progresului tehnic.

c. Expresia funcţiei de producţie mai poate fi scrisă şi astfel :

$$Q=S^{\alpha}I_f^{\beta}E^{\delta}a^{\gamma t}. \tag{12}$$

unde E este eficienţa utilizării mijloacelor fixe.

Făcînd aceleaşi raţionamente ca şi pentru modelele anterioare

$$\frac{\Delta Q}{Q}=\alpha\frac{\Delta S}{S}+\beta\frac{\Delta I_f}{I_f}+\delta\frac{\Delta E}{E}, \tag{13}$$

în care α, β, δ sînt coeficienţi de elasticitate ce caracterizează ponderea resurselor iniţiale în dinamica producţiei globale sau a produsului social.

Pentru că avem serii dinamice în care intervine factorul timp, vom lucra cu relaţiile

$$(14) \qquad q=\frac{dQ}{dt}\frac{1}{Q}, \quad s=\frac{ds}{dt}\frac{1}{S}, \quad f=\frac{dI_f}{dI_f}\frac{1}{I_f}, \quad e=\frac{dE}{dt}\frac{1}{E}.$$

Cu ajutorul datelor din tabelul 1, prelucrate pe calculator, se ajunge la sistemul :

$$(15) \qquad \begin{cases} 20{,}00\,a + 47{,}22\,\alpha + 22{,}88\,\beta + 104{,}37\,\delta = 175{,}20, \\ 47{,}22\,a + 198{,}48\,\alpha + 146{,}87\,\beta + 162{,}15\,\delta = 459{,}65, \\ 22{,}86\,a + 146{,}87\,\alpha + 316{,}07\,\beta + 125{,}44\,\delta = 318{,}39, \\ 104{,}37\,a + 162{,}15\,\alpha + 125{,}44\,\beta + 833{,}60\,\delta = 858{,}92. \end{cases}$$

3. Modul de utilizare şi posibilităţile de substituţie a factorilor de producţie în filaturile de lînă

Vom stabili mai întîi randamentul diferenţial al factorilor [3]. Randamentul diferenţial $\eta_i = \frac{\partial Q}{\partial t}$ al factorului F_i exprimă sporul de producţie obţinut la creşterea cu o unitate a resurselor. Randamentul diferenţial este proporţional cu elasticitatea resurselor şi randamentul mediu al resurselor

$$(16) \qquad \begin{aligned} \eta_S &= \frac{\partial Q}{\partial S} = \alpha S^{\alpha-1} A I_f^{\beta} E^{\delta} = \alpha \frac{Q}{S} = 0{,}8813\,\frac{630}{162} = 3{,}437, \\ \eta_{I_f} &= \frac{\partial Q}{\partial I_f} = \beta I_F^{\beta-1} A S^{\alpha} E^{\delta} = \beta \frac{Q}{I_f} = 0{,}73586\,\frac{630}{133} = 3{,}238, \\ \eta_E &= \frac{\partial Q}{\partial E} = \delta E^{\delta-1} A S^{\alpha} I_f^{\beta} = \delta \frac{Q}{E} = 0{,}74023\,\frac{630}{291} = 1{,}562. \end{aligned}$$

Randamentul diferenţial al înzestrării tehnice a muncii η_{I_f} arată de exemplu că o creştere cu un procent a înzestrării tehnice a muncii duce la o creştere a producţiei cu 3,238%.

Interesant este să cunoaştem posibilităţile de substituire a unor resurse cu altele pentru realizarea unor costuri minime. Rezultă astfel că pentru fundamentarea unor decizii de introducere a progresului tehnic cînd urmează să se analizeze posibilităţile de înlocuire a unor resurse cu altele este util să se cunoască rata marginală de substituţie [4] care arată cu cît trebuie să crească utilizarea unei resurse cînd folosirea celeilalte se reduce pentru a menţine producţia la acelaşi nivel, adică :

$$(17) \qquad s = \frac{dS}{dI_f} = -\frac{\frac{\partial Q}{\partial I_f}}{\frac{Q}{S}} = -\frac{\beta I_f^{\beta-1} A S^{\alpha} E^{\delta}}{\alpha S^{\alpha-1} A I_f^{\beta} E^{\delta}} = -\frac{\alpha}{\beta}\frac{S}{I_f},$$

deoarece funcţia de producţie a lui Cobb-Douglas este o funcţie liniar omogenă şi este satisfăcută ecuaţia lui Euler

(18) $$dQ = \frac{\partial Q}{\partial S} dS + \frac{\partial Q}{\partial I_f} dI_f = 0,$$

de unde

$$\frac{dS}{dI_f} = - \frac{\beta}{\alpha} \frac{S}{I_f}.$$

Rezultă astfel că rata marginală de substituţie depinde de elasticitatea de producţie şi de volumul de muncă şi înzestrarea cu mijloace fixe în acest caz.

Cu cît este mai mare randamentul marginal al unei resurse şi cu cît este mai mic al celeilalte, cu atît este mai necesar să se mărească această din urmă resursă, în vederea menţinerii aceluiaşi nivel al producţiei.

În cazul nostru

(19) $$s_{(S/I_f)} = - \frac{\beta}{\alpha} \frac{S}{I_f} = - \frac{0,73586}{0,88133} \frac{162}{133} = 1,02,$$

ceea ce înseamnă că pentru a obţine acelaşi volum al producţiei în filaturile de lînă se poate înlocui o unitate de înzestrare tehnică a muncii cu 1,02 unităţi de forţă muncă, ceea ce nu evidenţiază o situaţie corespunzătoare.

În continuare

(20) $$s_{(E/I_f)} = - \frac{\beta}{\delta} \frac{E}{I_f} = - \frac{0,7386}{0,74023} \frac{291}{131} = - 2,22$$

evidenţiază rezervele deosebite existente în creşterea eficienţei utilizării mijloacelor fixe. Acelaşi volum al producţiei se obţine prin înlocuirea unei unităţi de înzestrare tehnică a muncii cu 2,22 unităţi de eficienţă a folosirii mijloacelor fixe :

(21) $$s_{(I_f/E)} = - \frac{\delta}{\beta} \frac{I_f}{E} = - \frac{0,74023}{0.73586} \frac{133}{291} = 0,46$$

(22) $$s_{(E/S)} = - \frac{\alpha}{\delta} \frac{E}{S} = \frac{0,8813}{0,74023} \frac{291}{162} = 2,14.$$

Şi expresia (22) poate da prin analiza ei indicaţii asupra substituirii factorilor necesari pentru deciziile de introducere a progresului tehnic. În aceste calcule valoarea mijloacelor fixe trebuie să corespundă numai capacităţilor puse în funcţiune pentru a nu duce la rezultate eronate prin înregistrări repetate.

4. Concluzii

1. După cum arată experienţa mondială şi îndeosebi a ţărilor socialiste, funcţiile de producţie pot fi folosite cu succes în analiza economică, apreciind că funcţiile de producţie pot fi folosite şi în elaborarea modelelor de prognoză atît la nivel micro cît şi macroeconomic. Acest lucru este dovedit şi prin amploarea preocupărilor teoretice şi practice.

În aceste modele nu este rezolvată totdeauna pe deplin problema progresului tehnic deoarece se presupune separarea progresului tehnic de schimbarea proporţiei dintre forţa de muncă şi mijloacele fixe.

2. O problemă care se mai pune este de a se preciza cărui factor i se atribuie influenţa progresului tehnic. În literatură această chestiune nu este pe

deplin rezolvată. Aceste funcţii de producţie nu descriu şi nu explică baza materială a progresului tehnic. Dacă factorul $a^{\gamma t}$ ar avea un rol neînsemnat în mărimea funcţiei, γt ar putea fi considerat coeficient rezidual.

Cum însă indicatorul progresului tehnic are o importanţă sporită în economie devine necesar să se calculeze $a^{\gamma t}$ ca un factor de sine stătător. În aceste condiţii factorul convenţional $a^{\gamma t}$ trebuie înlocuit cu o mărime care să aibă sens economic concret, aşa cum ar fi eficienţa muncii vii, sau unii indicatori ai nivelului tehnic al mijloacelor fixe.

3. Este cunoscut că progresul tehnic duce la creşterea compoziţiei organice a capitalului, deci atunci cînd se examinează influenţa progresului tehnic nu se poate concepe raportul dintre resursele de producţie ca inevitabil.

O posibilitate de utilizare a funcţiilor de producţie la nivel microeconomic, poate fi în condiţiile existenţei mai multor procedee de prelucrare, mai multe variante de introducere a progresului tehnic la un nivel dat de dezvoltare a forţelor de producţie.

În acest caz se poate alege acel procedeu care duce la cheltuieli de producţie minime în funcţie de modul de combinare a resurselor. Se poate produce acelaşi fir cu o cantitate mai mare de mijloace fixe şi un nivel mai scăzut al progresului tehnic menţinînd aceeaşi cheltuială de muncă, sau alte astfel de combinări.

4. Funcţiile de producţie pot să aducă servicii utile şi în fundamentarea unor decizii la nivelul întreprinderilor în sensul de a reflecta cum se modifică cheltuielile sau beneficiul dacă un procedeu sau o resursă se înlocuieşte cu alta.

Oricare va fi însă funcţia de producţie, se impune cu necesitate o bază statistică masivă şi sigură pentru analiza factorială.

Primită la 8 aprilie 1973

Institutul politehnic, Iaşi,
Catedra de organizare şi planificare

BIBLIOGRAFIE

1. * * * *Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român*. Ed. polit., Buc., 1969.
2. Brown Morray, *On the Theory and Measurement of Tehnological Change*. Cambridge University Press, 1968.
3. Rusu C., *Analiza pe factori a randamentului mijloacelor fixe din filaturile de lînă*. Bul. Inst. polit. Iaşi, **XVII (XXI), 3—4, 1971**
4. Frisch R., *Loi technique et économique de la production*. Dunod, Paris, 1957.

LA PLACE DES FONCTIONS DE PRODUCTION POUR LE FONDEMENT DES DÉCISIONS QUI CONCERNENT L'INTRODUCTION DU PROGRÈS TECHNIQUE DANS LES FILATURES DE LAINE

(Résumé)

On réalise une application des functions de production pour le secteur des filatures de laine. On met en évidence la manière d'utiliser les facteurs de production et les possibilités de les substituer, pour la décision qui concerne l'introduction du progrès technique.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 3—4, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C.Z. 330.624

CONSIDERAŢII PRIVIND ORGANIZAREA ŞTIINŢIFICĂ A PRODUCŢIEI ŞI A MUNCII LA TRUSTUL DE CONSTRUCŢII DIN IAŞI[1])

DE

EUGEN FLOREA

Noţiunea de organizare a producţiei şi a muncii are un conţinut vast. Ne vom referi numai la unele aspecte din acest domeniu observate la Trustul de construcţii din Iaşi.

Carenţe în folosirea timpului de lucru şi a utilajelor pe şantiere au fost semnalate în presă încă din anul 1967. Totodată au apărut preocupări ale activităţii de cercetare pentru organizarea ştiinţifică a producţiei şi a muncii pe şantierele de construcţii. Acţiunea de organizare ştiinţifică a producţiei şi a muncii s-a extins şi la Trustul de construcţii din Iaşi, în anul 1968, solicitînd un aport permanent al gîndirii creatoare. În cadrul colectivelor formate au fost întocmite în prima etapă şapte studii din care a rezultat necesitatea adoptării unui număr de 13 măsuri principale, care să poată fi puse în aplicare cu posibilităţile Trustului de construcţii din Iaşi.

În cadrul acestor măsuri au fost prevăzute : reducerea cheltuielilor de organizare de şantier, reducerea cheltuielilor de transport, recepţionarea cantitativă a materialelor intrate în depozite de la furnizori şi verificarea cantităţilor expediate pe şantiere, eliminarea depozitelor intermediare, eliminarea manipulărilor de materiale la punctele de lucru prin depozitarea materialelor în raza de acţiune a macaralei, mecanizarea operaţiilor de încărcare şi descărcare a produselor de balastieră, extinderea folosirii buncărelor metalice pentru betoane şi mortare, amenajări în staţia de betoane, aplicarea teoriei şirurilor de aşteptare pentru reducerea numărului de mijloace de transport şi a duratei transportului betonului, organizarea reparaţiilor macaralelor turn în cadrul trustului, eliminarea oficiului de aprovizionare şi desfacere din sistemul de aprovizionare, reducerea pierderilor admisibile la o serie de materiale, extinderea mecanizării finisajelor etc.

În etapa a doua s-au planificat şase studii şi anume :

1. Mijloacele de producţie şi gradul lor de utilizare.
2. Metode de organizare a producţiei.
3. Modul de utilizare a forţelor de muncă.
4. Organizarea locului de muncă.
5. Organizarea lucrului pe schimburi.
6. Organizarea normării muncii.

---

[1]) Prezentată la sesiunea ştiinţifică a Institutului politehnic din Iaşi, din 2—4 iulie 1970.

În etapa următoare s-a înființat serviciul de organizare a producției și a muncii, avînd ca atribuții elaborarea de analize și studii pe baza cărora să dea soluții practice și asistență tehnică în probleme cum ar fi : stabilirea structurii organizatorice și a fluxului informațional, aplicarea metodelor moderne de organizare a producției și de programare în vederea optimizării proceselor de producție, organizarea rațională a locurilor de muncă, stabilirea unor forme raționale de diviziune și cooperare în muncă etc.

Fostul serviciu de organizare a muncii din cadrul trustului a fost desființat și în locul lui s-a înființat un serviciu de salarizare.

Ca urmare a acțiunii de organizare științifică a producției pentru înlăturarea carențelor existente în folosirea utilajelor, au fost găsite căi de cointeresare și pentru mecanicii de utilaje, aceștia fiind incluși în brigăzi. Măsura a avut ca efect pe lîngă rezultate pozitive și plecarea din șantiere a unor mecanici în căutarea altor locuri de muncă.

În trimestrul IV al anului 1968 la Trustul de construcții din Iași preocupările au fost concentrate pe direcția îmbunătățirii formelor de organizare a unităților, întrezărindu-se posibilitatea unei raționalizări a transmiterii informațiilor de la centrala trustului la șantiere și invers. Linia de subordonare se prezenta sub forma trust — grup de șantiere — șantiere — loturi, desfășurarea activității fiind asigurată prin intermedul a patru grupuri, întreprinderea de utilaj — transport și administrația centrală a cantinelor. În general, centrala trustului se ocupa de coordonarea planului grupurilor de șantiere și a investițiilor proprii, de îndrumarea și controlul acestora, asigurarea disciplinei de plan, precum și luarea măsurilor tehnico-organizatorice care să asigure realizarea sarcinilor de plan, de centralizarea tuturor situațiilor statistice și cu caracter operativ de la grupuri și transmiterea lor. Pentru îndeplinirea acestor sarcini în cadrul trustului au activat 19 servicii funcționale. Structura organizatorică a grupului de șantiere nu se deosebea de cea a trustului, existînd un paralelism de servicii. A rezultat că grupul de șantiere era o verigă de prisos în ierarhia organizatorică a trustului de construcții. Existența grupurilor de șantiere diminua operativitatea deciziilor luate. Concluzia a fost renunțarea la această verigă, trecîndu-se la o nouă linie de subordonare : trust — șantiere specializate — loturi. Elementul nou care apare este trecerea la șantierele specializate și organizarea trustului pe principiul conducerii operative. Trustul a preluat de la grupuri serviciile plan-materiale, pregătirea producției, aprovizionare. Prin desființarea grupurilor de șantiere personalul tehnico-administrativ a scăzut cu 1,8%. Totodată trustul a preluat întreaga activitate de aprovizionare, renunțînd la oficiul de aprovizionare și desfacere.

În cadrul acțiunii de arganizare științifică a producției și a muncii, în cursul anului 1968 au fost elaborate de către specialiștii trustului local de construcții 16 studii din care 8 cu aplicare în anul 1968. Și-a dovedit eficiența „Studiul privind reducerea cheltuielilor la consumurile specifice", constructorii obținînd în primele 3 trimestre ale anului 1968 o economie de 781.000 lei la materiale față de prețul de deviz.

A fost aprobat studiul privind noua structură organizatorică a Trustului de construcții din Iași, care se aplică de la 1 ianuarie 1969. Ca urmare a apărut necesară modificarea modului de programare și urmărire a producției și în consecință a fost elaborat studiul intitulat „Sistemul integrat de conducere cu optimizarea repartizării resurselor (SICORR $_1$), care pornind de la analiza critică a sistemului de pregătire și urmărire a producției proiectează un sistem nou, bazat pe formulare unice de planificare și control numite cartele. Acestea sînt documente care cuprind planul de producție al unei brigăzi și reprezintă o activitate din graficul rețea al obiectului.

Studiul prezintă algoritmul euristic de întocmire a unui plan de producție optim în ce privește folosirea resurselor disponibile.

În perfecționarea activității de organizare științifică a producției și a muncii a întreprinderilor din județul Iași în general și a Trustului de construcții în particular, un rol deosebit l-a avut și Cabinetul județean pentru problemele de organizare științifică a producției și a muncii. În programul de manifestări al Ca-

binetului de OSPM s-au înscris, începînd cu luna octombrie 1968, cinci cursuri de informare pentru cadrele de conducere din întreprinderile ieşene şi două cicluri de conferinţe. De asemenea, cu sprijinul Centrului de Perfecţionare a Pregătirii Cadrelor de Conducere din întreprinderi — CEPECA — Bucureşti, s-au organizat în anul 1968 două simpozioane avînd ca teme : „Concepţia modernă privind conducerea întreprinderilor" şi „Organizarea transportului intern şi a manipulărilor în întreprinderi". Desfăşurarea acestor cursuri a coincis cu perioada de căutări a unor soluţii noi de conducere şi organizare a întreprinderilor. La elaborarea noii organigrame a trustului de construcţii s-a apelat la principiile ştiinţifice şi datele din expunerile ce s-au prezentat.

Ca urmare, la Trustul judeţean de construcţii Iaşi în anul 1969 s-au organizat, pentru prima dată în ţară, şantiere specializate pe ciclul zero, structuri, finisaje etc. Avînd în vedere caracterul continuu şi dinamic al procesului de specializare a unităţilor de construcţii, a structurii organizatorice şi de producţie, anul 1969 a fost considerat ca o etapă experimentală pentru perfecţionarea mai departe a structurii organizatorice.

Începind cu anul 1969 trustul are trei şantiere de construcţii : 1. fundaţii, glisări, panouri mari prefabricate ; 2. structuri de zidărie şi beton ; 3. finisaje, şi un grup de instalaţii.

Nu se poate face o analiză comparativă concludentă a realizărilor anului 1969 faţă de anul 1968, datorită neomogenităţii structurilor. Astfel se remarcă o mare disproporţie la structurile de zidărie, volumul acestora fiind în 1969 de 3,74 ori mai mare ca în 1968. Aceasta a condus la dificultăţi mari în asigurarea cu zidari. De asemenea diversificarea gradului de confort la locuinţe, aplicată în 1969, a defavorizat grupul de instalaţii care realizează în 1969 o productivitate a muncii mai mică decît în anul 1968.

La grupul de instalaţii se înregistrează din aceeaşi cauză o creştere a stocurilor supranormative. Structura organizatorică a trustului, aplicată în 1969, a fost îmbunătăţită în anul 1970.

Se dau mai jos organigrama trustului (fig. 1), organigrama şantierului (fig. 2) şi organigrama fluxului informaţional aplicate de la 1 ianuarie 1970 (fig. 3).

Ca element nou se remarcă crearea unui organism de coordonare a lucrărilor pe faze, care să rezolve în mod raţional intercondiţionarea tehnologică a subunităţilor de execuţie care concură la realizarea aceluiaşi obiect.

Ar fi necesară o folosire mai bună a celor 6 posturi de emisie recepţie existente la trust prin integrarea lor într-un sistem de urmărire a lucrărilor.

Serviciile de organizare a producţiei şi muncii de la şantiere au fost desfiinţate, întreaga activitate în acest sector urmînd a fi preluată de serviciul corespunzător de la trust. Dar acest serviciu a fost întărit în mod corespunzător pentru a ţine legătura cu producţia ?

Organizarea ştiinţifică este condiţionată de asigurarea executantului cu documentaţia tehnică din timp, pentru pregătirea producţiei, aprovizionarea cu materiale, programarea folosirii utilajelor şi forţelor de muncă.

Pentru realizarea sarcinii de creştere a productivităţii muncii şi ridicarea substanţială a eficienţei activităţii în anul 1970 trustul trebuie să aplice cu mai multă răspundere studiile efectuate privind organizarea ştiinţifică a producţiei pentru a asigura condiţiile obţinerii unor rezultate mai bune.

Primită la 31 martie 1973

Institutul politehnic, Iaşi,
Catedra de organizare şi planificare

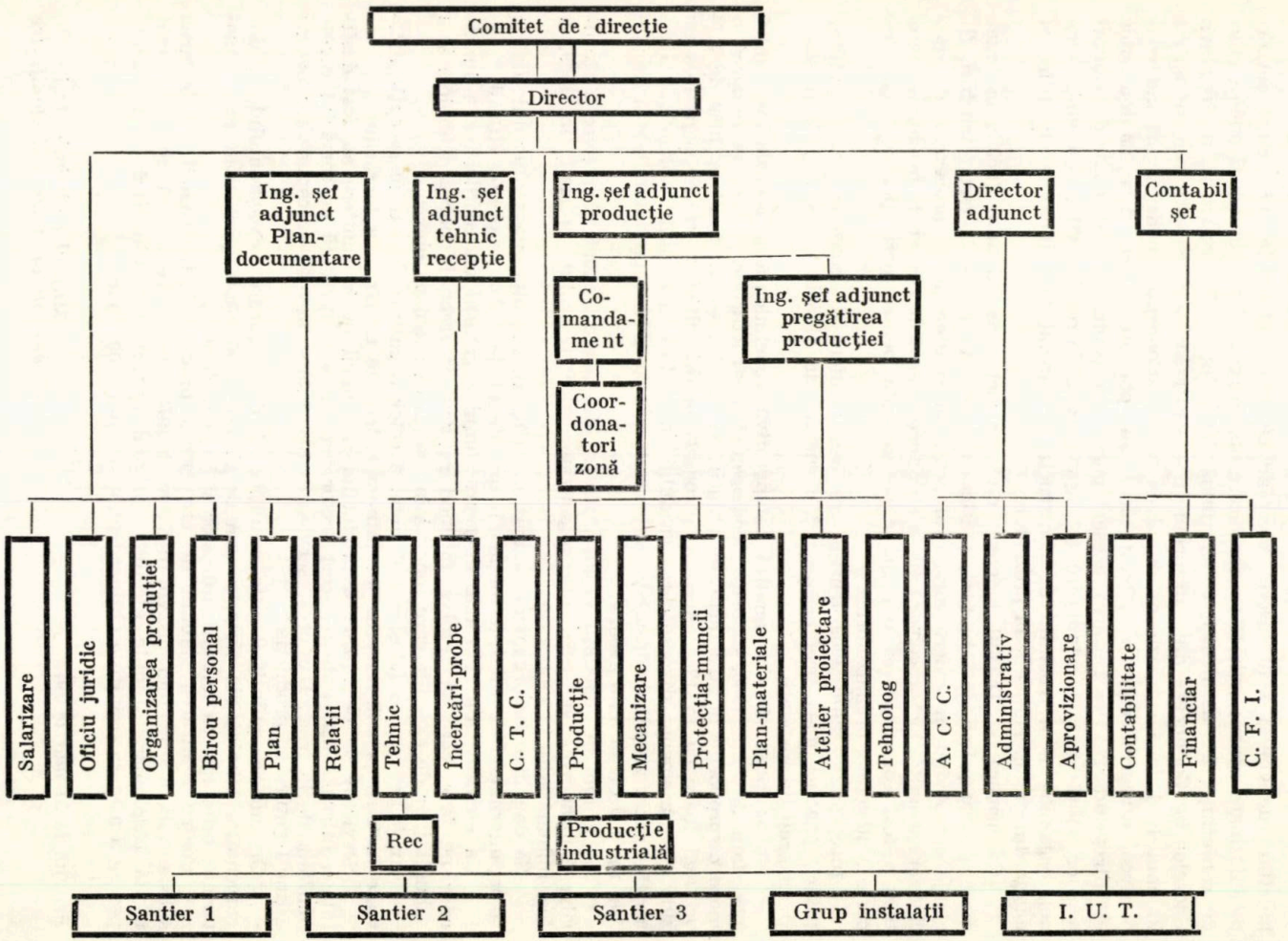

Fig. 1. — Organizarea trustului.

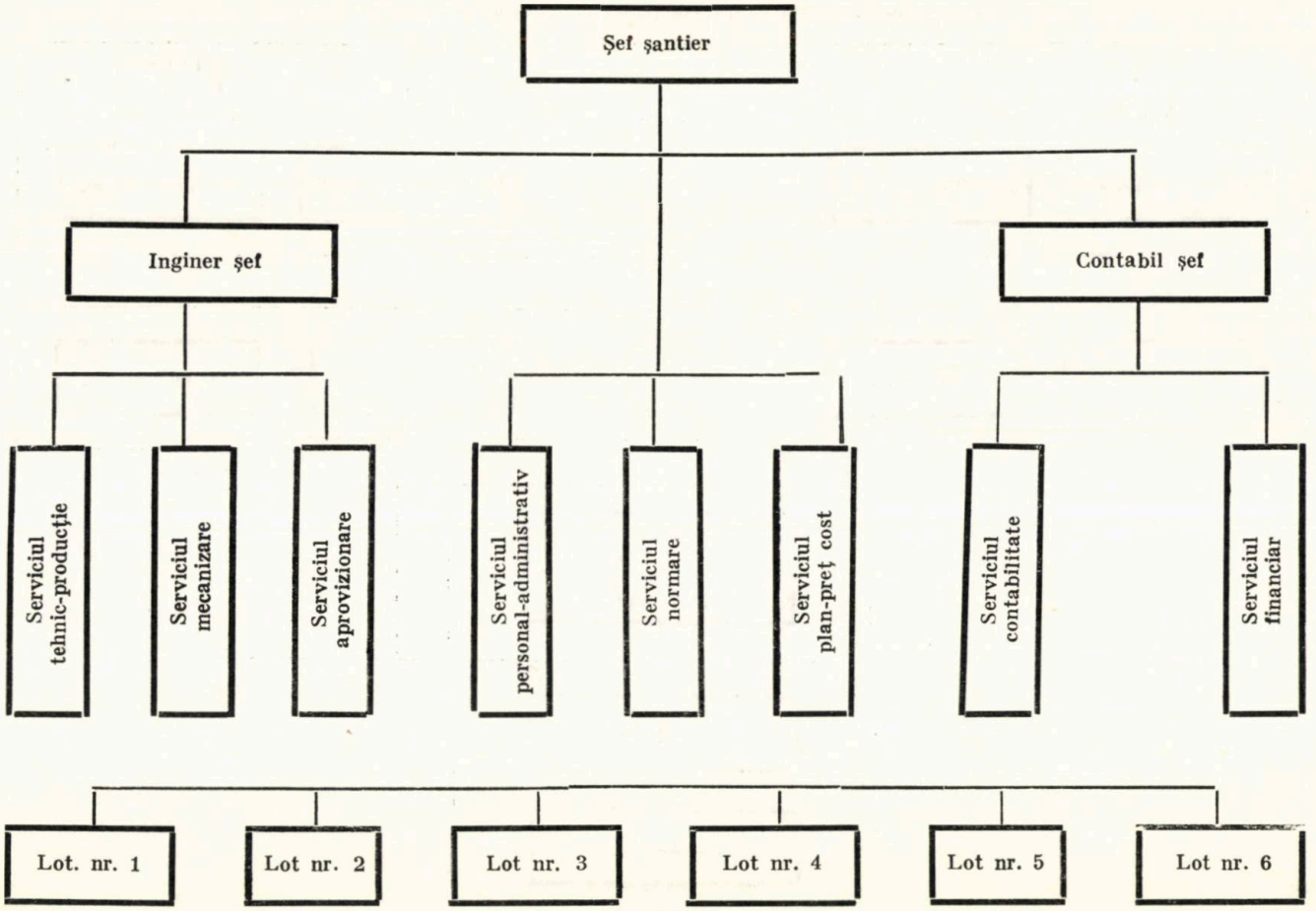

Fig. 2—Organizare șantier.

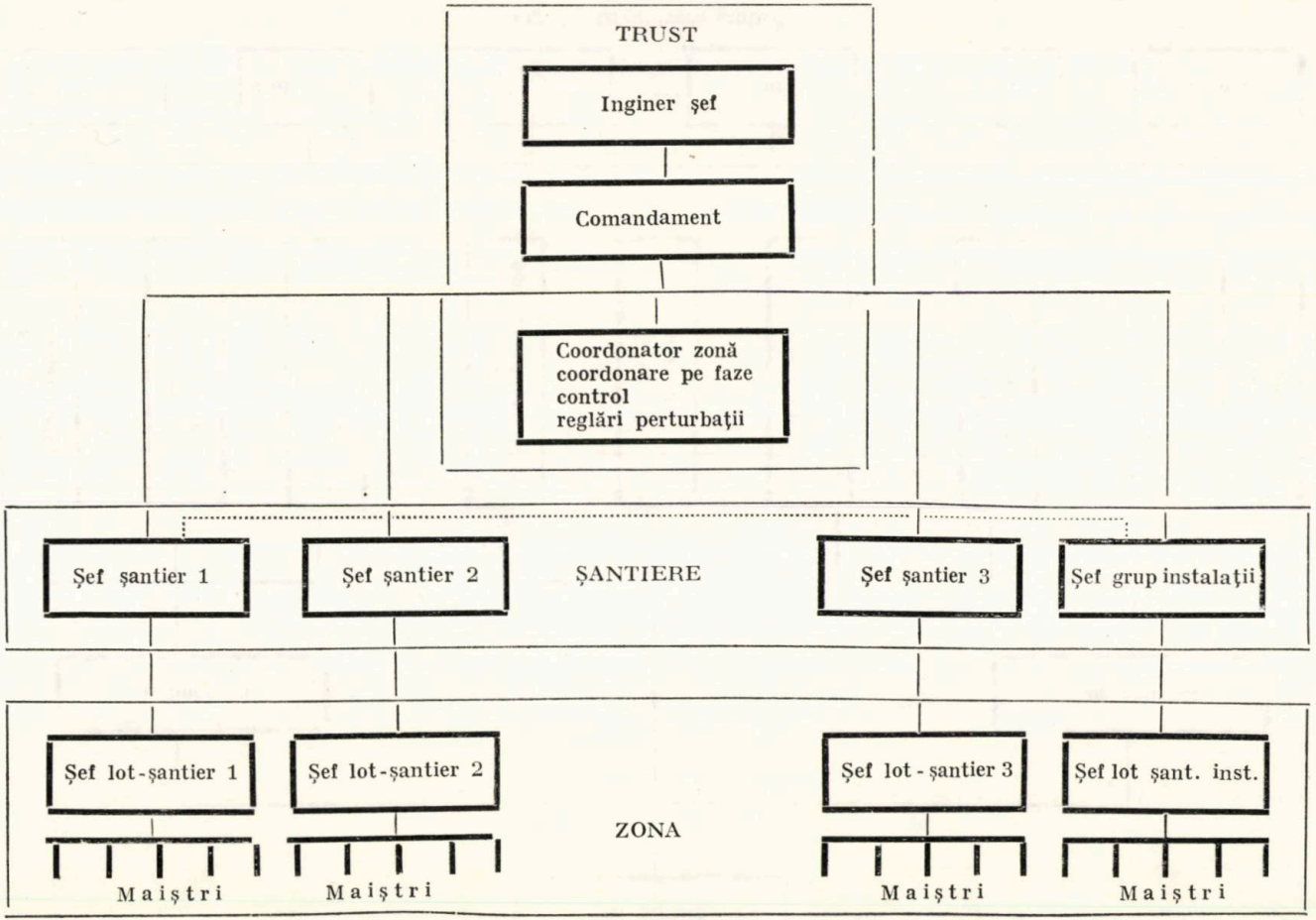

Fig. 3 — Fluxul informaţional al executării lucrărilor de C + M.

BIBLIOGRAFIE

1. Gheorghiţă Şt., *Organizarea ştiinţifică a producţiei şi a muncii în construcţii.* I.D.T., Buc., 1966.
2. Belea M., *Ştiinţa organizării pe şantiere.* Viaţa economică, *19* (1967).
3. Han E., Belfert I şi Belea M., *Premise ale organizării ştiinţifice a muncii pe şantierele de construcţii.* Probleme economice, *6* (1967).
4. Vrînceanu C., *În sectorul construcţii, organizarea ştiinţifică a muncii solicită un aport permanent al gîndirii creatoare.* „România liberă", nr. *7273,* 8 martie 1968.
5. * * * *Către Comitetul pentru problemele administraţiei locale Bucureşti.* Raport de Organizare ştiinţifică a producţiei şi a muncii la Trustul de construcţii Iaşi, Consiliul Popular judeţean Iaşi, Comitetul Executiv, nr. *6794* din 10 iunie 1968.
6. * * * Ordinul nr. *0653*/11.07.1968 al Ministerului Industriei Construcţiilor. (Organizarea producţiei şi a muncii).
7. Mihalache Gh., *O premisă a creşterii productivităţii muncii pe şantiere, înlăturarea carenţelor existente în folosirea utilajelor.* „Flacăra Iaşului", nr. *6902,* 21 noiembrie, 1968.
8. Fătu T., *Grupul de şantiere o verigă de prisos în ierarhia organizării a trustului de construcţii.* „Munca", nr. *6544,* 27 noiembrie 1968.
9. Gheorghiu V., *Organizarea ştiinţifică a producţiei şi a muncii pe şantierele de construcţii. Distanţa de la idei la realitate.* „Flacăra Iaşului", nr. *6912,* 3 decembrie 1968.
10. Zidăriţa E., *Organizarea ştiinţifică a producţiei şi a muncii. Propuneri valoroase pe căi sinuoase.* „Flacăra Iaşului", nr. *6913,* 4 decembrie 1968.
11. Antonescu Cr., *Pe unele şantiere de construcţii-montaj. Organizarea ştiinţifică a producţiei şi a muncii un deziderat neîmplinit.* „Scînteia", 17 iulie 1969.
12. Mocanu V., Zidăriţă E., *Pe şantierele de construcţii robinetul pierderilor a rămas încă deschis.* „Flacăra Iaşului", nr. *7196,* 1 noiembrie 1969.
13. Dumitraşcu M., *Informare cu privire la îmbunătăţirea structurii organizatorice a Trustului de construcţii Iaşi.*
14. Dumitraşcu M., *Organizarea temeinică a producţiei — premisă a îndeplinirii sarcinilor pe 1970.* „Flacăra Iaşului", nr. *7255,* 13 ianuarie 1970.
15. Popescu Şt., *În judeţul Hunedoara, constructorii au condiţii pentru obţinerea unor rezultate mai bune* (interviu). „România liberă", nr. *7853* 20 ianuarie 1970.
16. Marinescu I., *Aspecte ale comparabilităţii în timp a principalilor indicatori din ramura construcţiilor.* Revista de statistică, *6* (1962).
17. Pospai V., *Rezultate şi perspective privind industrializarea construcţiilor.* Revista de statistică, *9* (1968).
18. Gheorghiţă Şt., *Conducerea şi organizarea modernă a întreprinderilor de construcţii.* I.D.T., Buc., 1969.

К НАУЧНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ПРОИЗВОДСТВА И ТРУДА В ЯССКОМ СТРОИТЕЛЬНОМ ТРЕСТЕ

(Резюме)

В работе изучаются изменения организационной структуры Ясского строительного треста в 1968—1970 годах в результате применения исследования научной организации производства и труда.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 3—4, 1973
Secţia VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

C. Z. 63151: 33

ALGORITM PENTRU DETERMINAREA UNEI SOLUŢII OPTIME ÎNTR-O PROBLEMĂ DE TRANSPORT ÎN AGRICULTURĂ

DE

NUŢA PRICOP

În etapa actuală, rutina şi intuiţia au încetat să mai reprezinte singura cale, singurul mijloc de rezolvare a problemelor complexe pe care le ridică producţia materială. Nivelul dezvoltării tehnicii, al tehnologiilor de producţie, al dotării întreprinderilor din industrie şi agricultură, impune şi utilizarea unor metode de conducere a producţiei, corespunzătoare. Instrumentul matematic pus la dispoziţia producţiei de cercetarea operaţională îşi face loc în toate domeniile de activitate.

În consecinţă, problemei luării deciziilor i se dă o rezolvare dintre cele mai competente, ca urmare a folosirii pe scară tot mai largă a metodelor şi mijloacelor moderne de calcul. Problemele economice complexe ale producţiei capătă o modelare matematică devenind în felul acesta accesibile transpunerii pe calculatoare perfecţionate, capabile să dea cele mai rapide soluţii.

Dacă în industrie rezolvarea în astfel de condiţii a problemelor conducerii producţiei este tot mai extinsă, în agricultură situaţia nu se află la un asemenea nivel.

În expunerea făcută la Conferinţa Naţională a P.C.R. din iulie 1972, tovarăşul Nicolae Ceauşcu atrage atenţia asupra necesităţii folosirii celor mai raţionale căi şi metode de soluţionare a multiplelor probleme ale producţiei socialiste, în aşa fel ca cheltuielile de muncă vie şi materializată pe unitatea de produs, să fie tot mai scăzute.

În contextul acestor sarcini şi din grija de conservare a potenţialului uman ca cel mai valoros factor al procesului de producţie, se manifestă preocuparea ca în luarea deciziilor să se folosească cele mai accesibile metode.

S-a constatat că, multe din problemele economice din întreprinderi pot fi formulate din punct de vedere matematic ca „probleme tip transport".

O astfel de problemă cunoaşte atît o formulare economică cît şi o formulare matematică.

Formularea economică presupune că un anumit produs se află în mai multe depozite notate $D_1, D_2, \ldots, D_i, \ldots, D_m$ şi este solicitat în mai multe centre de producţie notate $C_1, C_2, \ldots, C_i, \ldots, C_n$. Considerînd că produsul respectiv existent în depozite satisface necesarul, se pune problema transportării integrale a produsului din depozite, a satisfacerii integrale a necesităţilor consumatorilor şi a realizării acestor două condiţii cu cheltuieli minime, adică costul total al transportului de la toate depozitele la toate locurile de consum să fie minim.

Formularea matematică impune introducerea unor notaţii şi anume: a_i — cantitatea de producţie existentă în depozitul D_i, $i = \overline{1, m}$; b_j — cantitatea de

produse necesară la centrul de consum C_j, $j = \overline{1, n}$; c_{ij} — costul unei unităţi de produs de la depozitul D_i la consumatorul C_j; x_{ij} — cantitatea de producţie care trebuie transportată de la depozitul D_i la centrul de consum C_j, astfel încît costul total al transportului să fie minim ; T — cantitatea totală de producţie existentă în toate depozitele pe care o presupunem egală cu cantitatea totală de producţie cerută la toate centrele de consum adică,

$$T = \sum_{i=1}^{m} a_i = \sum_{j=1}^{n} b_j .$$

„Problemele tip transport" sînt probleme de programare liniară şi deci pot fi exprimate algebric, matricial şi vectorial.

O problemă de transport poate fi rezolvată şi optimizată fie cu ajutorul algoritmului simplex primal fie prin metode specifice problemelor de transport. Indiferent de modul de rezolvare este nevoie de cunoaşterea unei soluţii admisibile, de bază şi nedegenerată, numită şi soluţie iniţială.

Pentru determinarea unei soluţii iniţiale se cunosc următoarele reguli : regula colţului de nord-vest, regula costului minim pe linie, regula costului minim pe coloană, regula costului minim din tabel şi regula diferenţelor maxime.

Din literatura de specialitate cît şi din experienţele personale efectuate, se poate face aprecierea că regula diferenţelor maxime şi regula elementului minim din tabel, permit obţinerea unei soluţii iniţiale optime sau cît mai apropiate de cea optimă.

În acest studiu, problemele abordate legate de folosirea regulei diferenţelor maxime se adresează în special lucrătorilor din agricultură, datorită tocmai faptului că în aceste unităţi, deocamdată, nivelul de pregătire al cadrelor cu cunoştinţe speciale cît şi cel de dotare cu mijloace moderne de prelucrare a datelor, este destul de redus.

Însuşirea şi aplicarea regulei diferenţelor maxime este destul de simplă şi ca urmare poate fi realizată şi de cadre cu pregătire medie. Dacă admitem faptul că procedeul se poate aplica în exclusivitate numai în problemele producţiei de transporturi propriu zis, tot se justfică utilitatea însuşirii lui, dacă ţinem seama de volumul mare de transporturi care se efectuează în agricultură.

Dacă restrîngem mai mult problema şi o vom adapta numai la specificul producţiei din S.M.A., de asemenea se dovedeşte necesară cunoaşterea acestui procedeu ; producţia din sectorul de transporturi pentru aceste unităţi este o activitate neagricolă, care însă este aducătoare de venituri permanent (se pot efectua tot timpul anului) şi contribuie la reducerea sezonalităţii folosirii parcului de tractoare.

Se consideră, spre exemplificare, că o staţiune de mecanizare a agrciulturii are de transportat o cantitate de 642 tone îngrăşăminte din trei depozite la patru consumatori.

Cantităţile necesare, disponibilul din depozite şi costurile unitare sınt prezentate în matricea din tabelul 1.

Tabelul 1

C / D	C_1	C_2	C_3	C_4	Disponibil
D_1	30	70	20	50	350
D_2	40	20	80	60	112
D_3	90	40	60	100	180
Cerere	180	200	102	160	642

Matricii costurilor i se adaugă o coloană a diferenţelor şi o linie a diferenţelor. Coloana diferenţelor se completează scăzînd cel mai mic cost de pe fiecare linie din costul imediat superior ca mărime. Linia diferenţelor se completează scăzînd cel mai mic cost din fiecare coloană din costul imediat superior din acea coloană. După ce s-au calculat toate diferenţele, se alege diferenţa maximă. Dacă diferenţa maximă se găseşte pe linia diferenţelor se va repartiza producţia în coloana diferenţei maxime, acolo unde costul de transport este cel mai mic.

Dacă diferenţa maximă se află în coloana diferenţelor, se face repartizarea producţiei în linia diferenţei maxime, acolo unde costul este minim. Dacă diferenţa maximă se atinge pentru mai multe linii sau coloane, atunci, se va face o repartizare a producţiei în linia sau coloana în care se află costul minim.

Dacă există şi costuri minime egale se va face o repartizare a producţiei acelui cost căruia îi putem acorda cel mai mult. Respectîndu-se aceste condiţii s-au obţinut matricile din tabelele 2 . . .5.

Tabelul 2

C / D	C_1	C_2	C_3	C_4	Coloana diferenţefor
D_1	30	70	20	50	10
D_2	40	20	80	60	20
D_3	90	40	60	100	20
Linia diferenţelor	10	20	40	10	—

Tabelul 3

C / D	C_1	C_2	C_4	Coloana diferenţelor
D_1	30	70	50	20
D_2	40	20	60	20
D_3	90	40	100	150
Linia diferenţelor	10	20	10	—

Tabelul 4

C / D	C_1	C_2	C_4	Coloana diferenţelor
D_1	34	70	50	20
D_2	40	20	60	20
Linia diferenţelor	10	50	10	—

Tabelul 5

C / D	C_1	C_4	Coloana diferenţelor
D_1	30	50	20
D_2	40	60	20
Linia diferenţelor	10	10	—

În prima matrice diferenţa maximă s-a obţinut în linia diferenţelor şi anume în coloana C_3. Costul cel mai mic din această coloană se află în pătrăţelul 13 şi i se repartizează cantitatea de 102 unităţi de producţie, tocmai cît îi este necesar consumatorului C_3. Din matricea următoare s-a exclus coloana C_3 deoarece acest consumator a fost complet satisfăcut. Procedînd în continuare în acelaşi mod, s-a ajuns la soluţia iniţială din matricea dată în tabelul 6.

Tabelul 6

C / D	C_1	C_2	C_3	C_4	Disponibil
D_1	30 / 180	70 / 0	20 / 102	50 / 68	250
D_2	40 / 0	20 / 20	80 / 0	60 / 92	112
D_3	90 / 0	40 / 180	60 / 0	100 / 0	180
Cerere	180	200	102	160	642

$x_{11} = 180,$ $x_{12} = 0,$ $x_{13} = 102,$ $x_{14} = 68,$
$x_{21} = 0,$ $x_{22} = 180,$ $x_{23} = 0,$ $x_{24} = 92,$
$x_{31} = 0,$ $x_{32} = 120,$ $x_{33} = 0,$ $x_{34} = 0.$

Funcţia obiectiv iniţială este următoarea :

$$f = 30 \cdot 180 + 20 \cdot 102 + 50 \cdot 68 + 20 \cdot 20 + 60 \cdot 92 + 40 \cdot 180 = 23\,690 \text{ mii lei.}$$

Pentru a demonstra că această soluţie este cea optimă, sau cît mai aproape de cea optimă, s-a folosit metoda potenţialelor de optimizare a acestei soluţii iniţiale. În acest scop s-a calculat mărimea fiecărui potenţial corespunzător componentelor 0 şi s-a ajuns la următoarea concluzie : toate diferenţele dintre c_{ij} şi $\bar{c}_{ij}$ sînt 0 (zero) sau mai mari decît 0 (zero), fapt care confirmă că soluţia iniţială obţinută prin regula diferenţelor maxime este şi optimă.

Primită la 11 mai 1973

Institutul politehnic, Iaşi,
Catedra de organizare şi planificare

BIBLIOGRAFIE

1. * * * *Conferinţa Naţională a P.C.R., 19—21 iulie 1972.* Ed. polit., Buc., 1972.
2. Mihoc Gh., *Bazele matematice ale programării liniare.* Ed. şt., Buc., 1965.
3. Mihoc C., şi colab., *Aplicaţii ale programării liniare în economie,* Ed. şt., Buc., 1965.
4. Dani E., *Elemente de programare liniară.* E.D.P., Buc., 1971.
5. Nenciu E., *Matematici aplicate în economie.* Note de curs, Facultatea de ştiinţe economice, Universitatea „Al. I. Cuza" Iaşi.

ALGORYTHME POUR LA DÉTERMINATION D'UNE SOLUTION OPTIME DANS UN PROBLÈME DE TRANSPORT DU DOMAINE DE L'AGRICULTURE

(Résumé)

L'étude présenté a un caractère théorique dont le but est de recommander aux entreprises de mécanisation de l'agriculture, l'utilisation de la méthode des defférences maxima. Ce procédé permet d'obtenir une solution initiale optime ou à peu près.

À partir de l'exemple donné on a montré que la solution initiale obtenue par ce procédé est de base, admissible et non-dégénérée. Cela peut être prouvé par l'utilisation de la méthode des potentiels d'optimisation d'une solution initiale.

BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN IAŞI
Tomul XIX (XXIII), fasc. 3—4, 1973
SECŢIA VIII
ŞTIINŢE SOCIAL-ECONOMICE

621; 51: 33

DETERMINAREA DURATEI OPTIME DE FUNCŢIONARE A UNEI LINII TEHNOLOGICE DE LA UZINA METALURGICĂ DIN IAŞI

DE

CORNELIA ŞTIRBU şi GHEORGHE CONDURACHE

1. Introducere

Progresul tehnic exercită o influenţă complexă asupra economiei întreprinderii şi rezultatelor activităţii ei. Indiferent de formele de promovare a progresului tehnic, influenţa lui se reflectă în nivelul productivităţii muncii, a preţului de cost, a rentabilităţii, în parametrii de calitate ai produselor, laturi ale activităţii care, în ultimă instanţă, determină nivelul eficienţei economice a întreprinderii.

Trebuie subliniată influenţa deosebită pe care o are asupra economiei, rapiditatea cu care se manifestă progresul tehnic.

În ultimul deceniu înlocuirea uneltelor de muncă se face la intervale din ce în ce mai mici. Din această cauză se pune tot mai acut problema determinării duratei optime de funcţionare a unui utilaj, durată care să aducă o eficienţă economică maximă.

Întrucît utilajul îşi pierde treptat valoarea, atît datorită uzurii cît şi în raport cu randamentul mai ridicat al utilajelor noi apărute, există un moment în viaţa utilajului pentru care cheltuielile specifice (anuale) cauzate de funcţionarea acestuia sînt minime. Acesta reprezintă momentul optim de scoatere din funcţiune a instalaţiei studiate.

Rapiditatea introducerii progresului tehnic este o caracteristică a întregii activităţi din ţara noastră.

În această direcţie, în anul 1970 a fost pusă în funcţiune la U.M. Iaşi o linie de sudură prin curenţi de înaltă frecvenţă care prezintă calităţi deosebite, avînd avantaje foarte importante în raport cu liniile de sudură cu electrod rotativ, care utilizează curenţi de joasă frecvenţă.

Lucrarea îşi propune determinarea duratei optime de menţinere în funcţiune a liniei.

2. Principiul metodei

Cunoscînd valoarea de achiziţie a utilajului, valoarea acestuia la un moment dat şi cheltuielile cauzate de funcţionarea utilajului se poate determina costul total de utilizare a utilajului respectiv, cu

$$F(t) = A(t) + C(t)\,, \tag{1}$$

unde s-a notat : $A(t)$ — valoarea utilajului la momentul t ; $C(t)$ — cheltuielile cumulate pentru reparaţii şi întreţinere la momentul t.

Costul mediu (anual) de utilizare va fi dat de

$$f(t) = \frac{F(t)}{t} = \frac{A(t) + C(t)}{t} . \tag{2}$$

Problema constă în găsirea minimului funcţiei $f(t)$, dacă acesta există.

3. Aplicarea metodei în cazul liniei de sudură $2^1/_2$" CIF de la U. M. Iaşi

Se cunoaşte valoarea de achiziţie a liniei, $A_0 = 5.000$ mii lei.

De asemenea cunoaştem beneficiul realizat din valorificarea producţiei de pe linie pentru un număr mare de ani. Acesta este dat de :

$$B(t) = B_0 \, 1{,}05^{t-1} , \tag{3}$$

unde B_0 — beneficiul realizat în primul an ; 1,05 — indicele de creştere a beneficiului în anul t faţă de anul precedent.

Acest beneficiu trebuie repartizat pe categorii de cheltuieli, proporţional cu valoarea acestora.

Liniei îi revine o cotă din beneficiu, egală cu ponderea cheltuielilor de reparaţii şi întreţinere în cheltuielile totale.

Cheltuielile de reparaţii şi întreţinere a liniei au fost estimate pentru o perioadă de 25 ani iar cheltuielile totale de producţie se consideră aproximativ constante, egale cu cele din anul de bază, datorită faptului că tendinţei generale de reducere a cheltuielilor specifice i se opune tendinţa de creştere a producţiei.

Beneficiul repartizat liniei va fi de forma

$$B'(t) = pB(t) = pB_0 \, 1{,}05^{t-1} , \tag{4}$$

unde : p este ponderea cheltuielilor de reparaţii şi întreţinere a liniei în cheltuielile totale de producţie.

În tabelul 1 sînt redate cheltuielile de reparaţii şi întreţinere a liniei, ponderea acestora în cheltuielile totale, beneficiul total, beneficiul repartizat liniei pentru o perioadă de 25 ani. Cheltuielile totale de producţie sînt egale cu 228 500 mii lei.

Costul total de utilizare a liniei (1) devine :

$$F(t) = A_0 - B'_e(t) + C(t) , \tag{5}$$

unde : $B'_e(t)$ — beneficiul cumulat, repartizat liniei la momentul t ; $C(t)$ — cheltuielile dè reparaţii şi întreţinere cumulate la momentul t.

Calculul lui $F(t)$ este redat în tabelul 2. În coloana 4 a tabelului 2 este calculat şi costul mediu al liniei $f(t)$.

Reprezentarea grafică a curbelor cheltuielilor cumulate $C(t)$ şi a beneficiului cumulat $B'_e(t)$ este redată în fig. 1, iar în fig. 2 au fost reprezentate curbele $F(t)$ şi $f(t)$.

Atît din tabelul 2 cît şi din fig. 2 se observă că cheltuielile medii $f(t)$ sînt minime pentru $t = 21$ ani.

Tabelul 1

Nr. crt.	Cheltuieli de reparaţii şi întreţinere linie mii lei	Ponderea în cheltuielile totale %	Beneficiul total mii lei	Beneficiul repartizat liniei mii lei
1	2348	1,027	39.500	416
2	2353	1,030	41.500	428
3	2363	1,035	43.600	451
4	2377	1,040	45.750	476
5	2396	1,048	48.000	503
6	2420	1,060	50.400	535
7	2451	1,075	53.000	570
8	2489	1,090	55.650	607
9	2534	1,110	58.400	648
10	2587	1,133	61.300	694
11	2652	1,160	64.500	748
12	2724	1,193	67.750	808
13	2811	1,230	71.200	875
14	2908	1,275	74.750	953
15	3024	1,325	78.500	1040
16	3154	1,380	82.400	1136
17	3302	1,445	86.600	1251
18	3470	1,520	90.900	1384
19	3668	1.610	95.600	1538
20	3888	1,710	100.500	1720
21	4137	1,815	105.500	1915
22	4426	1,935	111.000	2145
23	4735	2,075	116.500	2420
24	5091	2,230	122.300	2725
25	5513	2,410	128.300	3100

Tabelul 2

Nr. crt.	$B_c(t)$ mii lei	$A_0+C(t)$ mii lei	$F(t)$ mi lei	$f(t)$ mii lei/an
1	416	7348	6932	6932
2	844	9701	8857	4428
3	1295	12064	10769	3590
4	1771	14441	12670	3167
5	2274	16837	14563	2912
6	2809	19257	16448	2741
7	3379	21708	18329	2617
8	3986	24197	20211	2526
9	4634	26731	22097	2455
10	5228	29318	24090	2409
11	5976	31970	25944	2363
12	6784	34694	27910	2325
13	7659	37505	29846	2295
14	8612	40413	31801	2271
15	9652	43437	33785	2252
16	10788	46591	35803	2237
17	12039	49893	37854	2227
18	13423	53363	39940	2219
19	14961	57031	42070	2215
10	16681	60919	44238	3212
21	18596	65056	46360	2207
22	20741	69482	48741	2215
23	23161	74217	51056	2217
24	25886	79308	53422	2226
25	28986	84821	55835	2233

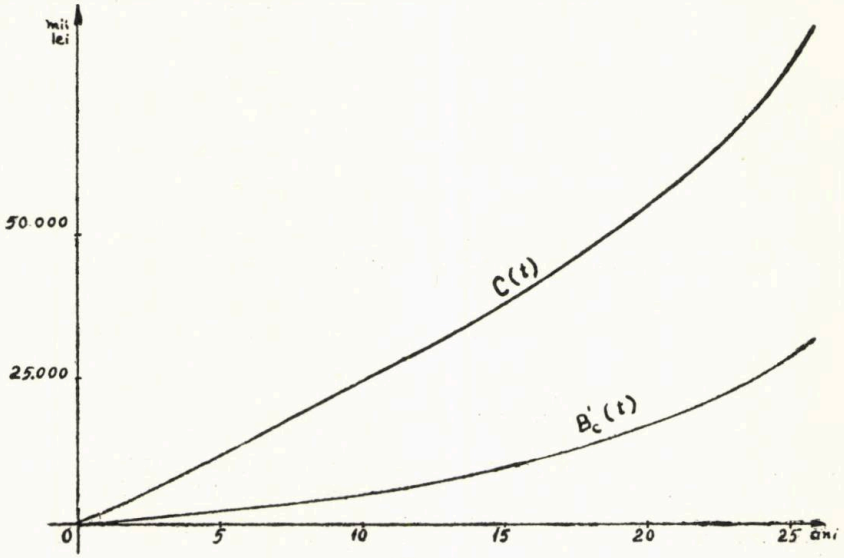
mii lei
50.000
25.000
C(t)
$B_c'(t)$
0
5
10
15
20
25 ani

Fig. 1

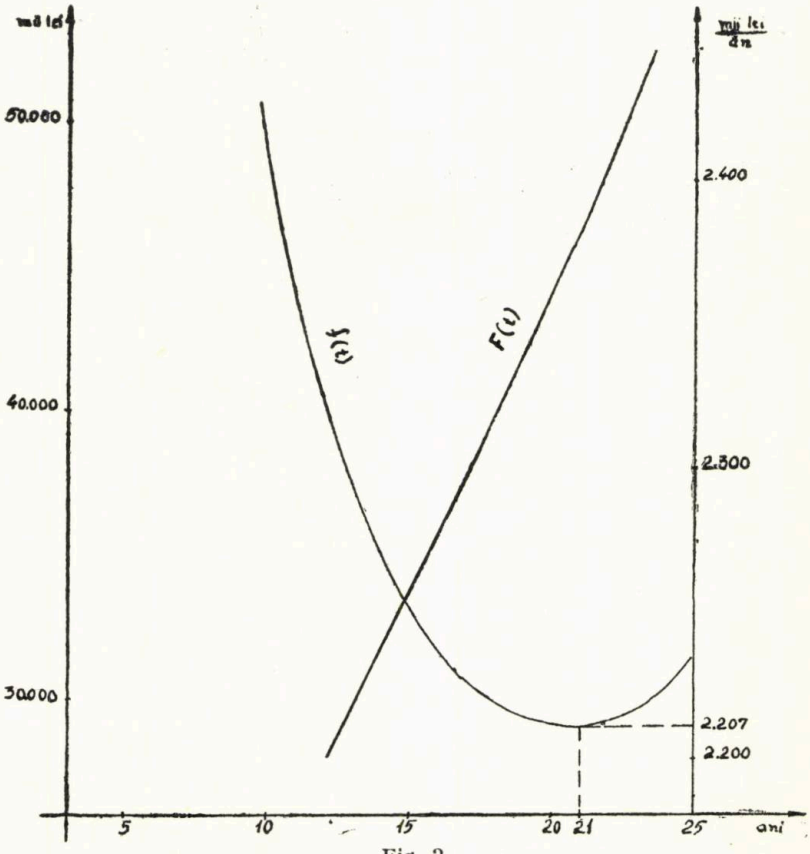
50.000
40.000
30.000
mii lei/an
2.400
2.300
2.207
2.200
F(t)
5
10
15
20 21
25
ani

Fig. 2

4. Concluzii

Linia de sudură $2^1/_2$" CIF de la U.M. Iaşi, în condiţiile date privitoare la beneficii şi cheltuieli este economic să funcţioneze un număr de 21 de ani, timp în care s-ar obţine cele mai mici cheltuieli anuale legate de funcţionarea liniei : $f_{min} = f(21) = 2207$ mii lei/an.

Dacă se are în vedere faptul că linia este prevăzută să se amortizeze în 16 ani, conform Legii nr. 62/1968, pentru un utilaj amortizat întreprinderea poate reţine pentru lucrări de modernizare 25% din cota de amortizare. Rezultă un beneficiu suplimentar pentru întreprindere egal cu $b = 5.\ 0{,}25.\ 0{,}063.\ 5000 = 393$ mii lei.

Primită la 3 aprilie 1973

Institutul politehnic, Iaşi,
Catedra de organizare şi planificare

BIBLIOGRAFIE

1. Cordula I., Micu I., *Gestiunea întreprinderii moderne.* E.D.P., Buc., 1972.
2. Kaufman A., *Metode şi modele ale cercetării operaţionale.* Vol. I, Ed. şt., Buc., 1968.
3. Saphier I., Topală E., *Investiţiile şi calculul economic.* Ed. şt., Buc., 1969.

BESTIMMUNG DER OPTIMALEN BETRIEBSDAUER EINES TECHNOLOGHISCHEN STROSSE DER METALURGISCHEN ANLAGE IASSY

(Zusammenfassung)

Es wird die Bestimmung des optimalen Zeitpunkters zur Ausserbehiebssetzung liner $2^1/_2$" H.F.S. behandelt, mit Berücksichtigung der durchschnittlichen Betriebskosten pro Jahr. Diese Kosten werden aus demursprünglichen Betrag der Strosse sowie aus den Reparatur-Wartungskosten einersets und dem erzielten Nutzen andererseits errechnet.

Nr. ccli tipar 7

Tiparul executat la Întreprinderea poligrafică Iași, str. Vasile Alecsandri, nr. 6, sub cd. 434

Republica Socialistă România

1914 AUG 09

40822